

Харківська академія неперервної освіти

Джерело

педагогічних інновацій

*Професійний розвиток педагога:
нові вимоги та нові рішення*

Науково-методичний журнал
Випуск № 1(45)

Харків
2024

Схвалено вченою радою Харківської академії неперервної освіти
(протокол №1 від 24.03.2024 р.)

Головний редактор:

Покроєва Л.Д., доктор філософії, доцент, ректор Харківської академії неперервної освіти, заслужений працівник освіти України

Відповідальні:

Смирнова М.Є., завідувач Центру інноваційного розвитку освіти Харківської академії неперервної освіти, кандидат педагогічних наук;

Китиченко Т.С., завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Харківської академії неперервної освіти, кандидат історичних наук;

Астахова М.С., доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Харківської академії неперервної освіти, кандидат педагогічних наук;

Писаренко Т.І., методист Центру інноваційного розвитку освіти Харківської академії неперервної освіти;

Семисошенко С.В., методист Центру інноваційного розвитку освіти Харківської академії неперервної освіти

Журнал видається КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».
Серія ХК №2065-806Р, зареєстровано головним управлінням юстиції
у Харківській області 22 січня 2013 р.

Джерело педагогічних інновацій. Професійний розвиток педагога: нові вимоги та нові рішення. – Випуск № 1(45). – Харків: Харківська академія неперервної освіти. 2024. – 244 с.

У цьому випуску науково-методичного журналу висвітлено важливу для освітянського кола проблему професійного розвитку педагогічних працівників; представлено її теоретичне обґрунтування, практичні напрацювання педагогів різних типів закладів освіти з питань організації внутрішньої системи підвищення кваліфікації, здійснення професійного розвитку педагогів на місцях. Запропоновані матеріали будуть цікаві й корисні для кожного вчителя та вихователя, які мають високу мотивацію до професійного розвитку, і допоможуть отримати відповіді на актуальні професійні питання.

За підбір і вірогідність фактичного матеріалу, точність цитування та посилань відповідають автори статей.

Харківська академія неперервної освіти

Зміст

Передмова	7
Розділ I. Професійний розвиток педагога як актуальна проблема сьогодення	10
Науково-методична діяльність закладів післядипломної освіти як складова підвищення кваліфікації педагогів <i>Остапенко Алла</i>	10
Теорія професійного іміджу: особливості, іміджотворчі елементи, іміджмейкінг <i>Мармаза Олександра</i>	27
Професійний розвиток педагога: альтернативи та можливості <i>Смирнова Марина</i>	33
Нові форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників за субвенцією <i>Лузан Людмила</i>	37
Головні аспекти підвищення кваліфікації керівних кадрів і педагогічних працівників (на прикладі освітніх програм кафедри соціально-гуманітарної освіти) <i>Китиченко Тетяна</i>	50
Роль післядипломної освіти в розвитку культури безпеки педагога протягом життя <i>Астахова Марія</i>	54
Мовна/мовленнєва та дизайнерська компетентності як обов'язкові ознаки професіоналізму фахівця <i>Писаренко Тетяна, Семисошенко Севіль</i>	59
Розділ II. Організація професійного розвитку педагогів: партнерство управлінських і методичних структур	67
✓ Професійний розвиток педагога-дошкільника	67
Роль закладу післядипломної педагогічної освіти в забезпеченні професійного розвитку педагогів закладу дошкільної освіти <i>Капустіна Наталія</i>	67
Розвиток креативного потенціалу педагогічного колективу в цілому як умова розвитку особистісних якостей і творчих здібностей дошкільників через реалізацію ідей педагогіки творчості <i>Воробйова Ірина</i>	72
Професійний розвиток педагогів – підґрунтя підвищення рівня професійної компетентності <i>Кіяшко Альбіна</i>	79
Інтерактивні форми методичної роботи як засіб активізації творчого потенціалу та росту професійної майстерності педагогів закладу дошкільної освіти <i>Казмірчук Людмила</i>	82
Підвищення професійної компетентності вихователів у процесі реалізації інноваційної технології «Едьютейнмент» <i>Гардаш Лариса</i>	86

Організація роботи з педагогами щодо шляхів подолання освітніх втрат у дошкільників <i>Кизим Лариса</i>	91
Мотивація вихователів закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності <i>Слухай Олена</i>	94
✓ Удосконалюємо професійну компетентність учителя початкової ланки	98
Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики <i>Гезей Ольга</i>	98
Інструменти професійного розвитку вчителів початкових класів. Зміст професійних компетентностей учителя початкових класів <i>Скомороха Наталія</i>	107
Професійний розвиток учителя початкових класів у період адаптації молодшого школяра в умовах воєнного стану (дистанційний формат) <i>Стадник Світлана, Славчева Оксана</i>	112
✓ Професійний розвиток учителя-предметника ЗЗСО	114
Диверсифікація форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників територіальних громад <i>Байназарова Олена</i>	114
Складання освітніх програм для 10-11 класів (профільна освіта) в умовах воєнного часу як чинник професійного зростання педагогів <i>Пліско Оксана</i>	118
Удосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ <i>Кириченко Наталія</i>	121
Працюю так, щоб урок географії став твором мистецтва... <i>Мокринська Олена</i>	127
Компетентність учителя в медіапросторі – інноваційний крок у методиці навчання природничих дисциплін <i>Юзбашева Галина</i>	133
Удосконалення професійних компетентностей учителів різних навчальних дисциплін для підготовки обдарованих учнів до участі в олімпіадах і конкурсах учнівської творчості <i>Посмітна Юлія</i>	138
Технологія проєктів професійного розвитку педагогічних працівників як одна з форм супроводу та підтримки педагога в умовах реалізації концепції НУШ <i>Сіренко Світлана</i>	146
Розвиток професійної компетентності класних керівників щодо соціально небезпечних явищ у підлітковому віці <i>Бандура В`ячеслав</i>	152

Фаховий зріст шкільного бібліотекаря в умовах сучасних викликів <i>Ворфлік Людмила, Жеребкіна Зоя</i>	158
✓ Розвиваємо інформаційно-цифрову компетентність педагога	161
Використання інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку педагога в умовах війни <i>Вовченко Тетяна, Рубаха Ірина</i>	161
Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів і використання можливостей штучного інтелекту в освітньому середовищі <i>Малік Володимир, Трипольська Ольга</i>	168
Використання штучного інтелекту як інструменту розвитку професійної компетентності педагога <i>Паладій Наталія</i>	174
Використання інформаційно-цифрових технологій на уроках мистецької освітньої залузі <i>Сергєєва Наталія</i>	182
Удосконалення цифрових навичок учителя математики за допомогою використання математичного конструктора GEOGEBRA при вивченні теми «Квадратична функція» <i>Безпала Анна</i>	186
Досвід організації системи дистанційного наставництва в КЗ «Кам'яноярський ліцей» <i>Андрєєва Валентина, Андрєєв Сергій</i>	191
Медіаосвіта як складова професійного розвитку педагогічних працівників ЗЗСО <i>Ушинкіна Світлана, Славчева Оксана</i>	196
✓ Професійний розвиток педагога-позашкільника	198
Професійне зростання педагога-позашкільника в умовах післядипломної освіти <i>Вороніна Галина</i>	198
Професійний розвиток педагога-позашкільника <i>Редіна Ольга, Сторожук Олена</i>	201
Мотивація та самоорганізація освітньої діяльності педагога-позашкільника як ефективна форма професійного розвитку в умовах сьогодення <i>Марущак Ольга, Шеїн Юлія</i>	204
Проект як ефективна технологія розвитку професійного потенціалу закладу позашкільної освіти <i>Вихристюк Тетяна</i>	209
Високі результати вихованців як показники професійного зростання педагога-тренера з інтелектуальних ігор <i>Куценко Михайло</i>	211

Сучасні підходи до використання цифрових інструментів для підвищення професійної майстерності педагогів закладу позашкільної освіти (з досвіду роботи Комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 6») <i>Кобзева Олена, Ігошина Інна, Кладка Євгенія</i>	217
✓ Психологічний аспект професійного розвитку педагога	223
Психологічні аспекти в роботі вчителя під час військових дій <i>Шаповалова Вікторія</i>	223
Психологічна складова в професійному розвитку вчителя <i>Дуб Ольга</i>	226
Психологічне здоров'я вчителя як запорука професійного розвитку <i>Осадча Марина</i>	233
Інклюзивна освіта: пріоритетні аспекти розвитку педагогів <i>Світлична Вікторія, Гук Лариса, Фартушина Вікторія</i>	237

Передмова

Педагогічній громадськості Харківщини пропонується новий випуск науково-методичного журналу Харківської академії неперервної освіти, у якому висвітлюється актуальна для освітянського кола проблема – професійний розвиток педагогічного працівника.

Педагог завжди є ключовою фігурою в закладі освіти. Його професійні й особистісні якості безпосередньо впливають на якість освітнього процесу, на атмосферу освітнього закладу в цілому.

Учитель (вихователь) несе відповідальність за якість навчання, тому що саме він реалізує змістову складову предметного навчання, для чого обирає найбільш доцільні методи навчання; він будує партнерські стосунки з дітьми, задає характер взаємодії, своїм прикладом утворює систему цінностей, що впливатиме на учнів упродовж тривалого процесу їх особистісного становлення.

Опитування учасників освітнього процесу, що проводилося Харківською академією неперервної освіти в межах регіонального освітнього проекту з теми «Визначення ціннісних орієнтацій учасників освітнього процесу ЗЗСО Харківського регіону», підтвердило, що і в умовах воєнного стану найбільший вплив на особистість учня в процесі його дорослішання здійснюють родина, школа, друзі, учителі, а найбільш прийнятною роллю сьогодні для вчителя є роль наставника (тьютора). Головне призначення вчителя більшість педагогів убачає «в передачі знань, а також власного особистого та життєвого досвіду», «у розвитку особистості учня», «в особистій і професійній самореалізації». Абсолютна більшість (від 83% до 95%) учителів закладів, які є учасниками проекту, відзначили, що в них поняття «імідж закладу освіти» асоціюється з рівнем професійної культури педагогів, творчою атмосферою в закладі та певним рівнем організаційної (корпоративної) культури.

У Законі «Про освіту», професійних стандартах «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вихователь закладу дошкільної освіти» зазначено, що підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагога; підвищення кваліфікації може здійснюватися як шляхом формальної (курси підвищення кваліфікації за освітніми програмами), так і неформальної (тренінги, семінари, семінари-практикуми, вебінари, майстер-класи) освіти.

Саме так побудована система роботи Харківської академії неперервної освіти щодо професійного розвитку педагогів Харківського регіону. Орієнтуючись на те, що процес підвищення кваліфікації з позицій сучасних вимог до професійної компетентності педагога має бути спрямований на неперервний саморозвиток педагога, Академією реалізуються інноваційні форми підвищення кваліфікації в умовах безперервного професійного розвитку педагогічних працівників на основі партнерства та продуктивної взаємодії з центрами професійного розвитку педагогічних працівників, які створено в деяких громадах нашої області, методичними центрами в районах м. Харкова, адже, перш за все, ці установи здійснюють методичний супровід і надають методичну підтримку закладам освіти.

У процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників, крім кафедр, залучено всі методичні служби Харківської академії неперервної освіти. Так, Центр методичної і аналітичної роботи постійно здійснює організаційно-методичний супровід проведення учнівських олімпіад, турнірів, різноманітних конкурсів і відповідно надає методичну допомогу вчителям у роботі з обдарованими учнями. Систематично проводяться семінари для вчителів, які готують учасників заходів обласного рівня, фінальних етапів олімпіад, конкурсів. Ведеться ґрунтовна аналітична робота, результати якої представляються в рекомендаціях методичних служб Академії. З метою розширення та поглиблення знань, набуття педагогічними працівниками нових компетентностей за різними напрямками освітньої діяльності методисти Центру організовують і проводять інтернет-конференції, вебінари, розробляють методичні рекомендації, які використовують ЦПРПП, методичні служби міст, районів, ТГ для проведення відповідної роботи із закладами освіти й окремими педагогами.

Ефективними навчально-методичними формами підвищення кваліфікації педагогів закладів освіти області, що впроваджуються в Академії, є школи пролонгованого цільового навчання для починаючих педагогів, які мають тематичну спрямованість і протягом кожного навчального року працюють в академії: Школа молодого вчителя географії, Школа педагога-новатора, Школа керівника опорного закладу загальної середньої освіти, Школа новопризначеного директора закладу загальної середньої освіти тощо. З метою подальшого професійного розвитку досвідчених педагогів організовано мобільні творчі колективи (МТК), майстер-класи, тренінги, що проводяться для вдосконалення актуальних, у контексті побудови Нової української школи, професійних компетентностей, обміну кращими практиками.

Центр моніторингу якості освіти здійснює організаційно-методичне супроводження загальнодержавних і міжнародних досліджень у нашій області, зокрема PISA, і підготовку педагогів до участі в них; організовує та проводить регіональні дослідження, узагальнює матеріали за підсумками їх проведення, пропонує способи вдосконалення регіональної моделі моніторингу якості освіти. Узагальнені результати роботи методичних структур Академії, рекомендації пропонуються ЦПРПП, методичним службам міст, районів, територіальних громад, розміщуються в електронному та друкованому вигляді на сайті Академії.

Отже, система професійного розвитку педагогів, що створена в Харківській академії неперервної освіти, має системний характер і ґрунтується на усвідомленій потребі кожного вчителя (вихователя) у неперервному самовдосконаленні, на принциповій позиції стосовно професійного навчання як пріоритету його діяльності, на критичному ставленні педагогів до власного досвіду та досвіду колег, особливо в контексті практичної реалізації ключових положень концепції Нової української школи, а також на прагненні до суттєвих змін у своєму мисленні, розумінні ролі сучасного вчителя, оновленні характеру взаємостосунків з усіма учасниками освітнього процесу.

У виданні, що ми пропонуємо, педагоги зможуть ознайомитись із сучасними тенденціями професійного розвитку педагога, роллю закладів післядипломної педагогічної освіти та інших суб'єктів у забезпеченні принципу «навчання впродовж

життя», з різноманіттям форм підвищення кваліфікації педагогів не тільки в Україні, але й в інших країнах світу, з особливостями реалізації компетентнісного підходу у професійному навчанні педагогів (дошкільної, загальної середньої, позашкільної, передфахової, професійно-технічної та вищої освіти).

Також у цьому випуску науково-методичного журналу зібрані практичні напрацювання наших колег із різних закладів освіти стосовно організації внутрішньої системи підвищення кваліфікації, здійснення професійного розвитку педагогів на місцях.

Перегляд запропонованих матеріалів дозволить педагогам закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти отримати відповіді на професійні питання, знайти цікаві й корисні матеріали для розширення професійних знань, особливо в умовах продовження впровадження реформи на засадах Концепції «Нова українська школа».

Професійний розвиток педагога – це не просто вимога часу. Це неперервний мотивований процес самовдосконалення як на початку професійного шляху, коли тільки формується уявлення про педагогічну працю, так і впродовж усього періоду досягнення професійної зрілості, і коли вже сформовані стійка потреба у професійному зростанні та розуміння необхідності відповідати новим умовам. Тож бажаємо успіху кожному педагогові на шляху неперервного професійного саморозвитку!

Любов ПОКРОЄВА, головний редактор

Професійний розвиток педагога як актуальна проблема сьогодення

Науково-методична діяльність у закладі післядипломної освіти як складова підвищення кваліфікації педагогів

Остапенко Алла,
кандидат педагогічних наук,
проректор з науково-методичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
alla0102@ukr.net

Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» здійснює науково-методичну діяльність як складову освітнього процесу з підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти Харківської області. Планування науково-методичної роботи відбувається за проєктним і комплексним підходами. Зміст заходів спрямовано на забезпечення якості освіти в регіоні, надання науково-методичної допомоги педагогічним працівникам із актуальних питань організації освітнього процесу відповідно до викликів, що постають перед освітянами. Спільні зусилля фахівців Академії, спеціалістів місцевих органів управління у сфері освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників та інших стейкхолдерів спрямовано на підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників, розвиток їхніх професійних компетентностей в умовах воєнного стану та здійснення освітнього процесу в дистанційному форматі з урахуванням освітніх втрат і розривів.

Про актуальність змісту науково-методичної роботи та ефективність її моделі свідчить високий інтерес педагогів до різних методичних заходів. Так, незважаючи на постійні обстріли, відключення електроенергії та нестабільний інтернет-зв'язок, протягом 2023-2024 років у науково-методичних заходах Академії щомісяця беруть участь від 1500 до 3000 осіб.

Особлива увага у воєнний час приділяється таким **актуальним питанням**:

- формування навичок безпечної поведінки під час військових дій;
- стратегія розвитку автономії закладу освіти, стратегічне планування в умовах воєнного стану;
- підготовка випускників ЗЗСО до НМТ: проблеми та завдання;
- інноваційні підходи до викладання навчальних предметів та інтегрованих курсів у НУШ;
- підготовка до створення навчальних програм на основі модельних;
- актуальні проблеми виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови, психолого-педагогічна допомога дитині й родині;
- партнерська взаємодія педагогів із батьками вихованців як важлива умова гармонійного розвитку та підготовки дошкільника до навчання в школі;
- сучасні здоров'язберезувальні технології в роботі з учнями наприкінці навчального року;
- психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни;
- організація освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу;
- інші.

Компонентом комплексних освітніх програм у Харківській академії неперервної освіти є **пролонговані методичні форми підвищення кваліфікації** педагогічних працівників, які протягом останніх років набули великої популярності серед педагогів Харківщини. Заняття проводяться відповідно до затверджених програм, які передбачають актуалізацію теоретичних і нормативних знань у кожній темі, виконання практичних завдань, опрацювання методичних матеріалів, що надаються учасникам після кожного заняття. Зміст заходів спрямовано на розвиток різних професійних компетентностей керівників і педагогічних працівників відповідно до професійних стандартів.

Педагоги, які зареєструвалися на навчання за цією формою, відвідали всі заняття, опанували програму заходу та відповідно до мети і завдань розвинули професійні компетентності, отримують сертифікати на відповідну кількість годин: 15, 30, 60, що відповідає 0,5, 1, 2 кредитам.

В умовах воєнного стану роботу пролонгованих форм було організовано в дистанційному форматі. Це дозволило долучитися до цих методичних заходів якомога більшій кількості учасників з урахуванням безпекової ситуації, у якій знаходилися педагоги. Ефективне навчання педагогів було організовано в межах різних за форматом проведення та тематикою пролонгованих методичних формах підвищення кваліфікації, перелік яких наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Пролонговані методичні форми підвищення кваліфікації, організовані КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» у 2024 році

№ з/п	Форма проведення	Перелік пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації
1	Школи педагогічної майстерності	Школа ефективного управління для новопризначених директорів ЗЗСО та заступників директорів із навчально-виховної роботи
2		Школа молодого фахівця психологічної служби «Розвиток професійної компетентності молодого фахівця психологічної служби»
3		Школа молодого фахівця «Реалізація змісту соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в контексті Нової української школи»
4		Школа педагогічної майстерності «Класи безпеки, як напрям здійснення інформаційно-методичного супроводу базовими (опорними) закладами з питань БЖД та ЦЗ»
5	Педагогічні майстерні	Педагогічна майстерня молодого керівника територіального методичного об'єднання «ТМО – майданчик професійного розвитку педагогів громади»
6		Педагогічна майстерня вчителів економіки та вчителів географії «Як забезпечити власний і суспільний добробут: методичні лайфхаки»
7		Педагогічна майстерня «Географічна освіта НУШ. Планування освітньої діяльності на уроках географії у 7 класі на основі академічної свободи у виборі форм і методів навчання»
8		Педагогічна майстерня вчителів хімії «Методологічні аспекти застосування теоретичних засад про хімічну

		рівновагу для формування в учнів умінь розв'язувати задачі підвищеної складності»
9		Педагогічна майстерня вчителів фізики «Фізичні задачі як засіб формування ключових компетентностей учнів в умовах реформування сучасної шкільної фізичної освіти»
10		Педагогічна майстерня вчителів фізичної культури «Організація освітнього процесу з фізичної культури в умовах НУШ»
11		Тематична майстерня класного керівника «Превентивне виховання в роботі класного керівника на засадах педагогіки партнерства»
12		Методично-творча майстерня вчителів української літератури «Організація творчої діяльності учнів щодо використання жанрового та тематичного багатства сучасної літератури рідного краю на засадах інтегрованого підходу в навчанні»
13	Методичний колоквиум	Методичний колоквиум для фахівців психологічних служб «Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни»
14	Постійно діючі семінари	Постійно діючий семінар для вчителів хімії «Упровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти у світлі концепції Нової української школи на уроках хімії в 7-9 класах (цикл базового предметного навчання)»
15		Постійно діючий семінар для керівників ЗЗСО «Система роботи закладів освіти щодо організації та забезпечення здорового харчування»
16	Воркшопи	Воркшоп для вчителів зарубіжної літератури «Використання компаративного методу на уроках зарубіжної літератури»
17		Воркшоп для фахівців ЦПРПП, МОУСО, ЗО, відповідальних за організацію моніторингових досліджень «Вимірювання та шляхи подолання навчальних втрат і розривів у закладі освіти»
18		Методичний воркшоп для вчителів предмета «Захист України» «Сучасні концепти діяльності вчителя предмета «Захист України»
19		Воркшоп для вчителів початкових класів «Шляхи підтримки благополуччя молодших школярів у реаліях сьогодення»
20	Онлайн-тренінги	Модульний онлайн-тренінг учителя-предметника «Інтеграція ключових умінь XXI століття в навчальні предмети Нової української школи»
21		Онлайн-тренінг для вчителів правознавства «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право»
22		Онлайн-тренінг для вчителів української мови та літератури «Алгоритм якісної підготовки здобувачів освіти до Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури в умовах освітніх втрат»

23	Професійний діалог	Професійний діалог для вчителів мистецької освітньої галузі «Творчий потенціал текстів "нової природи" в мистецькому просторі закладу освіти»
24	Бібліотечний практикум	Бібліотечний практикум для шкільних бібліотекарів – молодих спеціалістів «Професійне становлення шкільного бібліотекаря»
25	Педагогічний клуб	Педагогічний клуб для керівників ЗПО «Забезпечення якості позашкільної освіти в особливий період»
	Методичний серфінг	Методичний серфінг для заступників директорів з виховної роботи та класних керівників «Ключові питання організації та здійснення виховного процесу в ЗЗСО: на хвилях актуальності»
	Методичні посиденьки	Методичні посиденьки для керівників гуртків ЗПО «Пошук ефективних шляхів подолання освітніх втрат і розривів у позашкільлі»

Аналіз результатів діяльності всіх пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації доводить їх актуальність і ефективність. Щороку оновлюються програми пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації та розробляються нові для різних категорій педагогічних працівників.

У період воєнного стану з метою забезпечення доступу до науково-методичних матеріалів і надання адресної методичної допомоги кожній категорії педагогічних працівників фахівцями Академії педагогам запропоновано таку форму роботи як вебконсультація (у синхронному й асинхронному форматах). Ця форма набула широкої популярності серед педагогічних працівників. Тематика **вебконсультацій** присвячується різним питанням організації управління закладами освіти, здійснення освітнього процесу в умовах воєнного стану та дистанційної освіти, упровадження нових державних стандартів тощо.

З метою забезпечення якості освіти, **реалізації принципу партнерства у взаємодії зі стейкхолдерами** науково-педагогічні та педагогічні працівники Академії беруть участь у міжнародних і всеукраїнських заходах, а також організують і проводять обласні заходи у співпраці з фахівцями різних служб, закладів освіти.

Третій рік постіль фахівці Академії тісно співпрацюють із ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», зокрема з питань реалізації інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня за темою **«Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти»**. У межах реалізації проекту методисти й викладачі проводять науково-методичні заходи для учасників всеукраїнського проекту. Харківська область долучилася до реалізації всеукраїнського проекту **«Професійна орієнтація у Новій українській школі»** щодо впровадження системи професійної орієнтації на всіх рівнях освіти в Україні. На регіональному рівні продовжується реалізація завдань проекту. Так, протягом 2023 року Академією було організовано роботу мобільного творчого колективу, який об'єднав навколо цієї теми керівників і педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти. У 2024 році в області розроблено й реалізується регіональний проект **«Професійна орієнтація у закладах освіти Харківської області в умовах НУШ»**

У контексті євроінтеграції, що залишається головним і незмінним пріоритетним вектором України, особливе значення має формування однієї з ключових

компетентностей здобувачів освіти – спілкування іноземними мовами. У межах **проєкту «Програма підтримки дистанційного навчання англійської мови для закладів загальної середньої освіти України»**, який здійснюється Американськими Радами з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України та в партнерстві й за підтримки Посольства США в Україні, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» проводить курс підвищення кваліфікації вчителів англійської мови «Поглиблюємо розуміння віддаленого навчання» відповідно до «Програми віддаленого навчання англійської мови для закладів загальної середньої освіти», затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 09.05.2023 № 539.

У межах співпраці з Британською радою в Україні на 2024–2025 роки КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» планує підтримку **проєкту SWITLO (Skills and Well-being in Teacher Learning Opportunities)**. Методика проєкту SWITLO надає можливість учителям англійської мови створити ефективні професійні спільноти задля навчання впродовж життя та професійної взаємопідтримки. Спільний план дій передбачає масштабування проєкту, підготовку фасилітаторів і створення груп професійної майстерності.

З метою розвитку предметно-методичної компетентності керівників територіальних методичних об'єднань, учителів суспільствознавчих дисциплін щодо змін до навчальних програм з історії, правознавства, громадянської освіти здійснювалася *співпраця з науковими співробітниками відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України*. У контексті розбудови громадянського суспільства в Україні та з метою посилення громадянської освіти здійснювалася плідна взаємодія з **громадською організацією викладачів суспільствознавчих дисциплін «Нова Доба»** (пілотний проєкт «КОМАНДА UA» з організації підвищення кваліфікації вчителів у сфері громадянської освіти) та **Програмою сприяння громадській активності «Долучайся!»** (розробка мапи екосистеми громадянської освіти України та спільної стратегії посилення громадянської освіти в Україні).

Продовжується співпраця Академії з **Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України**. Так, науково-педагогічні працівники Інституту, співавтори і тренери проєкту «Впевнений старт» щороку беруть участь у науково-методичних заходах для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Заходи присвячені питанням розвитку дітей старшого дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Відповідно до Меморандуму про взаємопорозуміння між Міністерством освіти і науки України та **the LEGO Foundation** щодо співпраці у сфері освіти й науки, з метою сталої та якісної підтримки реалізації Концепції «Нова українська школа» здійснюється взаємодія із the LEGO Foundation. Завдяки цьому в області здійснюється методична підтримка педагогів щодо впровадження ідей Нової української школи як у початковій, так і в базовій школі.

Із метою розвитку та вдосконалення предметно-методичних компетентностей керівників ТМО учителів-предметників щодо змін у навчальних програмах було проведено низку авторських семінарів, до яких долучилися автори модельних навчальних програм і підручників із різних навчальних предметів.

Продовжується ефективна співпраця з управлінням Державної служби якості освіти у Харківській області: проведено **адресні курси з підготовки освітніх експертів за освітньою програмою з теми «Особливості інституційного аудиту в ЗЗСО»**; фахівці Державної служби якості освіти у Харківській області запрошуються для участі в методичних заходах для керівників і педагогічних працівників закладів освіти області, а науково-педагогічні працівники Академії беруть участь у заходах із питань моніторингових досліджень у системі освіти та забезпечення якості освітнього процесу.

Великий потенціал у підвищенні професійної компетентності педагогічних працівників, рівня якості освіти, у виявленні обдарованих учнів, розвитку їх творчого потенціалу та пізнавальних можливостей містить співпраця Академії із закладами вищої освіти. Ця взаємодія знаходить відображення в розробці та втіленні спільних проєктів, організації та проведенні III-IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів, учнівських конкурсів і турнірів, інших заходів.

Традиційно в організації та проведенні III (обласного) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів разом із КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» беруть участь заклади вищої освіти Харкова. Цього року така співпраця сприяла ефективній та чіткій організації олімпіад у дистанційній формі, для чого у вишах було створено організаційні комітети, безпечні та якісні технічні умови учасникам. Фахові журі кожної олімпіади очолили провідні науковці; науково-педагогічні працівники ЗВО залучались і до проведення відбірково-тренувальних онлайн-зборів для відбору учнів-переможців до участі в IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад. До роботи у складі журі олімпіад активно долучилися науково-педагогічні працівники й інших закладів вищої освіти та науково-дослідних установ Харківської області, а саме:

- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;
- Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Харківський національний університет радіоелектроніки;
- Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова;
- Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця;
- Національний фармацевтичний університет;
- Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;
- КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;
- Інститут радіофізики та електроніки ім. О.Я. Усикова Національної академії наук України;
- Науково-дослідницький інститут проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України;
- Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» Національної академії наук України;
- Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»;
- Українська інженерно-педагогічна академія;
- Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України;
- Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»;
- Науково-дослідна установа «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем»;
- Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»;
- Харківський національний університет внутрішніх справ та ін.

Також ефективна співпраця здійснюється із закладом вищої освіти в межах організаційно-методичного супроводу учнівських конкурсів – Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, Обласного фестивалю ораторського мистецтва. Активними учасниками журі фестивалів і конкурсів є науково-педагогічні працівники Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Савича Сковороди, Державного біотехнологічного університету, Харківської

державної академії культури, Харківської гуманітарно-педагогічної академії Харківської обласної ради.

Комунальним вищим навчальним закладом «Харківська академія неперервної освіти» здійснюється **організаційно-методична підтримка діяльності Центрів професійного розвитку педагогічних працівників і місцевих органів управління у сфері освіти, де ЦПРПП не створені**. Напрями партнерської взаємодії Академії з ЦПРПП та МОУСО щодо професійного розвитку педагогічних працівників Харківської області представлено на рис. 1.

Рис. 1. Напрями партнерської взаємодії Харківської академії неперервної освіти з ЦПРПП та МОУСО щодо професійного розвитку педагогічних працівників Харківської області

Двічі на рік (у грудні та серпні) відбуваються **конференц-зустрічі**, на які запрошуються керівники місцевих органів управління у сфері освіти всіх територіальних громад Харківської області, директори центрів професійного розвитку педагогічних працівників, центрів освітніх технологій районів міста Харкова. Під час зустрічей розглядаються пріоритетні напрями, сучасні тренди розвитку освіти в регіоні, визначаються основні вектори партнерської взаємодії КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» і місцевих органів управління у сфері освіти, методичних служб в організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти Харківської області з урахуванням викликів сучасності. У 2024 році організовано роботу методичного кластера **«Розбудовуємо систему професійного зростання педагогів Харківської області»**. Мета цієї пролонгованої форми роботи полягає у визначенні ключових напрямів партнерської взаємодії Академії з центрами професійного розвитку педагогічних працівників і місцевими органами у сфері освіти щодо професійного розвитку педагогів Харківщини в умовах воєнного стану. Взаємодія учасників кластера спрямована на побудову ефективних моделей методичної роботи в територіальних громадах області з урахуванням їх специфіки – наявності чи відсутності ЦПРПП, кількості закладів освіти та педагогів, безпекової ситуації в громаді тощо.

Актуальним напрямом діяльності в умовах освітньої реформи є **робота з керівними кадрами**. В Академії цей напрям координує Центр організаційно-методичної роботи з керівними кадрами. Центром організовано роботу пролонгованої методичної форми підвищення кваліфікації новопризначених керівників закладів загальної середньої освіти Харківського регіону (Школи ефективного управління) та інших форм: постійно діючого науково-методичного семінару для керівників територіальних методичних об'єднань директорів/заступників директорів із НВР ЗЗСО, науково-методичних заходів для заступників директорів із НВР ЗЗСО обласного та державного підпорядкування.

Зміст роботи з керівними кадрами спрямовано на розвиток у слухачів нормативно-правової, лідерської, управлінської, інноваційної, стратегічного управління персоналом, педагогічного, соціального та мережевого партнерства, проєктувальної, здоров'язбережувальної компетентностей, забезпечення якості освітньої діяльності та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Під час занять у межах цих форм підвищення кваліфікації розглядаються такі питання:

- управління освітнім процесом закладів освіти;
- формування сучасного безпечного освітнього середовища;
- національно-патріотичне виховання молоді;
- підготовка до якісного змістовного та своєчасного виконання управлінських функцій у контексті реформування української школи в умовах децентралізації;
- якісна організація освітнього процесу в дистанційному форматі в умовах воєнного часу;
- тощо.

Новопризначеним керівникам надається оперативна адресна науково-методична допомога, особливо керівникам закладів освіти деокупованих територій Харківського регіону щодо управління закладом загальної середньої освіти в умовах нестабільного розвитку через військову агресію РФ.

Одним із пріоритетних напрямів роботи в умовах реформування освіти та впровадження Концепції Нової української школи є **організаційно-методичний супровід впровадження Державного стандарту базової середньої освіти**, підготовка вчителів до організації освітнього процесу за новим Державним стандартом у 5–6-х і 7–9-х класах, надання методичної допомоги вчителям закладів освіти області. Особлива увага приділяється вчителям **пілотних закладів** із цього питання.

Методисти Центру методичної та аналітичної роботи, які є координаторами проєкту за предметними галузями, надають педагогам пілотних закладів консультації, адресну методичну допомогу щодо навчання учнів за новими програмами, підручниками, а також щодо оцінювання та впровадження інноваційних технологій у Новій українській школі. Окрім того, спільно з методистами-координаторами вчителі здійснюють календарно-тематичне планування освітнього процесу за новим Державним стандартом, знайомляться з особливостями механізму створення навчальних програм на основі модельних.

У березні 2023 року у співпраці із The LEGO Foundation проведено **тренінг за темою «Діяльнісний підхід як спосіб забезпечення цілісної подорожі дитини у системі формальної освіти»** для педагогічних працівників пілотних шкіл м. Харкова та Харківської області. Учасників заходу ознайомлено з компетентнісним потенціалом діяльнісного підходу в навчанні учнів 6 класу НУШ, актуалізовано питання побудови сучасного уроку на його основі; в інтерактивній формі висвітлено практичні кейси діяльнісного підходу для використання в освітньому процесі базової середньої школи;

надано методичну допомогу учасникам тренінгу з питань набуття практичних навичок розвитку наскрізних умінь і агентності учнів 6 класів НУШ, застосування ігрових і діяльнісних методів навчання та розвитку в умовах Нової української школи.

Щомісяця проводяться методичні заходи щодо розширення предметно-методичної компетентності педагогічних працівників пілотних шкіл через надання науково-методичної та практичної допомоги з питань підвищення якості викладання навчальних предметів мовно-літературної, технологічної, мистецької, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної, природничої та інформатичної освітніх галузей у 6–7 класах НУШ, у яких активну участь беруть педагоги пілотних закладів Харківської області.

Відповідно до Оперативного плану Міністерства освіти і науки України на 2023 рік, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10.01.2023 р. № 15, а також із метою аналізу стану організації та реалізації інноваційного освітнього проекту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» в 4-х пілотних закладах загальної середньої освіти Харківщини 01.06.2023 – 16.06.2023 було організовано дослідження для координаторів проекту, директорів пілотних закладів ЗСО, учителів і батьків учнів 6-х пілотних класів. Усього в дослідженні взяли участь **144** особи (**238** учасників моніторингових досліджень).

Після онлайн-опитування педагогів і адміністрації пілотних закладів освіти з'ясовано, що така форма взаємодії фахівців Академії – координаторів проекту з педагогічними працівниками пілотних шкіл є ефективною та оптимальною для роботи за окремими освітніми галузями. Педагогами пілотних шкіл визначено актуальні питання, а саме: організація системи школи щодо подолання освітніх втрат і розривів у навчанні учнів, методи й засоби формування та інших видів оцінювання, оформлення результатів досягнень учнів.

Важливим завданням Академії та закладів освіти в умовах реформування є якісне і своєчасне **навчально-методичне забезпечення освітнього процесу**. Координацію питання вибору й замовлення підручників для НУШ та забезпечення ними закладів освіти здійснює Центр планування та розподілу навчальної літератури, який спільно з фахівцями бібліотеки Академії опікується методичною та інформаційною підтримкою бібліотечних працівників закладів освіти області.

Організаційно-методичний супровід діяльності психологічних служб у територіальних громадах Харківської області здійснюється Центром практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти». В умовах надзвичайних викликів щодо військової агресії РФ, забезпечення фізичної, психічної безпеки особистості та відновлення психічного здоров'я після тривалої дії стресових факторів величезного значення набуває надання першої психологічної та кризової психологічної допомоги. Відтак, здійснення якісного, своєчасного й ефективного психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу учасників освітнього процесу набуває величезного значення. Реформування української освіти на концептуальних засадах Нової української школи висуває нові вимоги щодо формування в учнів критичного мислення, розвитку громадянськості, психологічної культури, духовності, асертивної поведінки, набуття знань про здоровий і безпечний спосіб життя, формування гнучкості та адаптивності особистості, уміння чітко, свідомо та цілеспрямовано діяти в надзвичайних обставинах, супротив інформаційній пропаганді, фейкам і брехні. З огляду на це актуальним є підвищення кваліфікації керівників і педагогічних працівників закладів освіти Харківської області з

питань збереження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки в НУШ на засадах діяльнісного, компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів.

Фахівцями Центру практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя забезпечується розвиток психологічної професійної компетентності педагогів шляхом підвищення їх кваліфікації через участь у пролонгованих методичних формах: методичний колоквиум для керівників, координаторів психологічних служб, школи молодого фахівця, методичної майстерні з превентивної освіти для педагогічних працівників і класних керівників. Зміст методичних заходів спрямовано на створення в закладах освіти Харківщини ефективної системи психологічного супроводу та психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу в сучасних умовах; підвищення власної професійної компетентності фахівців із питань надання психологічної допомоги, збереження ментального здоров'я.

В умовах воєнного стану фахівцями Центру здійснюється просвітницька діяльність і надається методична допомога з актуальних тем:

- Формування психологічної життєстійкості (резильєнс) та перша психологічна допомога дітям під час військових дій та збройних конфліктів;
- Формування навичок безпечної поведінки під час військових дій;
- Як формувати здоровий спосіб життя здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання;
- Психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану;
- Профілактика небезпечної поведінки підлітків в інтернеті;
- Профілактика булінгу у воєнний та післявоєнний період;
- Взаємодія батьків і педагогів як головна передумова забезпечення якості всіх форм здоров'я учнів в умовах дистанційного навчання;
- інші.

Ефективності діяльності Центру сприяє співпраця з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти», Центром освітнього консультування, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», із міжнародними та іншими громадськими організаціями й фондами: ГО «Дівчата», ГО Едкемп Україна, БФ «Благополуччя дітей», ГО «Українська посмішка», ГО «Ла Страда-Україна», ГО «UkraineActive», МБО «Лідер якості».

Зокрема, з ГО «GoGlobal» реалізується проєкт «Коли світ на межі змін: школа чутлива до психічного здоров'я». Спільно з чеською гуманітарною організацією «Людина в біді» – проєкт «Ведення груп підтримки для дітей та підлітків, що втратили близьку людину»; спільно з Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» – проєкт «Підтримки педагогів закладів дошкільної освіти та супровід дітей у надзвичайних ситуаціях». У межах Швейцарсько-Українського проєкту DECIDE (децентралізація для розвитку демократичної освіти) проводяться тренінги для тренерів за програмою «Психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків і педагогів в умовах надзвичайної ситуації». За ініціативи Міністерства освіти і науки України, за організаційної підтримки видавництва «Ранок», спільно з ЮНЕСКО та за фінансової підтримки Уряду Японії впроваджується навчальна програма «Зміцнення потенціалу практичних психологів закладів освіти». У межах реалізації цієї програми проведено навчальні заняття та супервізії для 6 груп практичних психологів м. Харкова та Харківської області.

У Харківській академії неперервної освіти функціонує Ресурсний центр із підтримки інклюзивної освіти, діяльність якого спрямована на **підвищення якості інклюзивної освіти в регіоні**. Завданнями Центру є координація діяльності інклюзивно-ресурсних центрів області (ІРЦ) надання адресної методичної допомоги

директорам, фахівцям (консультантам) ІРЦ, директорам і педагогічним працівникам закладів дошкільної та загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, консультантам ЦПРПП, які опікуються інклюзивною освітою. Зміст методичної роботи з цими фахівцями спрямовано на розгляд актуальних питань: організації інклюзивної освіти, навчання, виховання та супроводу дітей з особливими освітніми потребами, надання їм корекційно-розвиткових послуг.

Методичні заходи Центру за останні два роки були спрямовані на підвищення компетентності директорів і фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів щодо роботи в умовах воєнного стану, організації та проведення комплексної оцінки й надання корекційно-розвиткових послуг особам з ООП в дистанційному режимі.

Для забезпечення права на отримання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами за місцем їх перебування Ресурсний центр із підтримки інклюзивної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» планує, організовує та проводить виїзди Мобільного інклюзивно-ресурсного центру в громади, де відсутні або працюють дистанційно інклюзивно-ресурсні центри.

У Мобільному ІРЦ зібрано навчально-методичне забезпечення, за допомогою якого фахівці (консультанти) ІРЦ можуть обстежити дитину й виявити, якої саме підтримки вона потребує – психологічної чи медичної, а використовуючи спеціальне обладнання, провести з нею корекційно-розвиткові заняття.

За запитами територіальних громад, відділів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів, із метою проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку та корекційно-розвиткових занять дітям з особливими освітніми потребами за місцем їх перебування було організовано 12 виїздів Мобільного інклюзивно-ресурсного центру до територіальних громад Харківської області.

У межах співпраці з Харківським національним педагогічним університетом ім. Г. С. Сковороди та Комунальним закладом «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської області Ресурсним центром із підтримки інклюзивної освіти проведено навчальні екскурсії для викладачів і здобувачів освіти за темою «Роль та функції мобільного інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ)». Під час навчальних екскурсій учасників ознайомили із завданнями, призначенням, устаткуванням, навчально-методичним забезпеченням Мобільного ІРЦ. Надали практичні поради щодо проведення комплексної оцінки розвитку та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами в умовах Мобільного інклюзивно-ресурсного центру.

З метою забезпечення **наступності між дошкільною та початковою освітою**, з урахуванням сучасних умов організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та початковій школі, а також потреб педагогічних працівників щодо підвищення їх професійного та загальнокультурного рівнів Академією здійснюється системна робота з цими категоріями педагогічних працівників. Організаційно-методичний супровід дошкільної та початкової освіти здійснюють методисти Центру громадянського виховання в тісній співпраці з науково-педагогічними працівниками кафедри методики дошкільної та початкової освіти.

Так, протягом 2023/2024 н. р. проведено **навчальні тренінги за програмою підвищення кваліфікації «Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення» в межах** проекту «НУШ Імпульс». Проект реалізовано спільно із **the LEGO Foundation**, завдяки чому регіональні тренери пройшли відповідну підготовку на методичний кейс для проведення тренінгів. Усього протягом навчального року тренінгами охоплено **3774 особи**. Мета навчальних тренінгів – поглиблення та розширення знань учителів початкових класів щодо ефективних стратегій реалізації діяльнісного підходу в початковій школі в умовах воєнного та повоєнного часу.

Учасники удосконалювали вміння впроваджувати в освітньому процесі діяльнісні методи навчання, зокрема спрямовані на підтримку психосоціального благополуччя дітей, подолання освітніх розривів і втрат. Різні форми роботи сприяли активізації розвитку значущих професійних якостей педагогів, зокрема агентності, гнучкості мислення, психологічної стійкості, рефлексивності, мотивації до професійного самовдосконалення, самоменеджменту в умовах сьогодення.

В умовах війни та дистанційного формату навчання з метою надання методичної допомоги педагогам закладів дошкільної освіти та початкової школи, а також підтримки батьків старших дошкільників і першокласників на сайті Академії створено **Канал зв'язку для батьків старших дошкільнят і першокласників**. За цими рубриками на сайті розміщуються матеріали з актуальних тем розвитку дітей дошкільного віку та навчання молодших школярів, адаптації їх до сучасних умов; особливостей освітнього процесу в дистанційному форматі тощо.

З 1 червня 2023 року кафедрою методики дошкільної та початкової освіти започатковано та проводиться спільно з іншими структурними підрозділами Академії **Літній челендж до Міжнародного дня захисту дітей**. Метою заходу є підвищення професійних компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти та дошкільної освіти, необхідних для організації безпечного, здорового, щасливого й розвивального дозвілля дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Підготовлені матеріали актуалізували знання педагогів щодо важливості гри, рухової активності та читання, позитивного мислення для розвитку, збереження та відновлення здоров'я дошкільників і молодших школярів.

У надскладних воєнних викликах, в умовах боротьби за територіальну цілісність України **організація виховного процесу в ЗЗСО** потребує модернізації змісту та підходів. Тому особливу увагу в роботі з підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації процесу виховання акцентовано на такі питання:

- формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді;
- реалізація завдань національно-патріотичного виховання, окреслених Концепцією національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходами її реалізації до 2025 року;
- інформаційна безпека в умовах війни;
- забезпечення фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя здобувача освіти;
- інші.

З метою вирішення виховних завдань, забезпечення фізичного, психічного, соціального й духовного благополуччя здобувача освіти, реалізації завдань національно-патріотичного виховання, превентивного та інших напрямів виховання Центром громадянського виховання та Центром практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя організовано роботу різних пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації, до яких мали змогу долучитись усі бажаючі педагоги, які опікуються питаннями виховання в ЗЗСО: заступники директорів із виховної роботи, класні керівники, педагоги-організатори. Це такі форми, як: методичний кластер «Формування ціннісної сфери школяра: інноваційність, комунікативність, взаємодія», тематична майстерня класного керівника «Превентивне виховання в роботі класного керівника на засадах педагогіки партнерства», методичний серфінг «Ключові питання організації та здійснення виховного процесу в ЗЗСО: на хвилях актуальності». Програми цих форм підвищення кваліфікації передбачають розгляд питань щодо виховання здобувачів освіти на засадах ціннісного підходу:

- «Актуальні проблеми виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. Психолого-педагогічна допомога дитині й родині»,
- «Ціннісні орієнтації здобувача освіти: мета і результат виховання»,
- «Формування педагогічної культури батьків як умови успішної співпраці родини та закладу освіти»,
- «Виховання громадянина-патріота – місія сучасного закладу освіти»,
- «Формування духовно-моральних цінностей як важливого аспекту виховання дітей та молоді»,
- «Медіаосвіта як невід’ємний компонент безпечного виховного середовища сучасного закладу освіти»,
- «Виховний потенціал сім’ї та соціальних інститутів: виклики сучасності»,
- «Роль особистості педагога у формуванні життєвої компетентності учнів: допомога у професійному виборі»;
- «Запобігання та профілактика кримінальних правопорушень серед підлітків ЗЗСО під час військової агресії в Україні»;
- «Організація безпечного освітнього середовища в умовах війни в Україні»;
- «Рух, ігри, спорт і креативність у психосоціальному розвитку дитини»;
- «Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти».

Зміст заходів спрямовано на розвиток предметно-методичної, інформаційно-комунікаційної компетентностей та педагогіки партнерства педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з питань організації процесу виховання дітей та молоді на цінностях Нової української школи.

На сьогодні в центрі уваги тих, хто опікується питаннями виховання, є питання освітніх втрат. Адже в умовах війни та дистанційного формату навчання маємо втрати можливостей саме для соціокультурного розвитку здобувачів освіти (виховних втрат), що проявились у відсутності або суттєвому зниженні відвідування ними виховних позашкільних заходів, гуртків і секцій, закладів позашкільної освіти, культурних і розважальних осередків, фізкультурно-оздоровчих заходів.

Науковцями в галузі виховання виховні втрати кваліфікуються як порушення особистісного та соціального розвитку зростаючої особистості, що виникає внаслідок науково-методичної невідповідності суспільним викликам, системного порушення цілеспрямованого виховного процесу, що призводить до деформації особистісних цінностей та моделей поведінки. Тому особлива увага в роботі з класними керівниками, заступниками директорів із виховної роботи приділяється питанням психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу, способів соціально-емоційного розвитку школярів, національно-патріотичного виховання молодого покоління [6].

Також Центр громадянського виховання опікується методичним супроводом позашкільної освіти в Харківській області. З метою надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладів позашкільної освіти (ЗПО) щодо організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти в особливий період науково-методичні заходи для керівників і педагогічних працівників ЗПО передбачають розгляд теоретичних і практичних аспектів таких тем:

- «Психологічна підтримка вихованців закладу позашкільної освіти в умовах воєнного стану за відсутності психолога»,
- «Оформлення документації керівниками гуртків в умовах воєнного стану з дистанційною формою навчання»,
- «Визначення шляхів партнерської взаємодії та співпраці із закладами освіти в новому навчальному році»;
- «Національно-патріотичне виховання дітей: виклики та пріоритетні завдання»;

- «Діти з особливими освітніми потребами в позашкільлі»;
- «STEM-освіта в позашкільлі»;
- «Активізація виховного потенціалу на занятті гуртка»;
- «Інтеграція краєзнавчого та українознавчого компонентів в освітній процес закладу позашкільної освіти як засіб реалізації положень Нової української школи».

Керівникам і педагогічним працівникам ЗПО запропоновано підвищення кваліфікації в межах інноваційних методичних кластерів «Механізми розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного стану», «Заклад позашкільної освіти як простір виховання громадянина-патріота».

У заходах для педагогів ЗПО активну участь беруть стейкхолдери Академії: Комунальний заклад «Обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Харківський обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва, комунальний заклад «Школа мистецтв Харківської міської ради», Харківський державний будинок художньої та технічної творчості; Харківський обласний палац дитячої та юнацької творчості, які презентують власні напрацювання щодо формування національно-патріотичної свідомості здобувачів освіти й організації змістовного дозвілля та психологічної підтримки здобувачів освіти.

Результатом спільної проєктної діяльності учасників інноваційного методичного кластеру (який працював у 2023 році) є **Книга вшанування педагогів позашкільля «За покликом серця. Незламне позашкільля Харківщини»**, яка має такі розділи: «Позашкільник-захисник», «Позашкільник-волонтер», «Позашкільник-інноватор», «Позашкільник-менеджер», «Пам'ять про них назавжди в серцях». Педагоги позашкільля готували інформацію про своїх колег, які віддані своїй справі, стали на захист нашої держави, постійно займаються волонтерством, мають значні здобутки у власній діяльності, працюють на майбутнє вихованців ЗПО, незважаючи на всілякі труднощі й перешкоди, та які, на жаль, померли чи загинули. Проєкт планується як постійно діючий, матеріали будуть додаватися протягом часу, доки буде на це потреба.

З метою організації професійного зростання педагогічних працівників закладів позашкільної освіти, надання їм адресної методичної допомоги Центр громадянського виховання спільно з кафедрою виховання й розвитку особистості співпрацює із зовнішніми стейкхолдерами: Департаментом науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації, Комунальним закладом «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради», Комунальним закладом «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості» Харківської обласної ради, Комунальним закладом «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, а також закладами позашкільної освіти територіальних громад Харківської області та м. Харкова.

В умовах дистанційної освіти Харківською академією неперервної освіти приділяється особлива увага питанням розвитку цифрової компетентності педагогів, упровадження медіа та інформаційних технологій, формування інфомедійної грамотності учасників освітнього процесу. Координує діяльність за цим напрямом Центр медіа та інформаційних технологій. Крім того, діяльність Центру спрямована на підвищення професійної компетентності вчителів інформатики щодо реалізації вимог нових державних стандартів, Концепції «Нова українська школа» та забезпечення якості інформатичної освіти в закладах загальної середньої освіти Харківської області; налагодження ефективної взаємодії з педагогами області через територіальні методичні об'єднання та центри професійного розвитку педагогічних працівників із метою надання на диференційованій основі адресної науково-методичної допомоги щодо

організації освітнього процесу в дистанційному форматі, а також запровадження медіаосвіти.

Центр здійснює координацію інноваційного освітнього проєкту «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів», у межах якого було організовано роботу методичного нетворкінгу «STEM-освіта в Новій українській школі», на який зареєструвалося понад 200 педагогів області різних освітніх галузей. У межах методичного нетворкінгу було проведено науково-методичні вебсемінари за темами «Упровадження елементів STEM-освіти в освітній процес», «Проєкт як засіб реалізації STEAM-освіти» та ін.

З метою ознайомлення та зацікавлення учнівської молоді сучасними інформаційними технологіями, виявлення обдарованої молоді в галузі інформаційних технологій, активізації їх творчої діяльності й розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності щороку проводиться обласний фестиваль з комп'ютерної графіки та анімації серед учнів закладів освіти Харківської області.

Важливою складовою моделі науково-методичної роботи в Академії є **дослідно-експериментальна діяльність**. Науково-педагогічними і педагогічними працівниками здійснюється координація, консультування та наукове супроводження міжнародних, всеукраїнських і регіональних освітніх проєктів. Так, здійснюється реалізація таких проєктів:

- ✓ **міжнародний проєкт** «Сприяння освіті»;
- ✓ **всеукраїнські проєкти:**
  - «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність»;
  - «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання»;
  - «Розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти»;
  - «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів»;
  - «Формування життєвої успішності учнів старших класів в умовах поствоєнної реальності»;
- ✓ **регіональні проєкти:**
  - «Освітній технопарк Харківщини - 2030»;
  - «Створення сприятливих умов для організації безпечного освітнього процесу в закладах освіти Харківської області»;
  - «Моніторинг у сфері загальної середньої освіти в умовах розбудови сучасної української школи»;
  - Організаційно-педагогічні умови для реалізації «Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» (на дошкільному і початковому рівнях освіти),
  - «Організаційні та науково-методичні умови впровадження та розвитку STEM-освіти в закладах освіти Харківської області»;
  - «Науково-методичні засади впровадження медіаосвіти в систему роботи навчальних закладів Харківської області»;
  - «Про формування та розвиток підприємливості та фінансової грамотності учнів закладів загальної середньої освіти Харківщини»
  - «Розвиток інклюзивної освіти в Харківській області».
  - «Моніторинг навчальних втрат і розривів у системі загальної середньої освіти Харківської області»;
  - «Визначення системи ціннісних орієнтацій учасників освітнього процесу закладів загальної середньої освіти Харківського регіону»;

- «Професійна орієнтація у закладах освіти Харківської області в умовах НУШ»;
- «Психосоціальна підтримка та психологічне забезпечення освітнього процесу у закладах освіти Харківської області в умовах війни та повоєнного відновлення».

Участь закладів освіти Харківської області в означених проєктах, безпосередня координація Академією участі в них дає можливість забезпечити комплексний підхід до підвищення кваліфікації педагогів області, підвищення якості освіти в регіоні та впровадження в освітній процес сучасних інноваційних технологій.

Координацію дослідно-експериментальної діяльності здійснює Центр інноваційного розвитку освіти.

З метою аналізу якості освіти в Харківській області, підготовки педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти до оволодіння моніторинговими технологіями в Харківській академії неперервної освіти створено **модель моніторингу якості освіти**. Центр моніторингу якості освіти, який функціонує у складі Академії, здійснює організаційно-методичний супровід міжнародних, загальнодержавних і регіональних моніторингових досліджень якості освіти, проводить заходи для педагогічних працівників із питань організації моніторингових досліджень у районі (місті, ТГ).

У межах регіонального моніторингу за період роботи в умовах воєнного стану Центром моніторингу якості освіти досліджено такі питання:

- здійснення освітньої діяльності в дистанційній формі в закладах дошкільної освіти;
- якість організації та здійснення освітнього процесу в дистанційній формі у початковій школі;
- рівень сформованості читацької, математичної та природничо-математичної компетентностей в учнів 5 класів (за результатами навчання в початковій школі) та 8 класів в умовах дистанційного навчання;
- готовність учнів 11 класів до виконання завдань національного мультипредметного тесту з української мови, історії України, математики;
- результативність роботи з обдарованими учнями за підсумками Всеукраїнських учнівських олімпіад у сучасних умовах;
- результати виконання випускниками ЗЗСО сертифікаційних завдань національного мультипредметного тесту у 2023 році;
- навчальні втрати за підсумками роботи з обдарованими учнями та результатами вступних випробувань;
- навчальні розриви за статтю, місцем розташування закладів освіти, місцем перебування здобувачів освіти.

Фахівці Центру здійснюють науково-методичний супровід запровадження моніторингових процедур у системі дошкільної та загальної середньої освіти Харківської області, розробляють і апробують інструментарій за різними напрямками досліджень, проводять науково-методичні заходи з питань моніторингу якості освіти. Постійно проводиться інформаційно-аналітична діяльність, яка передбачає збір, узагальнення та аналіз результатів моніторингових досліджень (статистичних даних, фактичної інформації про стан освітньої системи) у Харківській області, виявлення та відстеження тенденцій у розвитку освіти в регіоні, встановлення фактичних результатів освітньої діяльності, з'ясування ступеня їх відповідності цілям, а також причин їх відхилень від цілей, підготовку аналітичних матеріалів за підсумками регіональних моніторингових досліджень. Аналітичні матеріали використовуються фахівцями Академії, а також керівниками та педагогічними працівниками закладів освіти з метою

планування подальшої діяльності, подолання виявлених труднощів, розвитку професійних компетентностей педагогів із питань, актуалізованих за результатами моніторингу.

Вагомим фактором, що впливає на мотивацію педагогів до професійного вдосконалення та зростання, є **участь у професійних конкурсах, фестивалях, виставках**. Фахівці Академії здійснюють організаційно-методичний супровід обласного етапу таких конкурсів і виставок міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів:

- Міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті»;
- Всеукраїнський конкурс «Учитель року»;
- Всеукраїнський конкурс авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів «Нові технології у новій школі» у номінації «Профілактичні програми»;
- Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості»;
- Всеукраїнський конкурс рукописів навчальної літератури для позашкільних навчальних закладів системи освіти;
- обласний фестиваль «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують»;
- обласна тематична онлайн-виставка ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття».

Участь педагогів у цих заходах сприяє обміну кращими практиками, знайомству з інноваціями, сучасними технологіями в освіті, налагодженню партнерства та взаємодії освітян нашого регіону й усієї України.

Модель науково-методичної роботи, яка створена в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», є ефективною складовою системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти в Харківській області. Вона забезпечує запити педагогів закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти щодо їх професійного зростання. Форми науково-методичної роботи задовольняють запити педагогів із питань реформування освітньої галузі за Концепцією НУШ, організації освітнього процесу в умовах дистанційної освіти, психолого-педагогічної підтримки учасників освітнього процесу в період війни. Описана модель постійно вдосконалюється як за структурою, так і за змістом, відповідно до тих викликів, які постають перед освітянами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/ixnq>
  2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 №463-IX. URL: <http://surl.li/mfrk>
- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi->
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 988-р. [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
  5. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 № 568-21. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh-standartu-keriv-22.09.pdf>
  6. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: с4утність, причини, наслідки та шляхи подолання. URL: file:///D:/Users/ostapenko.a/Downloads/Learning-losses_Ukraine.pdf

---

Теорія професійного іміджу: особливості, іміджотворчі елементи, іміджмейкінг

Мармаза Олександра,
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри наукових основ управління
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
marmaza.ipo@ukr.net

Імідж став частиною постіндустріальної культури. Сучасне суспільство визнало імідж необхідним атрибутом професійної соціалізації людини.

Для людини важливим є її професійний статус, який відображає професіоналізм, визнання в професії, професійну компетентність і репутацію. Коли працівник набирає траєкторію професійного зростання, то забезпечення її бездоганної репутації та довіри стає особливо важливим. Людина починає активно шукати механізми підвищення ефективності діяльності, розвитку своїх професійних здібностей.

Спрямування людини на успішність у професії зумовлює її ефективність у трудовій сфері. У свою чергу, успішність залежить від уміння людини сформувати професійний імідж. Професійний імідж відображає вимоги цільової аудиторії та уявлення самої людини про професійний типаж.

Різні аспекти професійного іміджу досліджували такі науковці: Р. Арнхейм, П. Берд, К. Боулдинг, Д. Ягер (сутність, особливості, структура професійного іміджу); Л. Браун, Е. Ньюмен, Ю. Палеха (багатогранність і різноаспектність професійного іміджу); Т. Довга, Н. Тарасенко, Н. Чипиленко (формування професійного іміджу під час навчання); А. Голобушова, О. Горовенко, А. Кононенко, Л. Мартинець, Ж. Попова (імідж педагогічного працівника) та ін.

Вчені дійшли висновку, що професійний імідж відображає відповідність людини стандартним вимогам професії в уявленні колег, користувачів послуг, суспільства. Він починає формуватися ще під час підготовки до професії. Завдання підготовки фахівця визначено Законами України «Про вищу освіту» [1] та «Про освіту» [2], у яких велика увага приділяється формуванню готовності до постійного самовдосконалення. У навчальних планах закладів вищої освіти з'явилася дисципліна «Іміджологія», яка спрямовує іміджотворчу діяльність майбутніх фахівців. Та особливо важливою стає проблема професійного іміджу вже в процесі трудової діяльності.

Професійний імідж являє собою соціально-психологічний феномен, який наділяє людину професійними рисами. Він диктує, як треба поводитись, виглядати, говорити тощо. Він є в одному ряду з такими якостями, як професійна компетентність і професійна культура. Професійний імідж сприяє розвитку не тільки професійних, а й індивідуальних якостей людини. Особливо важливим є імідж для тих, хто працює в системі «людина – людина».

Основними проблемами, які вирішує професійна іміджологія, є:

- З'ясування особливостей професії, професійних вимог до працівника.
- З'ясування носіїв еталонного іміджу.
- Визначення закономірностей розвитку вимог до професійного іміджу.
- Визначення особливостей іміджування відповідно до певної професії.
- Проектування майбутньої моделі професійного іміджу.
- Розкриття засобів і технік формування професійного іміджу.
- Психологічна підтримка самопрезентації особистості.

У структурі іміджу перетинаються три складові:

1. Фізичні характеристики людини (здоров'я, фізичні можливості, зовнішність, статура тощо).

2. Психологічні особливості людини (темперамент, характер, внутрішнє «Я», моральні якості, смаки, ідеали, креативність, емоційність, асертивність, гнучкість мислення тощо).

3. Соціальні характеристики людини (поведінка, комунікації, ділова активність, дисциплінованість, законслухняність, цілеспрямованість, працьовитість, відповідальність тощо).

Базовими якостями для позитивного професійного іміджу є такі, як:

- дисциплінованість: дотримання режиму роботи, правил внутрішнього розпорядку; виконувати рішення керівника організації;
- гнучкість, адаптивність: можливість швидко пристосуватися до ситуації, нових умов, вчасно реагувати на інформацію;
- сучасність: бути налаштованим на зміни, удосконалення, інновації;
- самопрезентативність: здатність впливати, продемонструвати свої кращі якості, досягнення.

Розглянемо основні сучасні характеристики особистісно-професійного іміджу [6].

1. Особливості габітарного іміджу.

Зовнішність людини дозволяє їй розкрити свою індивідуальність, відображає особистісні риси, ставлення до себе й оточуючих. Зовнішність – це важливий засіб атракції, який дозволяє встановити комунікації, викликати емоційне ставлення. До атрибутів зовнішності належать одяг, зачіска, макіяж, аксесуари.

Є вимоги до ділового вигляду людини. Саме гардероб демонструє приналежність до певної професійної, соціальної, вікової, гендерної групи. Чистота, охайність, акуратність викликають загальне враження про людину, яку ще не знають як професіонала. Екстравагантність, яскравість одягу на робочому місці свідчить про відсутність почуття міри та смаку. Дрес-код є важливою частиною професійного іміджу. Він продиктований особливостями професії та умовами роботи (наприклад, одяг лікаря, кухара, учителя, поліцейського тощо). Для офісних працівників у гардеробі ділової людини обов'язковим є костюм.

Макіяж дозволяє людині виглядати краще, підкреслити достоїнства, приховати маленькі недоліки. Але надзвичайно важливе почуття міри при користуванні декоративною косметикою, оскільки макіяж не повинен привертати увагу, виглядати вульгарно.

Зачіска обирається з урахуванням типу обличчя, фігури, віку. На робочому місці довге волосся виглядає недоречно. Чисте волосся, свіжа зачіска значно підсилюють діловитість людини.

Вдало підібрані аксесуари (годинник, окуляри, ремені та ін.) доповнюють стиль їх власника.

2. Кінетична складова іміджу.

Рухи, жестикуляція є важливими елементами, які розкривають індивідуальний імідж. Їх можна назвати кінетичною мовою.

У науковій літературі є досить багато інформації про що говорять поза, нахил голови, положення рук, погляд, міміка під час спілкування. Тому людина, яка прагне формувати свій імідж, повинна знати такі речі та намагатись їх контролювати. Є навіть комплекси вправ із фейсбілдингу.

3. Вербальний імідж.

Власне мова, активний словниковий запас, виразність, темп мовлення, інтонації визначають імідж людини. За мовою можна з'ясувати її професію, освіту, вік, культуру.

До мови висувають такі вимоги, як: правильність; логічність; жвавість; доступність; чистота, літературність тощо.

Є професії, для яких мова є вирішальним фактором формування іміджу: учитель, диктор, дипломат.

4. Діяльнісний імідж.

Імідж, що пов'язаний із моделлю поведінки людини. Модель обирається під професію та під ситуацію. Проте є елементи поведінки, яка характерна для ділової людини: ввічливість, толерантність, дружелюбність, доброзичливість.

Іноді в професії людина стає брендом. Вона символізує ставлення до справи, високі професійні досягнення, засвідчує свою першість тощо.

Професійний імідж виконує функції, які корелюють із функціями іміджу як явища взагалі, але мають свої особливості.

- Організація позитивного професійного спілкування.
- Створення в суспільстві позитивного уявлення про професію.
- Розширення професійних знань та умінь.
- Удосконалення взаємодії під час здійснення професійної діяльності.
- Реалізація творчих професійних задумів, розвиток креативності.
- Професійна адаптація до різних ситуацій та умов.
- Узгодження особистих професійних цілей та цілей організації.
- Формування системи професійних цінностей.
- Усвідомлення значення професії, її ролі в житті.
- Розвиток професійної стресостійкості.
- Забезпечення процесу професійної ідентифікації.
- Формування професійної компетентності та культури.

Особливостями професійного іміджу є такі, як:

- Професійний імідж показує професійну результативність.
- Професійний імідж дозволяє гармонізувати життєдіяльність людини.
- Професійний імідж інтегрує особисті та професійні цінності людини.
- Професійний імідж корелює з професійними досягненнями.

Важливим для іміджу є процес управління його формуванням, або іміджмейкінг, іміджбілдинг. Як правило, коли іміджування стає справою професіоналів, то йдеться про іміджмейкінг, іміджбілдинг. У разі, коли іміджетворення стає справою керівника та колективу організації, то швидше йдеться про управління процесом формування іміджу. Іміджмейкінг являє собою прикладну галузь іміджології, оскільки передбачає системну діяльність, процес формування іміджу за допомогою певних технологій, технік, засобів.

Іміджмейкер повинен мати знання з психології, оскільки працює з людиною, спрямовує її розвиток, формує нові цінності. Він повинен знайти та вирішити протиріччя у сприйнятті реального іміджу особистості в соціумі, колективі, а отже, володіти знаннями у сфері соціології. Знання та вміння з правознавства, політології, економіки, андрагогіки, менеджменту й інших наукових галузей будуть важливими з огляду на професійну сферу діяльності об'єкта іміджування.

Розглянемо логіку формування іміджу.

1. Діагностика наявного іміджу. Аналіз основних характеристик. Визначення переваг і вад.

2. Характеристика цільової аудиторії. Визначення цінностей, потреб, уподобань (з урахуванням географічного сегментування, вікових особливостей, статі, освіти, роду занять, стилю життя тощо).

3. Проектування іміджу. Підлаштування його необхідних характеристик під цільову аудиторію. Створення концептуальної моделі іміджу.

4. Розроблення технології просування іміджу. Визначення часових меж, етапів, системи заходів.

5. Реалізація концептуальної моделі іміджу. Проведення запланованих заходів: зустрічі, майстер-класи, консультації, ведення сайту, участь у групових чатах, підвищення кваліфікації тощо.

6. Моніторинг формування іміджу. Коригування. Внесення доповнення, вилучення неактуального тощо. Підсумки іміджмейкінгу.

Важливим засобом іміджування є управління думками інших про імідж людини. Завдання позиціонування полягає у створенні потрібного враження. Зауважимо, що позиція має бути актуальною та зрозумілою. Вона повинна відповідати запитам і потребам цільової аудиторії, бути простою та легко запам'ятовуватись. Позиція буде успішною за умов позитивної відмінності іміджу від аналогічних іміджів. На успішність позиціонування впливає достатність часу на створення нового враження, постійність цього впливу.

Необхідно передбачити до об'єкта іміджування деякі провокативні питання-ситуації під час впливу на цільову аудиторію, наприклад:

- Це Ви з відомим ...?
- Це Ви на такій знаній виставці ...?
- Ви схожі на відомого...
- Ви вже користуєтеся таким новим ...?
- У Вас виходить краще, ніж у ...
- Я бачив інформацію про те, як Вас вітали...

Людям подобаються переможці. Вони стають їх кумирами. Їм довіряють. Іноді навіть не важливо, як здобута перемога. Тому необхідно спрямовувати зусилля на перемогу.

Цільова аудиторія краще розуміє, коли її розуміють, поважають, захищають. У цьому випадку вона піде за своїм «героєм-переможцем», підтримає його, буде охороняти «п'єдестал».

Відповідно об'єкти проходять декілька стадій підвищення рівня іміджу:

- Небажання змін, опір.
- Мобілізація зусиль.
- Сприйняття виклику змін.
- Робота до перемоги.
- Задоволення від досягнутого.
- Збереження іміджу та репутації.

Для формування позитивного іміджу необхідно взяти таких заходів:

1. Дотримання чесної комунікації, в основі якої щирість, відкритість.
2. Зменшити дистанцію між словами та реальними справами.
3. Не говорити про проблеми, які не можна вирішити.
4. Не звинувачувати інших.
5. Не намагатися всіх завжди й у всьому перемагати.
6. Наводити приклади, на фоні яких імідж даного об'єкта вищий.
7. Розкривати наміри бути корисним.

Зазначимо, що соціальна сутність людини знаходить прояв у самореалізації. А отже, формування іміджу не може змінити людину в повній мірі, а лише підсилює сильні сторони її особистості та зменшує слабкі.

Іміджмейкінг має свій інструментарій [3; 4; 5].

- Акцентування інформації. Вигідна для об'єкта іміджування подача інформації.
- Візуалізація. Передбачає красиві фото, відео, зовнішній вигляд об'єкта іміджування та вигідне висвітлення за їх допомогою подій.
- Позиціонування. Представлення об'єкта іміджування в сприятливому для нього вигляді, образі, середовищі тощо.
- Маніпулювання. Передбачає перенесення уваги, її приховування, певний камуфляж.
- Деталізація. Через певні деталі поведінки, одягу підсилюється вплив об'єкта іміджування на аудиторію.
- Міфологізація. Підсилення якихось якостей об'єкта іміджування, їх доповнення вигадками, історіями.
- Емоціоналізація. Перенесення уваги з факту діяльності об'єкта іміджування на його емоційне сприйняття.
- Форматування. Створення вигідних для об'єкта іміджування контекстів.
- Вербалізація. Передбачає красномовство, ораторське мистецтво, уміння ефективно використовувати вербальні засоби для висвітлення об'єкта іміджування.
- Дистанціювання. Перекладання із себе відповідальності, небажання підтримати когось, працювати в одній команді.
- Метафоризація. Роздмухування певних якостей чи діяльності об'єкта іміджування за допомогою тропів, метафор.
- Опитування суспільної думки. Посилання об'єкта іміджування на думку суспільства, колективу.

Іміджмейкінг – це комунікативна технологія, оскільки складається зі взаємодіючих елементів: об'єкт іміджування; цільова аудиторія, на яку розрахований імідж; еталон іміджу, прообраз, прототип; іміджмейкер. Їх об'єднує в єдиний комунікаційний процес іміджоформувальна інформація.

Сучасна людина прагне свої біологічні дані, обгорнуті в соціологічну обкладинку, оздоблені психологічною самобутністю, спрямувати на формування професійного іміджу. Завдання іміджмейкера – сприяти їй у цьому.

Сформовану модель іміджу треба донести до цільової аудиторії. Для цього слід скористатися засобом самопрезентації, що буквально означає управління враженням.

Самопрезентація – це усвідомлене подання інформації про себе через зовнішність, поведінку, вчинки, мову. Соціальний психолог Е. Гофман [5], досліджуючи рольові теорії, увів термін «самопрезентація» у науковий обіг. Учений вважав, що людина постійно демонструє різні грані своєї особистості, грає певні ролі, намагається справити враження.

Виокремлюють декілька різних тактик самопрезентації, серед них:

- Стратегія ухилення. Її сутність полягає в ухиленні від відповідальності, дій. Знаходить прояв у виправдовуванні, запереченні, відреченні.
- Стратегія атрактивної поведінки. Сутність пов'язана з бажанням сподобатись, викликати симпатію. Лестощі, компліменти, подарунки, послуги стають основними формами прояву такої стратегії.

- Стратегія самопіднесення. Сутнісний зміст пов'язаний із приписуванням собі досягнень, їх перебільшення. Знаходить прояв у заявах про свої досягнення, прикрашанні своїх успіхів, виправдовування невдач.
- Стратегія силового впливу. Досягається через залякування, тиск, погрози. Головне – вселити страх, висловити негативні зауваження, критичні думки про інших.
- Стратегія самоприниження. Реалізується через прохання, демонстрацію безпорадності, слабкості.

Важливою в процесі іміджмейкінгу є здатність об'єкта до самооцінювання. Коли оцінка завищена, то це провокує пихатість, зарозумілість, напругу в стосунках з іншими людьми. Якщо самооцінка особистості занижена, то це змушує її підлаштовуватися під інших, відчувати дискомфорт у стосунках.

Технологія самопрезентації ділової людини передбачає певні логічні дії.

1. Процес самоідентифікації особистості. Визнання своїх відмінностей від професійного ідеалу.

2. Вивчення потреб цільової аудиторії та професійних вимог.

3. Проєктування Я-концепції та її змістового наповнення (моделі професійного іміджу).

4. Аналіз умов, у яких відбувається формуванні професійного іміджу.

5. Надсилання меседж-інформації, процес формування іміджу.

6. Підтвердження свого статусу, репутації.

Отже, формування професійного іміджу працівників залежить від усвідомлення означеної проблеми керівником організації, цілеспрямованої діяльності з формування та підтримки позитивного професійного іміджу кожного та організації в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 14.02.2024).
3. Мармаза О. І. Інновації в менеджменті освіти : монографія. Харків : Основа, 2019. 128 с.
4. Палеха Ю. І. Іміджологія: навч. посіб. Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2005. 324 с.
5. Goffman E. Presentation of Self in Everyday Life Text. N. Y. : Doubleday Anchor, 1959. 259 p.
6. Marmaza O. I. Creating a teacher's image by the means of self-presentation: theoretical and methodological context. *International Journal of Education and Science*, 3 (2), 2020. URL : <http://ijes.culturehealth.org/index.php/uk/arhiv/previous-issues/37-volume-3-no-2-2020/82-volume-3-2-2020> (дата звернення: 20.01.2024).

Професійний розвиток педагога: альтернативи та можливості

Смирнова Марина,
кандидат педагогічних наук,
завідувач Центру інноваційного розвитку освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
mvs50898@gmail.com

У статті акцентовано, що стандартизація професійної діяльності педагога стала визначальним чинником у розумінні кожним учителем необхідності неперервного професійного розвитку, пошуку альтернатив і визначення можливостей для реалізації цієї потреби, зокрема в умовах закладу загальної середньої освіти. Представлено альтернативні практики професійного розвитку вчителів в інших країнах світу, звернуто увагу на домінуючі чинники успішної організації внутрішньої системи професійного розвитку педагогів.

Ключові слова: професійний стандарт, професійний розвиток педагога, професійні спільноти, внутрішня система професійного розвитку, професійне самовизначення та самореалізація.

Актуальність. Зміни у вітчизняному законодавстві останніх років закріпили в правовому полі кадрового забезпечення освіти термін «*професійний стандарт*». Його можна розглядати як свідомий крок у напрямі підвищення професійної кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, урахуваючи прийняття професійних стандартів «вчитель закладу загальної середньої освіти» [1], «керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» [3], «викладачі закладів вищої освіти» [2].

У Методиці розроблення професійних стандартів, затвердженій наказом Мінсоцполітики № 74 від 22.01.2018 [4], професійний стандарт у сфері освіти розглядається як основа розроблення освітніх програм/стандартів і навчально-методичних матеріалів для всіх форм і видів освіти, навчання працівників на виробництві, підготовки педагогічних/науково-педагогічних працівників; як основа для розроблення стандартів оцінювання результатів навчання, проведення процедур підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб, формування єдиних критеріїв оцінювання компетентностей здобувачів професійних кваліфікацій, незалежно від шляхів (формальна чи неформальна освіта, неформальне чи інформальне (спонтанне) навчання) їх отримання. Тобто професійні стандарти у сфері освіти показують, яким має бути фахівець (учитель, керівник ЗЗСО, викладач ЗВО), якими загальними та професійними компетентностями він має володіти, а також у якому напрямі йому треба професійно зростати й підвищувати свою кваліфікацію.

Європейська комісія в контексті підтримки розвитку компетентності вчителів для покращення результатів навчання визначає «професійний стандарт» учителя через «цінності»: *стандарт як професійні цінності* (загальні ідеї та положення, що описують необхідні компетентності) та *стандарт як мірило* (описує певні кваліфікаційні рівні за критеріями), що вчителі мають знати, розуміти і вміти робити як спеціалісти-практики у своїх галузях, які цінності розділяти [7].

Політика сприяння професійному розвитку педагогів існує в більшості країн, однак вона залишається досить обмеженою за своєю природою. Майже 90% педагогічного персоналу стверджують, що вони нещодавно брали участь у заходах із підвищення кваліфікації, але є значні відмінності в країнах щодо типу діяльності, її впливу, інтенсивності участі, а також віку та частки педагогічного персоналу, який бере участь у заходах із професійного розвитку. Безперервний професійний розвиток вважається професійним обов'язком для вчителів у 24 європейських країнах або регіонах. А в таких країнах як Бельгія, Чеська Республіка, Литва, Мальта,

Великобританія обов'язковий професійний розвиток для педагогів – складова шкільних планів розвитку [6, р. 11].

Мета статті – показати альтернативи та можливості, які є в організації професійного розвитку педагогів в умовах закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. У теперішніх умовах наявності професійних стандартів (учителя і керівника ЗЗСО) прагнення педагогічних працівників до розвитку власної професійної компетентності стає усвідомленою необхідністю відповідати тим потребам і очікуванням, що мають сучасні учні як рівноправні учасники освітнього процесу. Швидкий розвиток ІКТ, цифрових медіа суттєво збагачує та урізноманітнює способи навчання. Учитель тепер не може «укладати» готові знання в голови пасивних учнів. Практично сьогодні переосмислюється сама природа педагогіки й технології реалізації педагогічного впливу. Процес навчання стає «соціальним і спільним, актуальним і пристосованим до мотивації учнів, чутливим до індивідуальних відмінностей, таким, що забезпечує формування зворотного зв'язку, сприяє встановленню зв'язків між видами діяльності та предметами як у школі, так і поза нею, водночас є вимогливим до кожного учня, не перевантажуючи його» [6, р. 19]. Тому одним з основних показників успішності системи освіти у світі є підготовка педагогічних кадрів і система їх подальшого професійного розвитку.

Так, у *Фінляндії* професія вчителя є однією з найбільш шанованих і затребуваних. При цьому стати шкільним учителем можна тільки за умови, якщо буде пройдено найсуворіший відбір: із 30% кращих випускників педагогічних факультетів у школи відбираються «найкращі». На шляху майбутнього вчителя стоять так звані фільтри: вкрай високі вимоги при вступі до ЗВО; складний кваліфікаційний іспит по закінченню ЗВО; випробування, що організовує школа, яка має право відмовитися від нового вчителя, якщо вважатиме його підготовку недостатньою.

У США практикується навчання вчителів у *школах професійного розвитку*, де вони *навчаються, спостерігають, асистують і викладають*. У рамках таких асоціацій організовуються міжшкільні курси для вчителів. Учителі, які працюють у державних школах, повинні здавати спеціальні іспити, за результатами яких їм надається ліцензія на право викладання. Кожен шкільний учитель деякий час зобов'язаний працювати під наглядом досвідчених колег, і тільки після цього він отримує право на самостійну роботу.

У Великобританії одним із найбільш поширених шляхів безперервного професійного розвитку вчителів є формування *спільнот професіоналів-учителів* для спільного вирішення загальних проблем і розвитку своєї компетентності. Головне завдання таких мереж – внутрішній обмін практичними знаннями, що накопичуються вчителями впродовж педагогічної діяльності. Такий процес називається *інтерактивним професійним розвитком*.

Цікавою є система професійного розвитку педагогів у Сінгапурі. Усі сінгапурські вчителі, які займаються практичною педагогічною діяльністю, проходять підготовку в Національному Інституті Освіти, де вивчають методичний курс, математичний курс, курс математичної педагогіки (методики викладання) і курс загальної педагогіки. Часто вчителі сінгапурських шкіл об'єднуються у *професійні шкільні навчальні спільноти*, у яких вони працюють усі разом для підвищення рівня викладання та навчання. Однією з найпопулярніших моделей таких спільнот у Сінгапурі є навчання уроку. Така модель представляє собою навчальний процес, де групи вчителів обговорюють план уроку, актуальні теми уроків, поведінку вчителя на уроці, стиль взаємодії вчителя з класом у цілому. Одним із найважливіших аспектів навчання для вчителів є *вдосконалення педагогічних знань змісту предмета*. Мета – досягти того, щоб *середній учитель був найкращим учителем*. Для того щоб досягти такого рівня, у Сінгапурі утверджено *три основні ролі в професійному розвитку вчителя*:

- 1) *образ мислення*: якщо образ мислення вчителя знаходиться не в правильному руслі, усе інше не може бути корисним;
- 2) *допомога вчителям застосовувати знання*: як і студенти, учителі повинні застосовувати знання, а не тільки отримувати їх;
- 3) *підвищення здатності до навчання*: учителі повинні вчитися протягом усього життя, що можливо зробити через рішення та обговорення незвичайного, зокрема й побутових проблем.

В Україні професійний розвиток, підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників унормовано ст. 59 Закону України «Про освіту» 2017 р., а також постановою КМУ № 800 від 21.08.2019. Законом визначено, що *професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників* передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Заклади освіти, у яких працюють педагогічні та науково-педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку й підвищенню кваліфікації. Також *підвищення кваліфікації* може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та в різних формах (*інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві)* тощо).

Спираючись на ідеї та висновки багатьох авторитетних учених, можна визначити такі *закономірності в професійному розвитку педагогів*:

- *професійний розвиток* учителів базується на тому, що вони виступають суб'єктами активного навчання;
- *професійний розвиток* є пролонгованим процесом, оскільки вчитель має навчатися постійно, поки він залишається у професії;
- *професійний розвиток* – це процес, який проходить у межах певного світоглядного та культурного контексту.

Аналізуючи підвищення кваліфікації та тенденції, що сприяють професійному розвитку вчителів у різних країнах світу, необхідно зазначити, що найбільш поширеною формою професійного розвитку вчителів є навчання безпосередньо на базі шкіл. Переваги такої шкільної моделі навчання очевидні. Це *практичний зміст підготовки вчителів*, зорієнтований на об'єктивні потреби конкретних учителів і закладу освіти, а також *організаційні переваги* – поєднання роботи й навчання.

Практика показує, що найбільш ефективною формою професійного розвитку педагога є його щоденна діяльність у школі. Найбільші можливості для професійного розвитку вчителів надає їх навчання на робочому місці (*on- the job learning activities*), зокрема: навчання в групах (*цільових професійних спільнотах*), активне дослідження (*експериментування*), створення портфоліо, професійна співпраця творчих об'єднань, різні форми співпраці між учителями, адміністрацією, батьками, рефлексія, регулярний зворотний зв'язок.

Найбільш затребуваним у сучасних умовах стає персоніфікований підхід до внутрішньошкільної системи підвищення кваліфікації педагогів, тобто адресна допомога, підтримка, навчання, що орієнтована на конкретного вчителя, його професійні потреби. Така система працює за принципом неперервності, в умовах поєднання трудової діяльності та процесу навчання.

Важливим є принцип командної та проєктної діяльності, коли підвищення кваліфікації організовується в певному напрямі за результатами діагностування рівня професійної компетентності педагогів і визначення кола проблем, з якими вони стикаються у практичній роботі, що особливо актуально для вчителів, які працюють на адаптаційному циклі навчання в 5–6-х класах за Державним стандартом Нової української школи. Проводити ефективно навчання, ділитися результатами власної діяльності можуть учителі початкової школи, які вже мають достатню теоретичну

підготовку, практичний досвід у реалізації Державного стандарту початкової школи й можуть виступати модераторами в роботі шкільних професійних спільнот.

Внутрішня система підвищення кваліфікації педагогів має бути спрямована також на потреби школи, ті освітні послуги, що будуть затребувані в завтрашньому дні, на соціальні та ціннісні орієнтири в навчанні школярів, на досягнення нового рівня організаційної культури тощо.

У процесі професійного розвитку педагога важливо звертати увагу на трудову функцію партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу, що передбачає реалізацію таких професійних компетентностей учителя: психологічна компетентність, емоційно-етична компетентність, компетентність педагогічного партнерства. Нова українська школа очікує вмотивованого вчителя, який приймає для себе, що шкільне освітнє середовище – це простір дитинства, який будується на засадах рівності, діалогу, співрозвитку та прийняття. Такий учитель переосмислює свою роль, оновлює своє професійне мислення. Він має потребу аналізувати власну педагогічну діяльність, розуміє значення самоосвіти, відстежує результативність своєї праці, будуючи систему самомоніторингу. Професійний розвиток для такого вчителя стає способом його професійного самовизначення та самореалізації.

Висновки. Наведені приклади альтернатив організації внутрішньої системи професійного розвитку педагогів підтверджують, що для її успішного розвитку важливими стають певні домінуючі чинники:

1) внутрішня мотивація вчителя, його розуміння й абсолютне прийняття самої концепції безперервного професійного розвитку, поки людина залишається у професії;

2) інтегрований творчий освітній простір, що дозволяє узгоджувати професійні інтереси всіх учасників освітнього процесу;

3) актуальність завдань, які стоять перед педагогічним колективом і кожним педагогом у контексті їх реалізації;

4) тісна партнерська взаємодія всередині педагогічного колективу, готовність розв'язувати спільними зусиллями професійні завдання;

5) позитивне ставлення до інноваційних підходів у вирішенні проблеми професійного розвитку вчителя.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладів загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf (дата звернення: 11.03.2024)

2. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». URL: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf (дата звернення: 11.03.2024)

3. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh_standartu_keriv.22.09.pdf (дата звернення: 11.03.2024)

4. Методика розроблення професійних стандартів. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE31617?an=15> (дата звернення: 11.03.2024)

5. Покрова С. Вітчизняний та зарубіжний досвід професійного розвитку педагогічних працівників. *Педагогічні науки та освіта*. Випуск XLII–XLIII. 2023. С. 125-130. URL: https://znayshov.com/FR/23687/Ped_nauk_osvit_XLII-126-131.pdf (дата звернення: 05.03.2024)

6. Commission staff working document Supporting the Teaching Professions for Better Learning Outcomes Accompanying the document Communication from the Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0374:FIN:EN:PDF> (last access: 06.03.2024)

7. Supporting teacher competence development for better learning outcomes (European Commission, 2013). URL: https://www.academia.edu/6623391/Supporting_teacher_competence_development_for_better_learning_outcomes (last access: 06.03.2024)

Нові форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників за субвенцією

Лузан Людмила,
кандидат педагогічних наук,
проректор з навчальної роботи,
професор кафедри методики навчання мов і літератури
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
luzan.ct.luzan@gmail.com

Нова українська школа пройшла успішне пілотування початкової школи, але війна та недофінансування освітньої реформи пригальмувало якісне впровадження НУШ в 5-6 класах. Отже, українські педагоги й учні мають перед собою не лише завдання впровадження нового навчального підходу, але й виклик обставин, які вимагають гнучкості та твердості. Усі недоліки, які досі були характерними для системи дистанційної шкільної освіти, ще більше посилюються через постійні відключення електроенергії, відсутність стабільного зв'язку й інтернету та необхідність навчатися під час повітряних тривог. Тому **19 вересня 2023 року уряд затвердив постанову «Деякі питання надання коштів спеціального фонду освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2023 році»**, що передбачає спрямування коштів на реформу «Нова українська школа» у 2023 році. Це важлива інвестиція уряду в покращення якості освіти в українських школах і відновлення реформи НУШ, адже після початку повномасштабного вторгнення було припинено фінансування реформи базової середньої освіти відповідно до Концепції НУШ.

Для того щоб забезпечити безперервність навчання за новими Стандартом базової освіти й освітніми програмами, продовжити пілотування, підготовку педагогічних працівників, уряд відновив фінансову підтримку реформи. За результатами опитувань і експертних оцінювань МОНУ було визначено теми, що потребують поглибленого опанування. Серед них:

- реалізація Концепції Нової української школи в базовій середній освіті,
- оцінювання навчальних досягнень учнів (актуалізується завершенням у 2024 році І циклу базової освіти НУШ),
- сучасні підходи до навчання в Новій українській школі,
- психолого-педагогічні умови та технології організації освітнього процесу НУШ в умовах воєнних дій,
- технології моніторингу та подолання освітніх втрат.

Також буде приділено окрему увагу наданню та розширенню інформації про нову нормативну й навчально-дидактичну бази освітньої галузі; оновленню та поповненню знань і вмінь педагогів з інноваційної педагогіки, психології, сучасної методики викладання дисципліни за оновленими програмами в межах окремих освітніх галузей.

Харківською академією неперервної освіти відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023 р. № 1023 в грудні 2023 – січні 2024 року було підготовлено тренерів-педагогів, а з 05 лютого 2024 року по 01 червня 2024 року організовано та здійснено комплекс заходів із підвищення кваліфікації за освітньою субвенцією керівників, заступників керівників і вчителів закладів освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному – 5-6 класи) циклі базової середньої освіти у 2023/2024 навчальному році.

На виконання зазначеної постанови у КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» були організовані спецкурси-тренінги (30 годин, онлайн) з таких предметів:

1. Українська мова і література
2. Зарубіжна література
3. Іноземна мова (англійська)
4. Математика
5. Географія
6. Інтегровані курси освітньої галузі «Природничка»
7. Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут»
8. Етика
9. Вступ до історії України та громадянської освіти (5 клас)
10. Історія України. Всесвітня історія (6 клас)
11. Інформатика
12. Технології
13. Музичне мистецтво
14. Образотворче мистецтво
15. Інтегрований курс «Мистецтво»
16. Фізична культура

Укладено 16 робочих навчальних програм і календарно-тематичних планів підвищення кваліфікації вчителів за кошти освітньої субвенції (на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом МОН України від 12.10.2022 № 904).

КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

СХВАЛЕНО

Протокол Вченої ради КВНЗ
«Харківська академія неперервної
освіти»

№ 5 від 27.12.2023

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів, які забезпечуватимуть реалізацію
Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі
базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році за темою
«Основні питання організації освітнього процесу в 5-6 класах НУШ»**

(Мистецька освітня галузь, предмет «Музичне мистецтво»)

ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ – дистанційна

ОБСЯГ – 30 годин

ОСОБЛИВОСТІ: робочу навчальну програму розроблено відповідно до сучасної державної освітньої політики, Концепції Нової української школи та стратегії реформування освіти в Україні. Програму укладено згідно з п. 2 ст. 59 Закону України

«Про освіту» та відповідно до п. 10 постанови КМУ від 21.08.2019 року № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27.12.2019 року № 1133), Типової освітньої програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 року № 904).

НАПРЯМ – розвиток загальних і професійних компетентностей учителів, які викладають предмет музичне мистецтво (знання навчального предмета, сучасних фахових методик, технологій, нової системи оцінювання тощо), необхідних для втілення державної політики у сфері загальної середньої освіти.

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ – учителі мистецької освітньої галузі предмета «Музичне мистецтво», які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

МЕТА – підвищення кваліфікації педагогів через надання та розширення інформації про нову нормативну й навчально-дидактичну базу освітньої галузі; оновлення та поповнення знань і вмінь учителів, які викладають предмет «Музичне мистецтво», з інноваційної педагогіки, психології, сучасної методики викладання дисципліни за оновленими програмами в межах окремих освітніх галузей: формування відповідних компетентностей учнів.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ:

- розкрити особливості організації освітнього процесу в Новій українській школі, змісту *мистецької освітньої галузі* та вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти;
- ознайомити вчителів мистецької освітньої галузі із сучасними технологіями, методами та прийомами, електронними освітніми ресурсами, інформаційно-комунікаційними технологіями, навчальними онлайн-платформами, онлайн-сервісами, програмами доповненої та віртуальної реальності тощо.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

- **предметно-методична** (здатність добирати й використовувати сучасні методики та технології викладання дисциплін за оновленими програмами в межах окремих освітніх галузей);
- **інноваційна** (здатність використовувати інновації у професійній діяльності відповідно до мети та завдань Нової української школи).

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу за дистанційною формою навчання: комп'ютерна техніка, доступ до швидкісного інтернету, дистанційна платформа, програмне забезпечення для проведення відеоконференцій.

Система оцінювання – результати рефлексії навчання за програмою (розроблення індивідуальної траєкторії за темою “Мій подальший шлях у НУШ”) обговорюються в кінці педагогічного практикуму (2 години онлайн).

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації – сертифікат про підвищення кваліфікації.

До кожної робочої навчальної програми та календарно-тематичного плану розроблено 16 пакетів навчально-методичного забезпечення, наприклад:

МАКЕТ ЗАНЯТТЯ

Тема: «Моніторинг освітніх втрат і подолання їх як актуальне завдання Нової української школи в умовах її розбудови»

Творча група:

Грінченко О.І., Байназарова О.О., Кравченко З.І., Румянцева-Лахтіна О.О., Моліна О.О.

Таблиця 1

№ з/п	Тематичний підрозділ	Дії тренера	Дії учасників	Цифрові інструменти
1	Вступ (створення умов для ефективної роботи)	1. Оголошує тему та план заняття. 2. Ознайомлює з правилами спільної роботи. 3. Визначає спільно з учасниками очікувані результати заняття.	1. Визначають спільно з тренером очікувані результати заняття.	Спільна дошка Zoom
2.	Основна частина: знанневий компонент			
2.1.	Освітні втрати і розриви: поняття, причини і можливі наслідки	1. Проводить міні-лекцію про ключові поняття та їх актуальність в умовах розбудови НУШ	1. Ознайомлюються з результатами дослідження УЦОЯО. 2. Відповідають на питання про причини освітніх втрат, спираючись на власний досвід.	Презентація, чат
2.2	Моніторинг/ діагностування як перманентний складник освітнього процесу			
2.3	Інші методи визначення освітніх втрат і розривів.			
3	Основна частина: діяльнісний компонент			
3.1	Тестові технології як провідна умова вимірювання та подолання навчальних втрат	1. Проводить огляд-презентацію «Основні поняття і категорії тестування». 2. Організовує інтерактивне спілкування: «Правила створення тестових завдань». 3. Проводить практичну вправу: «Створюємо тестове завдання певного формату».	1. Ознайомлюються з основними поняттями теорії тестування. 2. Обговорюють із викладачем основні вимоги до формулювання умови та варіантів відповідей тестових завдань. 3. Створюють тестове завдання одного з форматів і вказують когнітивний рівень.	гугл-презентація чат Гугл-документ
4	Рефлексія	Організовує рефлексію за допомогою експрес-опитування.	Відповідають на питання експрес-опитування	Гугл-форма

Матеріали до навчальних занять**1. Навчальні втрати і навчальні розриви**

Навчальні втрати (learning loss) – будь-яка втрата знань, умінь, навичок і/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через великі прогалини або паузи в навчанні конкретного учня, спричинені пропусками занять, неефективним викладанням, значними незапланованими перервами в навчанні, пов'язаними із соціальними кризами, природними катаклізмами тощо.

Навчальні розриви (learning gaps) – значна та стійка різниця в академічній успішності між різними групами (категоріями): з родин із вищими та нижчими доходами, із сільської та міської місцевості, хлопцями й дівчатами, тими, хто мали доступ до комп'ютерів / Інтернету, і тими, які не мали його, тими, які проживали в зоні активних бойових дій / на тимчасово окупованих територіях, чи ні тощо.

2. Моніторинг / діагностування як перманентний складник освітнього процесу

Моніторинг якості освіти – це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності); встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму та причин відхилень від цілей (стаття 48 Закону України «Про освіту»).

Педагогічне діагностування – вид діяльності, мета якої полягає у встановленні та вивченні ознак, що характеризують стан і результати процесу навчання, і що дає змогу на цій основі прогнозувати можливі відхилення, визначати шляхи їх попередження, а також коригувати процес навчання з метою підвищення якості його результату.

3. Заходи, які можна розглядати як потенційні для подолання навчальних втрат в Україні:

- другорічництво;
- навчання під час канікул / тьюторинг;
- репетиторство за державний кошт;
- створення інтеграційних класів;
- перегляд і адаптація освітніх програм;
- розроблення додаткового контенту з ключових навчальних тем;
- розроблення додаткового якісного освітнього контенту, акцентованого на темах, що потребують надолуження;
- методична підготовка вчителів до роботи з учнями, які мають навчальні втрати;
- посилення шкільної автономії та взаємодії, співпраці вчительства.

4. Тестові технології як провідна умова вимірювання та подолання навчальних втрат

Основні поняття і категорії тестування: методи вимірювання, інструменти тестування, технології та процедури тестування.

Метод вимірювання – це спосіб, за допомогою якого здійснюється надання кількісного значення показнику, який вимірюється.

Якщо як метод вимірювання використовується в тестуванні, то воно розглядається як процес вимірювання кількісних показників за допомогою тесту.

Тестування (testing) як метод – це процес вимірювання кількісних показників за допомогою тесту.

Тест (test) – це сукупність тестових завдань, підібраних за певними правилами для вимірювання певного кількісного показника.

Отже, метод тестування передбачає, що інструментом вимірювання є тест, складений із тестових завдань, процедурою вимірювання є тестування, методом оцінювання є шкалювання.

У випадку педагогічного тестування – це метод вимірювання певного рівня знань учнів. Тест складається із сукупності тестових завдань, підібраних за певними правилами.

Вибір того чи іншого методу вимірювання знань ґрунтується на критеріях, які визначають їх якість. Найважливішими критеріями є валідність, об'єктивність, надійність і точність.

Педагогічні тести можуть бути класифіковані за:

- рівнем уніфікації (тести стандартизовані, нестандартизовані);
- рівнем упровадження (національні, регіональні, закладу освіти, вчительські);
- статусом використання (обов'язкові, пілотні, дослідницькі);
- співвідношенням із нормами або критеріями (тести досягнень, тести порівняння або тести відбору);
- видом тестового завдання (тести із завданнями закритими і відкритими).

Основні правила, якими необхідно керуватися під час створення тестових завдань:

1. Кожне тестове завдання має оцінювати досягнення важливої та суттєвої освітньої цілі.

2. Кожне тестове завдання має перевіряти відповідний рівень засвоєння знань, у тому числі вищі когнітивні рівні.

3. Умова має містити чітко сформульоване завдання. Завдання має фокусуватися на одній проблемі.

4. Варіанти відповідей мають бути гомогенними (однорідними).

5. Усі дистрактори мають бути вірогідними (правдоподібними).

6. Інформація, що міститься в одному тестовому завданні, не повинна давати відповідь на інше тестове завдання.

7. Не рекомендується використовувати як правильну відповідь чи дистрактор фразу «все з вищевказаного».

8. Не рекомендується використовувати як правильну відповідь чи дистрактор фразу «нічого з вищевказаного».

9. Умова по можливості має бути сформульована позитивно.

10. Необхідно уникати при формулюванні умови підказок типу: граматична невідповідність між умовою та варіантами відповідей; повторення у правильній відповіді слів з умови; використання прикладів із підручника чи лекції як тестових завдань; найдовша правильна відповідь; найдетальніша правильна відповідь; дистрактори, що виключають один одного; ситуації, коли одне тестове завдання є підказкою для другого.

Формати тестових завдань

Формат А. Тестові завдання з *однією* найкращою відповіддю. Структура цього тестового завдання така: умова (завдання), запитання за цією умовою та чотири-п'ять варіантів відповідей, один із яких є найбільш правильним.

Формат Х. Тестові завдання множинного вибору “правильно – неправильно”. Зовні цей формат ідентичний формату А, проте в ньому може бути будь-яка кількість правильних відповідей.

Формат N. Тестові завдання з декількома найкращими відповідями. Формат N доцільно використовувати в таких ситуаціях, як, наприклад, опис висновків, дослідження, рекомендації, у яких доречно дати більше однієї відповіді.

Формат В. Тестові завдання логічних пар або визначення відповідності. Екзаменованій має підібрати до кожного пронумерованого завдання один найбільш відповідний варіант відповіді, позначений буквою.

Додатки

https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf - Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання / Український центр оцінювання якості освіти

https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua-saved_overview-report-2022-web.pdf - Війна та освіта: як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи / Аналітичний центр Cedos

<https://kno.rada.gov.ua/uploads/documents/38605.pdf> - Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему: «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання»

https://lms.e-school.net.ua/course_category/ - Діагностичні тести / Всеукраїнська школа онлайн

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immmediate.actions.frameproofreading.ua.1-31.07.2023.pdf> - Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат

Тестові запитання:

Що розуміють під навчальними втратами?

А значну та стійку різницю в академічній успішності між різними групами (категоріями) учнівства

Б будь-які втрати знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня

В будь-які втрати знань, умінь, навичок у різних групах (категоріях) учнівства

Г будь-які втрати компетентностей та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня

Укажіть, які ТРИ з наведених прикладів характеризують причини виникнення навчальних втрат

А пропуски занять

Б дистанційне навчання

В неефективне викладання

Г значні незаплановані перерви у навчанні

Д запровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти

Е реалізація Концепції «Нова українська школа» на адаптаційному циклі базової середньої освіти

Робочі навчальні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників були розроблені відповідно до нових методик згідно з Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та спрямовані на реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти.

Ураховуючи дуже обмежений час для використання субвенції та воєнний стан, навчання з підвищення кваліфікації було організовано за дистанційною формою (онлайн) у вільний від основної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників час (*вечірні години, субота, неділя*).

Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки навчання може відбуватися в різноманітних форматах – тренінги, майстер-класи, практикуми тощо. Координатори й тренери не обмежені у виборі та мають добирати доцільні форми роботи відповідно до теми й мети заняття. Саме тому Харківською академією

неперервної освіти було обрано *методику перевернутого навчання*, а саме: кожна тема робочої навчальної програми має дві частини: теоретична (лекція теоретичного конструювання – інтерактивна презентація з консультативною підтримкою тренера-педагога) та практична (інтерактивна лекція – тренінгове заняття) – виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя тощо (таблиця 1).

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Таблиця 2

№ з/п	Тема	теоретична частина: лекція теоретичного конструювання презентація з консультацією	практична частина інтерактивна лекція / тренінгове заняття	Разом
1. Організаційно-рефлексивний модуль				
1.1	Організація навчання вчителів, які викладають предмет «Музичне мистецтво», на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році		2	2
1.2	Підсумкове тестування (гугл-форма) та розроблення індивідуальної траєкторії за темою «Мій подальший шлях у НУШ»	2		2
1.3	Педагогічний практикум. Рефлексія та представлення педагогами індивідуальних траєкторій за темою «Мій подальший шлях у НУШ»		2	2
	Усього годин за модулем	2	4	6
2. Нормативно-правове забезпечення реформи загальної середньої освіти				
2.1	Новий зміст освіти в Новій українській школі.	1	1	2
2.2	Від Типової освітньої програма до модельної навчальної програми як важливого інструменту для реалізації академічної свободи вчителя	1	1	2
	Усього годин за модулем	2	2	4
3. Організація освітнього процесу на адаптаційному циклі базової середньої освіти в умовах дистанційного навчання				
3.1	Педагогічні умови організації освітнього процесу НУШ в умовах дистанційного навчання	1	1	2

3.2	Психологічна підтримка вчителів та учнівства в умовах війни та повоєнного відновлення	1	1	2
3.3	Сучасний дизайн уроку в НУШ	1	1	2
3.4	Оцінювання в НУШ: загальні аспекти	1	1	2
3.5	Цифрове освітнє середовище педагога Нової української школи	1	1	2
	Усього годин за модулем	5	5	10
4. Сучасні підходи до викладання предмета «Музичне мистецтво» на адаптаційному циклі базової середньої освіти				
4.1	Особливості викладання предмета «Музичне мистецтво» відповідно до вимог ДСБСО та модельних навчальних програм	1	1	2
4.2	Кооперативне навчання та проєктний підхід до розвитку компетентнісного потенціалу предмета «Музичне мистецтво»	1	1	2
4.3	Діяльнісний підхід у НУШ. Організація ігрової діяльності учнів / учениць у різних форматах навчання	1	1	2
4.4	Способи мислення учнів як складова набутих компетентностей і результат навчання предмета «Музичне мистецтво»	1	1	2
4.5	Моніторинг освітніх втрат і подолання їх як актуальне завдання Нової української школи в умовах її розбудови	1	1	2
	Усього годин за модулем	5	5	10
	Разом годин за робочою навчальною програмою	14	16	30

З метою покращення методик проведення тренінгових онлайн-занять фахівці навчального відділу, відповідальні за організацію освітнього процесу підвищення кваліфікації за субвенцією, щотижня проводять опитування слухачів, які завершили навчання.

Так, наприклад, на 22.04.2024 року опитування пройшло **3137 респондентів**. Найбільш актуальними напрямками підвищення кваліфікації для педагогічних працівників під час цього навчання були такі (рис. 1):

- Сучасні підходи до навчання НУШ (84,4 %)
- Технології організації освітнього процесу НУШ в умовах дистанційного навчання (82,3 %)
- Оцінювання навчальних досягнень учнів (47,1%)

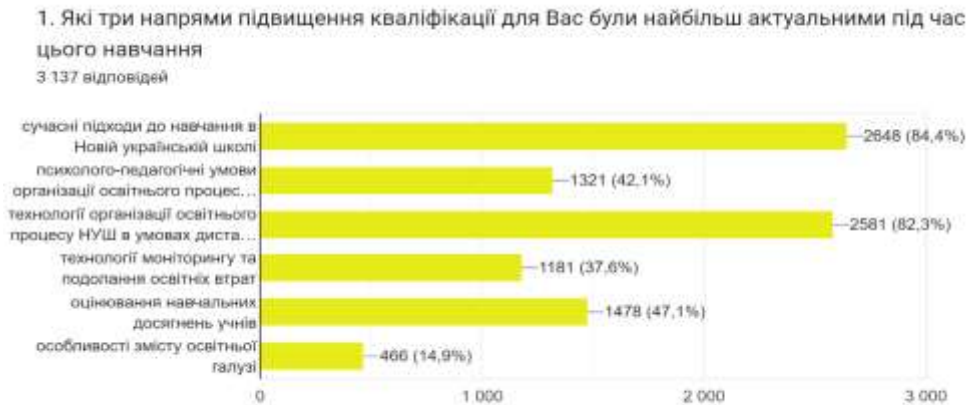

Рис. 1. Актуальні напрями підвищення кваліфікації

На питання «Чи підвищився рівень інформаційно-цифрової грамотності?» **98,9%** відповіли стверджувально «так».

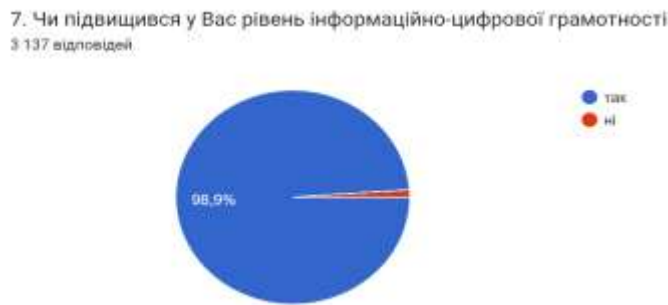

Рис. 2. Інформаційно-цифрова грамотність педагогічного працівника

99,2% відповіли, що оновили / поповнили знання та вміння з інноваційної педагогіки (рис. 3).

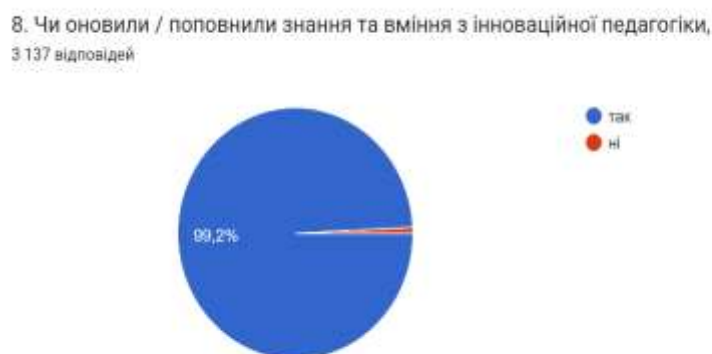

Рис. 3. Рівень оновлення знань і вмінь з інноваційної педагогіки

3137 педагогічних працівників майже **стовідсотково (99,4%)** відповіли, що оновили / поповнили знання та вміння із сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.

9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.
 З 137 відповідей

Рис. 4. Рівень оновлення знань і вмінь із сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей

Додаток 1

означка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просимо висловити свої побажання.
17.02.2024 14:08:04	англійська мова	так	Дякую за організацію! Подібне навчання стає в нагоді зараз, адже змінюється світ, змінюється підхід до викладання, змінюється дити, тому вчитель теж повинен вдосконалюватися, вдосконалювати свої знання та вміння, осучаснюватися! Успіхів у подальшій роботі!
17.02.2024 14:08:37	англійська мова	так	Проводьте надалі курси на такому ж високому рівні. Дякую, бути цікавими та компетентними для нас!

Іванка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просимо висловити свої побажання.
09.03.2024 13:24:30	українська мова і література	так	Щиро дякую вам за надані знання та навички. Бажаю вам удосконалення творчих (дів) надалі!
09.03.2024 13:24:31	математика	так	Навчання були пізнавальні, корисні, цікаві. Дякую за надану інформацію. Все, про що дізналася буду впроваджувати в роботу!
09.03.2024 13:24:44	українська мова і література	так	Плідної праці та мирного неба!
09.03.2024 13:25:17	етика	так	Курс цікавий, змістовний. Дуже багато корисної інформації. Сподобалося як подання теоретичного матеріалу, так і креативні практичні.
09.03.2024 13:25:21	математика	так	Курси проведені цікаві. Наснажи і творчості всій команді тренерів.
09.03.2024 13:25:24	інформатика	так	Всі тренери досвідчені. Багато взяла з цього курсу. Дуже б хотілося, щоб заняття проходили не

Іванка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просимо висловити свої побажання.
21.04.2024 17:48:34	фільмна культура	так	Велика дякую за хороши курс підвищення кваліфікації. СУПЕР-КУРСИ!!!!!!! Але зрокання, від час курсів такого типу, заїняти вчителів від уроків і проводити трену. Після уроків важко організувати таку кількість годин, потрібно готуватися до уроків, оцінювати учнів. Не забувайте, що є позакласна робота - ТРЕНУВАННЯ, де дітей навчати, що тренування пропускати не можна, а сам їх відмінити. І для відновлення своїх сил також потрібен відпочинок. ... По вкості курсів: респект ХАНО, Володарів Ірині, Василівні, тренерам, дякую за знання, було дійсно цікаво слухати і не зайвим презентації, реально покращив свої знання ... ДЯКУЮ!!!!!!! Хочу подякувати за змістовні, насичені
22.04.2024 08:42:34	фільмна культура	так	

Позначка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просимо висловити свої побажання.
20.04.2024 13:59:55	інформатика	так	Методи викладання інформатики.
20.04.2024 13:59:55	інформатика	так	Дякую. Все було сучасно, корисно, доступно
20.04.2024 14:00:01	інформатика	так	Творчого натхнення!!!
20.04.2024 14:00:02	зарубіжна література	так	Скорішої перемоги
20.04.2024 14:00:11	інформатика	так	Творчої насади
20.04.2024 14:00:20	українська мова і література	так	Проводити ще більше таких класних курсів. Дякую.
20.04.2024 14:00:31	українська мова і література	так	Велика подяка організаторам та тренерам за зручий формат навчання в такій важкій часі, а також цікавий матеріал. Єдине побажання - зустрітися знову, можливо, з новими темами для обговорення. Цікаво детальніше розглянути роботу з ШІ, зокрема тему академічної доброчесності в контексті використання генеративних ШІ як вчителями, так і учнями.

Позначка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просимо висловити свої побажання.
02.03.2024 13:34:58	англійська мова	так	Хочеться висловити подяку всій команді тренерів-вчителів та працівників академії неперервної освіти за професіоналізм, творчий підхід у викладанні матеріалу. Молодці! На майбутнє бажаю творчості та миру!
02.03.2024 13:35:21	Здоров'я, безпека та до	так	Дякую організаторам та тренерам курсів за цікаві теоретичні та практичні матеріали, з якими була можливість ознайомитись. Отримала багато інформації. Бажаю усім мирного неба та Перемоги

Позначка часу	Предмет, за яким Ви пройшли навчання за субвенцією	9. Чи оновили / поповнили знання та вміння з сучасної методики викладання дисципліни за програмами НУШ в межах окремих освітніх галузей.	Ми цінуємо КОЖНОГО з ВАС. З метою удосконалення освітнього процесу просим висловити свої побажання.
19.04.2024 22:52:32	інформатика	так	Дякую за вашу роботу. Бажаю всім викладачам наснаги, креативу, гарних слухачів на курсах. Відмінно підібраний матеріал, легка та зручна подана.
19.04.2024 23:41:22	інформатика	так	Дякую за цікаві курси. Тренери намагалися зацікавити слухачів своєю темою, залучити їх до бесіди. На заняттях було охоплено великий обсяг інформації, але все було зрозуміло, доступно завдяки прикладам, т. аналогіям що наводилися. Гарно, що курс були побудовані в такому форматі, можна було переглянути відео, завантажити їх з тим, щоб потім користуватися.
20.04.2024 08:40:20	етика	так	Навчались і ділитися своїм досвідом.
			Всі заняття проведено на високому рівні, тому вважаю що удосконалення освітнього процесу не потрібне. Дякую за цікаві та

Головні аспекти підвищення кваліфікації керівних кадрів і педагогічних працівників (на прикладі освітніх програм кафедри соціально-гуманітарної освіти)

*Китиченко Тетяна,
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
tetyanakytychenko@gmail.com*

В умовах реформування сучасної освіти постало питання змін у першу чергу професійного розвитку як керівника закладу загальної середньої освіти, так і педагога. Наскільки педагог є гнучким до викликів, які постають перед ним?

Розпочинаючи з 2022 року, викладачі нашої кафедри впроваджують підвищення кваліфікації педагогів за комплексними програмами. Основні напрями підвищення кваліфікації на кафедрі соціально-гуманітарної освіти: керівників, заступників керівників (директорів) із навчально-виховної, виховної роботи, керівників і методистів закладів позашкільної освіти, шкільних бібліотекарів, учителів історії, географії, правознавства.

Розглянемо спочатку складові комплексної програми для керівників і заступників керівників із навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Тема програми підвищення кваліфікації	№	Рік	Обсяг
Управлінська діяльність керівника ЗЗСО у контексті реалізації професійного стандарту (управлінський блок)	1.1	2022	30 год/1 кредит
Управлінська діяльність керівника ЗЗСО у контексті реалізації професійного стандарту (методичний блок)	1.2	2022	30 год/1 кредит
Стратегічні напрями діяльності керівника ЗЗСО в умовах початку НУШ в базовій школі (5-6 класи)	1.3	2022	30 год/1 кредит
Особливості організації освітнього процесу в ЗЗСО у дистанційному та змішаному форматі	1.4	2022	30 год/1 кредит
Управління розвитком ЗЗСО в умовах воєнного стану	1.5	2022	30 год/1 кредит
Керівник Нової української школи	1.6	2022	30 год/1 кредит
Керівник Нової української школи	1.7	2022	90 год/3 кредити
Ключові питання управлінської діяльності керівника ЗЗСО (для новопризначених директорів і заступників з НВР ЗЗСО)	1.8	2022	30 год/1 кредит
Управлінська діяльність керівника ЗЗСО у контексті реалізації професійного стандарту (управлінський блок)	1.9	2023	60 год/2 кредити
Управлінська діяльність керівника ЗЗСО у контексті реалізації професійного стандарту (методичний блок)	1.1 0	2023	60 год/2 кредити
Проектування стратегії розвитку сучасного ЗЗСО як професійна здатність новопризначеного керівника (для новопризначених директорів і заступників з НВР ЗЗСО)	1.1 1	2023	90 год./3 кредити
Пріоритетні вектори діяльності керівника ЗЗСО в сучасних умовах	1.1 2	2024	30 год/1 кредит
Сучасні виклики в управлінській діяльності заступника директора з НВР	1.1 3	2024	30 год/1 кредит
Долаємо освітні втрати разом (для директорів ЗЗСО)	1.1 4	2024	30 год/1 кредит
Долаємо навчальні втрати разом (для заступників з НВР)	1.1 5	2024	30 год/1 кредит

Далі розглянемо компоненти програми підвищення кваліфікації заступників директорів із виховної роботи закладів загальної середньої освіти:

Нові підходи до організації виховної роботи у ЗЗСО в умовах воєнного стану	1.1	2022	30 год/1 кредит
Сучасні освітні тренди в професійній діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти	1.2	2023	90 год/3 кредити
Сучасні освітні тренди в професійній діяльності заступника директора з виховної роботи закладу загальної середньої освіти (редакція друга)	1.3	2023	90 год/3 кредити
Долаємо виховні втрати разом	1.4	2024	30 год/1 кредит
Сучасні виклики в управлінській діяльності заступника директора з ВР	1.5	2024	30 год/1 кредит

У програмі підвищення кваліфікації керівників закладів позашкільної освіти (директорів, заступників директорів і методистів) увагу акцентовано на такі теми:

Організація освітнього процесу закладу позашкільної освіти в дистанційному форматі в умовах воєнного стану	1. 1	2022	30 год/1 кредит
--	---------	------	-----------------

Розвиваємо професійну компетентність керівника (директора, заступника директора, методиста) закладу позашкільної освіти	1.2	2023	90 год/3 кредити
Розвиваємо професійну компетентність керівника (директора, заступника директора, методиста) закладу позашкільної освіти (редакція друга)	1.3	2023	90 год/3 кредити
Сучасні виклики в управлінській діяльності керівника (директора, заступника) ЗПО в сучасних умовах	1.4	2024	90 год/3 кредити
Організація освітнього процесу закладу позашкільної освіти в дистанційному та змішаному форматі (методисти ЗПО)	1.5	2024	90 год/3 кредити

У програмі підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів виокремлюються такі компоненти:

Упровадження інноваційних технологій у роботі шкільної бібліотеки	1.1	2022	30 год/1 кредит
Розвиваємо професійну компетентність шкільного бібліотекаря	1.2	2022	30 год/1 кредит
Розвиваємо професійну компетентність шкільного бібліотекаря	1.3	2022	60 год/1 кредит
Розвиваємо професійну компетентність шкільного бібліотекаря (друга редакція)	1.4	2022	60 год/1 кредит
Бібліотека НУШ: від компетентного бібліотекаря до якісної діяльності шкільного бібліотечно-інформаційного центру	1.5	2022	60 год/1 кредит
Цифровізація шкільної бібліотеки: крок на новий рівень	1.6	2022	60 год/1 кредит

Комплексна програма підвищення кваліфікації вчителів історії, правознавства включає такі освітні програми:

Складові професійної компетентності вчителів (викладачів) історії в контексті професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.1	2022	30 год/1 кредит
Практика використання сучасних освітніх технологій навчання історії в дистанційному форматі	1.2	2022	30 год/1 кредит
Формування й розвиток в учнів ключових і предметних компетентностей з історії відповідно до оновлених програм	1.3	2022	30 год/1 кредит
Вступ до історії України та громадянської освіти, 5 клас	1.4	2022	30 год/1 кредит
Інтегрований курс «Досліджуємо історію і суспільство. 5 – 6 класи»	1.5	2022	30 год/1 кредит
Практика використання сучасних освітніх технологій навчання правознавства в дистанційному форматі	1.6	2022	30 год/1 кредит
Формування в учнів ключових і предметних компетентностей з правознавства відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти	1.7	2022	30 год/1 кредит
Складові професійної компетентності вчителів (викладачів) історії та правознавства у контексті професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.8	2022	60 год/2 кредити
Практика використання сучасних освітніх технологій навчання історії та географії в дистанційному форматі	1.9	2022	60 год/2 кредити
Розвиток загальних і професійних компетентностей учителя (викладача) історії та правознавства відповідно до Професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.10	2022	60 год/2 кредити
Особливості викладання інтегрованого курсу «Громадянська освіта». 10 клас	1.11	2022	30 год/1 кредит
Формування й розвиток в учнів ключових компетентностей з історії відповідно до ДСБСО	1.12	2022	30 год/1 кредит
Трудові функції вчителя історії відповідно до Професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.13	2022	30 год/1 кредит
Диджиталізація освітнього процесу з історії	1.14	2022	30 год/1 кредит

Сучасні освітні технології навчання історії та правознавства в дистанційному форматі	1.15	2024	60 год/2 кредити
Диджиталізація освітнього процесу з правознавства	1.16	2024	30 год/1 кредит
Особливості викладання інтегрованого краєзнавчого курсу «Харківщинознавство. 8 - 9 класи»	1.17	2024	30 год/1 кредит

Комплексна програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників із географії включає такі елементи:

Складові професійної компетентності вчителів географії у контексті Професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.1	2022	30 год/1 кредит
Практика використання сучасних освітніх технологій навчання географії в дистанційному форматі	1.2	2022	30 год/1 кредит
Формування в учнів ключових і предметних компетентностей з географії відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти	1.3	2022	30 год/1 кредит
Моделювання освітньої діяльності з географії відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти	1.4	2022	30 год/1 кредит
Моделювання освітньої діяльності з географії, економіки та фінансової грамотності у Новій українській школі	1.5	2023	60 год/2 кредити
Сучасні освітні технології навчання географії, економіки та фінансової грамотності в дистанційному форматі	1.6	2023	60 год/2 кредити
Формування й розвиток в учнів ключових компетентностей з географії відповідно до ДСБСО	1.7	2024	30 год/1 кредит
Особливості викладання інтегрованого курсу «Харківщинознавство». 8-9 класи	1.8	2024	30 год/1 кредит
Трудові функції вчителя географії відповідно до Професійного стандарту вчителя ЗЗСО	1.9	2024	30 год/1 кредит
Диджиталізація освітнього процесу з географії	1.10	2024	30 год/1 кредит

Таким чином, можемо зробити висновок. що тематика курсів підвищення кваліфікації, запроваджених на кафедрі соціально-гуманітарної освіти, дозволяє задовольнити освітні потреби педагогічних працівників, які працюють у закладах загальної середньої освіти територіальних громад Харківщини.

Список літератури

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Наказ Міністерства економіки «Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» від 17.09.2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>
5. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/uFkTD4C>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 27.12.2019 № 1133). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
7. Основні курси підвищення кваліфікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edu-post-diploma.kharkov.ua/?news=%d0%be%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%bd%d1%96-%d0%ba%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8-%d0%bf%d1%96%d0%b4%d0%b2%d0%b8%d1%89%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%ba%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d1%96%d1%84%d1%96%d0%ba%d0%b0%d1%86-8>

Роль післядипломної освіти в розвитку культури безпеки педагога протягом життя

Астахова Марія,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарної освіти КВНЗ
«Харківська академія неперервної освіти»
asmarta01@gmail.com

Одним із пріоритетів системи освіти в Україні в умовах загроз воєнного стану є формування безпечної поведінки підростаючого покоління, навичок дій у небезпечних ситуаціях різного походження, розвитку стійкої мотивації на безпечну життєдіяльність і здоровий спосіб життя. Комплексний і системний розвиток культури безпеки дозволить значно підвищити рівень духовного, морального й патріотичного виховання, зменшити людські та матеріальні втрати.

Нормативні й суспільні вимоги до професійної діяльності педагогічних працівників і керівних кадрів зумовлюють необхідність володіння комплексними знаннями й уміннями з безпеки життєдіяльності, відповідними ціннісними орієнтаціями та професійно значущими якостями, ризик-орієнтованим мисленням, готовністю до власного розвитку культури безпеки протягом усього життя. Це вимагає від фахівців системи післядипломної педагогічної освіти приділяти особливу увагу питанню професійного вдосконалення та розвитку культури безпеки у процесі підвищення кваліфікації та у міжкурсовий період.

Важливо зазначити, що значну роль у формуванні культури безпеки керівних кадрів і педагогічних працівників закладів освіти посідають заклади системи післядипломної педагогічної освіти. Саме тому стратегічним вектором діяльності Харківської академії неперервної освіти є не тільки фахове підвищення кваліфікації керівників і педагогів закладів освіти Харківщини, а також їхнє професійне вдосконалення у сфері створення безпечного освітнього середовища та формування культури безпеки учасників освітнього процесу.

Актуальність і важливість цих питань підтверджується концептуальною та нормативною базою.

Так, Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі, схваленої Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020, обумовлено необхідність побудови безпечного та здорового освітнього середовища у новій українській школі для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх та медичних послуг [4]. Також формування культури безпеки та створення безпечного середовища зафіксовані в багатьох нормативах у сфері освіти.

У Професійних стандартах «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», затверджених наказом Міністерства економіки України від 17 вересня 2021 року № 568-21, «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 28.09.2021 року № 620-21, за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 року № 2736-20, «Вихователь закладу дошкільної освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 19.10.2021 року № 755-21, «Практичний психолог закладу освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 року № 2425, виокремлено трудову функцію: «Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища» / «організація або участь у створенні,

підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища»

Важливим документом у сфері виховання культури безпеки є Концепція безпеки закладів освіти, схвалена розпорядженням КМУ від 07 квітня 2023 року № 301-р, у якій зафіксовано, що формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу можливо забезпечити шляхом:

- організації системного навчання учасників освітнього процесу дій в умовах надзвичайних ситуацій;
- перегляду й актуалізації освітніх програм із питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та домедичної допомоги, прав, свобод і обов'язків громадянина та впровадження соціально-емоційного навчання та здійснення інтеграції знань про психічне здоров'я в освітній процес і освітню діяльність;
- запровадження в освітній процес закладів освіти програм, спрямованих на формування у здобувачів освіти правової поведінки, запобігання конфліктам і правопорушенням, здобуття навичок щодо безпечної поведінки в Інтернеті;
- запровадження обов'язкового підвищення кваліфікації, рівня обізнаності та підготовки педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників закладів освіти з безпекових питань, питань базових психологічних втручань, основ психологічної самопомоги та прав, свобод і обов'язків громадянина [5].

Проблема формування культури безпеки суспільства в цілому і кожного з його представників, як профілактичний напрям, розвивалася протягом усієї історичної перспективи. Досвідом доведено, що найбільш результативне вирішення цієї проблеми досягається шляхом загальної освіти особистості, від якої залежить принцип і характер її життєдіяльності й суспільства в цілому [3, с. 13-16].

У наш час питання культури безпеки людини посідає особливе місце, оскільки нова постіндустріальна епоха, зумовлена не тільки науково-технічним прогресом, але й збільшенням кількості небезпек, з якими стикається людство на кожному етапі свого існування, особливо враховуючи загрози військового стану. Разом із тим на сучасному етапі для суспільства характерним є низький рівень популяризації культури безпеки, незважаючи на загально визнану цінність здоров'я людини, що є основою безпеки [6]. У зв'язку з цим актуальною потребою для безпечної життєдіяльності сучасного людства є формування культури безпеки та виховання несхильної до надмірного ризику особистості, яка адаптована до адекватних дій у надзвичайних і екстремальних умовах.

Одним із таких рішень може стати ґрунтовний аналіз поняття «культура безпеки», що виступає елементом загальної культури людини та сприяє запобіганню загроз здоров'ю. Саме культура безпеки, що включає в себе всю сукупність наявних у людства досягнень у галузі запобігання та протистояння різним загрозам і небезпекам здоров'ю, може сьогодні виступати як головна мета підготовки людини до подальшої безпечної життєдіяльності.

Для науковців з України та країн Європи актуальним є питання формування культури здоров'я та безпеки школярів за умов урахування вікових та індивідуальних особливостей (Ю. Аркін, П. Блонський, О. Богданова, Ю. Бурцева, Е. Маєвська, Е. Харлок та інші), а також загальних проблем підвищення рівня здоров'я та профілактика щодо зменшення негативних впливів зовнішнього середовища на молодь (Aggio D., Bohn A., De Paula J.S., Rise P., Seabra A., Zou J.). Багато праць присвятили темі формування здоров'язберігаючого середовища та формування культури здоров'я такі дослідники, як Д. Зарідзе, М. Гончаренко, Н. Максимова, Т. Бойченко, Л. Попова, В. Шаповалова, О. Шиян та інші [6].

Так поступово цей термін почали поширювати на всі сфери людської діяльності та застосовувати як до окремої людини, так і до суспільства в цілому. У науковій літературі *культура безпеки* визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек у всіх сферах життєдіяльності.

Виходячи з цього, її складовими визнаються:

- *на індивідуальному рівні* – це світогляд, норми поведінки, індивідуальні цінності та підготовленість людини у сфері безпеки життєдіяльності;
- *на колективному рівні* – корпоративні цінності, професійна етика та мораль, підготовленість персоналу у сфері безпеки;
- *на суспільному рівні* – традиції безпечної поведінки, суспільні цінності, підготовленість усього населення у сфері безпеки життєдіяльності [7].

Отже, на наш погляд, в основу визначення поняття «культура безпеки життєдіяльності» мають бути покладені: світоглядна основа, система цінностей, створена людством і така, що культивується суспільством протягом її історичного існування; традиції, стійкі правила поведінки членів суспільства, спрямовані на підтримання та продовження життєдіяльності; духовні, інтелектуальні та матеріальні результати діяльності людей у сфері безпеки. На підставі цих визначених компонентів дефініцію *«культура безпеки життєдіяльності»* можна визначити як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю завдання забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті та в умовах небезпечних і надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності [6].

Якщо розуміти культуру як певний рівень розвитку творчих сил і здібностей людини, то *культура безпеки* – це відповідний рівень розвитку творчих сил і здібностей людини до профілактики ризиків, попередження та зменшення шкоди (заподіюваної шкідливими і небезпечними факторами життєдіяльності) їй особисто та суспільству в цілому [1, с. 150].

Науковцями доведено, що освіта і виховання людей у суспільстві мають бути побудованими на засадах культури безпеки як ціннісного феномену, що зумовлює й забезпечує продовження життєдіяльності суспільства в цілому та кожного з його представників. Як засвідчує історичний аналіз, виховання в галузі безпеки життєдіяльності здійснювалося завжди – від моменту народження людини і до кінця її життя – батьками та близькими, оточуючими, суспільством, державою, у процесі самовиховання [6].

Особливого значення *культура безпеки* набуває сьогодні, під час воєнного стану в країні. Нас оточує безліч небезпек, пов'язаних із війною. Це й нерозірвані боєприпаси, зруйновані будівлі, артилерійські та ракетні обстріли, можливість застосування ворогом хімічної або ядерної зброї масового ураження тощо. Усе це вимагає більш відповідального ставлення до культури безпеки для збереження життя і здоров'я. Збільшення руйнівних, інколи незворотних ситуацій із причин людського фактора виникають через неправильні дії персоналу, що пояснюється низьким рівнем професіоналізму, невмінням ухвалювати оптимальні рішення у складних обставинах, в умовах дефіциту часу та невизначеності результатів [2].

Успішність виховання школярів великою мірою залежить від особистості вчителя, який повинен володіти високими моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, здатністю отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності з профілактики дитячого травматизму та формування культури безпеки життєдіяльності.

У рамках навчання на курсах підвищення кваліфікації для керівних кадрів і педагогічних працівників слухачі проходять навчання за темою «Створюємо безпечне освітнє середовище закладу освіти». Під час підвищення кваліфікації була опрацьована тематика щодо створення безпечного освітнього середовища, проведення цілеспрямованої просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу щодо профілактики травматизму різних видів, виховання поважного ставлення до безпеки людини, усвідомлення необхідності вироблення навичок із дотримання правил поведінки в надзвичайних ситуаціях, особливо в умовах уведення військового стану, під час трудової діяльності чи в соціальному середовищі, удосконалення навичок працівників закладів освіти щодо організації заходів із забезпечення збереження життя та здоров'я здобувачів освіти в умовах надзвичайних ситуацій, підвищення рівня інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань забезпечення безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу, також було опрацьовано структуру та особливості проведення днів цивільного захисту й тижнів безпеки в закладах дошкільної освіти.

Педагоги закладів освіти оновили знання та вміння щодо здійснення виховної профілактичної діяльності класного керівника (інструктивно-профілактична діяльність, проведення комплексу бесід (занять) із попередження дитячого травматизму в 1-11 класах) та вихователя закладу дошкільної освіти під час роботи з дітьми різних вікових категорій.

У рамках підвищення кваліфікації, урахувавши особливості професійної діяльності кожної категорії слухачів, було опрацьовано навчання учасників освітнього процесу правил безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків і небезпек, дотримання принципів безпеки життєдіяльності у професійній діяльності та в повсякденному житті, розкрито систему створення безпечних умов життєдіяльності учасників освітнього процесу та зміст наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» (з урахуванням конкретного предмета).

Слухачі ознайомились із системою профілактики всіх видів травмування на уроках і в позаурочний час, принципами, особливостями та протоколами надання домедичної допомоги, опрацьовували алгоритми дій учасників освітнього процесу в надзвичайних і небезпечних ситуаціях різного походження (природні, техногенні, соціальні, інформаційні тощо).

На курсах підвищення кваліфікації реалізується актуальна тематика з питань розвитку культури безпеки педагогів: «Організація безпечного освітнього середовища: організаційно-методичні кейси в роботі керівника» (для керівних кадрів закладів освіти), «Безпечне освітнє середовище ЗЗСО. Дії учасників освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій» (для педагогічних працівників різних категорій), «Екстремальні і небезпечні ситуації. Оцінка ризиків травмування. Надзвичайна ситуація – війна» (для педагогічних працівників різних категорій), «Дії в умовах надзвичайних ситуацій як складова предметної компетентності учнів» (учителі предмета «Захист України»), «Безпека особистості. Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження» (учителі навчальних курсів «Здоров'я, безпека, добробут» і «Основи здоров'я»)), «Алгоритми здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій» (для керівних кадрів і вихователів ЗДО), «Партнерство вихователя та батьків: профілактика дитячого травматизму» (для керівних кадрів та вихователів ЗДО), «Профілактика дитячого травматизму та оцінка ризиків травмування в умовах воєнного стану» (для заступників директорів із виховної роботи), «У найкращих інтересах людей з ООП: архітектурна доступність та безпечне освітнє середовище» (для різних категорій педагогічних працівників), «Пожежо-газо- та електробезпека. Алгоритми дій у закладі освіти» (для різних категорій педагогічних працівників), «Профілактика дитячого дорожньо-транспортного травматизму» (для різних категорій педагогічних працівників).

В Академії розроблено освітні програми тематичних спецкурсів, що спрямовані на розвиток культури безпеки педагогів, а саме:

- «Профілактика дитячого травматизму: організаційно-методичні кейси вчителя» (для всіх категорій педагогічних працівників, заступників директорів із виховної роботи);
- «Розвиваємо інклюзивну компетентність керівника ЗЗСО» (для керівних кадрів (директорів і заступників директорів) ЗЗСО);
- «Здоров'язбережувальна компетентність керівника ЗЗСО: від стратегії до практичної реалізації» (для керівних кадрів (директорів і заступників директорів) ЗЗСО);
- «Надання домедичної допомоги в роботі педагогічних працівників» та інші.

Також у рамках реалізації комплексного підходу активно проводяться у співпраці методичних і науково-методичних працівників спільні методичні заходи: науково-методичний вебсеминар у межах методичного коворкінгу «Забезпечення розвитку дітей дошкільного віку в умовах дистанційної освіти» за темою «Організація та підтримка безпечного освітнього простору»; у межах педагогічної майстерні «Організація освітнього процесу з фізичної культури в умовах НУШ» – вебсеминар «Створення безпечного освітнього середовища на уроках фізичної культури»; розгляд питань створення безпечного освітнього середовища в рамках діяльності Шкіл ефективного управління закладом загальної середньої освіти, молодого фахівця «Реалізація змісту соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в контексті Нової української школи», педагогічної майстерності «Класи безпеки як складова системи роботи базових (опорних) закладів з питань БЖД та ЦЗ, інші.

Отже, можемо стверджувати, що освіта й виховання у сфері безпеки мають забезпечити формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави. Культура безпеки виступає структурним компонентом базової культури особистості, є невід'ємною складовою професійної культури кожного фахівця, котра не успадковується, а формується, усвідомлюється та прищеплюється протягом життя. Саме ці питання системно допомагає вирішити післядипломна освіта педагогів.

Список використаних джерел

1. Зоріна М.О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2010. № 8. С. 149–153.
2. Кузьменко О.С. Формування культури безпеки в студентів технічного профілю. *Педагогіка безпеки*. 2016. № 1. С. 67–71.
3. Мошкін В. Виховання культури особистої безпеки. *Основи безпеки життєдіяльності*. 2000. № 8. С. 13–16.
4. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020>.
5. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти. Розпорядження КМУ від 07 квітня 2023 р. № 301-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301>
6. Романів Л.В., Пішак О.В., Бойчук Р.Р. Культура безпеки, як складова базової культури особистості. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1 (43.1). URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1_43.1_2017.pdf
7. Скалецький Ю.М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні. К.: НІСД, 2012. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-09/kultura_bezp-1bcf6.pdf

---

Мовна/мовленнєва та дизайнерська компетентності як обов'язкові ознаки професіоналізму фахівця

Писаренко Тетяна,
літературний редактор,
pysarenkoti@gmail.com
Семисошенко Севіль,
художній редактор і дизайнер
науково-методичного журналу
semisoshenkosevil@gmail.com

У статті акцентовано на необхідності постійного розвитку мовної/мовленнєвої та дизайнерської компетентностей для фахового вдосконалення, а також демонстрації своїх професійних досягнень. Запропоновано практичні поради щодо оформлення науково-методичних матеріалів.

Ключові слова: мовна/мовленнєва компетентність, дизайнерська компетентність, самопрезентативність, мовна/мовленнєва культура, засоби наукової мови, науково-методична стаття, інформаційний простір, презентація.

Логічний порядок у мовленнєвих засобах, закладених у пам'ять людини, сприяє логічності її мислення.

Іван Ющук

Актуальність. Професійні стандарти у сфері освіти показують, якими мають бути фахівці, якими загальними та професійними компетентностями вони мають володіти, а також у якому напрямі кожному треба професійно зростати й підвищувати свою кваліфікацію. У «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.) наголошено: «Запозичення педагогічними працівниками практичного досвіду виконання професійних завдань та обов'язків від кращих педагогічних працівників (наставників) має розглядатись як пріоритетний вид підвищення кваліфікації і передбачати атестацію стажерів у формі розроблення методичних напрацювань...» [2]. Саме тому в системі реформованої освіти одним із пріоритетних і загальноновизнаних способів оприлюднення результатів професійного розвитку педагогів є науково-методична публікація, про що зазначено й у Законі України «Про освіту» (2017 р.) [1]. Серед базових якостей позитивного професійного іміджу, як наголошує у своїй статті науковець Олена Мармаза, важливою є самопрезентативність – здатність продемонструвати свої досягнення, тобто написати науково-методичну статтю чи створити презентацію з висвітленням свого досвіду роботи. А для цього необхідно на високому рівні володіти мовною/мовленнєвою та дизайнерською компетентностями.

Саме тому **метою нашої статті** є з'ясувати особливості розвитку мовної/мовленнєвої та дизайнерської компетентностей для фахового вдосконалення педагогів і надати практичні поради щодо оформлення демонстрації своїх професійних досягнень.

Висвітлення теми. Кожен народ репрезентує свої досягнення в науці, освіті, техніці, культурі через мову – споконвічне явище суспільного життя. Державний статус мови юридично забезпечує її функціонування в усіх сферах соціального простору, виступаючи важливим і обов'язковим державотворчим чинником. Відтак, *мовна/мовленнєва культура – один «з основних критеріїв оцінки професійної придатності працівників у державних інституціях»* [8, с.11]. За Г. С. Онуфрієнко, *мовна/мовленнєва компетентність стає потужним фактором у професійній підготовці національних кадрів. Писемне мовлення фахівця має відповідати всім*

сучасним чинним нормам і передавати знання, сприяючи переходу їх у переконання. За змістом воно має бути науковим, об'єктивним, переконливим, а за формою – логічним, цивілізованим, яскравим. *Переконливості*, що є однією з найголовніших ознак мови фахівця, *можна досягти завдяки бездоганному володінню мовою спеціальності*, що неможливе без знання фаху та мовних норм [8, с.12]. Завдяки *мовній компетентності* (linguistic competence) складається та вдосконалюється програма мовленнєвої поведінки. З цим поняттям логічно пов'язане поняття *мовленнєвої компетентності* (linguistic performance), оскільки в лінгвістиці природною є дихотомія мова/мовлення. Якщо ці компетентності недостатньо розвинені, то виникає проблема в написанні та правильному оформленні науково-методичної статті як висвітлення підсумку своїх професійних досягнень.

Науково-методична фахова стаття має бути оформлена чинними нормативними засобами наукової мови. Особливо важливо забезпечити гармонійний зв'язок змісту (теми, смислу, сутності) та форми (структури, характеру, обсягу ілюстрованого матеріалу, класифікації джерел, бібліографічного опису), тобто розробити оптимальну модель, щоб *чітко та стисло донести потрібну інформацію до адресата*. Допомогу в цьому може надати опрацювання наукових статей (праць) з означеної теми таких учених: О. Горшкової [3], В. Грициної [4], Д. Дроздовського [5], В. Лавренюк [6], Л. Мацько [7], Г. Онуфрієнко [8], П. Селігея [9], О. Семенов [10], О. Семенов, Ю. Романенко [11], Ю. Сурміна [12], І. Ющука [13], А. Ярещенка [14; 15] та ін.

Принципи оформлення статті ґрунтуються на вимогах до репрезентації результатів науково-дослідної роботи й закріплені відповідними чинними нормативними та інструктивними документами. За порадою Г. Онуфрієнко, варто уважно ознайомитися зі зразками реалізації цих вимог у виданій науковій літературі, над якою працювали автори, рецензенти, видавництво, яка вже оформлена відповідно до чинних нормативів і вимог культури наукового писемного мовлення. О. Семенов і Ю. Романенко стверджують, що структурно-змістове наповнення культури укладання наукового тексту становлять текстова, жанрова, стилістична, термінологічна, лексикографічна, бібліографічна культура дослідника, що формують ціннісно-особистісну позицію, відповідний тип наукового мислення, мовну індивідуальність автора, а *оцінка рівня фахової науково-методичної публікації є цілком об'єктивним показником професійного поступу педагога* [11, с. 5]. Щоб досягти виразності й неповторності індивідуального стилю, важливо, на переконання доктора філологічних наук, професора Л. Мацько, збагачуватися новими мовними засобами зі сфери професійного мовлення – власного чи споріднених фахів, виробляти увагу до власного мовлення, аналізувати секрети досконалості: особливості словника, синтаксичні структури, читати «з олівцем», саморозвиток, самореалізація [10, с. 38].

Опрацювання наукової літератури з указаної теми та наш власний досвід роботи як літературного редактора (19 років) і художнього редактора та дизайнера (24 роки) науково-методичного журналу дають можливість сформулювати поради авторам-початківцям із розвитку означених компетентностей для фахового вдосконалення та демонстрації своїх професійних досягнень.

Текст науково-методичної статті не повинен бути просто рефератом, оглядом опрацьованих джерел, що виконують лише інформативну функцію. **Фахова стаття має виконувати** дослідницьку, презентаційну, оцінну, комунікативну функції, тобто **бути практичного спрямування**.

Назву статті обирайте інформативну, привабливу (не більше 12 слів).

Презентація статті – це анотація (від лат. *annotation* – зауваження, помітка, від *annoto* – помічаю), яка має зацікавити читача, бути зрозумілою без прочитання

всього тексту статті, лаконічною. *Основна її інформація*: які проблеми, питання висвітлюються, що констатує автор, які висновки формулює.

Ключові слова (*Key words*): 5–8 слів або словосполучень зі статті, найважливіших термінів. Використовувати можна лише прийняті (унормовані) скорочення. Уникайте слів із широким значенням.

Вступ (*Актуальність*) має переконати, що стаття є актуальною та корисною. Визначте *мету*, з'ясуйте її важливість.

Наведіть *огляд найважливіших статей (праць)* з означеної теми, в основному за п'ять попередніх років. Цитуйте основні наукові публікації за умови їх уважного опрацювання. Не використовуйте цитати, що не стосуються теми. Уникайте посилань (покликань) на застарілі за часом статті.

Дотримуйтесь академічної доброчесності: не копіюйте чужі ідеї, фрагменти тексту без указівки на першоджерело. **Описуйте власну педагогічну** (науково-педагогічну) творчу **діяльність**: викладайте суть дослідження, яких результатів досягли (що виявили, з'ясували, уточнили, класифікували, описали, розробили). *Узагальнюючи результати*, якщо буде доцільно, використовуйте зрозумілі та інформативні рисунки, таблиці, графіки тощо (але вони й текст не повинні дублюватися).

Сформулюйте висновки: обґрунтуйте значення статті (дослідження) для певної галузі знань, визначте подальші напрями роботи.

Здійсніть самоконтроль виконаної роботи: перевірте правильність і точність мовного оформлення заголовка статті, анотації, відповідність роботи вимогам наукового стилю та чинним правописним нормам сучасної української літературної мови, точність і правильність оформлення цитат.

Звертайте увагу на логічність висловлювань, послідовність і побудову речень. Основний текст мають складати прості речення (12–17 слів) із прямим порядком слів, з активними формами (*ми проаналізували роботу, а не нами проаналізовано*); уникайте кількох тверджень в одному реченні, пасивних конструкцій, скорочень слів, крім загальноприйнятих, невідомих слів без їх пояснень, невиправданої тавтології.

У тексті не повинно бути неправильно написаних термінів, громіздких синтаксичних конструкцій, суміші різного рівня паралелізмів, зв'язаних сполучником **і** в одному реченні, що часто призводить до втрати основної думки.

Не зловживайте дієсловами на -ться, безособовими на -но, -то.

Будьте особливо уважні, коли перекладаєте іншомовний текст. Перечитуйте переклад на зрозумілість його змісту. *Зважайте на психолінгвістичні механізми сприймання тексту в різних народів*: у європейській культурі – зліва направо, у культурі народів Близького і Центрального Сходу – справа наліво, у народів культур Далекого Сходу – згори вниз. Отже, в Україні, у межах європейської культури, усі **найважливіші, найновіші, найцінніші елементи повідомлення, статті, презентації** слід розташовувати **у лівій частині**. Уникайте технічних помилок. Зверніться, якщо потрібно, до фахівця перекладу.

Візьміть до уваги статтю П. Селігея «Логічність і гармонія: як композиція допомагає розуміти текст» [9], а також В. Грициної «Засоби авторизації мовлення в наукових текстах» [4].

Школою української елітарності для професійного поступу педагога є наукові, науково-методичні праці та словники А. П. Ярещенка, видатного науковця-письменника, доктора філософії у філологічних науках: «Лексика та фразеологія української мови», «Етнологія України: роздуми й розшукування (на допомогу українському словесникові)», «Етимологія слова», «Українська етнокультура та літературна писемна традиція», «Обрії української фразеології», «Сучасний фразеологічний словник української мови», «Криниці долі. Короткі нариси з етніміки,

топоніміки, етнокультури та антропології українства (на допомогу українському гуманітарієві)» та інші.

*Водночас із розвитком мовно/мовленнєвої компетентності все більшої вагомості в сучасних умовах інформатизації освіти набуває розвиток **дизайнерської компетентності, що є наразі обов'язковою ознакою професіоналізму фахівця.***

Завдяки швидкому розвитку сучасних технологій люди мають доступ до найрізноманітнішої інформації в будь-якій точці планети, обмінюються інформацією, спілкуються в режимі реального часу. Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен уміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів та інших засобів зв'язку. Але для цього необхідно знати правила навігації по величезній кількості доступної інформації та володіти певною інформаційною культурою [16].

При обробці та використанні інформації необхідно точно формулювати свої думки, рішення, висновки, а це потребує від кожного певних літературних навичок, бо правильне оформлення (редагування) наукового матеріалу (презентації), текстів, статей, таблиць, брошур, методичної та наукової літератури вимагає від виконавця не тільки глибоких фахових знань, а й відповідної мовної підготовки та практичних навичок, необхідних для письмового закріплення результатів своєї діяльності.

Кожна людина повинна вміти орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства. А саме:

- *створювати:* текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації;
- *використовувати:* Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних;
- *здійснювати:* анкетування, діагностування, тестування, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет;
- *розробляти* власні електронні продукти (демонстраційний матеріал);
- *поєднувати* готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми тощо) у своїй професійній діяльності [2].

Тому у світі інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних технологій на перше місце виходить саме *комп'ютерне редагування та дизайнерська компетентність.*

Що ж таке дизайнерська компетентність? На нашу думку, це комплексне поняття, пов'язане зі створенням кінцевого продукту (редагування презентації, текстів, статей, таблиць, брошур, методичної та наукової літератури), яке поєднує важливі в освітньому та виховному процесі моральні, етичні, екологічні, соціологічні, психологічні питання.

Зазначимо, що в процесі підготовки матеріалу розвиваються такі складові професійної компетентності:

- взаємозв'язок із творчою діяльністю;
- активне сприймання змін і, як наслідок, можливість коригувати діяльність відповідно до вимог суспільства, можливість впливати і змінювати існуючі естетичні погляди суспільства;
- формування загальної культури особистості.

Завдання дизайну – формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовольняє матеріальні та духовні потреби людини.

Як же правильно підготувати матеріал у текстовому редакторі?

Як зробити презентацію читабельною та приємною для використання?

Наведемо приклади слайдів.

Робота з текстом

- Правильна обробка тексту
- Загальні норми набирання тексту
- Норми набирання таблиць

Як же правильно оформити текст?

- Якщо ви визначилися зі структурою, темою, наповненням тексту
- Зібрали матеріал для тексту, статті, доповіді з різних джерел
- То насамперед вам треба **очистити формат**
- Як це зробити? Є подальша інструкція...

Правильна обробка тексту

- матеріал необхідно виділити й очистити формат;
- треба замінити деякі спеціальні компоненти тексту;
- вибрати мову, шрифт, кегель;
- поставити поля, абзац;
- вирівняти текст за шириною.

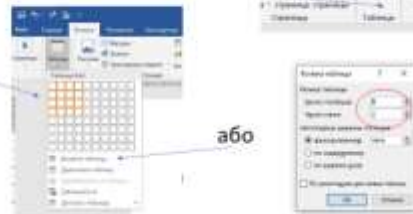
Загальні норми набирання тексту

- При роботі з текстовим файлом необхідно дотримуватися деяких правил **набирання, верстання, редагування**
- Як правило, кожний документ, стаття, брошура, книга мають загальні норми набирання, але в кожному випадку вони **можуть розрізнятися лише шрифтом, величиною кегля, інтерліньяжем і розміром полів** (у кожному виданні вони окремі)

Спробуємо створити таблицю

- На панелі інструментів **Вставлення** знаходимо закладку **Таблиця**

- Вибираємо

Підписуємо правильно

А Ви знаєте, що:

- Розрізняють такі основні види ілюстрації:
  - малюнки (художні – оригінальні та репродукції)
  - рисунки (технічні)
  - графіки, креслення, схеми, карти та фотографії

Мал. 1. Айвазовський - Вітрильники

Рис. 1. Карта України

Приклади

Оформлення першого слайда

- Назва закладу
- Назва презентації
- Автор (доповідач)

- Тема
- Мета

Виділення шрифтові

- Шрифт
  - *Garamond* (напівжирний)
- *Курсив*
  - *28* (курив)
- *Колір літер*
  - *зелений* (напівжирний курсив)

Виділення нешрифтові

- Відступами
  - зверху чи знизу
  - ліворуч чи праворуч
  - поглибленнями
- Лінійками
  - зверху чи знизу, ліва чи права
- Рамками
- Кольоровим фоном

У всій презентації колір літер має співпадати з кольором фону

- Цей фон має чотири кольори:
  - Червоний
  - Темно-коричневий
  - Світло-коричневий
  - Фон світлий

▪ Увага!

Використовуйте виділення шрифтові й нешрифтові

Підсумовуючи, можемо зробити висновок. Будь-яке навчання в сучасному світі вимагає від людини самодисципліни, відповідальності та самонавчання, самостійного пошуку інформації, що триває все професійне життя. Уміння орієнтуватись у світовому інформаційному просторі, володіння навичками роботи з великими та постійно змінними масивами інформації, інформаційною культурою, мовно/мовленнєвою компетентністю та культурою, дизайнерською компетентністю, засобами наукової мови є основними вимогами до якості сучасної освіти, **ознаками професіоналізму фахівця.**

Використана та рекомендована література

1. Закон України «Про освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti.
3. Горшкова О. Г. Мовленнєва культура громадянина України як педагогічна проблема. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова як чинник формування громадянина України»*. За заг. ред. проф. А. І. Павленка (16-17 травня 2008 року). Запоріжжя : ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2008. С.46–50.
4. Грицина В. Засоби авторизації мовлення в наукових текстах. *Дивослово*. 2014. № 4. С. 38–40.
5. Дроздовський Д. Виклики й перспективи реформування сучасної освіти в Україні. *Дивослово*. 2018. № 1. С. 2–6.
6. Лавренюк В. Точність терміновживання в офіційно-діловому та науковому стилях мовлення. *Дивослово*. 2016. №10. С. 29–34.
7. Мацько Л. Українська мовна особистість учителя у проекції лінгвокультурологічного аналізу. *Українська культуромовна особистість учителя: теорія і практика: монографія*. За ред. Л. Мацько, О. Семенов. Глухів: РВВ ГДПУ, 2008. С. 7–32.
8. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навчальний посібник. К.: «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.
9. Селігей П. Особливості композиції наукових і навчальних текстів. *Дивослово*. 2016. № 2. С. 28.
10. Семенов О. Мовний портрет наукового наставника у вимірах лінгвоперсоналогії. *Дивослово*. 2019. № 2. С. 35–38.
11. Семенов О., Романенко Ю. Науково-методична публікація як результат підвищення кваліфікації вчителя-словесника. *Дивослово*. 2019. № 1. С. 2–5.
12. Сурмін Ю. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посібник. Київ: НАДУ, 2008. 184 с.
13. Ющук І. Логічна структура синтаксису. *Дивослово*. 2019. № 11. С. 30–34.
14. Ярещенко А. П. Обрії української фразеології: наук.-метод. посібник. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2018. 260 с.
15. Ярещенко А. Етнологія України: роздуми й розшування (на допомогу українському словесникові). Харків: «Золоті сторінки», 2021. 352 с.
16. Шукати, аналізувати, систематизувати. Секрети роботи вчителя з інформацією. URL : <https://naurok.com.ua/post/shukati-analizuvati-sistematizuvati-sekrety-roboti-vchitelya-z-informacieyu> – Назва з титул. екрана.

Організація професійного розвитку педагогів: партнерство управлінських і методичних структур

✓ Професійний розвиток педагога-дошкільника

Роль закладу післядипломної педагогічної освіти в забезпеченні професійного розвитку педагогів закладу дошкільної освіти

Капустіна Наталія,
методист Центру громадянського виховання
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

У статті висвітлено важливість післядипломної освіти для професійного розвитку педагога закладу дошкільної освіти. Розкрито сутність поняття «безперервний професійний розвиток» і окреслено цілі безперервного професійного розвитку сучасного фахівця. Акцентовано увагу на основних функціях закладу післядипломної педагогічної освіти щодо професійного розвитку педагогів ЗДО, представлено пролонговані методичні форми підвищення кваліфікації для них..

Ключові слова: професійний розвиток педагога, безперервний професійний розвиток, післядипломна освіта, заклад післядипломної освіти, пролонговані методичні форми підвищення кваліфікації.

Швидкі зміни, що сьогодні відбуваються в суспільстві та технологіях, вимагають постійного оновлення знань і навичок педагога закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО), а отже, потребують безперервного розвитку педагога, удосконалення його професійної компетентності, яка, безумовно, впливає на якість освітньої діяльності з дітьми. Педагог повинен бути готовий застосовувати інноваційні методи розвитку дітей, використовувати сучасні технології в освітньому процесі та допомагати дошкільникам формувати компетентності, визначені Базовим компонентом дошкільної освіти (2021), розвивати критичне мислення, креативність та інші ключові навички для успішної їх адаптації до сучасного світу. Постійне вдосконалення професійних компетентностей, вивчення новітніх методик і технологій роботи з дітьми також допомагають педагогам бути успішними у своїй роботі, більш ефективно впливати на розвиток своїх вихованців. Тому неперервне самовдосконалення та професійний розвиток є необхідними для сучасного педагога.

Професійний розвиток педагогічного працівника – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку [3, с. 8].

Питанням професійного розвитку педагога протягом багатьох років займалися багато науковців, серед яких О. Аніщенко, І. Зязюн, Г. Ващенко, С. Гончаренко, Т. Сорочан, С. Покрова та інші.

Розглянуте поняття «професійний розвиток педагога» сучасними дослідниками трактується таким чином:

- «процес інтеграції особистісної та професійної складових професійного зростання педагога від початкового потенціалу через його реалізацію до нового потенціалу, що є значущим для формування фахівця» [1, с. 8];
- «постійне самовдосконалення, саморозвиток, самореалізація особистості педагога, оскільки педагог не лише дає знання, але й формує особистість дитини, готує її до життя в динамічному і мінливому світі. Професійний розвиток педагога – це запорука успішного розвитку дитини» [4, с. 27];
- «самореалізація творчого потенціалу особистості, набуття нею конкурентоздатності та мобільності в соціумі як намагання забезпечити високу якість та ефективність своєї діяльності, здатність ставити цілі й вирішувати завдання в певних умовах» [5, с. 5];
- «набуття особистістю фахового досвіду, вдосконалення фахових теоретичних знань, практичних навичок і вмій, професійно важливих якостей» [12, с. 127];
- «цілеспрямований процес сутнісного оновлення професіоналізму як інтегрованого особистісного утворення, що безпосередньо зумовлює виконання професійної педагогічної діяльності на якісно новому рівні [8, с. 34].

Відповідно до статті 18 Закону України «Про освіту» безперервний професійний розвиток – це безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності та триває впродовж усього періоду його професійної діяльності.

Безперервний професійний розвиток є важливою складовою реформування освіти в Україні, який дозволяє педагогам:

- постійно оновлювати свої професійні знання та навички з урахуванням сучасних тенденцій в освіті;
- використовувати новітні методики та технології розвитку дітей;
- підвищувати свою фахову майстерність, кваліфікацію;
- розвивати свої особисті та професійні якості.

Визначаємо три глобальні педагогічні цілі безперервного професійного розвитку сучасного фахівця: *гносеологічну* – формування особистості через освіту як цілісну систему; *праксеологічну* – формування фахівця через навчання впродовж усього життя шляхом формальної, неформальної, інформальної освіти; *аксіологічну* – формування духовно-моральної патріотичної особистості. Ідеться про цілісний триєдиний розвиток: 1) гармонійної особистості як суб'єкта суспільно-особистісних цінностей; 2) громадянина і патріота; 3) компетентного фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності [10, с. 2].

Педагог, який постійно вдосконалюється, здатен організувати освітній процес таким чином, щоб він був ефективним і цікавим для дітей, дати вихованцям якісні знання та вдосконалити їх навички, що необхідні для життя в сучасному суспільстві.

Згідно із Законом України «Про освіту» (ст. 59) професійний розвиток педагогічних працівників закладів дошкільної освіти передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-яких інших видах і формах професійного зростання. Заклади освіти, у яких працюють педагогічні працівники, мають сприяти їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації.

Педагогічні працівники мають право підвищувати кваліфікацію у закладах освіти, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою. Результати підвищення кваліфікації в таких закладах освіти не потребують окремого визнання та підтвердження.

Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами, серед яких основним є навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо.

Педагогічні працівники ЗДО самостійно обирають конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації.

Загальний обсяг підвищення кваліфікації педагогічного працівника закладу дошкільної освіти не може бути менше ніж 120 годин на п'ять років [2, с. 3].

Про обов'язкове підвищення кваліфікації та професійний розвиток керівника та вихователя ЗДО йдеться у професійних стандартах «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» [8, с. 4] та «Вихователь закладу дошкільної освіти» [9, с. 5].

Післядипломна освіта як складник освіти дорослих (ст. 18 Закону України «Про освіту») включає підвищення кваліфікації – набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань.

Одним із напрямів післядипломної освіти є науково-методична робота – система цілеспрямованих заходів, яка на основі взаємодії науки та практики забезпечує безперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів у міжкурсовий період, а також створює передумови щодо супроводу освітніх практик та інновацій з метою досягнення більш високого рівня якості освіти. Професійний розвиток педагогів у системі післядипломної освіти має забезпечуватись наступністю курсів підвищення кваліфікації та міжкурсowego періоду [11, с. 34; 44].

Післядипломна освіта відіграє важливу роль у професійному розвитку педагога, оскільки допомагає педагогам поглибити свої знання і навички, ознайомитися з новими педагогічними підходами та технологіями. У результаті проходження курсів і участі в пролонгованих формах підвищення кваліфікації педагог може отримати нові інструменти для покращення якості освітньої діяльності з дітьми, а також підвищити свій професійний рівень. Таким чином, заклад післядипломної освіти є важливим ресурсом для педагогів у досягненні їхніх кар'єрних цілей і успіху в роботі з дітьми та забезпечує:

- оновлення знань і вмінь педагогів відповідно до сучасних вимог і тенденцій розвитку освіти;
- ознайомлення з інноваційними педагогічними технологіями та методиками розвитку дітей;
- підвищення рівня фахової майстерності, удосконалення професійних компетентностей;
- підтримку професійного зростання педагогів;
- надання методичної допомоги;
- упровадження ідей андрагогіки і акмеології.

З метою забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників ЗДО регіону Комунальним вищим навчальним закладом «Харківська академія неперервної освіти» для педагогів ЗДО проводяться заходи з різних аспектів діяльності закладів дошкільної освіти: вебконсультації, вебсемінари, онлайн-тренінги тощо, у межах яких розглядаються такі питання:

- аналіз роботи ЗДО Харківської області та завдання щодо їх подальшої діяльності;
- створення безпечного освітнього простору;
- формування у дітей навичок безпечної поведінки;
- психолого-педагогічна підтримка дітей, батьків і педагогів в умовах надзвичайної ситуації;
- забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості дитини

- через реалізацію принципів наступності й перспективності між дошкільною та початковою освітою в сучасних умовах;
- організація освітньої діяльності ЗДО в умовах воєнного стану;
- налагодження комунікації з батьками в умовах дистанційної освіти.

Фахівці Академії в роботі з педагогічними працівниками використовують також пролонговані методичні форми, спрямовані на підвищення їх професійних компетентностей відповідно до вимог професійних стандартів «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та «Вихователь закладу дошкільної освіти» за напрямками:

- упровадження Базового компонента дошкільної освіти (2021);
- управління ЗДО;
- реалізації освітньої програми «Впевнений старт»;
- забезпечення розвитку дітей у сучасних умовах.

За результатами участі в пролонгованих методичних формах підвищення кваліфікації в КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» педагоги ЗДО отримують сертифікати.

Перелік пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації для педагогів ЗДО у 2018 – 2024 роках подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Перелік пролонгованих методичних форм підвищення кваліфікації
у 2018 – 2024 роках**

№ з/п	Назва заходу	Категорія учасників	Термін проведення	Кількість годин
1	Школа молодого керівника закладу дошкільної освіти	Керівники ЗДО (стаж роботи до 3-х років)	2018-2019	32
2	Постійно діючий науково-практичний семінар «Методичний супровід реалізації освітньої програми «Впевнений старт» та програмно-методичного комплексу до неї» (спільно з Інститутом психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України)	Вихователі старших груп, вихователі-методисти ЗДО	2020	16
3	Постійно діючий науково-практичний семінар «Методичний супровід реалізації освітньої програми «Впевнений старт» в умовах упровадження нової редакції Базового компонента дошкільної освіти» (спільно з Інститутом психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України)	Вихователі старших груп, вихователі-методисти ЗДО	2021	10
4	Постійно діючий науково-практичний семінар «Педагог і дитина: особливості впровадження освітньої системи «Впевнений старт» (спільно з Інститутом психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України)	Вихователі, музичні керівники, інструктори з фізичної культури ЗДО	2022	10
5	Школа педагогічної майстерності вихователів, вихователів-методистів закладів дошкільної освіти за темою «Розвиток професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти в умовах упровадження нової редакції Базового компонента дошкільної освіти»	Вихователі, вихователі-методисти ЗДО	2022-2022	30

6	Воркшоп за темою «Забезпечення розвитку дітей старшого дошкільного віку відповідно до вимог Нової української школи в сучасних умовах»	Вихователі, вихователі-методисти ЗДО	2023	15
7	Методичний коворкінг за темою «Забезпечення розвитку дітей дошкільного віку в умовах дистанційної освіти»	Вихователі, вихователі-методисти ЗДО	2024	15

Отже, важлива роль у професійному розвитку педагогів ЗДО належить закладу післядипломної педагогічної освіти, що надає можливість кожному педагогічному працівникові обрати конкретні форми та напрями підвищення кваліфікації відповідно до своїх професійних потреб, забезпечує неперервну освіту педагогів шляхом оновлення знань і вмінь із актуальних аспектів освітньої діяльності, зокрема з питань розвитку особистості дитини відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти (2021) у сучасних умовах, сприяє вдосконаленню їх професійної майстерності.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О.В. Технології особистісно-професійного розвитку у контексті формування інноваційного потенціалу особистості. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 2. С. 7 – 15.
2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#n18> (дата звернення: 26.02.2024)
3. Загрибельна Н.В. Професійний розвиток педагога як складова його творчої індивідуальності. URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-profesiyniy-rozvitok-pedagoga-yak-skladova-yogo-tvorchoy-individualnosti-171034.html> (дата звернення: 28.02.2024)
4. Зязюн І.А. Педагогічна майстерня: підручник. За ред. І.А. Зязюна. Вид. 2-ге. К.: Вища школа, 2004. 422 с.
5. Мірошник С.І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4133 (дата звернення: 27.02.2024)
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 26.02.2024)
7. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 27.02.2024)
8. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»: наказ Міністерства економіки України від 28.09.2021 № 620-21 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 28.02.2024)
9. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»: наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 28.02.2024)
10. Сидоренко В.В. Безперервний професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти. *Зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти»* (25 травня 2018 року). Київ: ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». URL: https://lib.iitta.gov.ua/710780/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf (дата звернення: 01.03.2024)
11. Сорочан Т.М., Данильєв А.О., Дьяченко Б.А., Рудіна О.М. Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті регіонального рівня. Луганськ: СПД Резніков В.С., 2013. 524 с.
12. Ягупов В. Методологічні засади професійного розвитку особистості фахівця. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей*. За ред. В.Г. Кременя, М.Ф. Дмитриченко, Н.Г. Ничкало. К.: НТУ, 2015. С. 126 – 136.

Розвиток креативного потенціалу педагогічного колективу в цілому як умова розвитку особистісних якостей і творчих здібностей дошкільників через реалізацію ідей педагогіки творчості

Воробйова Ірина,
вихователь-методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 280
Харківської міської ради»
tia041167@ukr.net

Вступ. Ми часто чуємо, що ключова компетенція, яку варто розвивати дорослим і дітям – це креативність, творчий підхід. Адже світ змінюється, а отже, космічно підвищиться цінність людей, які вміють знаходити вдалі та нетипові рішення складних завдань, в обхід стереотипів і закостенілої логіки. Тобто потрібні будуть люди творчі, креативні. І якщо творчість ми звично відносимо до сфери мистецтва та натхнення, то креативність більше схожа на ремесло, що допомагає вирішувати повсякденні завдання. Отже, важливо вже не просто вивчити тему, а навчитися швидко та гнучко працювати з інформацією, розвинути ті якості, які не зможе відібрати в нас техніка: лідерство, емпатію і, звичайно ж, креативність.

Актуальність. Сучасні програми вперше в освітньому просторі України заявили *креативність* як одну з основних базових якостей особистості. Це зроблено з кількох причин:

- щоб привернути увагу педагогів до лінії розвитку дошкільника, відсутньої в попередніх програмах, проте вкрай актуальної сьогодні;
- для диференціації близьких, але водночас відмінних понять «творчість» і «креативність»;
- через важливість уведення в обіг нової категорії, внесення до планів педагогічної діяльності напряму, пов'язаного з розвитком креативності дошкільників, контролем і оцінкою його реалізації;
- щоб розширити коло застосування педагогами поняття «творча активність»;
- для вироблення стратегії і тактики створення в закладі сприятливих для розвитку креативності дошкільника умов.

Розвиток *креативності як здатності до творчості* набуває сьогодні такої значущості тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Поняття «творчість» і «креативність» педагоги традиційно вживають, коли йдеться про художню діяльність дошкільника – музичну, образотворчу, літературну, театралізовану. Варто поступово розширювати простір використання понять «творчість» і «креативність», не обмежуючись лише характеристикою художньої діяльності вихованців.

Сучасний заклад освіти, реагуючи на зміни, які відбуваються в суспільстві, має стати авангардом, рушійною силою змін формування особистості нової креативної генерації. Саме потужну державу з конкурентною економікою створює згуртована спільнота творчих особистостей, активних і підприємливих.

Необхідність розвитку креативності як здатності до творчості у вихователів обумовлена низкою причин: вимогами нормативних документів (Законом України «Про дошкільну освіту», Державної національної програми «Освіта (Україна XXI ст.)», Базовим компонентом дошкільної освіти України), які підкреслюють пріоритетність розвитку здатності до творчості всіх учасників освітнього процесу, реформуванням та

інтенсивним інноваційним розвитком системи дошкільної освіти, сенситивністю (у вихователів початківців) до формування спеціалізованої креативності, обумовленою своєрідністю педагогічної праці .

Проаналізувавши освітній процес у ЗДО, провівши експрес-діагностику педагогів, моніторинг щодо розвитку креативності та творчих здібностей з'ясували, що робота проводиться в спрощеному вигляді, а отже, вимагає вдосконалення з боку педагогів. Відсутність музичного керівника поставила освітній процес у нові рамки й висунула нові завдання. З початком повномасштабного вторгнення додалася ще одна педагогічна задача: потрібно було організувати освітній процес так, щоб створити оптимальну атмосферу для його реалізації з мінімальними освітніми втратами.

Отримані дані дозволили передбачити, що особливості професійної креативності вихователів спричинятимуть певні труднощі в запровадженні творчої професійної діяльності. Це проявлятиметься в ускладненому та малоефективному процесі виявлення педагогічних проблем, формування педагогічних знань, пошуку нестандартних ідей їх розв'язання, оцінки результату та його впровадження у практику, що призводить до зниження динаміки формування творчої особистості дитини, сприятиме загальному зниженню педагогічного професіоналізму.

Саме тому вирішили визначити **основну мету методичної роботи**: пошук можливості системного впливу, здатного розвивати професійну креативність педагогів як багатокомпонентний та складний за структурою феномен, як умова для розвитку дитячої пізнавальної активності та творчих здібностей.

Ідея: у процесі творчого пошуку я зрозуміла, що високий прояв мотиваційних, когнітивних, операційних, регулятивних компонентів професійної креативності вихователя, здатного до створення високоякісного продукту педагогічної творчості, може мати педагог, який володіє технологіями педагогіки творчості.

Виходячи з мети та основної ідеї, були визначені завдання досвіду:

- визначити ступені прояву компонентів креативної компетентності, охарактеризувати особливості формування креативної компетентності у вихователів;
- апробувати технологію формування творчості педагогів шляхом використання активних та інтерактивних форм методичної роботи;
- створити сприятливі умови для самореалізації, самоствердження, саморозвитку кожного педагога в процесі включення його в різноманітну змістовну методичну діяльність;
- здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем формування професійної креативності педагогів, дошкільників;
- організувати психолого-педагогічний супровід педагогів і дітей ЗДО в процесі реалізації педагогіки творчості;
- розробити та систематизувати методичні матеріали щодо реалізації теми досвіду;
- створити відповідне предметно-розвивальне середовище;
- в умовах воєнного стану створити атмосферу, яка б сприяла оптимальному освітньому процесу.

Для вирішення та перевірки поставлених завдань використовувалися різні методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Аналізуючи завдання, висунула припущення про те, що змістовне оновлення форм методичної роботи із формування професійної майстерності, креативності та впровадження педагогіки творчого розвитку **дозволить**:

- реально змінити позицію педагогів, їх ставлення до організації освітнього процесу, сформувати колектив одностайних через спільне проживання та обговорення тем, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану;
- створити креативне середовище через використання творчих проблемних завдань, спеціалізованих активних методів навчання, ознайомлення з досвідом педагогічного новаторства;
- забезпечити індивідуальну позитивну динаміку формування творчої особистості дошкільника та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності;
- сформувати в кожній дитині елементи ключових компетентностей, розвивати соціальні навички спілкування та поведінки в суспільстві, допомогти повірити у свої сили, оцінити свої почуття, зрозуміти почуття інших, закласти основи широкої гуманітарної освіти;
- знизити рівень тривоги, страху, внутрішньої нестабільності в умовах війни.

Об'єкт дослідження – процес багатофакторного підходу до формування *креативної компетентності* педагога закладу дошкільної освіти в системі методичної роботи.

Предмет дослідження - психолого-педагогічні умови та механізм формування креативної компетентності педагога дошкільної ланки.

Гіпотеза дослідження – ефективність формування креативного потенціалу педагогів закладу значно підвищиться, якщо в методичній роботі з кадрами використовувати активні та інтерактивні форми, залучати педагогів до вивчення та впровадження в освітню роботу з дошкільниками педагогіки творчості.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови й механізми, що забезпечують формування та стимулювання педагогічної креативності педагогів ЗДО; створення сприятливих умов для самореалізації, самоствердження, саморозвитку кожного педагога закладу в процесі включення його в різноманітну змістовну методичну діяльність.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- з'ясувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та професійній практиці діяльності вихователя закладу;
- визначити й обґрунтувати суть, зміст і функції понять «творчість», «креативність», «педагогічна креативність», «креативний потенціал»;
- забезпечити персоніфікований супровід професійного розвитку і саморозвитку педагогів на основі виявлених критеріїв професійної креативності, яка включає такі показники: креативні якості особистості, креативні професійні компетенції, креативний характер педагогічної діяльності, креативний результат професійної діяльності;
- виявити рівні сформованості, показники активності та творчості педагога;
- апробувати технологію формування персоніфікованого розвитку професійної креативності та перевірити її ефективність в умовах дошкільної освіти;
- стимулювати креативність педагога шляхом використання активних та інтерактивних форм методичної роботи.

Процес розвитку креативного потенціалу педагога закладу буде ефективним за умови:

- здійснення діагностики рівня розвитку креативного потенціалу педагога;
- використання активних та інтерактивних форм методичної роботи;
- залучення педагогів до всіх форм методичної роботи;

- залучення педагогів до вивчення та впровадження в практику роботи елементів педагогіки творчості;
- створення умов для самоосвіти;
- створення сприятливого психологічного клімату в колективі.

Теоретичне обґрунтування досвіду. Узагальнення та аналіз трактувань креативності дозволили виділити чотири основних підходи до її розуміння: *когнітивний* (пізнавальний) (Дж. Гілфорд, У. Гордон, Б. Дорвал, С. Ісаксен, Н. Лейтес, С. Меднік, Ж. Піаже, С. Тейлор, Е. Торренс, Д. Треф Фінджер, Е.Тунік), *психофізіологічний* (М. Бодунов, М. Даймонд, С. Ізюмова, А. Крупнов, Небиліцин, Р. Янг), *особистісний* (А. Агафонов, Г. Батіщев, Р. Мей, А. Менегетті, Г. Олпорт, К. Роджерс, Н. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм,) та *багатофакторний* (Ф. Вільямс, Х. Грубер, Ф. Джексон, С. Каплан, Т. Любарт, О. Разумнікова, Д. Сиск, Р. Стернберг, А. Таненбаум, Т. Тардиф, Дж. Фельдхьюсен, К. Хеллер, О. Шемеліна).

Думку про те, що креативність набуває специфічних рис відповідно до виду діяльності, якою займається творча особистість, підтверджують численні дисертаційні дослідження останніх років, зокрема, О. Баняс, В. Боксгорн, Н. Добровольської, Л. Мацепури, Л. Петришин, Н. Пов'якель, Т. Розової, Н. Рубан, Н. Скулиш, О. Харцій.

Умови розвитку педагогічної креативності, зокрема формування креативного середовища, використання творчих проблемних завдань, спеціалізованих активних методів навчання, ознайомлення з досвідом педагогічного новаторства досліджуються О. Абдуліною, О. Антоною, І. Гриненком, З. Гуцало, В. Данильченко, О. Дунаєвою, В. Загвязинським, Н. Малій, С. Сисоєвою.

Очікувані результати. Якщо включити основну частину педагогів у творчу діяльність, створити умови для активного застосування педагогіки творчості, інформаційно-комунікативних технологій, надати своєчасну професійну підтримку, стимулювання креативної діяльності вихователів, то **це дозволить:**

- розвивати креативність як автономну, універсальну здібність;
- підняти рівень здатності до творчого пошуку, нестандартного розв'язання педагогічних задач;
- реалізовувати творчу стратегію педагогічної діяльності;
- відійти від авторитарного стилю впливу на дітей, будувати освітній процес із позиції особистісно орієнтовного підходу;
- спрямувати діяльність на розвиток особистісних якостей, створивши для цього таке середовище, де кожна дитина почувалася б комфортно й могла реалізувати свої інтереси, бажання та нахили.

Новизна досвіду полягає в застосуванні активних та інтерактивних методів роботи з педагогічним колективом, орієнтуванні методичної роботи на досягнення та підтримання високої якості освітнього процесу в ЗДО, сприяння становленню індивідуального стилю педагогічної діяльності у членів колективу, підвищення рівня педагогічної креативності педагогів у реалізації завдань педагогіки творчості.

Теоретична значущість полягає в розробленні соціально-педагогічних заходів щодо формування педагогічної креативності, творчого розвитку дітей дошкільного віку та підвищення професійної компетентності педагогів.

Практична значущість досвіду:

- використання активних форм методичної роботи, реалізація інтерактивної моделі навчання дало змогу розв'язати комплекс провідних завдань методичної служби: розвиток креативного потенціалу педагогів, удосконалення комунікативної компетентності, систематизація та конкретизація професійних знань, практичне відпрацювання певних умінь

і навичок, активне використання активних та інтерактивних методів у роботі з дітьми;

- методична робота спрямована на забезпечення креативного характеру педагогічної праці, стимуляцію пошуку, творчої активності, упровадження технологій, передового педагогічного досвіду з метою якнайповнішого забезпечення інтересів дитини;
- розроблені соціально-педагогічні заходи, конспекти занять за означеною темою; художня література підібрана за темою, зроблена добірка різноманітних методів і прийомів роботи й доведені до рівня їх практичного використання;
- апробовані технології педагогіки творчості: «Паперопластика», «Пластилінографія», «Дизайн-діяльність», «Елементи ТРВЗ».

Свою роботу спланувала на 5 років, визначила етапи й механізми реалізації теми та розпочала виконання поставлених завдань.

Спостереження за динамікою зміни в поведінці дітей і вихователів закладу, аналіз продуктів дитячої творчості дозволили нам виділити три етапи впровадження ідей педагогіки творчості в практику роботи закладу.

1 етап: організаційний (вересень 2018 р. – січень 2019 р.)

Мета: створення інформаційних, науково-методичних, організаційних і кадрових умов для реалізації поставлених задач:

- розробити документацію, що регламентує процес упровадження педагогічного досвіду;
- створити тимчасовий творчий колектив із числа педагогів, які працюють в інноваційному режимі;
- створити координаційну раду з числа педагогів-новаторів;
- розробити систему навчальних заходів із питань проєктування в педагогічній діяльності;
- проаналізувати проблеми розвитку креативності педагогів, творчих здібностей дітей.

2 Етап. Основний (січень 2019 р. – грудень 2022 р.)

Мета: опанування педагогами ЗДО теоретичних основ технології педагогіки творчості, активних та інтерактивних методів, використання їх на практиці, накопичення педагогічного досвіду з розвитку творчих здібностей дітей.

Завдання:

- орієнтування вихователя в проблемах педагогіки творчості;
- інтерес у вихователя до проблем педагогіки творчості;
- осмислена потреба у творчій діяльності;
- апробація методик творчого розвитку дітей дошкільного віку;
- упровадження ідей педагогіки творчості в практичну діяльність закладу;
- дитина без спонукання дорослого, самостійно організовує свою творчу роботу;
- формування складових креативної компетентності педагогів (комплекс знань, умінь і навичок, які включають у себе систему мовленнєвих умінь, умінь генерувати оригінальні способи, засоби спілкування, здатність до продукування нових, унікальних ідей на основі реалізації власних творчих можливостей, використання засобів формування гармонійно розвинутої особистості): мовна компетенція (деструктивна, соціокультурна, соціолінгвістична, стратегічна);
- творча компетенція (здатність до педагогічної творчості; створення умов для розвитку індивідуальної обдарованості вихованців; стимулювання

творчості; здійснення розвитку особистості засобами мистецтва); комунікативна компетенція (легкість у спілкуванні, незалежність, емоційна стійкість у спілкуванні, експресивність, схильність до самопрезентації, лінгво-мистецька грамотність - збагачення компонентів усного і писемного мовлення);

- організувати навчальні семінари для педагогів ЗДО;
- організувати роботу ТТК для розроблення продуктів педагогічної діяльності;
- організувати роботу координаційної ради для надання методичної допомоги педагогам;
- організувати презентації результатів досвіду роботи;
- апробувати систему моніторингу формування педагогічної креативності, розвитку творчих здібностей дітей.

3 Етап. Заключний (2022 р. – травень 2023 р.)

Мета: аналіз результатів роботи.

Завдання:

- Проаналізувати результати реалізації впровадження власної методичної теми.
- Планування подальшої роботи з розвитку.

Висновок. Усі форми методичної роботи з використанням активних та інтерактивних методів роботи й упровадження педагогіки творчості сприяють підвищенню педагогічної майстерності, розвитку креативності педагогічних працівників. Особливо слід відмітити креативний підхід вихователів в організації дистанційних форм роботи, організації робочого «знімального майданчика» та способів активізації батьків до залучення в облаштуванні місця для дитини вдома.

Персоніфікований підхід до просвіти в системі роботи ЗДО забезпечує мотивацію розвитку креативності та творчої активності, самовдосконалення, що сприяє розвитку професіоналізму. Креативність є необхідною складовою вихователя для педагогічного зростання та виховання дітей. Розвиваючи креативність у собі, ми розвиваємо її в наших вихованцях, формуючи нове покоління креативно мислячих, творчо діючих особистостей. Педагогічна креативність передбачає здатність до творчого пошуку, нестандартного розв'язання педагогічних задач і характеризується за визначеними параметрами.

Таблиця 1

Показники заключної діагностики професійної креативності педагогів

Критерії / рівні прояву	високий		середній		низький	
	2018	2023	2018	2023	2018	2023
Креативні якості особистості	5%	7%	76%	80%	19%	13%
Креативний характер педагогічної діяльності	17%	21%	67%	60%	16%	19%
Креативний продукт педагогічної діяльності	14%	19%	63%	53%	23%	28%

Позитивна динаміка зумовлена підвищенням професійної зацікавленості в розвитку, а також мотивації педагогів до саморозвитку, методичним супроводом на кожному етапі розроблення продуктів власної діяльності художньо-естетичної спрямованості, навчанням на курсах підвищення кваліфікації відповідно до професійних запитів, а також можливістю проходження горизонтальної траєкторії кар'єрного зростання; великим бажанням знизити рівень тривоги, страху в дітей та подолання освітніх втрат на визначеному етапі.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т. К. Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи. *Матеріали обласної науково-практичної Інтернет- конференції Черкаський ОІПОПП*. Черкаси, 2010. 226 с.
2. Біла І. М. До вершин педагогічної майстерності. *Дошкільне виховання*. 2010. № 10. С. 3–5.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Єфіменко С. М. Інтелектуально-творчий потенціал педагога: структура, зміст, шляхи діагностики та розвитку: навчально-методичний посібник. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2021.
5. Євдокимов В. І., Луценко В. В. Креативність як фактор гуманізації освіти. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманізм і освіта»* (19-21 вересня 2006 року). Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2006. С.49–50.
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: монографія. За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир: Рута, 2006. 320 с.
7. Клепиков О. І., Кучерявий І.Т. Основи творчості особи: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1996. 295 с.
8. Павленко В. В. Креативність вчителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць*. За заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. С. 2–9.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
10. Сисоєва С. О. Технології педагогічної творчості в системі освітніх технологій. *Збірник статей до Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітні технології у школі та вузі»* (14-16 квітня 1999 року). АПНУ України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти та ін. Миколаїв, 1999. С. 25–27.
11. Павлюх В. В. Розвиток креативності в учнів різного віку: навч.-метод. посіб. К.: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.
12. Полякова В. І. Креативність як основа професіоналізму майбутнього вчителя. *Формування професійної компетентності майбутніх педагогів у контексті європейського виміру якості освіти : матеріали Регіональної науково-практичної конференції* (20 травня 2010 року). Харків : ХГПШ, 2010. С.144-145.
13. Полякова І. В., Мовчанюк О. В. Мотивація професійної діяльності як важливий фактор формування креативності майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах* : збірник наук. праць. Запоріжжя, 2012. Вип. 22(75). С. 269–275.
14. Технології розвитку креативних здібностей майбутніх учителів : монографія. Г. Ф. Пономарьова, Л. О. Петриченко, І. В. Полякова, А. А. Харківська ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : Видавець О.А. Мірошніченко, 2019. 272 с.
15. Хамітов Н. Креативність як фундаментальний концепт сучасної філософії освіти. *Філософія освіти*. 2009. №1-2(8). С. 56–59.

Професійний розвиток педагогів – підґрунтя підвищення рівня професійної компетентності

Кіяшко Альбіна,
вихователь-методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 138
Харківської міської ради»
kiaskoalbina138@gmail.com

Сучасний етап розвитку освіти актуалізує вирішення проблеми оцінки професіоналізму педагога, рівня його професійної компетентності та культури, перспективи росту й можливостей професійного розвитку. Слід зауважити, що вдосконалення рівня професійної компетентності педагогів закладів освіти – один із основних напрямів реформування сучасної системи освіти. Підвищувати рівень професійного розвитку та педагогічної компетентності може кожний педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою.

Професійний розвиток досягається лише за умов постійного поглиблення знань, умінь, навичок, сприятливого соціально-психологічного клімату, відповідних умов праці. Професійний розвиток можна визначити як результат, який досягається через застосування комплексу заходів, що охоплює професійне навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів, а також планування кар'єри персоналу організації [3, с.82].

Реалізація моделі професійного розвитку педагогів буде ефективною за таких умов:

- використання інноваційних технологій та форм навчання педагогів;
- урахування категорій педагогів і рівня їх професійної компетентності при виборі організаційних форм і педагогічних технологій;
- урахування Державних стандартів, змісту зовнішнього незалежного оцінювання, сучасних тенденцій у системі роботи при визначенні змісту навчання;
- застосування програмно-проектного підходу у визначенні змісту та технологій навчального процесу в міжатастаційний період;
- побудови навчальної діяльності на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій [9, с. 97].

Слід визначити основні умови, необхідні для професійного розвитку педагогів у системі освіти: внутрішня мотивація педагога до підвищення кваліфікації (усвідомлення розбіжностей між власними цілями та практикою); критичний аналіз наявних знань, умінь, навичок, ставлення до роботи педагога (усвідомлення цінності власних знань теорії та практики, недостатності своїх знань і потреби оволодіння новими); конструювання нових знань, розвиток умінь, навичок, надій та ставлення педагога до роботи (усвідомлення цілей навчальної діяльності, практичного застосування нових знань, умінь і навичок); когнітивна реструктуризація знань (усунення дисонансу між попередньо засвоєними та новими знаннями й реаліями сучасності); створення соціального клімату, сприятливого для професійного розвитку педагогів закладу освіти (співпраця між колегами та науково-педагогічними працівниками університетів, дослідниками в галузі освіти; повага та довіра, які сприяють відкритому обговоренню ідей і досвіду), що є однією з основних ідей конструктивізму [6, с. 159].

Слід звернути увагу на дослідження, які розглядають процес професійного розвитку педагога більш конкретно, з метою його оцінки, виходячи з характеристики продуктів педагогічного проектування. Це дозволяє виділити 9 рівнів професійного розвитку:

Рівень 1 – педагогічна вмілість. Це рівень, на якому педагог демонструє досить добре володіння системою навчальних і виховних умінь і навичок, завдяки чому успішно здійснює освітню діяльність.

Рівень 2 – педагогічна майстерність. На цьому рівні педагог демонструє високий ступінь володіння педагогічною технікою, яка відображатиме особливості методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці.

Рівень 3 – готовність до інновацій. Характеризується проявом творчого стилю діяльності педагога, у якому поєднуються певна особистісна спрямованість, знання та практичні вміння реалізувати нові способи і форми здійснення професійної діяльності.

Рівень 4 – педагогічна творчість. Це рівень кваліфікації педагога, досягнувши якого, він готовий модернізувати, адаптувати, комбінувати різні методики, виходячи з потреб конкретної педагогічної ситуації.

Рівень 5 – готовність до створення авторської технології. На цьому рівні діяльність педагога характеризується узгодженістю методичних прийомів, оригінальністю їх поєднання в цілісній системі, відповідної єдиному задуму й особистісному досвіду, авторському стилю педагогічної діяльності.

Рівень 6 – наявність індивідуального (авторського) стилю педагогічної діяльності. На цьому рівні в діяльності педагога формуються такі умови і механізми, результатом яких буде готовність педагога до створення авторської педагогічної методики або системи.

Рівень 7 – готовність до вдосконалення та розроблення освітніх програм. Характеризується наявністю в діяльності чіткої рефлексії та особистісного компонента.

Рівень 8 – готовність до створення індивідуальної методичної системи. На цьому рівні педагог системно використовує індивідуальні форми, методи, засоби, прийоми навчання та виховання, оптимальні для його індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Рівень 9 – готовність до створення авторської педагогічної системи. Урахування такої класифікації в управлінні професійним розвитком педагогів допоможе зробити цей процес більш планомірним.

Описані рівні так само допоможуть здійснювати контроль якості управління професійним розвитком педагогів [5, с. 21].

Узагальнюючи численні наукові підходи встановлено, що підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників відтворює відпрацьовану досвідом систему знань, умінь, навичок, здібностей, професійно-особистісних якостей, професійних норм і моделей поведінки, а з іншого – є психологічним інструментом впливу на особистісно-професійний розвиток і поведінку. ***За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності педагога:*** інформаційна компетентність (передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації); комунікативна компетентність (уміння вступати в комунікацію, бути зрозумілим, спілкування без обмежень; продуктивна компетентність (уміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них); автономізація на компетентність (здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти); моральна компетентність (готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами); психологічна компетентність (здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності); предметна компетентність (володіння

певними засобами навчання у сфері навчального процесу); *соціальна компетентність* (уміння жити та працювати з оточуючими); *математична компетентність* (уміння працювати з числами, числовою інформацією); *особисті якості педагога* (доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність) [1, с. 42].

Необхідно спонукати педагога до вміння визначати професійні вершини, досягнення яких сприятиме розвитку його професійної компетентності. Такий педагог, безумовно, буде володіти сучасними знаннями, технологіями навчання та виховання, він буде перебувати в постійному пошуку нових знань та ідей, прагнути до формування універсальних навичок. Такий педагог, безумовно, буде комунікативний, компетентний, креативний, здатний до самооцінювання, саморефлексії та самоосвіти [4, с. 14].

Слід ураховувати, що реформування освіти передбачає радикальні перебудови, що вимагає істотного підвищення професіоналізму педагогів. Задоволення зазначеної потреби передбачає пошуку нових і ефективних шляхів підвищення професійного рівня педагога, здатного ефективно працювати з опорою на досвід і сучасні психолого-педагогічні досягнення, уміння взяти на себе ініціативу щодо перебудови освітнього процесу. На сучасному етапі розвитку освіти з'являються нові методики, нові погляди щодо розвитку професійної компетентності педагога. На перший план виходить не старанність чи виконавська дисципліна, а вміння аналізувати та прогнозувати, правильно оцінювати свої можливості й бути комунікабельним, ризикувати й не боятися нового, бути оптимістом і вміти не лише вибирати, але й відмовлятися від застарілого, традиційного [2, с. 37].

Таким чином, можна стверджувати, що підвищення професійного рівня педагога мобілізує його внутрішні ресурси щодо їх оптимальної реалізації в сучасних умовах роботи. З упевненістю можна говорити про те, що сучасний педагог має інтегрувати в собі збагачені роками знання, уміння, навички, ставлення та моделі професійної поведінки відповідно до структури професійної компетентності.

Підвищення професійного рівня є складним, багатогранним процесом, який об'єктивно пов'язаний з усіма сторонами освітнього простору й відображає поліфункціональний специфічний характер професійної компетентності педагогічного працівника закладу освіти. Постійне та якісне підвищення професійного рівня педагогічних працівників можливе за умови кардинальних змін на основі синергетичних методологічних підходів, що передбачають модернізацію змісту, методів і форм освітнього процесу з урахуванням таких чинників, як відкритість, самоорганізація, саморозвиток, креативність і нелінійність мислення, самокерування, самоврядування тощо [8, с. 22].

Сьогодні досить актуальною є проблема професійного становлення педагогічних працівників, удосконалення педагогічної майстерності та підвищення кваліфікації педагогів. Педагог повинен постійно оновлювати свої знання, адже динамічний розвиток суспільства змушує багато речей сприймати по-іншому, багато що робити не так, як років десять – двадцять тому. Професійний розвиток веде до принципово нового способу життєдіяльності педагога – творчої самореалізації у професії, яка дає змогу виявити свої індивідуальні та професійні можливості. Найкоротша формула професійної діяльності педагога – постійна праця, творчість, гармонія знань, почуттів і поведінки [3, с. 42].

Заклад освіти сьогодні – це територія прогресу. Тектонічні зсуви в сучасній освіті й науці обумовлені цілком об'єктивними причинами та реаліями. Педагоги мають розібратися та осмислити інформаційні потоки, які важко усвідомлюються. Сучасний педагог ще ніколи не володів такою кількістю інформації, ніколи не був так далеко від

глибин власної сутності, пізнання якої виявилось розпорошеним і розкиданим у безлічі наукових дисциплін, що тоне в океані інформаційного буму [8, с. 22].

Стрімкий розвиток радикальних змін в освіті, який відбувається в останні роки, потребує серйозного осмислення, а в багатьох випадках переосмислення стереотипів щодо рівня компетентності педагогічних працівників. Високий рівень розвитку професійної компетентності педагогів значно підвищує конкурентоспроможність закладу освіти. **Саме тому можна зробити висновок**, що педагогічним працівникам необхідно постійно працювати над постійним підвищенням професійного розвитку та розвитком професійної компетентності.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія / Ганна Володимирівна Беленька. – Київ: Університет, 2011. – 128 с.
2. Василенко Л. В., Гришина І. В. Професійна компетентність керівника школи. Харків: вид. група «Основа», 2006. 208 с.
3. Економіка праці: навчальний посібник. За заг. ред. Г. В. Назарової. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 330 с.
4. Ліхута О. Індивідуальна освітня програма професійного розвитку педагога: інформаційно-методичний посібник. Слов'янськ, 2022. 37 с.
5. Ламар Гинець. Особливості управління професійним розвитком учителів. *Науковий часопис. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Випуск 72. Том 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2019.
6. Наталія Мукан, Ірина Грогодза. Професійний розвиток педагогів: теорії, концепції, підходи. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 4(18). 193 с.
7. Пшенична Л. Післядипломна освіта – сучасні тенденції прогресу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 3. С. 439–448.
8. Саух П. Ю. Сучасна освіта : портрет без прикрас: монографія. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 382 с.
9. Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки: методичні рекомендації. Авторський колектив: О. Бульвінська та ін.; за ред. О. Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017.

Інтерактивні форми методичної роботи як засіб активізації творчого потенціалу та росту професійної майстерності педагогів закладу дошкільної освіти

Казмірчук Людмила,
вихователь-методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 439 комбінованого типу
Харківської міської ради»
mila.kazmirchuk@ukr.net

Якість освіти та її ефективність – одна з актуальних проблем сучасної педагогіки. А провідна роль у реалізації визначених завдань належить педагогу, який має працювати на рівні сучасних вимог, постійно вдосконалюватися, розвиватися, збагачувати свою професійну компетентність, інноваційну культуру.

Підвищення рівня майстерності педагогів є пріоритетним напрямом методичної роботи, яка посідає особливе місце в системі управління дошкільним закладом, є важливою ланкою в комплексній системі підвищення кваліфікації

педагогічних працівників, сприяє активізації особистості педагога, його творчому розвитку.

Постійний зв'язок змісту методичної роботи з результатами роботи педагогів забезпечує безперервний розвиток професійної майстерності кожного вихователя. Водночас методична робота носить випереджувальний характер і відповідає за розвиток і вдосконалення всієї роботи з дітьми.

Питання розвитку професійних навичок кожного педагога залишається одним із найскладніших. Не секрет, що багато зусиль витрачається на організацію заходів, а віддача незначна. Чим це можна пояснити?

Переді мною постало питання: «Які форми і методи використовувати для підвищення професійної компетентності вихователів?» Для цього мені довелося вивчити традиційні та інтерактивні способи організації методичної роботи.

Традиційні форми методичної роботи з перевагою доповідей втратили своє значення через низьку ефективність і відсутність зворотного зв'язку. Сьогодні необхідно використовувати нові, активні форми роботи, які здатні залучити педагогів до діяльності та діалогу з вільним обміном думками.

Методична робота з педагогами в закладі дошкільної освіти може мати групові та колективні форми. Умовно їх можна поділити на: традиційні (засідання методичного об'єднання, педагогічні ради, семінари тощо) та нетрадиційні форми методичної роботи, або інтерактивні (ділові ігри, тренінги, майстер-класи, кейс-технології тощо). При цьому все більшої популярності набуває інтерактивна методична робота з педагогами, яка допомагає їм розвивати творче мислення, долати пасивність і розвивати вміння знаходити нестандартні рішення проблемних ситуацій. Такий нетрадиційний підхід до методичної роботи є високоефективним і цікавим для педагогів, оскільки використання ігрових методів підвищує їхній інноваційний потенціал і допомагає уникнути суб'єктивних бар'єрів у спілкуванні (таких як невпевненість, страх помилитися та прийняти неправильне рішення). Це допомагає, сприяє професійному розвитку педагогів, підвищує якість освітньо-виховної роботи й розвиває дошкільний заклад у цілому.

Актуальність досвіду полягає в пошуку ефективних форм і методів роботи з педагогічними працівниками, розвитку їхнього потенціалу та в заохоченні до самоосвіти й самовдосконалення.

Метою досвіду є вивчення процесу застосування методів організації інтерактивних форматів і методичної роботи в дошкільному закладі.

Завдання досвіду:

- розкрити сутність поняття «методи активного навчання»;
- вивчити класифікацію методів, їх основні компоненти;
- створити сприятливі умови для вдосконалення професійного зростання педагогів;
- упровадити сучасні форми й методи в роботу з педагогічними кадрами для ефективного розвитку творчого потенціалу вихователів;
- розвивати вміння працювати колективно;
- підвищити педагогічну компетентність педагогів;
- модернізувати зміст і форми методичної роботи.

Очікувані результати:

- активізація творчої активності педагогів;
- підвищення рівня психолого-педагогічної культури та фахової майстерності педагогів;
- зростання якості освіти та виховання;

- зростання прагнення педагогів до самовдосконалення, самоосвіти, самореалізації.

Кожний дошкільний заклад обирає, а точніше створює власну систему методичної роботи, орієнтуючись як на наукові дослідження, так і на досвід колег і умови закладу. Саме тому в нашому дошкільному закладі віддаю перевагу роботі в режимі інтерактиву, яка активізує діяльність педагогів.

Проблемі професійного становлення педагога присвячені праці Ш. Амонашвілі, М. Коломієць, І. Алеф'єва та інших дослідників. Питання використання інтерактивності в навчальному процесі було в центрі уваги О. Сльникова, Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, В. Мельник та інших, які обґрунтовують доцільність застосування інтерактивну для ефективності процесу навчання як учнів, так і педагогів. Теоретичні аспекти визначення сутності інтерактивних методів, їх класифікації, визначення найбільш поширених і придатних для вирішення освітніх завдань висвітлено в працях О. Коротаєвої, Г. Мітіної, Г. Самохіної, А. Мартинець, М. Скрипника та інших вчених.

Інтерактивне навчання – це навчання, засноване на діалозі, у якому взаємодіють усі учасники освітнього процесу. На думку Л. Пироженко та О. Пометун, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчання відбувається в ситуації постійної та активної взаємодії між усіма учасниками. Інтерактивне навчання відрізняється від традиційних методів тим, що в його основі – активна взаємодія педагогів або педагога і керівника методичної служби, при цьому основна перевага віддається взаємодії педагогів між собою.

Новизна досвіду полягає у використанні інтерактивних методів у роботі з педагогічним колективом, орієнтування методичної роботи на досягнення та підтримку високої якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти й підвищення рівня творчого розвитку педагогів у реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти.

Практичне значення досвіду полягає в можливості використання запропонованих форм роботи з вихователями для їх професійного становлення, розвитку та самореалізації.

Перед вихователем-методистом часто виникають питання: «Як зробити, щоб кожен педагог став активним, зацікавленим учасником роботи різних форм професійних об'єднань?», «Як позбутися від пасивності окремих педагогів?», «Як перевести їх від репродуктивної діяльності до дослідницької, до формування вміння рефлексувати в процесі пізнання нового та опанування знайомого матеріалу?». Активізація творчої діяльності педагогів можлива через нетрадиційні, інтерактивні методи й активні форми роботи з педагогами.

Використовуючи в роботі з педагогами інтерактивні методи та прийоми, ми розв'язуємо такі завдання:

- розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу й кожного педагога зокрема;
- удосконалення комунікативної компетентності педагогів;
- систематизація та конкретизація професійних знань;
- практичне відпрацювання певних умінь і навичок педагогів;
- формування вміння працювати в команді, прислухатися до думки інших педагогів;
- активне впровадження інтерактивних методів у роботі з дітьми.

У нашому закладі з педагогами використовуємо різноманітні форми методичної роботи, спрямовані на розвиток творчого потенціалу педагогів. Це: психолого-педагогічні тренінги, майстер-класи, круглі столи, дискусії, квести, ділові ігри, які

імітують професійні ситуації, брейн-ринг, вікторини тощо. Кожна з форм передбачає проведення інтерактивних вправ, ігор, ігрових завдань, що потребують колективного підходу до розв'язання педагогічних проблем. Прикладом цього є вправи «Криголам», «Мозаїка», «Порожнє крісло», «Плюси й мінуси» тощо. Технологія використання інтерактивних вправ полягає в доцільності їх застосування стосовно проблеми, яка потребує рішення, у постановці мети їх використання, послідовності проведення, чіткому поясненні правил і обов'язковому підбитті підсумків.

Ефективній продуктивній праці учасників сприяє вправа «*Очікування*» чи «*Море сподівань*». Вправа дає можливість налаштувати педагогів на вільне спілкування та виявити проблеми, визначити, про що хочуть дізнатись учасники під час тренінгу.

Мета вправи «Криголам» – створити умови для ефективної, плідної праці, доброзичливої атмосфери серед учасників і розробити правила взаємодопомоги та співпраці, якими будуть керуватися учасники семінару (чи іншого методичного заходу), працюючи в групах.

«*Мозковий штурм*» – це процедура групового креативного мислення, а точніше засіб отримання від групи осіб великої кількості ідей. Це швидкий, рішучий наступ у грі, мета якого – групове розв'язання проблем. У нашому дошкільному закладі цей метод активно застосовується на засіданнях творчої групи для обговорення плану або проведення різноманітних заходів: дитячих свят, змагань, педагогічних конкурсів, методичних об'єднань тощо.

Вправа «Порожнє крісло» допомагає з'ясувати ставлення педагогів до проблемної теми, залучити їх до взаємодії, колективного пошуку вирішення проблем. Під час вправи педагоги активно залучаються до дискусії, обміну думками, приходять до певного висновку: пошуку відповіді на чітко поставлене запитання.

Вправа «Продовж фразу» проводиться з метою підсумків методичного заходу, дозволяє визначити наскільки справдилися очікування кожного учасника, сформулювати бажання участі в наступних методичних заходах.

Сьогодні відкриває широкі можливості запровадження нових форм організації методичної роботи з використання ефективних педагогічних технологій через систему Internet.

Вагомого значення в роботі з педагогами набувають телекомунікації: відеоконференції, вебінари, Skype-зв'язок. Необхідною умовою формування єдиного інформаційно-навчального середовища ЗДО є створення блогів і сайтів, що забезпечує оптимальний доступ до необхідної інформації, оперативну методичну допомогу молодим педагогам, а досвідченим дає можливість поділитися досвідом роботи.

Інтерактивне навчання в процесі методичної роботи в ЗДО та підвищення педагогічної компетентності вихователів є досить ефективним, оскільки дає можливість вдосконалення професійних знань, майстерності педагога, оцінювання та використання вдалих технологій навчання і виховання дітей.

Застосування інтерактивних форм навчання в методичній роботі дозволяє створити умови для самостійної та творчої роботи педагогів, ознайомитися з пропонуваним досвідом роботи, розвинути вміння працювати колективно, плідно співпрацюючи один із одним, підвищити їх педагогічну компетентність.

Набутий досвід використання інтерактивних методів у системі методичної роботи з педагогами свідчить про підвищення її ефективності. Систематичне використання інтерактивних методів і форм методичної роботи дало можливість:

- створити умови для активної пізнавальної діяльності педагога;
- підвищити рівень мотивації, активності та творчості;
- сформулювати навички спілкування;
- удосконалити вміння аналізувати й оцінювати свої дії,

- підвищувати рівень власної компетентності;
- набагато краще запам'ятовувати матеріал;
- вносити в освітній процес свіжі думки, нові ідеї, що сприяють згуртуванню колективу;
- активно використовувати інтерактивні методи в роботі з дітьми.

Досвід з означеної теми переконує в тому, що використання інтерактивних форм у роботі з педагогами дозволяє стимулювати процеси набуття професійної компетентності вихователів, змінювати професійно-особистісну позицію педагога.

Список використаних джерел

1. Введенський В. Н. Моделювання професійної компетентності педагога. *Педагогіка*. 2003. № 10. С. 51–55.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 218 с.
3. Олійник В. В., Даниленко Л. І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно-педагогічний аспект. *Методист*. 2003. № 3. С. 2–5.
4. Кононко О. Вихователь-методист стратег і тактик. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 4.
5. Пометун О. І., Пирожено Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2004. С. 8–24.

Підвищення професійної компетентності вихователів у процесі реалізації інноваційної технології «Едьютейнмент»

Гардаш Лариса,
вихователь-методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 200
комбінованого типу Харківської міської ради»,
larisa.gardash@gmail.com

Важливим аспектом модернізації дошкільної освіти є професійний розвиток і освіта педагогів, що відповідають сучасним вимогам суспільства та є однією з умов ефективно організації освітнього процесу. Безперервна педагогічна освіта стала невід'ємною частиною професійного й особистісного розвитку сучасного вихователя. На думку В. Хрипун, професійний розвиток педагогічних працівників ЗДО – це свідомий, цілеспрямований процес набуття професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної мотиваційної спрямованості педагога ЗДО [9, с. 9].

На переконання педагогів-класиків, педагогічна майстерність – це знання особливостей педагогічного процесу, уміння його побудувати та привести в рух. Оволодіти педагогічною майстерністю може кожен педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду. Проте не кожний досвід стає джерелом професійної майстерності. Таким джерелом є лише педагогічна діяльність, осмислена з точки зору суті, цілей і технологій; сплав особистісно-ділових якостей і професійної компетентності педагога.

Серед умов, що забезпечують самоцінність дошкільного дитинства й водночас сприяють наступності між дошкільною та початковою освітою, важливою є організація життя дитини в такий спосіб, що відповідає ідеям гуманістичної педагогіки, ідеї природовідповідності, за якою в дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу. Побудова педагогом такої організації освітньо-виховного

процесу, за якої максимально активізується діяльність дитини в пізнанні навколишнього світу, реалізація її творчих задумів і мрій, вимагає професійної майстерності, постійного самовдосконалення в оволодінні сучасними та перспективними методами й формами взаємодії з дітьми, здійснення своєї педагогічної роботи на принципах науковості та систематичності [1, с. 3].

За ідеєю української педагогічної спадщини Г. Г. Ващенко, професійна компетентність розуміється як педагогічна майстерність – показник високої професійної діяльності: глибока освіченість людини, всебічний розвиток з історії педагогіки, філософії, тому що всі педагогічні системи базуються на певних філософських засадах [2].

Педагогічну майстерність науковці тлумачать як найвищий рівень педагогічної діяльності, як комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності, як синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва й особистих якостей педагога. Вони **виокремлюють такі складові педагогічної майстерності: гуманістичну спрямованість діяльності, професійну компетентність, професіоналізм, педагогічні здібності, педагогічну культуру. Вершиною педагогічної майстерності педагога є постійна спрямованість до педагогічного, методичного, морального та духовного самовдосконалення.**

На сучасному етапі педагоги залучені в інноваційний процес, який стосується оновлення змісту дошкільної освіти, форм його реалізації, методів і прийомів викладання змісту дітям, необхідністю в основу своєї роботи ставити індивідуальний підхід. Створення інноваційного простору передбачає активне використання оригінальних методик, інтерактивних технологій, що поліпшує якість освітньої діяльності в закладі та сприяє вдосконаленню процесу розвитку дитини, формує у неї системні та глибокі знання про навколишній світ, розвиває самостійне та творче мислення [4]. Однією з таких методик є технологія «Едьютейнмент».

«Едьютейнмент» – це сучасна педагогічна інновація, яка ґрунтується на візуальному матеріалі, ігровому форматі, інформаційних і комунікаційних технологіях, метою якої є максимальне полегшення аналізу подій, підтримування емоційного зв'язку з об'єктом навчання, залучення та тривале утримування уваги вихованців. Поняття «edutainment» складається з двох об'єднаних в одне слів: «education» (освіта) і «entertainment» (розвага). Це поняття означає «навчання через розвагу». У цій технології слово «розвага» вживається в широкому контексті: залучення (проживання життєвих ситуацій), захоплення (творчість, цифровий контент) і власне розвага (гра) [7, с. 3].

«Едьютейнмент» — нове слово освітньої системи, навчальний підхід, який припускає отримання різноманітних знань за допомогою розваг. Ігрові заняття мають форму навчального процесу, заснованого на умовних ситуаціях, що спрямовані на відтворення та засвоєння досвіду соціуму в усіх його проявах: навичках, знаннях, уміннях і емоційно-оціночній діяльності [3]. **Ця технологія ґрунтується на отриманні дитиною та педагогом задоволення від процесу навчання (первинного інтересу до предмета, явища, інформації), що сприятиме мотивації дошкільників до навчання.** Саме тому велика відповідальність покладається на професійну майстерність вихователя, його готовність до розв'язання окреслених завдань, перегляду й оновлення засобів і способів їх реалізації, удосконалення форм, методів і технологій навчання.

Для успішного впровадження «Едьютейнменту» важливо освітню діяльність зробити емоційно забарвленою, привабливою. І, звичайно, той вихователь, який досконало володіє педагогічною майстерністю, має власну техніку впливу, взаємодії, спілкування, зможе ефективно поєднати ігрову та навчальну діяльності дітей. Сучасна дошкільна освіта вимагає рефлексивних умінь вихователя [1, с. 32]. Тому на допомогу вихователям було представлено багато різноманітних форм роботи.

Головними методами підвищення рівня професійної майстерності педагогів із питання реалізації технології «Едьютейнменту» є інтерактивні методи, які сприяють практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок, роблять педагогічний процес більш продуктивним. Усі інтерактивні форми роботи мають спільну рису — високий рівень самостійної діяльності суб'єктів взаємодії. Учасники інтерактивних методичних заходів не отримують готові знання, а здобувають їх під час активної діяльності. Тож сутність інтерактивного навчання в тому, щоб залучити педагогів до пізнавального процесу та надати їм змогу рефлексувати щодо своїх знань і думок [5, с. 32].

Серед методів активного навчання: педрада-презентація, методичний фестиваль, тренінг, майстер-клас, диспут, мозковий штурм, семінар, ділова гра, педагогічний КВК, педагогічний аукціон тощо. Вони створюють умови для активної пізнавальної діяльності кожного педагога; виробляють уміння приймати нестандартні рішення; аналізувати й оцінювати свої дії; підвищувати рівень власної компетентності.

Такі форми роботи цікаві для педагогів. Вони виявляють нові ідеї, сприяють згуртуванню колективу, допомагають зняти суб'єктивні бар'єри в спілкуванні (побоювання помилитися, прийняти неправильне рішення тощо). Інтерактивна діяльність охоплює весь потенціал вихователя: рівень і обсяг його компетентності, самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії.

Систематично «прокачувати» комунікативні навички педагогів допомагають психолого-педагогічні тренінги, семінари-практикуми. Так, під час проведення семінару-практикуму за темою «Організація ігрової діяльності дошкільників» для обговорення гри як методу навчання було використано техніку «карусель». Під час основної частини запропоновано педагогам рольову гру «Принципи організації ігрової діяльності під час заняття». І в кінці було проведено аукціон ідей щодо того, як урізноманітнити ігровий досвід дітей.

Іноді під час педагогічних годин проводимо з колективом заходи, спрямовані на підвищення мотивації до професійного розвитку: анкетування «Моя професійна майстерність і напрями її розвитку», ознайомлення з чеклістом «Самоосвіта педагога: що й коли робити», ознайомлення з онлайн-курсами, які сприяють розвитку професійних компетентностей, тренінгові заняття з профілактики професійного вигорання педагогів тощо.

Організувати обмін перспективним досвідом і активізувати творчий потенціал педагогів допомагають цикл майстер-класів у формі методичної естафети. Наприклад, методична естафета «Від творчого прийому до творчого заняття» має три етапи:

1 етап – педагоги у формі ділової гри демонструють нестандартні прийоми, методи, засоби навчання чи організації діяльності дітей;

2 етап – перегляд і аналіз творчих знахідок педагогів: заняття-роздуми, подорожі, ігри-стратегії, квести тощо;

3 етап – диспут «Творчість педагога – необхідність чи мода?».

Під час естафети створюється портрет творчого педагога з описом його професійних і особистісних рис, навичок.

Крім семінарів і практикумів, ефективно проводити воркшопи. Важлива відмінність їх від методичних заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, обмін актуальним досвідом і особистими переживаннями. Воркшоп базується на динаміці знань, що оновлюються завдяки новій інформації.

Наприклад, під час воркшопу «Гра як засіб пізнання соціального світу» можна провести тестування «Як пізнати себе та розібратись у ставленні до оточуючого світу»; виявити фактори впливу на соціалізацію особистості. Вправа «Страхи» допомагає

перетворити фобії на красиве, корисне чи смішне. Метод «синквейну» виявляє «багаж» знань, який мають педагоги.

На необхідності цифровізації освітньої сфери акцентовано увагу в низці нормативно-правових документів. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція), який ґрунтується на основних положеннях Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», введено освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота» (варіативна складова), що передбачає формування та розвиток цифрової компетентності дошкільника [1].

Модернізація дошкілля вимагає від педагогів якісної зміни підходів до організації освітньої діяльності дітей. Зокрема, використання інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації освітньої програми дозволить стимулювати пізнавальну активність дошкільнят – необхідну складову освітнього процесу.

Змінюється роль педагога – він є не тільки носієм знань, якими ділиться з вихованцями, а й провідником до цифрового світу. *Вихователь повинен володіти цифровою грамотністю*, здатністю створювати та застосовувати контент за допомогою цифрових технологій, включаючи навички пошуку, обміну інформацією, комунікацію [4, с.189].

Важливою умовою реалізації цифрового навчання є володіння вихователем професійними компетентностями, набутими під час виконання трудових функцій. Однією з таких професійних компетенцій є інформаційно-комунікаційна. Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає, що вихователь: орієнтується в інформаційному просторі; ефективно використовує інформаційно-комунікаційні технології та електронні освітні ресурси в освітній діяльності; дотримується правил безпечної поведінки в цифровому середовищі [8, с. 3].

На початку впровадження технології «Едьютейнмент» було проведено анкетування педагогічних працівників «ІКТ у професійній діяльності педагога». Педагоги ознайомилися з гігієнічними та педагогічними вимогами до цифрових дидактичних матеріалів, які вони пропонуватимуть дітям. Також проаналізовано цифрові засоби, які будуть використовувати педагоги під час професійної діяльності.

Такі форми роботи, як семінар-практикум «Як формувати медіаграмотність дітей і дорослих», круглий стіл «ІКТ в освітньому процесі: переваги й недоліки», практикум «Padlet для дистанційної роботи з батьками», консультація «Як перевірити правдивість джерела інформації», допомогли підвищити інформаційно-комунікаційну компетентність вихователів. У пригоді стала добірка методичних статей, у яких автори висвітлюють досвід використання цифрових освітніх ресурсів у професійній діяльності. Педколектив був ознайомлений з онлайн-курсами, що сприяють розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності.

Застосування цифрових технологій перетворює дитину з пасивного слухача та спостерігача на активного суб'єкта взаємодії. Мультимедійні технології дозволили актуалізувати інтерес дітей до конкретної галузі знань. Педагоги намагалися використовувати всі сучасні досягнення для передачі інформації не тільки в текстовій формі, а й в аудіо-, відеоформаті та за допомогою анімації, цікавих презентацій. У такому форматі були проведені віртуальні екскурсії. Завдяки віртуальним екскурсіям освітній процес став більш різноманітним, цікавим, ефективним. *Ця технологія дозволила нашим вихователям реалізовувати принципи науковості та наочності в процесі навчання дошкільнят.*

Під час реалізації технології «Едьютейнмент» було переглянуто підходи до самоосвітньої діяльності вихователя. Самоосвіта – обов'язкова складова професійного розвитку педагога, спрямована на досягнення певних персональних освітніх і культурних цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів

у сфері діяльності, підвищенні професійної кваліфікації тощо. Самоосвіта є умовою особистого розвитку, самоствердження та самореалізації, складовою навчання людини протягом усього життя.

Удосконалювати фахову майстерність, набувати досвід, зростати у професії можна під час обов'язкових курсів підвищення кваліфікації. Проте набагато цінніше, якщо професійна майстерність поліпшується в результаті бажань і пошуків самого педагога. Самоосвіта сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності, допомагає в осмисленні педагогічного досвіду та власної самостійної праці, є засобом самопізнання і самовдосконалення шляхом педагогічного розвитку.

Оскільки з'являються нові напрями освітньої діяльності, удосконалюються форми й методи роботи з дітьми. І педагог, який прагне досягати успіхів у своїй професії, не може залишатись осторонь. *Одним із сучасних методів професійного саморозвитку вихователів стало опрацювання технології використання інтелектуальних карт.*

Інтелектуальна карта — цікавий та ефективний інструмент, який може допомогти педагогу як спланувати, так і реалізувати різні види самоосвітньої діяльності. Вихователі закладу дошкільної освіти можуть ефективно застосовувати інтелектуальну карту в педагогічній роботі як оригінальний інструмент планування освітнього процесу, ефективний спосіб інтеграції навчально-пізнавальної та творчої діяльності дітей під час тематичних занять або днів, спосіб оптимізації освітнього процесу та проєктування повному освітньої практики, засіб формування цілісних уявлень про світ, розвитку інтелекту й мовлення дошкільників. Під час самоосвітньої діяльності педагог опрацьовує різні види інформації: читає статті, книги, посібники, слухає лекції, виступи, переглядає презентації, вебінари, відеовиступи тощо. При цьому інтелектуальними картами можна скористатися, щоб відобразити та зберегти інформацію.

Інтелектуальна карта є своєрідним «помічником» під час підготовки до різних заходів: окреслити та деталізувати основні пункти, підтеми заходу; структурувати й систематизувати ідеї щодо реалізації його змісту. Вона дає можливість тримати у полі зору всі заплановані та визначені елементи заходу. Так, досить ефективно вихователі застосували інтелектуальні карти під час підготовки тематичних проєктів, тематичних тижнів, інтерактивних свят, освітніх подорожей. І саме технологія «Едьютейнмент» спонукала педагогів до застосування інтелектуальних карт для власного розвитку, ефективного проєктування та планування, пошуку ідей та рефлексії.

Отже, можемо зробити висновок, що застосування технології «Едьютейнмент» дало можливість для найповнішої реалізації кожного педагога як справжнього професіонала, підвищення його професійної компетентності, розвитку своїх педагогічних здібностей, що є підґрунтям професійної майстерності. А саме підвищення компетентності та професіоналізму педагога є необхідною умовою підвищення якості як педагогічного процесу, так і якості освіти в цілому відповідно до вимог Державного стандарту дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2. С. 4–17.

2. Ващенко Г. Г. Виховання волі і характеру. Підручник для педагогів. Київ, 1999. С. 385. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%92%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93 (дата звернення 24.02.2024)

3. Дьяченко О. Edutainment як принцип навчання. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/edutainment/> (дата звернення 23.02.2024)

4. Інновації в освітньому процесі ЗДО: суспільні запити, освітні тренди. Видавнича корпорація Ранок, 2021. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=15UaMX5XDcM&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%A0%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BA (дата звернення: 24.02.2024 р.)

5. Касьян Т. Педагогічна магія: навчаємо тих, хто навчає. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 1.

6. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 50. Том 2. С. 188–191.

7. Крутий К. Едьютейнмент: навчання як розвага. *Дошкільне виховання*. 2017. № 1.

С. 2 – 6. URL: <https://ukrdeti.com/edyutejment-navchannya-yak-rozvaga/h>

8. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти». URL: https://document.vobu.ua/wp-content/uploads/2021/10/ps_vyh_zdo.pdf (дата звернення: 24.02.2024 р.)

9. Хрипун В. І. Професійний саморозвиток педагогічного працівника дошкільного навчального закладу у схемах і таблицях: для педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів. Черкаси: ЧОПОПП, 2012. 25 с. URL:

<http://ipro.com.ua/library/attachments/article/273/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D> (дата звернення: 24.02.2024 р.)

Організація роботи з педагогами щодо шляхів подолання освітніх втрат у дошкільників

Кизим Лариса,
вихователь-методист
КЗ «ЗДО 268 (ясла-садок) комбінованого типу»
Харківської міської ради
kizimlarisa556@gmail.com

Актуальність теми. У статті представлена проблема організації роботи з педагогами щодо надолуження освітніх втрат у дошкільників, які виникли та заглибились у зв'язку з порушенням освітнього процесу через повномасштабне російське вторгнення в Україну. Суворі умови сьогодення вимагають гнучкого підходу до рішення цього питання, знаходження шляхів подолання прогалин у здобувачів освіти, а тому слід враховувати всі особливості організації освітнього процесу, життєдіяльності здобувачів освіти та професійної діяльності педагогічних працівників в умовах війни.

Чіткої стратегії компенсації освітніх втрат немає, кожен обраний шлях має свої переваги й недоліки. Тому це питання розглядається, вивчається педагогами, розробляються рекомендації та практичні наробки, але недостатній рівень теоретичного висвітлення проблеми освітніх втрат, інструментарію їх вимірювання.

Мета статті – розкрити сутність організації роботи з педагогами щодо вибору шляхів подолання освітніх втрат і визначення рівня їх подолання.

У сучасних умовах складно говорити про рівень освітніх втрат, адже моніторингові дослідження базових знань дошкільників не були проведені в повному обсязі.

Реалії сьогодення вимагають від педагогів нестандартних підходів до вирішення цих ключових завдань.

Організація освітнього процесу у воєнний час – це новий виклик для всіх педагогів [1], а заклад дошкільної освіти є осередком, який забезпечує всебічний розвиток дитини

дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних і фізичних особливостей, культурних потреб [2].

Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи закладу та будувати освітній процес за принципами опосередкованого навчання, діяльнісного підходу, партнерської взаємодії дитини та дорослого [1].

Педагогічні колективи працюють у нових форматах надання освітніх послуг, нові рівні відповідальності вимагають від педагогів сучасних знань і вмінь [1].

Насамперед, необхідно визначити рівень компетентності педагогів щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій. З цією метою в закладі дошкільної освіти проводиться моніторинг медіаграмотності; ініціативною групою закладу розробляється план заходів щодо підвищення рівня ІК-компетентності.

З метою вдосконалення навичок використання педагогами онлайн ресурсів доцільно проведення вебінарів, тренінгів на тему «Використання медіаресурсів для проведення онлайн занять», консультативних екскурсів: «Сервіси та послуги мережі Інтернет», «Пошукові системи та соціальні мережі», «Месенджери у спілкуванні учасників освітнього процесу».

Методичні діалоги, педагогічні консиліуми щодо ідей створення особистих освітніх ресурсів стануть у нагоді педагогічним працівникам для ефективного налаштування освітнього процесу в сучасному форматі та націлять їх на створення комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища.

Виходячи з того, що діяльність закладів дошкільної освіти продовжується в умовах війни, освітній простір повинен бути організований із дотриманням максимальної безпеки всіх учасників освітнього процесу (3). А тому, надаючи пріоритетності безпеці, мали місце освітні втрати дошкільників.

Метою роботи педагогічного колективу на цей час стає реалізація заходів, спрямованих на подолання освітніх втрат дітей, викликаних особливостями організації освітнього процесу.

З метою подолання прогалів у знаннях вихованців закладом дошкільної освіти розробляється стратегія подолання освітніх втрат.

На педагогічному консиліумі визначається інструментарій вимірювання освітніх втрат, за яким потім проводяться діагностичні дослідження щодо базових знань вихованців. Потім педагогами корегуються календарно-тематичні плани з урахуванням потреб у подоланні освітніх втрат.

На засіданнях методичної лабораторії розробляються індивідуальні путівні картки для кожного здобувача освіти, які мають прогалини з будь-яких освітніх напрямів програми.

Напрацювання якісного освітнього контенту з тих тем, які потребують надолуження, перерозподіл часу вивчення тем, що не були засвоєні, диференційний підхід до надання завдань різних типів складності вихованцям, які мають прогалини в базових знаннях, – це основні вектори роботи щодо подолання освітніх втрат у дошкільників.

Слід зауважити, що ефективність цієї діяльності залежить, насамперед, від партнерської взаємодії педагогів і батьків.

Тому необхідно активізувати роботу з батьками або особами, які їх замінюють, з метою соціальної адаптації дошкільників, спрямувати зусилля батьків на створення безпечного простору для розвитку кожної дитини та надолуження освітніх втрат.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства одним із основних пріоритетів в освіті передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій та виховання мотиваційної спрямованості до пізнання в дошкільників.

З огляду на це, зусилля педагогів закладу потрібно зосередити на проведенні онлайн консультацій, тренінгів, практичних занять для батьків із означених тем:

«Використання контенту Освітнього Порталу»,

«Платформа Міністерства освіти і науки України “Сучасне дошкілля під крилами захисту”»,

«Практичні завдання для всебічного розвитку дитини»,

«You Tube Kids – безпечне джерело інформації для дітей»,

«Інтернет - ресурси для батьків».

Завдяки наданим матеріалам батьки матимуть можливість не тільки ознайомитися з безпечним джерелом інформації для дітей та допомагати їй засвоювати, але й зможуть фільтрувати контент самостійно, визначаючи фактори надолуження прогалин своєї дитини.

Таким чином, можна дійти висновку, що проблема подолання освітніх втрат у здобувачів освіти може бути вирішена тільки на засадах педагогіки партнерства з використанням цілісного, діяльнісного та компетентнісного підходу у створенні стратегії ефективних технологій коригування освітніх втрат .

Перелік сайтів, матеріали яких будуть корисними для учасників освітнього процесу під час дистанційної роботи закладу дошкільної освіти

Платформа розвитку дошкільнят «НУМО» Навички для дошкільнят: <https://numo.mon.gov.ua/>.

Онлайн-садок НУМО – спільний проєкт ЮНІСЕФ і Міністерства освіти і науки України.

Розвивальні відеозаняття для дітей 3 – 6 років: https://www.youtube.com/playlist?list=PLJ231j4oXT7GY_u4kkhrKIpVJLyS2WLg

Збірка абеток, казок, приказок, цікавинок, дитячих ігор тощо: <http://abetka.ukrlife.org/>

Онлайн платформа для розвитку дітей (інтерактивні вправи, цікаві завдання)

https://learning.ua/#google_vignette

Платформа «Розвиток дитини». Практичні завдання для всебічного розвитку дітей:

<https://childdevelop.com.ua/>

Радіохвиля авторських казок українською мовою для дітей: <https://kazky.suspilne.media/list.php>

Мультики, книги, казки, що допоможуть відволікти дітей під час перебування в укритті:

<https://dytyna.blog/multyky-knygy-kazky-shhodopomozhut-vidvolikty-ditej-pid-chas-perebuvannya-v-ukrytti/>

Мультфільм «Небезпечні знахідки»: https://www.youtube.com/watch?v=gx7XHXAL2_g

Аудіоказки для малят: https://oll.tv/uk/kids_audio-tales

Мультфільм «Про мінну безпеку: Лісовий скарб» ЮНІСЕФ

<https://www.youtube.com/watch?v=V5JZWI8TrEY>

Казки для дітей українською мовою:

https://onlyart.org.ua/children/kazky/?fbclid=IwAR2yXzQTyfuUTtCw7nnTTQYVAj2g4T42oRwfe6i8NactHTqRDh-8_tc1KK8

Український дитячий портал: авторські вірші, лічилки, веселі історії, анекдоти, загадки, прислів'я:

<https://sonyashnik.com/>

Національна освітня інтернет-платформа: <https://vseosvita.ua/>.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 навчальному році в закладах дошкільної освіти: Лист Міністерства освіти і науки України від 21 серпня 2023 р. № 1/12490 – 23 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році».
2. Закон України «Про дошкільну освіту» {Абзац другий частини другої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2145 – VIII від 05.09.2017 }.
3. «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період воєнного стану в Україні»: Лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845 – 22.

Мотивація вихователів закладу дошкільної освіти до інноваційної діяльності

Слухай Олена,
завідувач комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 423
Харківської міської ради»
super_dnz423@ukr.net

У статті розглядаються мотиви, що впливають на якість інноваційної діяльності вихователів закладу дошкільної освіти. З'ясовано, що основним мотивом інноваційної діяльності є потреба вихователя в самовдосконаленні.

***Ключові слова:** управління, інноваційна діяльність, заклад дошкільної освіти, вихователь, мотивація.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань системи підвищення кваліфікації вихователів у сучасних умовах є активізація розроблення нових засобів, спрямованих на забезпечення готовності педагога до роботи в умовах, що змінюються. Тому не дивно, що актуалізувалося питання підготовки педагога до інноваційної діяльності, оскільки розвиток інноваційного потенціалу, його особистості – ключова умова забезпечення готовності до роботи в умовах змін.

Керівник, як роботодавець, зацікавлений сьогодні у високому рівні професіоналізму своїх педагогів і покликаний з цією метою вдосконалювати всі управлінські механізми на інституційному рівні. Формування педагогічного корпусу, що відповідає запитам сучасного життя, – необхідна умова модернізації системи освіти. На тлі підвищеної уваги до цієї проблеми особливої актуальності набуває питання мотивації педагогів до інноваційної діяльності.

Незважаючи на наявність великої кількості наукових праць щодо мотивації вихователів до інноваційної діяльності у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях з управління, керівники дуже часто використовують такі засоби впливу на поведінку педагогів, які призводять до демотивації професійної діяльності. Одна з причин такого положення – невідповідність уявлень управлінців про фактори, що впливають на трудову поведінку педагогів у реальній ситуації. Багато керівників сучасних освітніх закладів помилково вважають, що підвищити якість роботи педагога можливо лише за допомогою матеріальних стимулів, тобто шляхом підвищення заробітної плати й виплати різних надбавок і премій. Безумовно, матеріальне стимулювання має важливу роль, але при цьому адміністрація мало уваги приділяє методам морального заохочення, які більшою мірою, ніж оплата праці, можуть відігравати роль мотиватора.

Метою статті є розглянути мотиви, що впливають на якість інноваційної діяльності вихователів закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні ефективне управління закладами дошкільної освіти неможливе без розуміння мотивів і потреб вихователів, а також правильного використання стимулів до праці. Саме тому необхідно досліджувати систему мотивації та стимулювання вихователів до інноваційної діяльності як чинник підвищення професійної компетентності та кар'єрного зростання, її місце в розвитку управлінської сфери.

У наш час «мотивація» трактується по-різному: як сукупність факторів, як сукупність мотивів, як спонукання, що викликає активність організму й визначає його спрямованість.

Розглядаємо мотивацію як процес психічної регуляції конкретної діяльності та як механізм, що визначає виникнення, напрям і способи здійснення конкретних форм діяльності.

Таким чином, можна сказати, що під мотивацією розуміється процес впливу людини з метою спонукання її до певних дій шляхом пробудження в неї певних мотивів.

Необхідність вивчення мотивації вихователів до інноваційної діяльності зумовлена тим, що вона є одним із методів управління особистістю, впливу на її потреби та бажання саморозвитку.

Мотивація є однією чи не найважливішою складовою готовності педагога до інноваційної діяльності. Першою складовою готовності до професійної діяльності розуміють наявність мотиву включення в цю діяльність.

Мотивом може бути:

- спосіб отримання додаткового заробітку;
- спосіб уникнути напруги у відношенні з керівництвом і колегами по роботі в разі відмови від участі;
- спосіб досягнення визнання та поваги з боку керівництва й колег;
- спосіб реалізації свого творчого потенціалу та саморозвитку.

Спрямованість педагога на розвиток своїх професійних здібностей і на досягнення якомога кращих результатів – необхідна умова набуття інноваційною діяльністю сенсу, цінності й цілі, а не засіб реалізації якихось інших мотивів.

Друга складова готовності – комплекс знань про сучасні вимоги до результатів освіти, інноваційні моделі й технології освіти, тобто те, що визначає потреби та можливості розвитку педагогічної практики.

Але недостатньо тільки знати інноваційні освітні моделі, програми й технології. Щоб педагог міг добре орієнтуватися в просторі можливостей і міг робити правильний вибір, він повинен добре розуміти умови їх ефективного застосування. Будь-яка зміна в діяльності повинна бути не тільки актуальною, але й реалістичною.

Третій компонент готовності педагога до інноваційної діяльності – сукупність знань і способів вирішення завдань цієї діяльності, якими він володіє, тобто компетентність у галузі педагогічної інноватики. Відтак, педагог, добре підготовлений до інноваційної діяльності, якщо він:

- володіє комплексом понять педагогічної інноватики;
- розуміє місце й роль інноваційної діяльності в освітньому закладі, її роль в освітній діяльності;
- знає підходи до розвитку педагогічних систем;
- уміє вивчати досвід педагогів-новаторів;
- уміє критично аналізувати педагогічні системи, навчальні програми;
- уміє розробляти й обґрунтовувати інноваційні пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу;

- уміє ставити цілі експериментальної роботи й планувати її;
- уміє працювати в робочих групах упроваджуваних проєктів і проведенні експериментів;
- уміє аналізувати й оцінювати систему інноваційної діяльності;
- уміє аналізувати й оцінювати себе як суб'єкта інноваційної діяльності.

Таким чином, про яку б складову готовності до здійснення професійної діяльності не йшлося, її розвиток буде залежати від умотивованості працівника на цей розвиток.

Науковці розрізняють внутрішні та зовнішні мотиви.

До внутрішніх, зокрема, відносяться: мрія, самореалізація; творчість; здоров'я; цікавість; потрібність комусь; особисте зростання тощо.

Зовнішніми мотивами вважаються: гроші; кар'єра; визнання; статус; гідний побут; престижні речі тощо.

Досить важливо для розвитку в професійній діяльності оптимальне поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів.

Мотиви самореалізації мають досить високе місце в системі мотивів інноваційної діяльності вихователя. Якщо вони виявляються пов'язаними з професійними педагогічними мотивами, то практично виключається прояв мотивів самоствердження, що пригнічують розвиток педагогічної діяльності. Такий педагог – це людина з високим рівнем творчого потенціалу, який проявляється в прагненні добитися результату у своїй діяльності без особистісної прагматичної мотивації, що одержує задоволення в самій інноваційній діяльності, яка має для нього глибокий особистісний сенс. Його відрізняє створення нових концептуальних підходів, високий рівень рефлексії та психологічної готовності до сприйняття нововведень .

Таким чином, потреба в самовдосконаленні є основним мотивом і стержневою якістю вихователя-інноватора.

Крім того, необхідною умовою успішної реалізації інноваційної діяльності вихователя є вміння приймати інноваційне рішення, йти на певний ризик, успішно вирішувати конфліктні ситуації, що виникають при реалізації нововведення, та знімати інноваційні бар'єри.

На успішність діяльності, крім індивідуальних особливостей (творчі здібності, волюві якості, самооцінка, ступінь відкритості новому тощо), впливають соціальні фактори. Успішність інноваційної діяльності визначається здатністю вихователя враховувати й контролювати особливості міжособистісних відносин у колективі.

Формування особистості вихователя багато в чому визначається суспільним оточенням, колективом педагогів – педагогічним співтовариством. Тому *велике значення має створення так званого інноваційного клімату, без якого інноваційна діяльність пробиває собі дорогу через силу.*

Для оцінки професійної мотивації педагога можна використовувати методику румунського психолога К. Замфіра. Слід оцінювати оптимальність мотиваційного комплексу педагога, співвідношення внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації. Найкращим є співвідношення, коли внутрішня мотивація перевищує зовнішню позитивну й зовнішню негативну мотивації ($ВМ > ЗПМ > ЗНМ$). Найгірший мотиваційний комплекс характеризується поєднанням $ЗНМ > ЗПМ > ВМ$. *Задоволеність професією має значущі кореляційні зв'язки з оптимальністю мотиваційного комплексу педагога.* Інакше кажучи, задоволеність педагога обраною професією тим вище, чим оптимальніше в нього мотиваційний комплекс: високий рівень внутрішньої мотивації та зовнішньої позитивної мотивації, а низький – зовнішньої негативної мотивації. Крім того, ним установлена й негативна кореляційна залежність між оптимальністю мотиваційного комплексу та рівнем емоційної нестабільності особистості педагога. Чим оптимальніше мотиваційний комплекс, тим більша

активність педагога мотивована самим змістом педагогічної діяльності, прагненням досягти в ній певних позитивних результатів; чим більш діяльність педагога обумовлена мотивами уникнення, осуду, бажанням «не потрапити в халепу», які починають превалювати над мотивами, пов'язаними з цінністю самої педагогічної діяльності, а також над зовнішніми позитивними мотивами, тим вище рівень емоційної нестабільності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Мотивація педагогічної праці та її результативності важлива для підвищення авторитету професії та задоволеності вихователя як особистості. Певні вагомі важелі й повноваження для цього має й завідувач, який своїми вміннями ініціює, мотивує та зі своїми особистими знаннями та вміннями має перебувати в основі цього процесу. Для повноцінної участі педагога в інноваційній діяльності важливо, щоб він був не тільки її безпосереднім учасником, а й безпристрасним експертом на етапі її аналізу, що сприятиме реалізації його особистісного потенціалу, підвищенню загальної культури, актуалізації самооцінки та здійсненню самокорекції своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Аузіна М. О. Інноваційні процеси в освіті: навч. посіб. Львів : ЛБІ НБУ, 2003. 130 с.
2. Гавловська Н. І., Рудніченко Є. М. Мотивація персоналу у системі інвестиційного менеджменту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. С. 15 – 17.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
4. Економіка та організація інноваційної діяльності: підруч. Автори: Волков О. І., Денисенко М. П., Гречан А. П. та ін. (третє видання). Київ : Центр учбової літератури, 2007. 662 с.
5. Крутій К. Л., Маковецька Н. В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі : методичний аспект. Запоріжжя : ЛПКС ЛТД, 2004. 128 с.
6. Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 296 с.
7. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків : Основа, 2004. 240 с.
8. Науково-методичний супровід упровадження освітніх інноваційних процесів у регіоні. За заг. ред. Л. Д. Покроєвої. Харків : ХОНМІБО, 2007. 96 с.
9. Попова О. В. Інновації в сучасній педагогічній теорії та практиці. *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. Харків : Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 1999. Вип. 9. С. 10—15.
10. Сгадова В. В. Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр.* Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Запорізький ОППО. Київ – Запоріжжя, 2001. Вип. 19. С. 64–67.

✓ Удосконалюємо професійну компетентність учителя початкової ланки

Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики

Гезей Ольга,
старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
olgagezey@ukr.net

У статті висвітлено основні вектори подолання навчальних втрат із математики в початковій школі в сучасних умовах: відстеження навчальних втрат, неперервна освіта педагогів, використання надбань психолого-педагогічної науки, створення умов навчання, розвиток у молодших школярів навичок самостійної роботи, співпраця з батьками.

Ключові слова: навчальні втрати, моніторинг, підвищення кваліфікації, визначальні результати навчання, показники навченості.

У 2020 році світ зіткнувся із ситуацією, коли одне з базових прав людини – право на освіту – виявилось під загрозою. З початку пандемії та до сьогодні освітня система України постраждала значно серйозніше, ніж освітні системи інших країн.

Чимало міжнародних організацій і провідних експертів говорять про втрати в навчанні (learning losses), зумовлені зміною формату навчання, як про одну з найбільших проблем і загроз, а також про поглиблення навчальних розривів між різними категоріями учнівства (learning gaps). Ці втрати та розриви мають серйозний вплив як на майбутню долю самих дітей, так і на майбутнє країни.

На важливість цього питання вказує і те, що воно розглядалось у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (протокол № 122 від 07.06.2023) і за результатами слухань були підготовлені рекомендації «Освітні втрати й розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». Під навчальними втратами будемо розуміти будь-яку втрату знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня [1, с. 8].

Зупинимось на подоланні навчальних втрат із математики в початковій школі. Визначимо актуальні, на наш погляд, вектори їх подолання.

Вектор 1. Відстеження навчальних втрат (ЗЗМЯПО, цифрова платформа Eduten, регіональні, локальні моніторинги якості початкової математичної освіти). Проведене дослідження втрат у навчанні математики (2023 рік) за допомогою цифрової платформи Eduten, створеної в Центрі навчальної аналітики Університету Турку (Фінляндія), показало, що майже у 23% молодших школярів із 38 шкіл – учасниць проєкту, не сформовані обчислювальні навички. Результати регіонального моніторингового дослідження учнів 5-х класів (за результатами навчання в початковій школі, математика), проведеного 19 – 28.09.2023 Центром моніторингу та якості освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», показали утруднення молодших школярів у виконанні завдань на знання математичних фактів, використання понять, висування гіпотез, оцінку та обґрунтування.

Вектор 2. Неперервна освіта педагогів (курси підвищення кваліфікації, самоосвіта).

На кафедрі методики дошкільної та початкової освіти Харківської академії неперервної освіти створено умови для розвитку професійної компетентності вчителів початкових класів щодо подолання навчальних втрат молодших школярів із математики. Розроблено освітні програми підвищення кваліфікації вчителів початкових класів із теми «Освітні втрати в початковій школі: практичні кроки для їх подолання», тематичний спецкурс «Шляхи подолання освітніх втрат у початковій школі», «Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики». Програмою «Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики» передбачено опрацювання актуальних тем (таблиця 1).

Таблиця 1

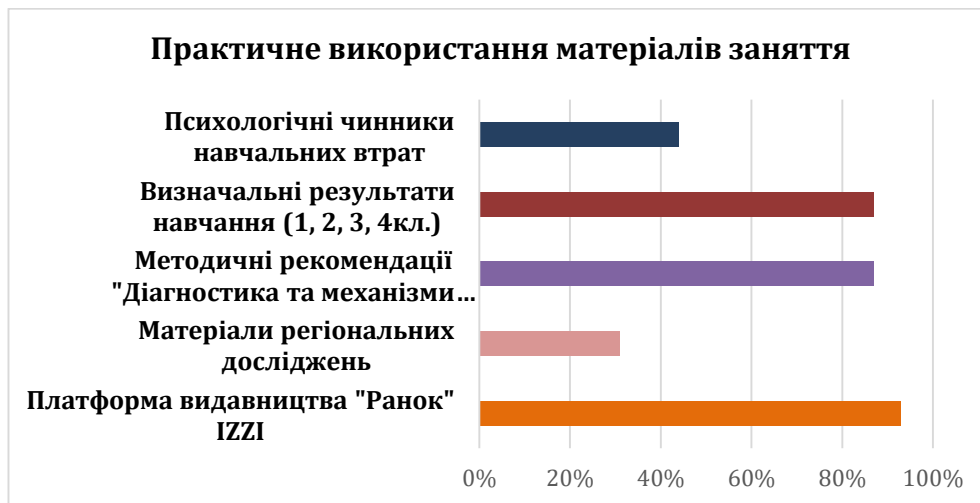
Тематика навчальних занять освітньої програми «Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики»

МОДУЛЬ 1. Сучасні нормативні вимоги до організації освітньої діяльності
1.1. Актуальне нормативне забезпечення освітнього процесу в початковій школі
1.2. Освітні втрати й розриви в початковій школі. Вектори подолання освітніх втрат із математики
1.3. Диджиталізація освіти. Технологічні аспекти організації комунікації з учасниками освітнього процесу
1.4. Володіння англійською: мінімум для вчителя початкових класів
МОДУЛЬ 2. Концептуальні засади оновлення змісту освітньої діяльності
2.1. Шляхи формування математичного мовлення як складника мовно-комунікативної компетентності вчителя та вільного володіння державною мовою молодшого школяра
2.2. Використання цифрових ресурсів у процесі навчання математики
МОДУЛЬ 3. Сучасні підходи до організації освітнього процесу
3.1. Методичні аспекти реалізації діяльнісного підходу на уроках математики. Онлайн-урок математики
3.2. Формування загального вміння розв'язувати математичні задачі. Практичні поради щодо подолання навчальних втрат
3.3. Шляхи подолання освітніх втрат з алгебраїчної та геометричної складової початкового курсу математики
3.4. Навчання аналізу математичного тексту
3.5. Як навчити молодших школярів розв'язувати дивергентні задачі
МОДУЛЬ 4. Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу
3.6. Психологічні аспекти навчання математики
3.7. Психологічна підтримка дитини молодшого шкільного віку щодо подолання освітніх втрат у початковій школі
3.8. Особливості оцінювання результатів навчання учнів із навчального предмета «Математика»

Анкетування (всього 156 респондентів) щодо визначення результативності курсів підвищення кваліфікації за освітньою програмою з теми «Професійні компетентності вчителя початкових класів для подолання навчальних втрат із математики», проведене на кафедрі, показало: 92% респондентів відзначили актуальність тематики навчальних занять, 83% – новизну змісту навчальних занять, 85% – можливість практичного застосування пропонованих матеріалів. Серед питань, які цікавлять слухачів, найчастіше були: інформаційно-цифрова компетентність, використання інноваційних технологій, адаптація принципів НУШ до дистанційного навчання.

Щодо практичного використання матеріалів заняття «Освітні втрати й розриви в початковій школі. Вектори подолання освітніх втрат із математики» відповіді розподілилися таким чином (рис.1).

Рисунок 1

Відповіді на запитання «До більш детального опрацювання яких матеріалів спонукало вас це заняття?», тема заняття «Забезпечення перспективності та наступності у навчанні математики» (учителі математики, які працюють у 5-6 класах) відповіді розподілилися таким чином (рис.2).

Рисунок 2

Вектор 3. Використання надбань психолого-педагогічної науки.

У темі навчального заняття «Психологічні аспекти навчання математики» педагоги визначають перешкоди в засвоєнні нових знань молодшими школярами й аналізують труднощі дитини у навчальній діяльності та наслідки, до яких вони можуть призвести.

Серед перешкод у засвоєнні нових знань називають такі: відсутність у дитини бачення, відчуття, що дають можливість сприймати навколишній світ і себе в ньому; це і те, що дитина уявляє кінцевий результат, але не знає як його досягти, не має досвіду, не розуміє алгоритму тощо; дитина уявляє, знає, як досягти результату, але не може розпочати, бо має негативний досвід, сумніви, не може довести до кінця, відволікається на дрібниці.

Аналізуючи труднощі дитини в навчальній діяльності та наслідки, до яких вони можуть призвести, педагоги називають завдання, що перевищують природовідповідні (вікові, особистісні) можливості, не відповідають внутрішнім ресурсам дитини, як наслідок – у дітей не вдосконалюються відповідні компетентності. У сучасних умовах

часто труднощі накопичуються та сприймаються дитиною як нездоланні. Як результат – напруженість, негативні переживання, внутрішні особистісні суперечності, дестабілізація діяльності аж до її припинення. Якщо до цього додаються негативні емоції дорослих (батьків, учителів), то блокується увага дитини, пригнічується здатність сприймання, мислення, виснаження нервової системи. Для подолання навчальних втрат необхідно враховувати напрацювання психологів у цій царині. Дуже важливо враховувати фактори, які впливають на поведінку та навчання (за А. Бандурою): особистісні (очікування, переконання, стратегічне мислення, інтелект), фактори навколишнього середовища (батьки, учителі, однолітки), та чотири процеси навчання (увага, збереження (пам'ять), відтворення (практика, зворотний зв'язок), мотивація). Для подолання навчальних втрат потрібно брати до уваги зв'язок між навчанням і когнітивним навантаженням (за Дж. Селером): учні засвоюють і утримують інформацію, доки не спостерігається перевантаження: занадто багато інформації, яка подається в різний спосіб, може ускладнювати сприйняття; велика кількість інформації та/або її складність може обмежити розуміння. Джон Селер рекомендує *методи, що сприяють ефективному навчанню*: адаптація інструкцій відповідно до можливостей дітей; зменшення простору завдань шляхом поділу проблем на частини, використання частково завершених проблем і практичних завдань; злиття численних джерел візуальної інформації, коли це можливо й доцільно; розширення робочого об'єму пам'яті за рахунок використання зорових і слухових каналів. У сучасних умовах актуальними є вчення Л. Виготського про зону актуального та найближчого розвитку дитини, теорія поетапного формування розумових дій П. Гальперіна та Н. Талізної, система поглядів І. Підласого щодо орієнтування у структурі уроку. *Під час дистанційного навчання навчальне заняття повинно містити синхронну й асинхронну складові.* Асинхронна складова навчального заняття може бути у вигляді «перевернутого класу» – самостійне ознайомлення з теоретичними питаннями за допомогою підготовлених учителем матеріалів, з використанням різноманітних онлайн платформ чи підручника або самостійне вправлення у відпрацюванні вивчених алгоритмів.

Вектор 4. Створення умов навчання (безпечне освітнє середовище, методичний супровід, підручники, цифрове забезпечення).

Якісному подоланню навчальних втрат із математики сприяє чітке розуміння педагогами визначальних результатів навчання, що підлягають освоєнню учнями в 1, 2, 3, 4. класах [4, с. 7] (таблиця 2).

Таблиця 2

Визначальні результати навчання математики, що підлягають освоєнню учнями в 1, 2, 3, 4 класах

1 клас (початок 2-го класу)	
1.	Додавання і віднімання чисел у межах 10
2.	Уміння читати і записувати числа в межах 100
3.	Уміння порівнювати числа у межах 100
4.	Уміння виконувати додавання і віднімання на основі нумерації чисел у межах 100
5.	Уміння розв'язувати прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел; збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння
2 клас (початок 3-го класу)	
1.	Додавання і віднімання чисел у межах 100
2.	Розуміння сутності дій множення і ділення

3.	Уміння розв'язувати прості задачі на знаходження невідомого доданка, невідомого зменшуваного, невідомого від'ємника, суми трьох доданків, третього числа за сумою двох даних чисел
4.	Розуміння поняття складеної задачі
5.	Уміння вимірювати довжини предметів
	Уміння виділяти дані в таблицях, на рисунках, схемах, уміння вносити дані до таблиць
3 клас (початок 4-го класу)	
1.	Знання таблиць множення та ділення
2.	Навички усного й письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000
3.	Навички позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі
4.	Уміння розв'язувати прості рівняння
5.	Уміння розв'язувати прості задачі на конкретний зміст множення та ділення, кратне порівняння, на збільшення або зменшення числа у кілька разів; на знаходження частини від числа та числа за величиною його частини
6.	Уміння розв'язувати складені задачі вивчених видів на дві-три дії
7.	Уміння обчислювати периметр прямокутника

На початку вивчення нової теми об'єктивно виникає потреба вивчити стан готовності учнів до навчання. Актуальним є добір методів і засобів діагностики, які дозволяють з'ясувати навченість учнів. Для вхідної діагностики не важливо з'ясувати чітку відповідність навченості критеріям оцінювання навчальних досягнень. Достатньо обмежитись двома полюсами, що показують готовність або неготовність дітей до подальшого навчання за раніше спроектованим навчальним маршрутом. О. Онопрієнко пропонує показники навченості, що засвідчують готовність (чи не готовність) дитини до подальшого навчання за такими параметрами: темп виконання, мотивація, регуляція діяльності, когнітивна організація, загальна оцінка якості виконання (таблиця 3) [5, с. 89].

Таблиця 3

**Показники навченості, що засвідчують готовність до подальшого навчання
(за О. Онопрієнко)**

Параметр зіставлення	Позитивний прояв виконання	Негативний прояв виконання
Темп виконання	Швидко; без утруднень; доцільно розподіляє час на роботу; гнучко	Повільно; напружено, з явними утрудненнями; поверхово
Мотивація	Охоче; добровільно; за власним бажанням; захоплено; сумлінно	Неохоче; силком; за вказівкою; пасивно; байдуже; з лінню
Регуляція діяльності	Самостійно; незалежно; цілеспрямовано; ретельно; завершено	Не самостійно; за вказівкою; безсистемно; поверхово; незавершено
Когнітивна організація	Усвідомлено; з розумінням наслідків; раціонально	Методом спроб і помилок; випадково; ускладненим шляхом
Загальна оцінка якості виконання	Добре (переважає правильне виконання)	Погано (переважає неправильне виконання)

Щоб створити оптимальні умови для подолання навчальних втрат, пропонуємо педагогам переглянути підручники різних авторських колективів, обирати методичне рішення питання, яке найбільше підходить для учнів/учениць конкретного класу та забезпечує діяльнісний підхід у навчанні. Наприклад, автори підручника С. Скворцова, О. Онопрієнко пропонують таку методичну систему для опрацювання теми «Ускладнені рівняння».

Завдання. Зістав пари рівнянь. Чим відрізняється друге рівняння пари від першого. Розв'яжи перше рівняння кожної пари. Що треба зробити, щоб звести друге рівняння до виду першого. Розв'яжи друге рівняння кожної пари (таблиці 4, 5).

Таблиця 4

$9 + x = 14$ $x =$ В.: $x =$	$9 + x = 7 \cdot 2$ $9 + x =$ $x =$ $x =$ $9 +$ В.: $x =$	$4 \cdot y = 12$ $y =$ В.: $y =$	$4 \cdot y = 8 + 4$ $4 \cdot y =$ $y =$ $y =$ $4 \cdot$ В.: $y =$
--	--	--	--

Таблиця 5

Завдання. Розв'яжи рівняння, користуючись пам'яткою.	
$x - 34 = 37 + 18$ $y + 19 = 80 - 34$ $32 : c = 20 : 5$	Пам'ятка З'ясуй, чим відрізняється подане рівняння від простого. Заміни числовий вираз, записаний справа від знака рівності, його значенням. Розв'яжи просте рівняння. Виконай перевірку

Автори підручника «Математика, 4 клас» О.Гісь, І.Філяк, пропонують такі підходи до реалізації цієї ж теми:

Ось просте рівняння: $x + 352 = 900$

Любчик ускладнив його так: $x + 352 = 450 \cdot 2$

Ростик ускладнив його так: $x + 352 = 2700 : 3$

Даринка ускладнила його так: $x + (400 - 48) = 900$

Що ти скажеш про корені кожного з рівнянь? Яке обчислення можна зробити в рівнянні Даринки?

$$x + (400 - 48) = 900$$

$x + \dots = 900$ – отримано просте рівняння. Розв'яжи його.

$x = \dots$ – зроби перевірку.

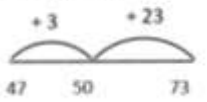
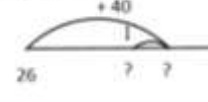
Розглянемо ще один приклад представлення матеріалу в різних підручниках. Тема: «Письмове множення на двоцифрове число, 4 клас» (таблиця 6).

Математика 4 кл.		
С. Скворцова, О. Онопрієнко.	Н. Листопад	О.Гісь, І Філяк
<p>Біра вважає, що її неповний добуток можна записувати, починаючи з розряду десятків. Прокоментуй запис Біри.</p> <p>Письмові записи на дешифроване число:</p> <ol style="list-style-type: none"> Записуємо записаний запис. Множимо почавши з одиниць. Можемо одиниць другого множника на перший множник. Отримуємо одиниць — це 1 неповний добуток. Результат починає записувати з розряду одиниць. Можемо десятки другого множника на перший множник. Отримуємо десятки — це 2 неповний добуток. Результат починає записувати з розряду десятків. Додамо неповні добуток, отримуємо повний добуток. 	<p>Ці обчислення можна записати коротше.</p> $\begin{array}{r} \times 57 \\ + 34 \\ \hline 228 \\ + 171 \\ \hline 1938 \end{array}$ <p>1) Запишемо одиниці під одиницями, десятки — під десятками. 2) Помножимо число 57 на 4 одиниці. Дістанемо 228 одиниць — перший неповний добуток. 3) Помножимо число 57 на 3 десятки. Дістанемо 171 десяток — другий неповний добуток. Нуль у кінці другого неповного добутку домовилися не записувати. Першу знайдену цифру добутку записуємо під десятками. 4) Додамо неповні добутки. Дістанемо результат множення.</p>	<p>312. Пораній здає мислення на декількох, на десятичній і на тризначній числі. Що в них спільного? Що нове для тебе?</p>

Пам'ятаючи, що в сучасних дітей кліпове мислення, потрібно обрати найкращу, на ваш погляд, ідею, незалежно від того, за яким підручником ви працюєте, та організувати роботу щодо розвитку навички читання тексту, представленого в символічному вигляді.

Корисним для подолання освітніх втрат є ознайомлення з підходами зарубіжних педагогів щодо формування обчислювальних навичок молодших школярів (таблиця 7).

Таблиця 7

$47 + 26 = 73$ 	$26 + 39 =$ 	$7 + 20 =$ $8 + 21 =$ $9 + 22 =$ $\_ + \_ = \_$ $\_ + \_ = \_$	$27 + 10 =$ $29 + 11 =$ $31 + 12 =$ $\_ + \_ = \_$ $\_ + \_ = \_$	$89 + 11 =$ $81 + 14 =$ $73 + 17 =$ $\_ + \_ = \_$ $\_ + \_ = \_$ $\_ + \_ = \_$
---	--	--	---	---

Графічна інтерпретація додавання з переходом через розряд допомагає візуалізувати прийом додавання, запропонована система вправ сприяє розвитку обчислювальної навички, умінню встановлювати закономірності та залежності між компонентами і результатом дії додавання.

Дослідження ЗЗМДЯПО актуалізувало за давню проблему початкової школи — несформоване в учнів загальне уміння розв'язувати математичні задачі. Під час аналізу результатів помічено, що на успішність роботи над задачею значною мірою впливає вміння аналізувати її текст і будувати на основі аналізу допоміжну модель задачі. Тому вчитель повинен звернути увагу на послідовність ознайомлення зі змістом задачі: читати текст задачі двічі та відповісти коротко на запитання, про що цей текст; прочитати задачу ще раз, знайти всю інформацію, яка є в задачі, виписати або запам'ятати її, визначити, як пов'язана між собою ця інформація, знайти підтвердження в тексті, розказати текст по-своєму так, щоб він був послідовним і зрозумілим. Важливою умовою пошуку розв'язання задачі є схематичне моделювання. Рисунки, схеми і креслення не тільки допомагають учням свідомо виявляти неявні залежності між величинами, але й спонукають активно мислити, шукати найраціональніші шляхи розв'язання задач, допомагають не тільки засвоювати знання, але й оволодівати уміннями застосовувати їх. Таким чином організована робота сприятиме подоланню навчальних втрат щодо формування загального вміння розв'язувати математичні задачі.

Сьогодні маємо багато цифрових застосунків для підвищення якості математичної освіти. Ми пропонуємо вчителям початкових класів вивчати математику, використовуючи платформу IZZI — електронну підтримку нового рівня. Наробки

фахівців забезпечують системний та якісний підхід у вивченні математики – тести, навчальні відео, інтерактивні вправи, ігри. Результати учня відтворюються миттєво. Також в учня є право на помилку та її виправлення шляхом повторного розв’язання завдання. Під час дистанційного уроку можна використовувати як повністю контент уроку, так і його складові на розсуд учителя, пропонувати окремі завдання для домашньої роботи або асинхронної складової уроку.

Вектор 5. Розвиток у молодших школярів навичок самостійної роботи.

В умовах дистанційного навчання успішними будуть учні та учениці, у яких сформовані навички самостійної роботи. Ми поділяємо думку В. Сухомлинського: «Підготовленим до життя, до праці треба вважати нині того, хто має не тільки добрі знання, а й здатність постійно збагачувати їх, розширювати свій кругозір – учитися самостійно...» [6, с. 91]. *До навичок самостійної роботи відносять:* уміння поставити мету, долати інтелектуальні труднощі, проявляти вольові зусилля для досягнення мети, одержувати результат (нові знання чи закріплення вже наявних знань або способів діяльності). *Ознаками вміння працювати самостійно є:* відсутність сторонньої прямої допомоги; опора на власні знання, вміння, переконання, життєвий досвід, використання їх при розгляді питання та вирішення його по-своєму; наявність власної аргументації, прояв ініціативи і творчості тощо. Для самостійної роботи молодшим школярам доцільно пропонувати різні типи завдань: сортування навчального матеріалу за заданими ознаками, порівняння у формі зіставлення і протиставлення як засіб відкриття нових властивостей, ознак предметів і явищ, що вивчаються; використання аналогії як засобу перенесення способу дії; класифікація предметів і явищ навколишнього середовища; виділення головного, встановлення причинно-наслідкових зв’язків, доведення істинності судження [2, с. 80]. Самостійній роботі учнів має передувати наочний показ прийомів роботи з учителем, супроводжуваний чіткими поясненнями, записами. Учитель повинен інформувати учнів, що саме вони повинні знати на момент виконання самостійної роботи, що конкретно треба зробити, у який спосіб це краще зробити. Для мотивації та ефективності самостійної роботи необхідно пропонувати завдання, посилені для дітей даного віку, які відповідають рівневі їх математичної компетентності, урахувати індивідуальні схильності та інтереси дітей, використовувати «правило маленьких кроків», змінити фокус із довгострокової на короткострокову перспективу. Розвитку самостійності молодших школярів сприяють чіткі, прозорі та зрозумілі правила, послідовність у постановці завдань для самостійної роботи й перевірки прогресу учнів і результату роботи, логічний ланцюжок «дія – наслідок», ситуації, коли самостійність і дорослість престижна та приваблива.

Вектор 6. Співпраця з батьками.

Для попередження та подолання навчальних втрат із математики вчитель повинен заручитися підтримкою батьків. **На сайті Харківської академії неперервної освіти створено «Канал зв’язку з батьками першокласників».** У рубриці «Починаємо вивчати математику» ми пропонуємо батькам такі матеріали: «Поняття числа. Числа першого десятка», «Прийоми додавання і віднімання чисел у межах 10», «Прості задачі», «Нумерація у межах 100. Деякі прийоми додавання і віднімання у межах 100», «Канікули з математикою». До уваги батьків питання вікових особливостей 6 – 7-річних дітей та рекомендації щодо їх урахування, основні поняття відповідної теми та результати її засвоєння, методичні рекомендації, які допоможуть батькам організувати допомогу дитині в освоєння матеріалу. Крім того, ми пропонуємо вчителям на початку вивчення теми ознайомити учнів і батьків з очікуваними результатами, розробили рефлексивні таблиці для учнів 3 – 4 класів. Наприклад, рефлексивна таблиця очікуваних результатів до теми «Усні прийоми додавання і віднімання у межах 1000», підручник «Математика, 3 клас», автор Н. Листопад (таблиця 7) [3, с. 38].

**Рефлексивна таблиця очікуваних результатів до теми
«Усні прийоми додавання і віднімання у межах 1000»**

Після вивчення теми я:

Знатиму:	Мої досягнення		
	Дуже добре	Добре	Потрібно потренуватися
Усні прийоми додавання і віднімання трицифрових чисел			
Алгоритм розв'язування задач на знаходження числа за двома сумами			
Поняття «обернені задачі»			
Що називають радіусом і діаметром кола			
Умітиму:			
Усно додавати і віднімати трицифрові числа			
Знаходити значення буквених виразів			
Розв'язувати прості рівняння			
Розв'язувати складені задачі на додавання і віднімання			
Складати задачі обернені до даних			
Розв'язувати складені задачі на знаходження числа за двома сумами			
Будувати коло заданого радіуса, діаметра			
Застосовуватиму:			
Одержані знання у практичних ситуаціях			

Рефлексивні таблиці сприяють зворотному зв'язку між учителем, учнем/ученицею, батьками, залучають батьків до оцінювальної діяльності, допомагають дитині відслідковувати свої успіхи та прогалини, допомагають становленню рефлексивних навичок і розвивають самооцінні вміння дитини.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо алгоритм подолання навчальних втрат із математики:

- визначити рівень залишкових знань,
- за необхідності надолужити прогалини,
- визначити оптимальні методичні прийоми для означеної теми,
- опрацювати тему, використовуючи мікронавчання,
- залучати дітей до формулювання висновків, складання пам'яток,
- пропонуємо достатньо вправ (різного рівня складності) на закріплення кожної мікрочастини теми,
- визначити рівень навчальних досягнень із теми,
- здійснити корекцію.

Підіб'ємо підсумки: долати навчальні втрати з математики складно. Для цього потрібна як мотивація педагогів, так і мотивація здобувачів освіти та їх батьків. Важливо, щоб учнівство сприймало математику як цікаву та потрібну науку. Педагоги мають залучати всі можливі канали сприйняття. У контексті воєнних дій, що ведуться на території України, необхідно переосмислити власні методичні підходи, шукати ефективні методи навчання, досліджувати як можна організувати навчання математики зараз, щоб воно було цікавим, продуктивним, сприяло стабілізації емоційного стану учнів.

Список використаних джерел

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини та наслідки подолання. Український центр оцінювання якості освіти. 2023. 31 с.
2. Бобро А., Коваль Т. Дидактичні умови організації самостійної роботи молодших школярів. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/949/1/15.pdf>
3. Гезей О. М. Діагностувальні роботи з математики. 3 – 4 класи (за підручником Н. Листопад): навчально-методичний посібник. За заг. ред. Л. Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2023. 127 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році: Лист МОН України від 12/09/2023 № 1/13749-23 (додаток 1). – 10 с. URL: <https://mon.gov.ua/>
5. Онопрієнко О. В. Діагностика навченості учнів як стартовий етап організації освітнього процесу. С. 87 – 89. URL: <http://surl.li/rowiv>
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ, 1988. 304 с.

Інструменти професійного розвитку вчителів початкових класів. Зміст професійних компетентностей учителя початкових класів

Скомороха Наталія,
учитель початкових класів
Григорівської гімназії
Барвінківської міської територіальної громади
Ізюмського району Харківської області
nataliaskom22@gmail.com

Актуальність теми дослідження пов'язана з реальним станом методичної готовності педагогів до вимушеної зміни професійної діяльності в умовах різкого переходу до дистанційних і змішаних форм навчання. Проблема змісту професійної, зокрема методичної, готовності педагога до професійної діяльності в умовах сучасних реалій потребує більш ретельного вивчення. У статті акцентовано увагу на ті якості, які повинен мати сучасний учитель цифрового світу.

Ключові слова: професійна компетентність педагога, методична компетентність учителя, модернізація освіти, цифрова освіта.

Постановка проблеми. Нестабільна економічна ситуація у світі, природні катаклізми, що виникають знову і знову, спалахи інфекцій піддають усі сфери нашої життєдіяльності кардинальним, стрімким і несподіваним перетворенням. Система освіти в тому числі піддається серйозним випробуванням ззовні. Проблема збереження освітнього процесу в ці непрості для країни та світу періоди постає особливо гостро. Перехід на дистанційні та змішані форми навчання змушують педагогів усіх рівнів освіти впроваджувати незвичні методики ведення занять буквально на ходу [4].

У зв'язку зі збільшеними вимогами до особистісних характеристик педагога та до його технологічних знань і вмінь постало питання про його готовність до професійної діяльності в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Водночас низка вчених звертають увагу на проблему розвитку методичної компетентності в умовах освіти після закінчення ЗВО. Таким чином, виявлена проблема методичної компетентності педагога в умовах напруженої ситуації у світі, зокрема в нашій країні, визначила мету нашого дослідження.

Аналіз наукових досліджень: проблему формування професійної компетентності досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці: В. Андрущенко, І. Бех, В. Бондар,

С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Каплінський, Л. Карпова, І. Коновальчук, Н. Кузьміна, О. Кучерявий, Е. Лузік, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун, О. Пехота, П. Сорокіна, У. Уоллер, Л. Хоружа, М. Шмир та ін. Важливість діяльнісного підходу в освіті обґрунтована в роботах І. Бега, Т. Гури, О. Колесникової, П. Копосого, Т. Мартинюк, Т. Молнар, Т. Пушкарьової, О. Роми, А. Січкара, О. Топузова, М. Шмир та ін.

Мета – на основі аналізу нормативно-правових документів, пов'язаних із професійною діяльністю вчителя початкових класів, виокремити трудові функції, компетентності, знання, уміння та навички, що пов'язані з упровадженням діяльнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. На тлі глобальної цифровізації освіти інтерес представляють дослідження в галузі розвитку цифрової грамотності педагогів, вивчення переваг і недоліків дистанційної освіти. Поняття «цифрова грамотність» вперше було введено в 1997 р. Полом Гілстером [7]. Цифрову грамотність він визначив як здатність критично розуміти й використовувати комп'ютерну інформацію з різних джерел у різних форматах. Аллан Мартін детальніше розглянув це визначення. Цифрову грамотність він розумів як обізнаність, відношення і здатність людей належним чином використовувати цифрові інструменти та інструменти виявлення, доступу, управління, інтеграції, оцінки, аналізу й синтезу цифрових ресурсів; створення систем нових знань і спілкування з іншими для конструктивних соціальних дій у тих конкретних життєвих ситуаціях [8].

І. В. Усольцева вважає, що інформаційна грамотність є однією зі складових методичної компетентності педагога та «підготовка фахівців із використання комп'ютерних технологій в освіті – нова для вітчизняної педагогіки проблема, пов'язана з появою в школі комп'ютерного забезпечення». У зв'язку з цим вона виділяє у структурі методичної компетентності вчителя як один із компонентів інформаційно-технологічний компонент [9].

Таким чином, ми бачимо протиріччя між реальною готовністю вчителів до професійної діяльності в умовах нестабільності та вимогами, які висувають до них держава та суспільство.

В. А. Адольф вважає, що професійна компетентність педагога укладає в собі теоретико-методологічну, культурологічну, предметну, психолого-педагогічну та технологічну готовність до продуктивної педагогічної діяльності [1].

А. І. Щербаков систему інтелектуальних, емоційних, мотиваційних проявів у співвідношенні із зовнішніми умовами та прогнозованими завданнями називає психологічною готовністю до професійної діяльності [5].

Низка дослідників дотримується подібної думки, виділяючи певні якості особистості педагога як показники психологічної готовності до педагогічної діяльності. Так, сукупність компонентів мотиваційного, орієнтаційного, операційного, вольового, оцінного характеру визначають як психологічну готовність М. І. Дяченко та Л. А. Кандибович [6].

Як рівень розвитку особистості психологічну готовність виділяє Я.Л. Коломінський [7]. Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок, що результатом сформованості всіх складових компетентності вчителя є його готовність до професійної педагогічної діяльності. *Більшість дослідників дотримуються позиції, що методична компетентність – це інтегративна багаторівнева характеристика педагога, яка відображає його готовність до професійної педагогічної діяльності.*

Сучасний цифровий світ диктує свої вимоги до рівня та змісту професійної готовності педагогів. На основі аналізу різних підходів до визначення методичної компетентності педагога та з урахуванням вимог сучасного світу до рівня його

професіоналізму ми визначаємо методичну компетентність учителя як реалізовану інтегративну багаторівневу характеристику педагога, що відображає його готовність застосовувати методичні знання та вміння в різних умовах професійної педагогічної діяльності.

Уточнимо, що методична компетентність – це характеристика, реалізована в діяльності, наразі в методичній. А. В. Хуторський та Л. Н. Хуторська вважають, що компетентні знання та система компетентнісних умінь і навичок пов'язані досвідченим компонентом. У широкому значенні досвід зазвичай пов'язують із результатом будь-якої діяльності. Досвідчену діяльність як складову компетентності можна вважати компетентним досвідом.

А компетентнісний досвід – це цілеспрямований процес успішного (або неуспішного) виконання будь-якого виду діяльності (або видів діяльності) при вирішенні ситуативної задачі [8].

За А. В. Хуторським, компетенція – сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів і необхідних для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них [9]. Згідно із І. А. Зимовою, компетенції – це потенційні, приховані психологічні новоутворення, що виявляють компетентності людини в діяльності [2].

На думку А. А. Іліджева, педагогічні поняття «компетенція» та «компетентність» не перекривають один одного, а виражають загальне та індивідуальне одного і того ж таки явища.

Отже, ми можемо сказати, що методична компетенція вчителя – це потенційна характеристика педагога. Щоб визначити компоненти методично компетентного педагога, було проведено порівняльний аналіз різних підходів до розуміння змісту досліджуваної компетентності.

Особистісний компонент методичної компетентності педагога представляє собою систему професійно зумовлених взаємозалежних якостей особистості. Спираючись на дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, ми вважаємо, що професійні якості особистості педагога повинні включати:

- мотиваційно-ціннісну спрямованість особистості педагога;
- рефлексивно-оціночні здібності педагога;
- розвиненість певних психофізіологічних функцій особистості педагога.

Мотиваційно-ціннісна спрямованість особистості – це система, що стійко характеризує людину, спонукає (що людина хоче, чого прагне, чого уникає, проти чого готова боротися). А. К. Маркова називає пріоритетним особистостний вплив в роботі вчителя та визначає таким його зміст:

- мотивацію особистості (спрямованість особистості та її види); властивості особистості (педагогічні здібності, характер і його риси, психічні процеси та стани особистості);
- інтегральні характеристики особистості (педагогічне самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність як творчий потенціал), що визначають неповторність і унікальність особистості вчителя [5].

Рефлексивно-оціночні здібності педагога

Рефлексія є предметом вивчення різних наук: філософії, психології, педагогіки, соціології та ін. З погляду філософії рефлексія – це роздуми індивіда про самого себе, аналіз своєї активності, самоаналіз. З погляду психології рефлексія – це процес самопізнання особистістю своїх внутрішніх психічних станів.

У нашому дослідженні ми визначаємо цифрову гнучкість як сукупність hard & soft skills вчителя початкових класів і мотивуючий імпульс, що дозволяють динамічно перетворювати його професійну діяльність у цифровому середовищі, яке швидко розвивається.

Hard skills – це професійні навички в будь-якій певній предметній галузі. Їх ще називають *тверді навички*. У діяльності вчителя початкових класів hard skills виражаються у навичках планування, проєктування та організації навчальної діяльності учнів початкової школи, у навичках аналізу результатів навчальної діяльності молодших школярів тощо.

Soft skills – предметно не орієнтовані, але необхідні для фахівця навички, по-іншому, *м'які чи гнучкі навички*. Саме ці навички вважають особливо важливими для успішності індивіда в сучасному цифровому суспільстві. *Ці навички включають креативність, самоконтроль, самоаналіз, міжособистісні навички, критичне мислення, гнучкість мислення та ін.* У складному середовищі світу, де відсутня стабільність, актуальні якості, властиві лідеру, професіоналу, що володіє високою швидкістю прийняття рішень, чітким баченням своїх цілей, глибоким розумінням ключових питань, умінням структурувати розв'язувані проблеми. За всіх часів цінними професійно-педагогічними якостями були творчий підхід, критичне мислення, аналітичні вміння.

Нова реальність акцентує увагу на наявності в конкурентоспроможного фахівця високорозвинених адаптивних здібностей та усвідомленої готовності вдосконалювати актуальні професійні здібності протягом усього життя. Ураховуючи це, було б логічно цифрову гнучкість назвати сукупністю лише soft skills учителя.

Однак поліпредметна специфіка діяльності вчителя початкових класів не дозволяє виключити важливість hard skills для професійної діяльності педагога початкової школи. Ми вважаємо, що сукупність hard і soft skills учителя початкових класів у цифровому освітньому просторі набуває нової інтерпретацію.

Висновки: після вивчення та аналізу різних підходів до визначення сутності та змісту методичної компетентності педагога можна зробити певні висновки.

Особистість педагога є основним гарантом розвитку його компетентності, самовдосконалення його як професіонала. Про це свідчать дослідження психологів, філософів, освітян різних часів. Придбані в процесі навчання в ЗВО методичні знання та навички практичної діяльності є лише «трампліном», відштовхуючись від якого молодий педагог вступає на шлях самовдосконалення, формування себе як професіонала.

Саме професійно-особистісні якості прокладають траєкторію його розвитку, задають темп до підвищення його кваліфікації в системі безперервної освіти, налаштовують на позитивне ставлення до професійної діяльності. Діяльність педагога, який не має чіткої професійної позиції, приречена на невдачу.

Сучасна система освіти потребує фахівців ініціативних, самостійних, здатних адаптувати знання, вміння та навички до різних умов професійної діяльності. Цифрова епоха вимагає від людини розвитку навичок самоорганізації, гнучкості. Педагог повинен не тільки усвідомлювати високий потенціал сучасних технологій та використовувати їх у своїй педагогічній діяльності, але й володіти комплектом цифрових стратегій і бути готовим застосувати їх у будь-якій ситуації.

Педагог повинен мати бажання вдосконалювати свої вміння та навички, цілеспрямовано та впевнено експериментувати з новими цифровими технологіями, розвивати свої практичні навички. Вимушений перехід на нову, повністю дистанційну, раніше не апробовану форму навчання, показав нам усі недосконалості та прогалини в сучасній освітній системі. Водночас ця екстремальна ситуація дозволила вийти на інший рівень і визначитися з новими векторами розвитку.

Для педагогічної науки дистанційний формат навчання надав великий матеріал для досліджень. У вчених з'явилася можливість досліджувати процеси, що відбуваються в цифровому освітньому просторі, аналізувати наслідки світового переходу на дистанційний формат навчання. Перед державою, суспільством і насамперед перед системою освіти стоїть завдання модернізації процесу підготовки справді універсального фахівця, спеціаліста, готового до найнесподіваніших умов професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. The definition and selection of key competencies. Executive Summary. Paris: OECD, 2005. URL: www.oecd.org/pisa/35070367.pdf
2. Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти : монографія. О. Акімова, В. Галузьяк та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 388 с.
3. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник. Колектив авторів; за ред. І.Ф. Прокопенка. 3-тє вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
4. Фесенко О., Шинкаренко В. Формування особистісного компонента професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2020. № 1 (68). С. 282–286.
5. Кучерявий О. Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 329 с.
6. Коновальчук І. І. Інноваційна компетентність педагога. *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (20–21 травня 2011 року). Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. С. 133–137.
7. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 36 від 15 січня 2018 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS29435>
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста): наказ № 2736 Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
9. Положення про сертифікацію педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text>
10. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації: наказ Державної служби якості освіти України від 01.03.2019 № 01-11/9 (в редакції наказу Державної служби якості освіти від 21.02.2023 № 01-10/32). URL: <https://cutt.ly/s5tafHl>
11. Програма незалежного тестування фахових знань та вмій учителів початкової школи: наказ Міністерства освіти і науки України від 5 квітня 2022 року № 294. URL: <https://cutt.ly/e5tggw7>

Професійний розвиток учителя початкових класів у період адаптації молодшого школяра в умовах воєнного стану (дистанційний формат)

Стадник Світлана,
учитель початкових класів
Красноградського ліцею № 1 ім. О.І. Копиленка
Красноградської міської ради Харківської області;
sveta1970driver@gmail.com

Славчева Оксана,
учитель початкових класів
Красноградського ліцею № 1 ім. О.І. Копиленка
Красноградської міської ради Харківської області
okssergiivna2020@gmail.com

---

*Бути готовим до школи – не означає вміти читати, писати і рахувати.
Бути готовим до школи – означає бути готовим усього цього навчитися.
Л. А. Венгер, дитячий психолог*

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства невід’ємною складовою є вдосконалення професійного зростання педагогічного працівника. Це викликано тим, що нині «в технічно розвиненому та економічно нестабільному світі» [2, с. 113] кожна людина має самореалізуватися насамперед професійно, якісно й ефективно діяти, щоб бути конкурентоздатною та успішною.

Упровадження нових підходів до професійного розвитку потребує формування якісно нового освітнього середовища для молодшого школяра, особливо в перші дні перебування дитини в новому дитячому середовищі.

Перші дні дитини в школі – переломний момент для успішної адаптації здобувачів освіти, особливо в період воєнного стану.

Успішність адаптаційного періоду в початковий період навчання дитини в першому класі має важливе значення. Забезпечуватиме молодшому школяреві подальший розвиток, успішне навчання та виховання створення сприятливого середовища для адаптації. Зустріне першокласників новий колектив дорослих і дітей. Їм потрібно навчитися виконувати вимоги шкільної дисципліни, нові обов’язки, пов’язані з освітнім процесом, установити контакти з однолітками й педагогами.

Досвід показує, що не всі діти готові до цього. Деякі першокласники, навіть із високим рівнем інтелектуального розвитку, важко сприймають навантаження, до якого зобов’язує шкільне навчання з викликами сьогодення. Процес адаптації до школи триває впродовж усього першого року навчання, але в перший тиждень «гострої» адаптації закладається основа, визначається успішність і ефективність подальшого процесу навчання. Ось чому актуальним постало питання щодо проведення спеціальних вступних занять, що дозволять учителю встановити позитивний емоційний контакт із дітьми та їхніми батьками, створити найбільш сприятливі умови для психологічної та фізичної адаптації майбутніх першокласників до шкільного життя.

Розвиток професіонала – результат формування особистості у професійній діяльності. Учителю надано академічну свободу. Він може розробляти авторські навчальні програми, самостійно обирати підручники, методи, стратегії, способи й засоби навчання, активно виражати власну фахову думку.

У контексті професійного розвитку педагогічних працівників ми розробили цикл занять «Перші дні дитини в школі», що поєднує елементи розвивального навчання та психологічних тренінгів ([Додаток 1](#)). Такий комплексний підхід сприяє тому, що учні

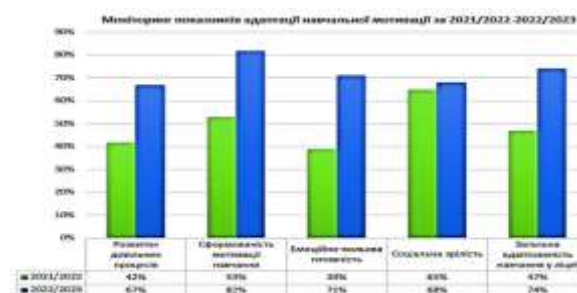

краще долають труднощі, легко й радісно спілкуються з іншими, із задоволенням навчаються. На заняттях велика увага приділяється знайомству дітей із засобами спілкування – тактильними, вербальними, знаковими, якими вони цілеспрямовано навчаються користуватися.

Метою цих занять є:

- ознайомити дітей із ліцеєм, класом, з правилами поведінки в ліцеї; познайомитися з учнями, з рівнем сформованості їхнього мовлення; допомогти дітям зрозуміти, що хоча вони мають спільні ознаки один із одним, але кожна дитина є особливою та відрізняється від інших; відпрацювати використання знаку «Я», що позначає індивідуальну роботу учня; сприяти позитивному настрою дитини; розвивати увагу, мовлення, пам'ять у дітей; виховувати позитивну мотивацію необхідності навчання ([Додаток 2](#));
- сприяти знайомству учнів між собою, формуванню доброзичливого клімату в дитячому колективі; удосконалювати знання про правила поведінки учня на уроці; ознайомити з письмовим приладдям, навчити відрізняти його від інших речей та правильно його називати, користуватися ним; дотримуватися правил правильної посадки під час письма; дати поняття шкільного часу; навчити розпізнавати ознаки справжньої дружби, ознайомити з правилами товаришування та способами знайомства, розширювати світогляд; виховувати бажання ходити до ліцею ([Додаток 3](#));
- допомогти дітям усвідомити неповторність кожної людини, пояснити необхідність ставитися до людей із повагою; опрацювати правила користування зошитом, ручкою, олівцем, правила сидіння під час письма; розвивати графічні навички, кисть руки, готувати руку дитини до письма; формувати самоусвідомлення та самооцінку через позитивне ставлення до себе й інших людей; виховувати акуратність ([Додаток 4](#));
- на розіграних сценах сварки та суперечки казкових персонажів показати різницю між цими поняттями й варіанти ввічливої суперечки, можливість знаходження правильного її вирішення; ознайомити з поняттям «інтонація» без уживання терміна; формувати контрольні-оцінювальні дії; навчати учнів оцінювати свою роботу й роботу інших учнів знаками «+», «-» (згода, незгода), виховувати толерантне ставлення один до одного ([Додаток 5](#));
- навчити дітей розрізняти вербальні та невербальні способи спілкування, показати важливість ставлення до інших із повагою, навчити робити компліменти; ознайомити учнів із новим знаком «П» (пастка), учити шукати та складати «пастки»; розвивати критичне мислення, уміння відслідковувати чужі та свої помилки ([Додаток 6](#)).

Діаграма 1

Моніторинг показників адаптації навчальної мотивації за 2021/2022-2022/2023 навчальні роки, проведений у Красноградському ліцеї № 1 ім. О. І. Копиленка Красноградської міської ради Харківської області, показав, що завдяки заняттям «Перші дні дитини в школі» ми отримали кращі результати (рис. 1).

Отже, можемо зробити висновок, що впровадження заходів щодо професійного розвитку педагогів сприяло збільшенню в дітей рівня емоційно-вольової готовності до навчальної діяльності та сформованості навчальних здібностей, підвищенню рівня розвитку довільних процесів – саморегуляції уваги, просторового сприймання, сенсомоторної координації та тонкої моторики руки. Удосконалилась активна робота учнів на уроках: часто піднімають руку, правильно відповідають і безпомилково виконують завдання вчителя.

Молодші школярі готові до сприймання навчальних завдань і взаємодії з учителем, прослідковується емоційно-позитивне ставлення до ліцею та навчання.

Список використаних джерел

1. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Проєкт «Вчимося жити разом». Компонент «Освіта на засадах життєвих навичок». Київ: Алатон, 2016. 376 с.
2. Хоржевська І. М. Професіоналізм і професійний розвиток особистості. *Наукові праці. Державне управління*. 2013. № 202. С. 110–113.

✓ Професійний розвиток учителя-предметника ЗЗСО

Диверсифікація форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників територіальних громад

Байназарова Олена,
старший викладач секції спеціальної та інклюзивної
освіти кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
o.bainazarova@ukr.net

В умовах реформування повної загальної середньої освіти постійно підвищується значення неперервної освіти педагогічних працівників, які працюють у закладах загальної середньої освіти територіальних громад. Саме система підвищення кваліфікації має підготувати вчителів, педагогів-організаторів, практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів до усвідомленого прийняття та ефективної реалізації нововведень у практичну діяльність.

Сучасна система неперервної освіти розглядається як поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти. Уже понад десятиліття у світі спостерігається тенденція зміщення акцентів у бік неформальної та інформальної освіти. Інститут ЮНЕСКО з освіти впродовж життя (UNESCO Institute for Lifelong Learning) під безперервною освітою розуміє інтеграцію навчання та життя, яка передбачає навчальну діяльність людей різного віку (дітей, молоді, дорослих і людей похилого віку) у

будь-якому життєвому середовищі (сім'я, школа, спільнота, робота тощо) та через різноманітні методи (формальні, неформальні та інформальні), які разом задовольняють широке коло навчальних потреб [1]. За даними ЮНЕСКО, саме в такий спосіб 85% населення, яке працює, набуває необхідних знань і навичок для професійної діяльності. Саме тому більшість розвинених країн світу запроваджують диверсифіковані системи навчання впродовж життя.

У нашій країні диверсифікація форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників передбачена Законом України «Про освіту» та Концепцією «Нова українська школа». Законом України «Про освіту» (2017 р.) запроваджено нову систему підвищення кваліфікації, яка розширює можливості педагогів щодо професійного й особистісного зростання впродовж життя [2], а реалізація Концепції «Нова українська школа» потребує особливої підготовки вчителя, який готовий упроваджувати інноваційні технології та методи навчання, володіє навиками роботи з цифровими ресурсами, сучасним дизайном уроку тощо.

Ураховуючи вимоги нормативних документів, напрями реформування освітньої системи та виклики сьогодення, на кафедрі виховання й розвитку особистості Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» постійно відбувається оновлення змісту, форм і методів підвищення кваліфікації педагогів, головною ідеєю чого є забезпечення індивідуально-особистісного та професійно-діяльнісного самовдосконалення вчителів, педагогів-організаторів, практичних психологів, соціальних педагогів, асистентів учителів завдяки актуалізації їхньої базової освіти, набутого професійного та життєвого досвіду.

Комплексні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників розраховані на 150 годин і містять освітні програми на 60 та/або 30 годин (основні курси), 15 годин (тематичні спецкурси) та пролонговані методичні заходи.

Освітні програми обсягом 60 годин присвячені розгляду Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти, перспективам професійного розвитку педагогічних працівників, а на 30 годин – актуальним питанням професійної діяльності вчителя в умовах воєнного стану, подоланню освітніх втрат, проєктуванню освітнього процесу в Новій українській школі, упровадженню нового Державного стандарту базової середньої освіти тощо (таблиця 1).

Таблиця 1

Теми освітніх програм для різних категорій педагогічних працівників

Напря́м	Теми освітніх програм		
Учителі фізичної культури	Подолання освітніх втрат з фізичної культури: стратегії та інструменти	НУШ: проєктування та здійснення освітнього процесу з фізичної культури у 7-9 класах	ДСБСО: формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти засобами освітньої галузі «Фізична культура»
Учителі інтегрованого курсу «Мистецтво»		НУШ: проєктування та здійснення освітнього процесу з мистецтва у 7-9 класах	
Учителі музичного мистецтва	Подолання освітніх втрат з музичного мистецтва: стратегії та інструменти		ДСБСО: формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти засобами Мистецької освітньої галузі

Учителі образотворчого мистецтва	Подолання освітніх втрат з образотворчого мистецтва: стратегії та інструменти		ДСБСО: формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти засобами Мистецької освітньої галузі
Учителі інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (7-9 класи НУШ)		НУШ: проектування та здійснення освітнього процесу з інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» у 7-9 класах	
Учителі технологій		НУШ: проектування та здійснення освітнього процесу з технологій у 7-9 класах	
Учителі предмета «Захист України»	Професійна діяльність учителя предмета «Захист України» в умовах воєнного стану		
Учителі фізичної культури та предмета «Захист України»	Трудові функції та компетентності вчителів фізичної культури та предмета «Захист України» у контексті професійного стандарту		
Учителі трудового навчання та технологій	Трудові функції та компетентності вчителя трудового навчання та технологій у контексті професійного стандарту		
Педагогі-організатори ЗЗСО	Професійна діяльність педагога- організатора ЗЗСО в умовах НУШ	Сучасні технології виховання в умовах розбудови Нової української школи	
Соціальні педагоги	Перспективи професійного розвитку соціального педагога: особливості роботи в НУШ		
Практичні психологи ЗЗСО	Перспективи професійного розвитку практичного психолога НУШ: особливості роботи в умовах сьогодення		
Асистенти вчителя інклюзивного класу ЗЗСО	Професійна діяльність асистента вчителя в умовах НУШ		

Розробляючи нові освітні програми підвищення кваліфікації, ми враховуємо їх обсяг, мету та категорію педагогічних працівників. Кожна освітня програма має декілька модулів, які розкривають її тему. Так, модулі освітньої програми за темою «Трудові функції та компетентності вчителя (*предмет*) у контексті професійного стандарту» відповідають структурі Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти, а її зміст передбачає ознайомлення слухачів із особливостями загальних компетентностей вчителя, його трудовими функціями та професійними компетентностями (таблиця 2).

Таблиця 2

Структура освітньої програми за темою «Трудові функції та компетентності вчителя (*предмет*) у контексті професійного стандарту»

Назва модулів	Зміст модулів
Модуль 1. Концептуальні засади оновлення змісту	Зміст професійного стандарту вчителя ЗЗСО, нове положення про атестацію педагогічних працівників, планування курсів підвищення кваліфікації, загальні компетентності вчителя ЗЗСО

освітньої діяльності вчителя (предмет)	
Модуль 2. Навчання учнів предмета (предмет)	Мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова компетентності вчителя
Модуль 3. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу вчителя (предмет)	Педагогічне партнерство, психологічна, емоційно-етична компетентності вчителя
Модуль 4. Участь учителя (предмет) в організації безпечного та здорового освітнього середовища	Інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна компетентності вчителя
Модуль 5. Управління освітнім процесом з (предмет)	Прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична компетентності вчителя
Модуль 6. Безперервний професійний розвиток учителя (предмет)	Здатність до навчання впродовж життя, інноваційна та рефлексивна компетентності вчителя
Модуль 7. Організаційно-підсумковий	Настановне заняття. Підсумкове тестування

У нових освітніх програмах, що присвячені проблемі подолання освітніх втрат, ураховані результати українських і міжнародних досліджень. Тому основна увага приділена розгляду загальних підходів до вимірювання навчальних втрат, інструментів їх вимірювання, стабілізації психоемоційного стану учасників освітнього процесу та технологій навчання як шляху надолуження навчальних втрат (таблиця 3).

Таблиця 3

**Структура освітньої програми за темою
«Подолання освітніх втрат із (предмет): стратегії та інструменти»**

Назва модулів	Зміст модулів
Модуль 1. Новий зміст освіти та проблеми подолання освітніх втрат	Ключові виклики в системі ЗЗСО в умовах сьогодення. Освітні втрати / освітні розриви: зміст і актуальність понять
Модуль 2. Вимірювання навчальних втрат і розривів з (предмет)	Загальні підходи до вимірювання навчальних втрат і навчальних розривів із (предмет). Інструменти вимірювання навчальних втрат і навчальних розривів з (предмет)
Модуль 3. Стабілізація психоемоційного стану учасників освітнього процесу	Практики відновлення та стабілізації внутрішніх ресурсів учасників освітнього процесу. Покращення когнітивних процесів під час навчання як провідна умова подолання освітніх втрат. Втрати розвитку дитини з ООП та їх подолання
Модуль 4. Технології навчання як шлях надолуження навчальних втрат з (предмет)	Особливості організації освітнього процесу з (предмет) щодо подолання навчальних втрат. Використання інтерактивних і нестандартних технологій навчання як шлях надолуження навчальних втрат. Інтегрований підхід у викладанні (предмет) як засіб подолання навчальних втрат. Розвиток способів мислення учнів у надолуженні втраченого. Цифрові технології як інструментарій діагностики та компенсації освітніх втрат. Використання ресурсів (предмет) в подоланні навчальних втрат
Модуль 5. Організаційно-підсумковий	Настановне заняття. Підсумкове тестування

Тематичні спецкурси призначені для розширення та поглиблення знань, умінь і професійних компетентностей педагогічних працівників із конкретних питань, що є актуальними та відповідають їх запитам. Тому вони мають конкретну вузьку тематичну

спрямованість, педагоги можуть обирати їх відповідно до своїх інтересів і потреб. Це питання, що пов'язані з педагогічними аспектами психоемоційної підтримки вчителя під час війни, патріотичним вихованням учнівства, кризовою психологічною самопомогою в умовах війни, формування безбар'єрного освітнього простору, надання домедичної допомоги, здійснення освітнього процесу в дистанційному форматі, з особливостей молодіжних субкультур, розвитку критичного мислення, медіаосвіти тощо.

Таким чином, форми та зміст підвищення кваліфікації, що запроваджені на кафедрі виховання й розвитку особистості, дозволяють задовольнити освітні потреби педагогічних працівників, які працюють у закладах загальної середньої освіти територіальних громад.

Список літератури

1. Lifelong Learning. UNESCO Institute for Lifelong Learning Technical Note [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/en/UNESCOTechNotesLLL.pdf>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Складання освітніх програм для 10-11 класів (профільна освіта) в умовах воєнного часу як чинник професійного зростання педагогів

Пліско Оксана,
кандидат педагогічних наук,
директор комунального закладу
«Харківський ліцей № 167 Харківської міської ради»,
oksana1072@ukr.net

Професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності та інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога. Поняття професійної компетентності виражає єдність теоретичної та практичної готовності вчителя здійснювати педагогічну діяльність і характеризує його професіоналізм. *Умовно ідеальний учитель на високому рівні демонструє володіння такими професійними компетентностями:* мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язбережувальна; проєктувальна; прогностична; організаційна; оцінювальна-аналітична; інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання протягом життя. Цей перелік визначено Професійним стандартом і дає змогу вчителям самостійно визначати орієнтири професійного розвитку [9]. Водночас суспільство потребує постійного розвитку та вдосконалення професійних компетентностей педагога. Проблема професійної компетентності висвітлена в роботах Н. І. Мельник, Б. Р. Борщанської, Н. В. Матяш, В. М. Введенського та інших.

Європейська трансформація освіти в Україні обумовлює глобальні зміни в стратегії національної освіти з однієї сторони, а з іншої – військова агресія призвела до виїзду за кордон деяких родин педагогів і отримання освіти українською молоддю у європейських школах із високим рівнем профілізації навчання. Така тенденція

характерна для прифронтових територій України. З початком війни дистанційна форма освіти в Харківській області внесла свої корективи в навчання учнів на профільному рівні та професійну діяльність педагогів, які працюють у нових для себе умовах.

Одним із головних документів закладу освіти є освітня програма, яка висвітлює основні підходи до навчання учнів. Наразі активне використання досвіду педагогів в умовах дистанційного навчання на прифронтових територіях є актуальним, оскільки з 8 квітня 2022 року на території міста Харкова було поновлено освітній процес за дистанційною формою навчання, і така форма навчання буде зберігатися щонайменше до кінця 2023/2024 навчального року.

В умовах воєнного стану залишається дуже вагомим професійна компетентність учителя. Для підвищення фахової компетентності педагогів необхідно акцентувати їх увагу на поєднанні професійного знання, педагогічної культури та педагогічної техніки, розширяти їх фахові можливості та педагогічне світосприйняття. Українські педагоги мають можливість застосовувати європейський професійний досвід профільного навчання в українських школах. Учителі, які не мають закордонного досвіду, але мають досвід роботи на території України під час воєнного стану, є гарними фахівцями з питань надання психологічної підтримки учням.

Оскільки профільна старша школа готує учнів до свідомого вибору майбутньої професії через вивчення предметів на профільному рівні, висока професійна компетентність педагога суттєво впливає на професійне майбутнє дитини. Установлено, що певні аспекти організації профільного навчання широко досліджуються в науковій літературі. Питанням профільного навчання ще в довоєнний час опікувалися науковці Вольянська С. Є., Ларіна Н. Б., Мельник О. В., Аніскіна Н. О., Самодрин А. П. та інші [2].

Проблемами, які наразі висвітлила війна, у реалізації профілізації навчання в закладах загальної середньої освіти на прифронтових територіях є:

- підвищена психологічна напруженість учасників освітнього процесу;
- пониження загальноосвітньої підготовки учнів 9 класів через постійне дистанційне навчання, освітні втрати;
- неможливість використання учасниками освітнього процесу матеріально-технічної бази закладу освіти й закладів вищої освіти.

Освітня програма закладу – це комплексний документ, який містить основні компоненти освітнього процесу. Для його складання в розробників повинні бути знання та бачення процесу в цілому та конкретного кожного з його аспектів. Тому залучення педагогів до її складання є одним із чинників професійного зростання педагога.

Освітні програми для профільної середньої освіти розробляються самостійно закладами освіти на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти», згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 20 квітня 2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (в редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493, зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 31.03.2020 № 464). Освітня програма профільної середньої освіти (далі - Освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 № 1392.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції;
- очікувані результати навчання здобувачів освіти, пропонований зміст окремих предметів, логічну послідовність їх вивчення;
- рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за цією Освітньою програмою [6].

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є навчання учнів технологій психосоціальної допомоги, методів самопомоги та відновлення в кризових ситуаціях. Основне завдання такого навчання – розширення діапазону особистісних ресурсів учня для подолання труднощів, самостійного вирішення проблем, актуалізації творчих, інтелектуальних, особистісних, духовних і фізичних можливостей, необхідних для виходу з кризового стану, стимулювання впевненості у власних силах [1]. Відповідно до статті 51 Закону України « Про повну загальну середню освіту» кожен педагог має пройти навчання в обсязі не менше 10 % від загального обсягу підвищення кваліфікації щодо вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу, таким чином підвищуючи свою професійну компетентність у цьому питанні. Для подолання психологічної напруги, навчання учнів само- та взаємодопомоги вчителі можуть пропонувати внесення в освітні програми курси за вибором або факультативи психологічного спрямування.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення здобувачів освіти до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту з практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці та встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес здобувачів освіти до навчання та підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду [6]. В умовах дистанційної освіти для формування учнівських компетентностей на перший план виходить цифрова компетентність самого вчителя, його постійне вдосконалення інформаційно-комунікативних навичок. Тому вміння вчителя якісно реалізовувати освітні програми під час дистанційного навчання є однією з компетентностей педагога.

Для подолання освітніх втрат, надолуження програмового матеріалу за період воєнного стану в освітніх програмах 10-11 класів (профільне навчання) доречно зазначати шляхи підвищення загальноосвітньої підготовки здобувачів освіти, спираючись на пропозиції педагогічних працівників.

За рекомендаціями педагогів, ураховуючи неможливість використання учасниками освітнього процесу матеріально-технічної бази закладів середньої освіти та вищої освіти, доцільно зазначати в освітній програмі можливість використання цифрових ресурсів на різноманітних навчальних платформах.

На думку автора, залучення педагогів до складання освітніх програм, зокрема профільної старшої школи, сприятиме фаховому вдосконаленню вчителів, спонукатиме їх до підвищення професійної компетентності. Інтеграція нових курсів за

вибором і факультативів повинна привести до зменшення проблем реалізації профільного навчання, які виникли на прифронтових територіях в умовах воєнного стану, а також підвищить професійну компетентність учителя.

Список використаних джерел

1. Андрєєнкова В.Л., Войцях Т.В., Гриців І.П., Мельничук В.О., Сабліна Н.О., Флярковська О.В., Харківська Т.А. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу: навчально-методичний посібник, 2023. URL: <https://la-strada.org.ua/download/psychosotsialna-pidtrymka-uchasnykiv-osvitnogo-protsesu>
2. Дремова І. Б. Анотований бібліографічний покажчик. Сучасні тенденції розвитку профільного навчання учнів старшої школи (технологічний напрям) на базі ПТНЗ. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9205/1/bibliografichniy%20pokajchik%20dremova_2010.pdf
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 квітня 2018 року № 408 «Про затвердження Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-iii-stupenya-408>
4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 листопада 2019 року № 1493 «Про внесення змін до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-iii-stupenya>
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31 березня 2020 року № 464 «Про внесення змін до Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-tipovoyi-osvitnoyi-programi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-iii-stupenya-2>
6. Освітня програма Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 167 Харківської міської ради Харківської області (III ступеня) (профільна середня освіта). URL: https://school167.edu.kh.ua/prozoristj_ta_informacijna_vidkritistj_zakladu_osviti/osvitni_programi/
7. Прес-реліз. За два роки війни в Україні діти у прифронтових районах провели понад 5000 годин, або майже 7 місяців, свого дитинства у бомбосховищах. URL: <https://unicef.org/ukraine/press-releases/ukraine-two-years>
8. Профільне навчання. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
9. Оцінювання професійних компетенцій вчителя початкових класів під час сертифікації. URL: <https://sqe.gov.ua/ocinyuvannya-15-profkompetentnostey-vchyteliiiv-sertyfikaciya/>
10. Статут комунального закладу «Харківський ліцей № 167 Харківської міської ради» (нова редакція), затверджено наказом Департаменту освіти Харківської міської ради від 19.06.2023 № 84. URL: https://school167.edu.kh.ua/prozoristj_ta_informacijna_vidkritistj_zakladu_osviti/statut_zakladu_osviti/

Удосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ

Кириченко Наталя,
учитель української мови та літератури
комунального закладу «Харківський ліцей № 11 імені Данила Дідики
Харківської міської ради»
scholl_11@ukr.net

Постановка проблеми. Упродовж останніх років українська освітня система зазнала чималих трансформацій. Так, прийняття Закону України «Про освіту» та Концепції «Нова українська школа» (НУШ) передбачає масштабне реформування української системи освіти. Нова українська школа зобов'язана позначити себе як реально діючий соціокультурний інститут зі своїм чітко позначеним типом освіти, нормативно-організаційною структурою, зі своєю специфікою, що задається загальним укладом суспільно-педагогічного розвитку. Особливе місце тут належить учителю, перед яким стоїть завдання трансформуватися під засади НУШ. Провідним завданням

особистісного та професійного розвитку вчителя на засадах реалізації Концепції НУШ зобов'язані стати інтегральні характеристики особистості сучасного вчителя української словесності, серед яких: спрямованість, компетентність, емоційна й поведінкова гнучкість.

Ураховуючи положення НУШ, сучасний учитель української словесності повинен стати справжнім професіоналом, що буде в змозі вирішувати завдання загального розвитку дітей психолого-педагогічними засобами. Окрему роль варто відвести відповідно структурі та реалізації освітньої програми професійного розвитку вчителя, його свідомості, діяльності та всього педагогічного співтовариства.

Учитель НУШ повинен зовсім по-іншому будувати свої взаєностосунки з учнями, батьками, колегами. Він має спиратися на засади партнерства, що, у свою чергу, передбачають: повагу до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення. В умовах освітніх трансформацій провідним завданням учителя української словесності є сприяння формуванню компетентного мовця та читача. Ураховуючи події повномасштабного вторгнення росії на територію України, важливою виступає і підготовка учня до активного й коректного застосування мовно-літературних ресурсів у всіх сферах життєдіяльності. Тому в сучасних умовах, що в результаті призвели до суттєвих змін навчального змісту, неможливою є ефективна реалізація поставлених завдань, що базується лише на теоретичних знаннях, які вчитель отримав у вищому закладі освіти. Важливим завданням, що стоїть перед сучасним учителем української словесності, є постійне вдосконалення набутих знань, опрацювання нових технік і методик викладання, що й зумовлює актуальність теми.

Аналіз досліджень. Проблема професійного розвитку педагога в умовах запровадження НУШ знайшла своє відображення у працях таких сучасних українських дослідників, як: Ю.С. Запорожцевої, О.І. Когут, Н.В. Павлик, О.О. Хвашевської, Л.О. Хомич. Дослідження цих науковців охоплюють широке коло питань: педагогічного наставництва в умовах НУШ (Ю. С. Запорожцева), професійного розвитку педагога як одного з викликів НУШ (О. І. Когут), сутності психологічної готовності педагога до професійної діяльності в умовах Нової української школи (Н. В. Павлик), ключові аспекти діяльності вчителів на підставі вимог і рекомендацій НУШ (Л. О. Хомич). Безпосередньо аспект удосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ розкритий у дослідженнях Г. В. Бондаренко (проаналізовано поняття «сучасний урок української мови», «технологія сучасного уроку української мови», «дидактична структура уроку», «методична структура уроку»), Ю. В. Бондар (проаналізовано особливості розвитку творчого потенціалу учнів на уроках української мови та літератури), О. М. Горошкіної (дослідження змістового складника методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до роботи в умовах НУШ), Р. О. Дубровського (дослідження маркерів професійної компетентності вчителя української мови і літератури), Н. В. Подлевської (розглянуто сутність і зміст поняття «педагогічна технологія» з урахуванням сучасних тенденцій у системі загальної середньої освіти України), О. Ю. Приходько (висвітлено проблему професійних якостей сучасного вчителя української мови та літератури).

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні напрямів удосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ.

Виклад основного матеріалу. Прийняття закону України «Про освіту» та Концепції НУШ передбачає масштабне реформування української системи освіти. Для реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти гостро стоїть питання удосконалення вчителя української словесності. Модернізація шкільної освіти вимагає від учителів-словесників розширення знань у галузі вимог нового освітнього стандарту

та особливостей побудови уроків української мови й літератури відповідно до цих вимог [2].

У своїй книзі «Посібник до освіти німецьких учителів» (1835 р.) знаменитий німецький педагог і мислитель Ф. Дістервег писав: «Дані науки не варто повідомляти учням, але їх треба спонукати до того, щоб здобувачі освіти самі їх знаходили та опановували самостійно» [7]. Наведений ученим метод актуальний і сьогодні, оскільки в рамках Концепції НУШ важливим є самостійне отримання знань у межах системно-діяльнісного та компетентнісного підходів [4].

Р. О. Дубровський зазначає, що у зв'язку зі зміною парадигми «знань» на компетентнісну та системно-діяльнісну змінюються мета процесу навчання, підходи до конструювання уроку та вимоги до діяльності вчителя української словесності. Концепція НУШ полягає в тому, щоб не лише дати учням знання, а й навчити вміння адаптуватись у сучасних умовах життя, тому акцент із викладацької активності вчителя зміщується на навчальну діяльність учнів, засновану на їх ініціативності, відповідальності та самостійності [4].

Ю. В. Бондар пише, що традиційний підхід в освіті йде екстенсивним шляхом: що більше знань отримає учень, то він освіченіший. Згідно з положеннями НУШ, новий підхід спрямований на розвиток особистості, освоєння учнями нових видів діяльності, набуття досвіду самостійного вирішення навчальних задач [2].

Концепція НУШ забезпечує: формування здатності сучасних школярів саморозвитку та безперервної освіти; проєктування та конструювання розвивального середовища закладу освіти; активну навчальну та пізнавальну діяльність сучасних учнів; формування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних, вікових, психологічних, фізіологічних особливостей учнів [7].

О. І. Когут зазначає, що реформа шкільництва Міністерства освіти і науки ставить окремі вимоги стосовно результатів освоєння основної освітньої програми: особистісні, що включають психологічну готовність та бажання учнів до саморозвитку та особистісного самовизначення, сформованість мотивації школярів до навчального процесу та активної пізнавальної діяльності; міжпредметні, що, у свою чергу, передбачають активне засвоєння учнями міжпредметних понять універсальних навчальних дій, можливість їх активного застосування в пізнавальній та соціальній практиці; предметні, що включають освоєні учнями під час вивчення навчального предмета вміння, специфічні для даної предметної галузі, види діяльності зі здобуття нового знання в рамках навчального предмета. Досягнення міжпредметних результатів у рамках системно-діяльнісного підходу передбачає формування у школярів універсальних навчальних процесів [6].

На думку Ю. С. Запорожцевої, особистісні дії дозволяють зробити навчальний процес осмисленим, формують значимість вирішення тих чи інших навчальних завдань, пов'язуючи їх з конкретними життєвими цілями та ситуаціями, вони зосереджені на усвідомлення, дослідження та прийняття життєвих цінностей та смислів, дозволяють зорієнтуватися в моральних нормах, правилах, оцінках, виробити свою життєву позицію щодо світу, що оточує, людям, самому собі та своєму майбутньому [5].

Головними напрямками концепції, як зазначає Ю. С. Запорожцева, на які повинні орієнтуватись учителі української словесності, є такі: новий зміст філологічної освіти, що спирається на формуванні компетенцій, важливих для вдалої самореалізації особистості в сучасному суспільстві; орієнтація на навчальні потреби школярів в освітньому процесі НУШ, дитиноцентризм; наскрізний процес виховання, що формує цінності; важливим напрямом виступає і педагогіка, заснована на партнерстві між учнем, учителем і батьками, на взаємоповазі між усіма учасниками освітнього процесу. Учитель української словесності НУШ – це мотивований вчитель, що, у свою чергу, має

необхідні кваліфікації та стимули, щоб стати беззаперечним лідером змін, зможе створити сучасне освітнє середовище, яке стимулюватиме розвиток творчого потенціалу як учнів, так і вчителів.

Н. В. Подлевська виділяє такі напрями вдосконалення вчителя словесності [5]:

- 1) оновлення змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів і підвищення кваліфікації діючих;
- 2) покращення взаємозв'язків між навчальним змістом і практикою, повсякденним життям людини, інтеграція змісту української словесності з іноземними мовами;
- 3) посилення місця самостійної роботи;
- 4) запровадження інноваційних технологій навчання, удосконалення методики проведення занять;
- 5) посилення ролі інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні;
- 6) забезпечення диференційованого підходу до навчання;
- 7) опанування вчителями української словесності сучасних методик навчання, організації освітнього середовища на основі компетентнісного, діяльнісного підходів і принципів «педагогіки партнерства» [9].

Важливими напрямами вдосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ є оновлення змісту освітньо-професійних програм підготовки. Як зазначає О. Ю. Приходько, перед вищою школою та установами післядипломної підготовки стоїть завдання сформувати в учителів основні життєві компетентності, щоб вони прийшли до школи та змогли передати їх своїм учням. Зокрема, це вміння критично мислити, спілкуватися та здатність учитися [10].

Оновлення змісту освіти, формування компетентного вчителя передбачає усунення акценту з теоретичної на практичну підготовку. Одним із напрямів реалізації посилення зв'язку теорії з практикою є організація самостійних робіт з української мови чи літератури. Система методів може бути використана така: дослідження-пошук; дослідження-моделювання; дослідження-творче конструювання; дослідження-реконструювання або трансформація; дослідження-редагування; лінгвістичне експериментування; творчий диктант [7].

На думку О. О. Хващевської, учитель повинен володіти високим рівнем методичної, а також педагогічної готовності. Під цими компетенціями вчителя варто розуміти такі характеристики, як: вміння доступно донести навчальний матеріал до рівня сприйняття кожним учнем; вміння сформувати сприятливий психологічний клімат у процесі занять, керувати настроєм аудиторії; мати почуття гумору [11].

Учитель в умовах запровадження концепції НУШ зобов'язаний володіти різними стилями керівництва дитячим колективом і вдало використовувати їх у конкретній ситуації з відповідним рівнем поставлених вимог. Статистика показує, що найвищий результат навчання досягається там, де переважає демократичний стиль спілкування педагога з учнями.

На думку О. М. Горошкіної, при вивченні української мови та літератури з позиції вдосконалення вчителя української словесності в умовах запровадження НУШ є освоєння учнями:

- прийомів пошуку інформації;
- метод роботи з текстами гуманітарного змісту;
- навичок у громадському виступі;
- способів установа міжпредметних зв'язків.

Проблемним завданням учнів є самостійний пошук інформації. Ці пошуки доручаються і окремим учням, і малим групам із двох-трьох осіб. Результати пошуків можуть бути представлені у вигляді реферату, доповіді на шкільній конференції. Крім

того, така діяльність є першим кроком у наукових дослідженнях. Внесок цієї технології у розвиток методичної та комунікативної компетентностей забезпечується педагогічними прийомами, що допомагають навчати вміння виявляти позиції різних авторів стосовно одних і тих самих подій, зіставляти та порівнювати їх, давати оцінку відповідно до реалій історичного етапу. При цьому основними методичними компонентами контекстного навчання виступають: рольові та сюжетні ігри, диспути, дискусії.

Багато учнів не вміють працювати з аудиторією. Необхідно починати навчати їх публічних виступів. Реферати обов'язково мають бути представлені перед класною групою. При цьому, як і в реальних професійних ситуаціях, час та структура сполучення можуть бути жорстко регламентовані [3].

Важливим аспектом удосконалення майстерності вчителя української словесності є опанування сучасних технологій навчання. На це звертає увагу в дослідженні «Сучасний урок української мови в контексті НУШ» Г. П. Бондаренко [1].

Використання комп'ютерних програмних засобів на уроках української мови та літератури дає змогу сучасному вчителю словесності не лише зробити більш різноманітними традиційні форми навчання, а й успішно вирішувати різні поставлені завдання: покращити навчальну наочність, забезпечити його диференціацію, полегшити контроль знань, сформувати підвищений інтерес до предмета. Одним із важливих чинників необхідності застосування інформаційних технологій є ще й дефіцит джерел навчального матеріалу, можливість подання унікальних інформаційних матеріалів (картин, рукописів, відеофрагментів, звукозаписів тощо). Поряд із цим за допомогою комп'ютерних технологій можна не лише вирішити професійне завдання побудови освітнього процесу, спрямованого на досягнення цілей освіти, але й маємо можливість створювати та використовувати освітнє середовище, проектувати та здійснювати професійну самоосвіту, що є актуальним в умовах запровадження НУШ [8].

Завдання, поставлені перед учителем-словесником під час застосування сучасних інформаційних технологій, сконцентровані переважно на роботі з текстом, з художнім словом і книгою. Українському словесникові необхідно вкорінити сформовані орфографічні й пунктуаційні вміння та навички, розширити словниковий запас учнів, навчити їх володіти нормами літературної мови, дати дітям знання лінгвістичних і літературознавчих термінів. Сучасним помічником у вирішенні цих завдань є ІКТ. Комп'ютерні технології передбачають навчання спілкування дитини з комп'ютером, але одночасно й корекції вчителем процесу навчання. Раціональне комбінування індивідуальної та групової роботи сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу НУШ [6].

Застосування інформаційних технологій на уроках необхідне й мотивовано тим, що вони:

- дозволяють ефективно організувати групову та самостійну роботу на уроці української мови та літератури;
- сприяють удосконаленню практичних умінь і навичок учнів;
- дозволяють індивідуалізувати процес навчання;
- підвищують інтерес до уроків української мови та літератури;
- активізують пізнавальну діяльність учнів;
- розвивають творчий потенціал учнів;
- осучаснюють урок [2].

Звичайно ж, застосування ІКТ на уроках – це велика та складна робота для вчителя, яка вимагає від викладача особливих знань і навичок у галузі комп'ютерних технологій, умінь використовувати ІКТ під час уроку. Але незважаючи на всі ці складнощі, щоб іти в ногу з часом і реалізувати Концепцію НУШ, учителі мають на базі останніх

науково-технічних досягнень зробити навчальний процес ефективним, творчим і цікавим.

Серед інтерактивних технологій навчання все більшу популярність, на думку Н. В. Павлик, набувають кейс-технології. Кейс-технологія (кейс-метод) – це одна з провідних інтерактивних навчальних технологій, що заснована на основі реальних або вигаданих ситуацій, спрямована не так на освоєння знань, як на формування в учнів нових якостей і вмінь. Основне її призначення – розвивати здатність розробляти проблеми та знаходити їхнє рішення, учитися працювати з інформацією. При цьому основна увага зосереджується не на отриманні готових знань, а на їх здобуванні, на співтворчості вчителя та учня [8].

Як зазначає О. М. Горошкіна, кейс-метод поєднує в собі окремі методи, що чудово зарекомендували себе, серед яких: метод проєктів, рольова гра, ситуативний аналіз. При вирішенні загальної проблеми на уроках української мови та літератури корисною виявляється спільна діяльність, що дає можливість усім учням цілком узагальнити й опанувати навчальний матеріал, а також додаткову інформацію, а головне – закласти здатність у сучасних школярів працювати спільно та самостійно [3].

Демократична манера розмови є бінарною до доступності викладу матеріалу вчителем, спілкування характеризується доступністю вчителя, показовим виконанням усіх його вимог, не вживанням наказового способу в розмові, а важливість колективної думки в процесі заохочення або покарання його членів. Як альтернатива: пропозиції, поради, прохання, беруться до уваги індивідуальні особливості членів колективу. Поява цих особливостей є закономірністю.

Провідне значення в концепції НУШ, як уже попередньо згадувалось, належить аспекту формування педагогіки партнерства між усіма учасниками навчального процесу, перехід на якісно новий рівень побудови взаємин між учасниками освітнього процесу. Замість функції інформатора вчитель виконує координуючу, що дозволяє включити учнів до активної самостійної пізнавальної діяльності. Контролююча функція набуває вигляду стимулювання дій учнів для досягнення поставленої мети [6].

Таким чином, сучасний учитель української словесності виступає одним із провідних об'єктів освітнього процесу, від якого в повній мірі залежить якість навчання та виховання. Важливим є факт того, що навіть до сьогоднішнього дня між дослідниками тривають різні дискусії стосовно того, яким має бути сучасний педагог і як повинен здійснюватися процес формування його професійних якостей. Для реалізації нового Державного стандарту базової середньої освіти нагальним є питання вдосконалення майстерності вчителя української словесності. Модернізація шкільної освіти вимагає від учителів-словесників розширення знань у галузі вимог нового освітнього стандарту та особливостей побудови уроків української мови й літератури відповідно до цих вимог. Беручи до уваги положення НУШ, сучасний учитель зобов'язаний стати справжнім професіоналом, який буде здатний вирішувати завдання загального розвитку дітей психолого-педагогічними засобами. Провідне значення відіграє сама структура та технологія здійснення навчальної програми професійного розвитку вчителя, його свідомості, діяльності та всього педагогічного співтовариства.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Г. П. Сучасний урок української мови в контексті НУШ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. № 44(1). С.191–195.
2. Бондар Ю. В. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку на уроках української мови. *Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії* (Київ, 8 листопада 2019 р.). Вінниця : ТОВ «Твори», (29). С.10–12.
3. Горошкіна О. М. Оновлення змісту методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури в контексті НУШ / О. Горошкіна // Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти: зб. наукових праць за матеріалами міжнародної

- науково-практичної конференції «Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти», присвяченої 205-річчю Університету Ушинського (6 червня 2022 року) / [редкол. : А. М. Богущ, Л. І. Березовська, Ю. А. Руденко]. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2022. – С. 28–32.
4. Дубровський Р.О. Маркери професійної компетентності вчителя української мови та літератури. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Київ. 2022. С. 99–106.
  5. Запорожцева Ю. С. Основні компоненти професійного саморозвитку сучасного педагога в контексті професійного стандарту. *Педагогічна Житомирщина*. 2023. № 2 (30). Житомир. С.1–6.
  6. Когут О.І. Професійний розвиток педагога: виклики Нової української школи. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2018. № 61. С. 65–73.
  7. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/novaukrainska-shkola> (дата звернення: 06.02.2024).
  8. Павлик Н. В., Іванова О. В. Психологічні засоби професійного розвитку педагога Нової української школи : метод. посіб. За ред. Н. В. Павлик. Київ, 2022. 202 с.
  9. Подлевська Н. В. Сучасні технології в навчанні української мови у Новій українській школі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. Вип. 206. С. 26 –270.
  10. Приходько О. Ю. Професіограма вчителя української мови й літератури в контексті Нової української школи. *Дивослово*. 2019. № 2 (743). С. 15–21.
  11. Хвашевська О., Заміуська О. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті НУШ. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. Вип. 8(2). С. 51–61.

Працюю так, щоб урок географії став твором мистецтва...

Мокринська Олена,
учитель географії,
спеціаліст вищої категорії, учитель-методист
КЗ «Дергачівський ліцей № 1 імені Данила Бакуменка
Дергачівської міської ради Харківської області,
mokrinska.lena@gmail.com

---

*Переконана, що сучасний педагог – це вже не транслятор нових знань. Це фактично наставник, який уміє організувати процес навчання здобувачів освіти. Це ментор, до кого учень приходиться сам. Це **фасилітатор**, який уміє цей процес зробити ефективнішим, і зрештою, це особистість, яка сама розвивається та сприяє розвитку інших, працює як гід, що веде за собою та показує, на що спроможна сучасна наука.*

Нам, учителям, довірили найдорожче – дітей, нашу надію, наше майбутнє. Саме ми виховуємо майбутніх повноцінних членів суспільства. Кожен учитель, і я особисто, намагається вселити дітям віру у власні сили, розвивати самостійність та ініціативу, спонукати до творчої праці, аби не зникло бажання щоразу піднятися на сходинку вище. Тож нехай творчість окрилює, а натхнення перетворює нашу вчительську працю з буденної на цікаву й неординарну. Як зробити працю педагога цікавою, урок географії неповторним, а дітей щасливими, розповідаю у своїй статті, що може бути корисною для педагогів, які прагнуть, щоб уроки були цікавими, доступними, шукають ефективні шляхи для досягнення мети.

Ключові слова: фасилітатор, інтерактивні сервіси, гейміфікація, Web-сервіси, інформаційно-цифрова компетентність.

Актуальність теми обумовлена сучасними тенденціями в освіті. Сьогодні школа повинна забезпечити формування і розвиток інтелектуальної, творчої та ініціативної особистості, здатної жити за нових умов, реалізувати себе в житті, бути успішною, сприяти розвитку суспільства. У світі використовується понад триста педагогічних технологій, а треба знайти найбільш ефективні, що дадуть можливість досягти освітніх

цілей. З одного боку, це потреба, а з іншого – проблема, оскільки дистанційне навчання, що вимагає використання інформаційно-комунікаційних технологій, є динамічним процесом, який постійно трансформується. Вивчення географії в умовах нової української школи потребує нового розуміння концепції географічної науки.

Отже, завдання вчителя сьогодні – відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне та змінити, модернізувати, трансформувати освітній процес так, щоб забезпечити його дослідницький, пошуковий характер і сприяти розвитку мислення, творчих здібностей, самореалізації здобувачів освіти.

Мета статті – знайти відповіді на питання: «Як зацікавити здобувачів освіти, як мотивувати до навчання, якими способами розвивати навички, як зробити навчання в цілому ефективним?».

Основними завданнями в умовах дистанційного навчання є:

- охарактеризувати засоби організації освітнього процесу та його ефективність;
- розкрити особливості інструментів;
- показати основні інноваційні платформи;
- підвищити ефективність та інтенсивність уроку географії.

Тому тема мого науково-методичного вектора «Упровадження цифрових технологій на уроках географії з метою формування творчої особистості учнів в умовах дистанційного навчання» сприяє постійному підвищенню професійного рівня застосування сучасних технологій в освітньому процесі.

Вважаю, що сучасний урок – це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учнів. Конструюючи урок, здійснюю творчий підхід. Створюючи щось нове, експериментую. Кінцевий результат вартий того! Кожен урок є захоплюючим для учнів і веде їх стежиною знань і вмінь, показує напрям руху, спрямовує діяльність, додає впевненості в діях. Прагну побудувати свій урок так, щоб учні відчули себе справжніми мандрівниками.

Надаю інформацію щодо змісту й обсягу навчального матеріалу, завдань та їх засвоєння. Здійснюю перевірку й оцінку, готую відгуки про результати виконаних вправ. Саме педагог виконує роль сполучної ланки між усіма учасниками навчального процесу. Навчаю ліцеїстів чітко усвідомлювати мету, план виконання завдань, володіти інструментами й методами навчання, що є однією з вимог модельної програми з географії. Умови Нової української школи підштовхнули мене до пошуків нових методів і підходів. Таким чином, готуючи урок географії, прагну допомогти школярам ефективніше та краще запам'ятати матеріал, для цього використовую різноманітні **інтерактивні сервіси**.

Усвідомлюю, що дистанційна освіта є невід'ємним явищем процесу навчання та вдосконалення, прямо впливає на якість надання освітніх послуг. Тому моє головне завдання – відібрати зі своїх методичних надбань усе прогресивне, модернізувати, трансформувати навчальний процес так, щоб забезпечити його дослідницький, пошуковий характер.

Переконана, що застосування «цифрових» технологій в освіті наразі є однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Вони дозволяють інтенсифікувати його, збільшити швидкість і якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань, зробити навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним одночасно. Тому я пройшла курси підвищення кваліфікації «Цифрові інструменти GOOLE для освіти» і маю три рівні, щоб крокувати в ногу з цифровим поколінням моїх учнів. Перевагу віддаю використанню хмарних технологій у своїй професійній діяльності, бо насамперед – це доступність і безкоштовність, відсутність витрат на програмне забезпечення, технічну підтримку роботи програмного засобу, інтерактивність, групова спільна робота, можливість використання мобільних пристроїв, співпраця та взаємодія всіх учасників освітнього процесу, можливість

доступу до навчальних матеріалів із будь-якого пристрою (планшет, смартфон) за наявності високошвидкісної мережі Інтернет. За допомогою сучасних **веб-сервісів** можна легко і швидко створювати різні ситуації та інтерактивні завдання для активної взаємодії з учнями. Наразі є велика кількість сучасних технологій візуалізації інформації: мобільне навчання, хмарні технології, віртуальні лабораторії, **гейміфікація**, робототехніка, скрайбінг, створення інтелект-карт тощо.

Сьогодні я не уявляю свого уроку без нових технологій, які розширюють можливості процесу навчання, сприяють формуванню необхідних компетентностей. Збільшений інформаційний простір, потреба у виборі правильного рішення унеможливають використання традиційних форм роботи. **Інформаційно-цифрова компетентність** суттєво допомагає в навчанні: формує предметні знання, уміння та навички, сприяє візуалізації навчального матеріалу, економії часу, забезпечує online оцінювання та відкритість освітнього середовища. На уроках географії разом з учнями використовую сучасні пристрої для добору інформації, її обробки, створення інформаційного продукту, збереження його та передачі. Така спільна пошукова діяльність у результаті підвищує рівень інформаційної компетентності учнів.

Дистанційна форма навчання суттєво відрізняється від традиційної, тому переді мною постало завдання забезпечити доступність навчального матеріалу. *На уроках географії головним є не накопичення знань і вмінь, а самостійна та практична діяльність, у процесі якої учні поринають в атмосферу творчої активності.* Прикро, що здобувачі освіти, які добре знають теоретичний матеріал, часто не можуть показати свої знання на практиці. *За допомогою інтернет ресурсів за короткий проміжок часу прагну донести до учнів великий обсяг матеріалу, який викликає інтерес до теми, при цьому відпрацьовую логіку мислення, формую вміння самостійно виражати думку, підвищую емоційний рівень уроку, удосконалюю предметні компетенції учнів.*

Обрала платформу Google Classroom, що являє собою сервіс, який дозволяє організувати онлайн навчання. У Classroom створила власний віртуальний клас і окремі курси, присвоїла їм унікальні коди, за якими учні отримали доступ.

За допомогою Google Classroom створила свої «Класи» з вивчення курсів географії, де публікую навчальні матеріали, відео, презентації, створюю цікаві завдання та ділюся ними, оцінюю рівень засвоєння знань і стежу за прогресом учнів. Ця платформа дозволяє створювати завдання в тестовій формі, що є актуальним при перевірці рівня здобутих знань і тренуванні учнів перед складанням ЗНО і НМТ. Найпростіший варіант – конструктор тестів сервісу Google Форми – дозволяє мені створювати питання різних типів, проставляти бали для оцінювання. Створила та провела апробацію тестів із таких тем: «Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні» (9 клас) (<https://forms.gle/xKZwR7GF8jR2Gvq76>), «Клімат України» (8 клас), «Африка» (7 клас), «Атмосфера», «Гідросфера», «Літосфера» (6 клас), а також велику кількість олімпіадних завдань. Отримані результати учнів після виконання тестів автоматично відображаються в статистичних таблицях і діаграмах, що дає змогу мені бачити загальну картину результатів роботи й у повній мірі проаналізувати відповіді та забезпечити зворотний зв'язок, урахувати втрати й розриви.

Також школярі можуть додатково переглядати навчальні матеріали в зручний час. Дуже спрощує роботу багатofункціональність цієї платформи. Вона дозволяє проводити безпосередньо онлайн-зустрічі – Google meet.

Для онлайн-конференцій, зустрічей обрала сервіс Zoom. Для цього необхідно було зареєструватися, створивши окремий обліковий запис. Його користувачі можуть застосовувати відповідний додаток не лише на комп'ютері, а й на смартфоні чи планшеті. Будь-який користувач, маючи посилання чи ідентифікатор відеоконференції, може приєднатися до неї. Можна планувати заняття заздалегідь, а також створювати посилання для постійних зустрічей у фіксований час. У платформу вбудована

спеціальна інтерактивна дошка, яку використовую як традиційну класну, на якій ми працюємо разом із учнями. Також є можливість швидко та легко перемикається з інтерактивної дошки на демонстрацію екрана.

Використовую такі сервіси:

Щодо створення хмари тегів (слів) – Wordart.com (<https://wordart.com/>), Worditout (<https://worditout.com>) – web-сервіси для візуалізації. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми в більш наочний спосіб. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Сервіси для створення хмар слів – корисний у навчанні інструмент, який має успішне застосування практично на всіх етапах уроку. Складену хмару можна роздрукувати й використовувати як роздатковий матеріал, вивести на інтерактивну дошку або екран, використовувати як один із прийомів, що застосовуються на уроці, самостійно учнями при виконанні домашнього завдання. Кольорова хмара зі слів привертає погляд до об'єкта, спонукає учня зосередитися на матеріалі. Хмара слів краще запам'ятовується, а також зрозуміла для кожного. За допомогою неї можна донести більше інформації, при цьому кожен зможе пізнати щось важливе для себе. Так, наприклад, створення хмари «Світовий океан» (6 клас), «Внутрішні води Південної Америки» (7 клас) (<https://drive.google.com/file/d/1s1fMVAIlvZgKaePKLXOiuSYOaYMK-jaQ/view?usp=sharing>) сприяло швидкому запам'ятовуванню географічної номенклатури. Новий вид роботи завжди викликає захоплення, цікавість.

Kahoot, Plickers, ClassMarker (<https://www.classmarker.com/>) – web-сервіси, що дозволяють легко створювати, обмінюватись і грати у веселі навчальні ігри або вікторини під час уроку в 6, 7, 8 класах. Такий вид роботи сприяє формуванню пізнавального інтересу учнів, оскільки результати автоматично оцінюються та відображаються в режимі реального часу.

Quizizz (<https://quizizz.com>) – це сервіс для створення вікторин і тестів. Він використовує подібну навчальну техніку, що й Kahoot. Quizizz можна застосовувати в режимі реального часу в класі, а також як окреме позакласне завдання для учня, обираючи режим Play Live («гра в реальному часі») чи Homework («домашня робота»). Сервіс дає змогу стежити за прогресом кожної дитини. Розробила вікторини «Природні зони. Ґрунти» (11 клас), «Нерудні корисні копалини» (9 клас) (<https://quizizz.com/join?gc=82404742>) та багато інших.

Не можна не зупинитися на платформі Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>) – для створення інтерактивних навчальних додатків, яка дозволяє вести аналітику освітнього процесу та реалізовувати стратегії індивідуального підходу. Є бібліотека ресурсів, а також можливість створювати запитання. Принцип роботи такий: розробляю інтерактивний навчальний матеріал із певної теми, учні отримують доступ до навчального матеріалу та розпочинають роботу. У режимі реального часу можна відслідкувати прогрес кожного здобувача освіти. Classtime допомагає економити час і мати більше впливу на ліцеїстів. Учні мають можливість бачити оцінку та здійснити аналіз свого PDF-звіту про результати на учнівському порталі Classtime. Також у реальному часі використовую чат Учень-Учитель, що є ефективним під час зворотного зв'язку. За допомогою платформи розробила велику кількість тестів: 6 клас, із тем «Глобус – модель Землі», «Літосфера», «Атмосфера»; 7 клас: «Африка», «Південна Америка», «Євразія» (<https://www.classtime.com/code/JY5WK2>); 8 клас: «Води суходолу і водні ресурси», «Ландшафти України» (<https://www.classtime.com/code/E68ERZ>); 9 клас: «Металургійне виробництво», «Машинобудування», «Хімічна промисловість» (<https://www.classtime.com/code/P3V2GM>).

Ігрова діяльність усе частіше виражається у формі гейміфікації. Вона покликана допомогти організувати активне освітнє середовище, забезпечити різні форми інтегрованого навчання, розвитку учнів відповідно до Концепції Нової української школи. Неоціненну допомогу надає мені використання онлайн-сервісу LearningApps.org ([LearningApps.org](https://www.learningapps.org/)), який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Використовую їх у

роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи для учнів. Вправи, створені в LearningApps, дають змогу одночасно всім учням виявити свої здібності, реалізувати особистісний підхід. Кожна вправа сприяє виробленню певних знань, умінь, навичок, значно покращує запам'ятовування певної інформації. Взагалі завдань дуже багато. Наприклад, під час вивчення теми «Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси» використовую вправу «Корисні копалини України».

За допомогою платформи Rebus створила цікаві та корисні загадки, логічні ігри, ребуси для учнів 6-7 класів.

NASA створила геосервіс World Wind (<https://worldwind.arc.nasa.gov>). Це тривимірний віртуальний географічний глобус, на якому можна побачити не лише адміністративні кордони, населені пункти, а й більш детальну інформацію про територію (назву вулиці, номер будинку). За допомогою сервісу з учнями 6 класу прокладали маршрут від свого дому до школи.

Також на уроках використовую QR-коди, за допомогою яких можна зашифрувати й отримувати швидкий доступ фактично до будь-якої інформації в мережі Інтернет: відео на YouTube, певної геолокації на Google картах тощо.

Використання QR-кодів на уроках забезпечує ефективність і результативність навчального процесу, розвиває критичне мислення та творчий потенціал учня, тренує розумові здібності, розвиває навички й уміння. QR-код ефективно використовується в суспільному житті, полегшуючи доступ до інформації. Простота в читанні та сканування з числових пристроїв дозволяє дуже швидко переносити інформацію в електронний вид, не вимагаючи ручного набору.

За допомогою цієї технології ліцеїст може отримати набагато цікавішу та більш насичену інформацію, ніж просто текст, ілюстрації. На своєму мобільному пристрої школяр може прослухати аудіозапис, подивитися відеофрагмент або цілу колекцію зображень – можливості практично безмежні.

У своїй практиці QR-коди на уроках використовую з метою:

- пошуку додаткової інформації;
- перегляду відео, а також віртуального експерименту;
- перевірки знань учнів, кодуючи тести, кросворди та ігрові прийоми;
- опрацювання додаткової літератури.

Використовую сайт Windy (<https://www.windy.com/?47.850,35.283,5>), який надає можливість детально ознайомитися зі змінами погоди на певній території: температура повітря, напрям і сила вітру, хмари, опади. Наприклад, вивчаючи тему «Клімат» у 6 та у 8 класах, учні можуть самостійно спостерігати процеси, які відбуваються на Землі, що сприяє кращому розумінню ними природи досліджуваного явища, розвиває вміння спостерігати й аналізувати побачене.

Особливо цікава добірка відеоматеріалів про визначні місця України «Сім чудес України» (<https://7chudes.in.ua>), задум якої – показати Україну з боку непересічності та унікальності в природному та історико-культурному форматі. Фрагменти відеофільмів показують учням 8-9 класів на уроках у межах програми. Це сприяє розширенню знань про цікаві місця в Україні та формує просторове уявлення головних пам'яток України.

Під час кожного уроку намагаюсь урізноманітнити діяльність учнів ігровими інтерактивними завданнями, які підтримуються мобільними пристроями.

Наприклад, Seterra (<https://online.seterra.com/ru>) – захоплююча освітня географічна гра, яка дозволяє закріпити знання. Часто використовую її під час вивчення теми в 10 класі «Політична карта світу». Граючись, можна в цікавий спосіб запам'ятати розташування країн, їх столиць, прапори, номенклатуру – від найбільш визначних географічних об'єктів до найдрібніших.

Упевнена, що застосування цих сервісів, мобільних додатків, мультимедіа сприяє розвитку та соціалізації учнів, формує їх загальну культуру, світоглядні орієнтири,

екологічний стиль мислення та поведінку, творчі здібності, дослідницькі навички й навички життєзабезпечення, здатність до саморозвитку й самоутвердження в умовах освітніх викликів і втрат, а також дає можливість підвищити рівень професійної підготовки вчителя, адже «Педагогічна ідея – це повітря, у якому розправляє крила педагогічна творчість», – так стверджував великий український педагог Василь Сухомлинський. Мені його думка близька, бо я теж навчаю, надихаю, запалюю, наповнюю сенсом життя юне покоління.

Таким чином, у статті я розповіла про свою «майстерню педагогічних засобів», а кожен учитель створює її для себе. Мені буде приємно, якщо географічні застосунки з моєї майстерні стануть вам у нагоді.

Список використаних джерел

1. Деякі питання організації дистанційного навчання: наказ МОН України від 08.09.2020, №1115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE35224.html
2. Про Інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений 30 вересня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
4. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015, № 1115 від 08.09.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
5. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dub-osvita.gov.ua/polozhennya-pro-distancijnu-formu-zdobuttya-povnoi-zagalnoi-serednoi-osviti-09-21-11-21-10-2020/>
6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів НУШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuysya-poetapno-z-2022-roku>
7. Навчальні програми для 10-11 класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
8. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-IX?fbclid=IwAR3HPX7nGuTO1v2MGtHJ1p0zWxrQUiuf7N07Ir3-KCwI-Ed2fpo9nbDPwRY#Text>
9. Синхронне й асинхронне дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/78950/>
10. Волокита А. Специфіка інформаційних систем на основі технології cloud computing [Електронний ресурс] / А. Волокита, В. Мухін, В. Стешин. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vcndtu/2011_53/29.htm
11. Корбут О. Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/korbut_o_g_tezi.pdf

---

Компетентність учителя в медіапросторі – інноваційний крок у методиці навчання природничих дисциплін

Юзбашева Галина,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін КВНЗ
«Херсонська академія неперервної освіти»
galina.yuzbasheva@gmail.com

Складні часи, які переживає зараз Україна, національна освіта: повітряні тривоги, невпевненість, стрес, психоемоційний стан, дезорієнтацію, що призводить до нестабільності в населення, до великої кількості фактів, які з'являються в медіапросторі.

Пандемія коронавірусу, повномасштабна війна створили велику проблему: як передавати знання та навички при вкрай обмеженій можливості безпосередніх людських контактів? Як формувати інформаційну гігієну здобувачів освіти у закладах повної загальної середньої освіти? Розуміємо, що з розвитком компетентності вчителя в медіапросторі без інформаційно-цифрових технологій не справитись [2, с. 3].

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності є однією з професійних якостей фахівця, що визначає вектор розвитку світового співтовариства у XXI столітті. Рада Європи до числа найбільш значущих для людини (ключових) компетенцій віднесла компетенції, пов'язані з її життям в інформаційному суспільстві, включивши до їх переліку володіння новими технологіями пошуку і обробки інформації, розуміння доцільності їх застосування, здатність критичного ставлення до розповсюджуваних по каналах ЗМІ повідомлень, уміння захищатися від негативних впливів мас-медіа. Означені цілі стали стрижневими для медіаосвіти – наряду в педагогіці, що досліджує особливості вивчення здобувачами освіти закономірностей масової комунікації (преси, ТВ, радіо, відео, Інтернет та ін.). З цих причин підготовка молоді до життя й професійної діяльності у високорозвиненому інформаційно-комунікаційному середовищі, під яким будемо розуміти сукупність умов, що забезпечують здійснення діяльності користувача з інформаційним ресурсом, а також інформаційну взаємодію з іншими користувачами за допомогою інтерактивних засобів інформаційних і комунікаційних технологій, взаємодіючих із ним як із суб'єктом інформаційного спілкування й особистістю, входить до переліку провідних завдань сучасного закладу освіти.

Проблеми взаємодії ЗМІ й закладу освіти стали особливо актуальними в період становлення демократичного суспільства, коли достовірність змісту медіаповідомлень не перевіряється і читачі постають перед вибором із них таких, які можна вважати істинними та використовувати для розв'язання професійних і побутових завдань. Аналіз досвіду закладів середньої освіти зі здійснення медіаосвіти здобувачів освіти дає підстави для висновку, що більшість учителів не враховує той факт, що найбільш значні зміни сьогодні відбуваються саме в інформаційній галузі й що через широке поширення засобів масової інформації дитина постійно виявляється під «ударом» безлічі інформаційних потоків. І вплив цих потоків ні батьками, ні вчителями, як правило, не контролюється, практично не прогнозується і не враховується. З означених підстав медіаосвіта вчителя як складова його методичної підготовки до навчання здобувачів освіти свого предмета є **актуальною** та потребує найшвидшого розв'язання.

Медіаосвіта в сучасній ситуації – це:

- 1) стратегічний інструмент протидії агресивному впливу дезінформаційних кампаній;
- 2) вакцинація проти інфомедії;

- 3) відповідальність кожного громадянина за поширення інформації;
- 4) контроль власних емоцій і володіння інструментами критичного аналізу для дотримання щоденної інформаційної гігієни [3].

Зростання ролі засобів масової інформації в освітніх процесах і складність реального їх використання, а також зміна «дидактичного ландшафту», в умовах якого має здійснюватися підготовка здобувачів освіти до життя в інформатизованому суспільстві, вимагають визначення змісту медіаосвіти вчителя, без набуття якої неможливо розв'язати дане соціальне замовлення закладу середньої освіти. Це і стало **метою нашої статті**. Для її забезпечення необхідно було розв'язати низку **завдань**, до складу яких увійшли: з'ясування структурного складу медіакомпетентності вчителя природничих дисциплін, визначення змісту кожного її компоненту, виділення видів робіт, виконання яких у процесі вивчення природничих дисциплін дасть можливість учителю залучити здобувачів освіти до роботи з мас-медіа.

Вивчення нормативних документів дало підстави для висновку, що медіаосвіта педагогічних кадрів є проблемою державного рівня, а завдання підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, що володіють необхідним рівнем медіакомпетентності, актуальне на всіх рівнях державної системи педагогічної освіти (довузівська підготовка, підготовка у ЗВО, післядипломна підготовка) [1, с. 4].

Аналіз досвіду підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у царині мас-медіа та інформаційних і комунікаційних технологій дозволив констатувати, що:

- 1) необхідними умовами формування медіакомпетентності вчителя є наявність фундаментальної підготовки з інформатики, без якої неможлива експлуатація засобів ІКТ і реалізація їх потенціалу в освітніх цілях, а також знань із психолого-педагогічних наук, засвоєння яких необхідне для ефективного здійснення всіх функцій, пов'язаних із використанням засобів мас-медіа в навчальному процесі;
- 2) формування медіакомпетентності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти може бути забезпечене за умови відповідності структури й змісту їх підготовки сучасним тенденціям розвитку інформатики й ІКТ в освіті, відбору змісту і форм навчання відповідно до видів інформаційної діяльності вчителя кожного фаху, а також орієнтації навчально-пізнавальної діяльності на розвиток професійної освітньої активності майбутнього педагога в цьому аспекті методичної роботи. Аналіз стану підготовки майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти дозволяє констатувати, що програми підготовки майбутніх учителів у стінах вищих педагогічних закладів сьогодні орієнтовані на формування в них загальнокористувацької та загальнопрофесійної (базової) складових медіакомпетентності; умови для формування предметної складової медіакомпетентності є недостатніми для подальшого здійснення медіаосвіти здобувачів освіти під час навчання свого предмета;
- 3) в умовах недостатньої готовності вчителів до впровадження мас-медіа в освітній процес до завдань підвищення їх кваліфікації в післядипломний період мають увійти такі, що пов'язані з формуванням власної медіаграмотності та медіаграмотності здобувачів освіти.

Концептуальні підходи до формування медіаграмотності здобувачів освіти засобами середньої освіти пов'язані з використанням засобів ІКТ в освітньому процесі, що вимагає від учителя:

- знання психолого-педагогічних аспектів інформатизації базової середньої освіти (мотивації та врахування індивідуальних особливостей учнів при роботі в Інтернеті, способів активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти);

- розширення можливостей пред'явлення навчальної інформації з використанням ІКТ і управління роботою здобувачів освіти в пошукових мережах;
- зміни характеру інформаційної взаємодії учасників освітнього процесу;
- забезпечення умов для реалізації діяльнісного підходу в навчанні;
- застосування моделей використання засобів ІКТ в освітньому процесі, що реалізують найбільш перспективні їхні можливості (забезпечення зворотного зв'язку; можливість обробки більших обсягів інформації за малий проміжок часу; наочне представлення досліджуваних об'єктів, процесів і закономірностей; приймання та передача даних по мережі; архівне зберігання більших обсягів інформації; автоматизація процесів обчислювальної та інформаційно-пошукової діяльності, а також обробки результатів експериментів; автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організація керування навчальною діяльністю та контролю результатів отриманих знань здобувачів освіти).

Перелік наведених функціональних обов'язків, якими повинен оволодіти вчитель для навчання здобувачів освіти в інформатизованому освітньому середовищі, дозволяє зробити висновок про доцільність виділення в його медіаосвіті світоглядного, методологічного та прикладного блоків, а також визначення основних цілей використання медіа в освітньому процесі закладів середньої освіти: як інструмента для обробки навчальної інформації; як помічника у навчанні за умов збагачення змісту і впливу медіаінформації на рівень знань здобувачів освіти; як засобу комунікації; як інструменту моделювання дійсності та дослідження її властивостей.

З огляду на зазначене вважаємо за доцільне виділення в структурі медіакомпетентності вчителя природничих дисциплін трьох складових: загальнокористувацької, загальнопедагогічної та предметної медіакомпетентності.

Вимоги до базової (загальнопедагогічної) медіакомпетентності вчителя, що забезпечують ефективність освітнього процесу з використанням засобів інформатики й ІКТ, можуть бути представлені в такому обсязі:

- мати знання: про закономірності освітнього процесу в умовах інформатизації освіти, про можливості засобів ІКТ у сфері педагогіки, про нормативно-правові аспекти використання освітніх ресурсів, представлених у цифровій формі; підходів до педагогіко-ергономічної оцінки технічних і програмних засобів інформатизації та комунікації, використовуваних в освітньому процесі; фізіолого-гігієнічних і психолого-педагогічних вимог до роботи здобувачів освіти із засобами інформатизації та комунікації;
- мати вміння й навички: з використання різних стандартних додатків; створення баз даних освітнього призначення з використанням стандартних додатків і спеціалізованих програм; підготовки найпростіших графічних ілюстрацій засобами растрової та векторної графіки; використання інструментальних програмних засобів розробки педагогічних додатків, у тому числі й у процесі організації психолого-педагогічної діагностики й тестування, оцінки умінь здобувачів освіти з використанням засобів автоматизації; керування освітнім процесом із використанням стандартних додатків і спеціалізованих програм; створення власних інтернет-ресурсів освітнього призначення за допомогою html-редакторів, стандартних додатків і спеціалізованих інструментальних засобів;
- мати практичний досвід: використання в процесі підготовки до уроку баз і банків даних навчально-методичних розробок, іншого потенціалу розподіленого інформаційного ресурсу локальних і глобальних інформаційних мереж; організації різних видів навчальної діяльності на

уроках з обробки, зберігання, передачі навчальної інформації, а також при реалізації інформаційної взаємодії між учасниками освітнього процесу з використанням інформаційних програм, реалізованих на базі технології Мультимедіа (на CD-ROM) і ресурсів телекомунікаційних мереж (Web-Додатка); участь у роботі мережних об'єднань викладачів, в інтернет-конференціях із метою підвищення свого професійного рівня.

Вимоги до предметної складової медіакомпетентності вчителя природничих дисциплін можуть бути сформульовані в такий спосіб :

- володіти технологією комп'ютерної гри, де здобувачі освіти набувають когнітивних навичок, які стосуються не лише змістових аспектів гри, але її логіки та пов'язаних із нею стратегій [2];
- у плануванні уроку звертати увагу на формулювання питань, підбір завдань на основі спостережень, аналізу на практиці, наукове пояснення термінів, критичне осмислення [5] ;
- мати знання: про сучасні інформаційні системи, значущі для освоєння змістовних ліній Природничої освітньої галузі та формування міжпредметних зв'язків у природничих курсах (хімія, географія, біологія, фізика) й інформатики; про природничі основи створення засобів ІКТ; про сучасну педагогічну практику використання засобів ІКТ у процесі вивчення природничих дисциплін; про основні мультимедійні та мережні освітні ресурси з дисциплінами, реалізовані на CD-ROM і Web-Сайтах, та особливості методичних підходів до викладання природничих дисциплін в умовах інформатизації освіти;
- володіти вміннями і навичками: відбору технічних і програмних засобів ІКТ на основі педагогіко-ергономічної оцінки, використання яких доцільне у процесі вивчення природничих дисциплін; створення власних мультимедійних матеріалів базовими засобами ІКТ і спеціальними інструментальними засобами на основі бібліотек електронних наочних приладів із хімії, біології, географії, фізики й інших інформаційних джерел; використання засобів ІКТ у якості інструментів пізнання фізичних об'єктів, явищ, процесів при здійсненні експериментальної діяльності за рахунок реалізації можливостей комп'ютерного моделювання; керування за допомогою засобів ІКТ реальними об'єктами, лабораторними установками або експериментальними стендами, моделями різних об'єктів, явищ, процесів, промислових або лабораторних установок;
- мати практичний досвід: комп'ютерного моделювання освітніх процесів, надмірно швидких або повільних, небезпечних або дорогих для відтворення в сучасних умовах; проведення комп'ютерних експериментів; керування навчальним, демонстраційним устаткуванням, що може бути з'єднане з комп'ютером; використання програмних засобів і апаратного обладнання для здійснення інформаційної діяльності зі збору, обробки, зберігання та передачі інформації під час здійснення природних експериментів (реальних і «віртуальних»); автоматизації процесів обчислювальної та інформаційно-пошукової діяльності; комп'ютерної візуалізації інформації про досліджувані об'єкти, приховані в реальному світі, побудови на екрані графіків і діаграм, що описують динаміку досліджуваних закономірностей.

Визначення напрямів оновлення підходів до організації освітнього процесу, орієнтованого на підготовку здобувачів освіти до життя в інформатизованому суспільстві, спонукало до аналізу досвіду з розв'язання цієї проблеми вчителями і науковцями. Результатом пошуку став висновок про те, що важливими для медіаосвітніх цілей можуть бути результати, пов'язані з:

- включенням позашкільної інформації в систему формування знань в освітньому процесі та використанням цих знань при сприйнятті й критичному осмисленні медійної інформації;
- формуванням у здобувачів освіти умінь правильно її інтерпретувати й розуміти сутність повідомлень та їх адресну спрямованість і мету інформування;
- виробленням у здобувачів освіти особистісної позиції стосовно схованого змісту інформації;
- знаходженням необхідної інформації в різних джерелах та її систематизацією за заданими ознаками;
- переведенням візуальної інформації з однієї знакової системи кодування в іншу;
- трансформуванням інформації, зміненням її обсягу, форми, знакової системи, носія відповідно до мети комунікативної взаємодії та особливостей аудиторії, для якої вона призначена;
- знаходженням помилок в одержаній інформації та внесенням пропозицій з їхнього виправлення;
- сприйманням альтернативних точок зору й висловлюванням обґрунтованих аргументів «за» і «проти» стосовно кожної з них;
- установленням асоціативних і практично доцільних зв'язків між інформаційними повідомленнями;
- виділенням головного в повідомленні та іншими прийомами роботи зі змістом інформації.

Досягнення означених результатів вимагає від учителів відповідної підготовки, пов'язаної з умінням здійснювати свою професійну діяльність в умовах широкого впровадження засобів інформаційних і комунікаційних технологій в освітній простір закладу. Наявність цих умінь свідчатиме про рівень сформованості їх медіакомпетентності, яку розумітимемо як здатність педагога вирішувати професійні завдання з використанням мас-медіа й ІКТ, а саме:

- здійснювати інформаційну діяльність із підбору, обробки, передачі та зберігання інформаційного ресурсу, з продукування інформації з метою автоматизації процесів інформаційно-методичного забезпечення;
- оцінювати й реалізовувати можливості електронних видань освітнього призначення та наявних у мережі Інтернет інформаційних освітніх ресурсів;
- організовувати інформаційну взаємодію між учасниками освітнього процесу й інтерактивним засобом, що функціонує у межах ІКТ;
- створювати й використовувати психолого-педагогічні тестувальні методики, що діагностують, контролюють і оцінюють рівень знань тих, кого навчають, їх просування в навчанні;
- здійснювати навчальну діяльність здобувачів освіти з використанням засобів ІКТ з метою, що відбиває особливості конкретного навчального предмета, які для природничих дисциплін пов'язані із засвоєнням теоретичного матеріалу, розв'язуванням задач і досліджуванням (виконанням експерименту).

Висновок. Медіакомпетентність учителя можна розглядати як ресурс, що спроможний на формування ключових компетентностей здобувачів освіти в закладах повної загальної середньої освіти. Сучасні електронні медіа (насамперед, телебачення, персональні комп'ютери й Інтернет) і відповідні їм медіапродукти, поєднуючи в собі можливості всіх існуючих до цього засобів масової інформації та комунікації, реалізують комплекс функцій і вплив на аудиторію. З одного боку, ця багатофункціональність, дійсно, відкриває широкий діапазон можливостей для вдосконалення освітнього процесу. З іншого – вимагає від педагогів, які

використовують електронні медіа й ресурси у своїй роботі, ретельного планування та чіткого розуміння цілей і завдань своїх занять. Умовою позитивного впливу мас-медіа на результативність навчання здобувачів освіти є володіння вчителем інформацією про існуючі медіапродукти навчального призначення й умінням ефективно їх використовувати в освітньому процесі, а також умінням розвивати критичне мислення та створювати власні ресурси.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1HrHyB78NcYXPQSp-cMjWHstAHM1z0tQ> (дата звернення 14.02.2024 р.).
2. Тулодзєцький Г., Георгієв Б., Графе С. Медіаосвіта в школі та на уроці: основи і приклади. Київ: Академія української преси. Центр вільної преси. 2020. 405 с.
3. Іванова Т., Ізбаш С. Методичні «родзинки» онлайн-тренінгу з медіаграмотності. Будь у тренді: міг онлайн! : практичний посібник. Київ: Академія української преси. Центр вільної преси. 2020. 96 с.
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція 2016 р.). За ред. Л. А. Найдонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
5. Григорович О. Медіаграмотність на уроках хімії: навчальне видання. За ред. Волошенюк О., Іванова В. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 53 с.

Удосконалення професійних компетентностей учителів різних навчальних дисциплін для підготовки обдарованих учнів до участі в олімпіадах і конкурсах учнівської творчості

Посмітна Юлія,
завідувач Центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ
«Харківська академія неперервної освіти»
posmitnaya.yulya@gmail.com

---

*Найважливіше завдання школи –
розкрити творчі здібності, обдарування
та таланти всіх вихованців.
В. О. Сухомлинський*

Нова українська школа сьогодні на перший план виносить питання формування та розвитку успішної особистості, здатної до самореалізації у професійній діяльності, особистому й соціальному житті. У складних реаліях сьогодення вже недостатньо мати великий обсяг академічних знань, важливим і необхідним стає вміння презентувати й застосовувати ці знання на практиці, у реальному житті. Формула Нової української школи розкриває її *місію* – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками, на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти.

Разом із тим упровадження освітньої політики України, що зафіксована в новому законодавстві, висуває базові цілі та основні завдання, які розглянемо в контексті теми статті.

Закон України «Про освіту» визначає, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [1].

Стаття 3 Закону України «Про повну загальну середню освіту» проголошує, що «система загальної середньої освіти функціонує з метою забезпечення: всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві» [2].

Головною метою базової середньої освіти відповідно до змісту Державного стандарту базової середньої освіти «є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії...» [3].

Серед головних завдань, визначених Положенням про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності, є такі:

- стимулювання творчого самовдосконалення дітей, учнівської молоді;
- виявлення, розвиток обдарованих учнів, надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у закладах фахової передвищої, вищої освіти;
- реалізація здібностей талановитих учнів;
- формування творчого покоління молодих науковців і практиків для різних галузей суспільного життя;
- підвищення інтересу до поглибленого вивчення навчальних, спеціальних і фахових дисциплін, формування у колах учнівської молоді навичок дослідницької роботи;
- популяризація досягнень науки, техніки та новітніх технологій;
- підвищення рівня викладання навчальних дисциплін, фахової підготовки учнів та ін. [4].

Як зазначено в Концепції Державної програми роботи з обдарованою молоддю, її метою є забезпечення підтримки обдарованої молоді шляхом створення умов для її творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку. У змісті документа зазначено про вирішення таких першочергових завдань: створення загальнонаціональної системи виявлення та відбору обдарованої молоді; визначення стратегії щодо підтримки та напрямів роботи з обдарованою молоддю; розроблення нових напрямів роботи з обдарованою молоддю шляхом створення науково-методологічного підґрунтя для розвитку ефективних систем виявлення, навчання і професійної орієнтації обдарованої молоді [5; 10, с. 31].

Як бачимо з означених документів, досягнення мети та якісного виконання завдань, поставлених державою перед педагогічною спільнотою, неможливе без безпосередньої участі в освітньому процесі висококваліфікованого педагогічного працівника – фахівця, який формує та розвиває компетентнісний потенціал учнів, їх світогляд на основі загальнолюдських і національних цінностей, майстерно прокладає

індивідуальну траєкторію розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей здобувачів освіти, необхідних для їх успіху в подальшому навчанні та самореалізації.

Саме тому сьогодні, на третьому році війни України проти російських окупантів, учителі шкіл Харківщини впевнено й мужньо продовжують тримати освітянський фронт, удосконалюють рівень своєї педагогічної майстерності, створюють умови для самореалізації та творчого розвитку наших учнів: у нетипових і складних навчальних ситуаціях формують і розвивають їх уміння та навички застосовувати набуті знання в повсякденному житті, об'єднуючи навчання з потребами реального життя, послідовно й систематично інтегрують навчальні предмети, покращуючи якість освіти, готують обдаровану молодь до участі в олімпіадних змаганнях і конкурсах учнівської творчості всіх рівнів.

Проте в сучасних реаліях війни на території України, коли учні мають обмежений доступ до освітнього процесу, потерпають від посттравматичного синдрому, відчувають зниження мотивації та пізнавальних інтересів, перебувають у небезпечних умовах, у вимушеній евакуації як внутрішньо переміщені особи або мешкають за кордоном, навчатися їм досить важко. Перед педагогічною спільнотою Харківщини з особливою гостротою постає проблема пошуку ефективних методик роботи з обдарованими учнями в умовах освітніх втрат із метою якісної підготовки їх до Всеукраїнських олімпіад із різних навчальних предметів, формування в здобувачів освіти предметних компетентностей, аби вони могли виявляти високі результати, конкуруючи з учнями з інших регіонів України, де освітній процес організований офлайн.

Разом із тим і вчительство області теж має проблему зниження рівня фахових знань і вмінь педагогів, що доводять результати сертифікації 2024 року, нещодавно оприлюднені Українським центром оцінювання якості освіти. Тільки 57% педагогів України, які зареєструвалися для участі в незалежному тестуванні, змогли подолати його перший етап. Найкращі показники продемонстрували вчителі української мови та літератури: 473 педагоги українських шкіл із 592 зареєстрованих успішно впоралися з тестовими завданнями. Другу сходинку посіли вчителі початкових класів – близько 54% педагогів пройшли перший етап, зокрема 776 педагогів із 1423 зареєстрованих успішно впорались із завданнями тестування першого етапу. Але із 506 зареєстрованих учителів математики лише 187 успішно пройшли незалежне оцінювання.

Усього за період 2019 – 2023 років 242 вчителі початкової школи, 25 учителів математики й української мови та літератури Харківщини успішно пройшли сертифікацію [9].

Розглянемо результати сертифікації вчителів Харківської області у 2023-2024 роках (табл.1).

Таблиця 1

Результати сертифікації вчителів Харківської області у 2023-2024 роках

Рік сертифікації	2023 рік		2024 рік	
	Кількість зареєстрованих учителів	Кількість учителів (%), які успішно пройшли тестування	Кількість зареєстрованих учителів	Кількість учителів (%), які успішно пройшли тестування
Учителі української мови та літератури	22	19 (86,4%)	30	27 (90%)
Учителі початкових класів	74	50 (70,4%)	81	46 (56,8 %)
Учителі математики	25	10 (41,7%)	13	5 (38,5%)

Аналізуючи дані результатів сертифікації вчителів Харківської області за два останні роки, можна простежити невтішну тенденцію до зниження показника кількості учителів (%), які успішно пройшли тестування (перший етап) у 2024 році порівняно з минулим 2023 роком [7; 8].

Тож, урахувавши ці результати сертифікації, складні умови сьогодення, а також те, що освітній процес є наскрізним, його цілісність і якість має забезпечуватися наявністю у вчителя певного рівня фахових знань і вмінь, а також загальних і професійних компетентностей, які визначені Професійним стандартом (2020 р.).

Особливу роль у підвищенні рівня професійних компетентностей учителів відіграє їх здібність до виявлення та розвитку обдарованих учнів, стимулювання їх творчого самовдосконалення, мотивування до поглибленого вивчення навчальних предметів, формування у здобувачів освіти навичок дослідницької та проєктної діяльності. Тому актуальним і важливим сьогодні також є питання опанування вчителями-предметниками дієвих методик роботи з обдарованими учнями, надання педагогам практичної допомоги щодо якісної підготовки здобувачів освіти до успішного розв'язання олімпіадних і конкурсних завдань підвищеної складності.

Відповідно до змісту Професійного стандарту провідною професійною компетентністю, згідно з трудовою функцією навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), є *предметно-методична компетентність*, що передбачає здатності моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів, формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, здійснювати інтегроване навчання, добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології в освітньому процесі, розвивати в учнів критичне мислення, здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу [6].

Також не менш важливим із точки зору виявлення та розвитку творчого потенціалу обдарованих і талановитих учнів є відповідний рівень *компетентностей учителя*:

- *лідерської та соціальної* (здатностей до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, мотивування до досягнення спільних цілей);
- *психологічної* (здатностей визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, формувати мотивацію учнів і організовувати їхню пізнавальну діяльність, формувати спільноту учнів, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки) [6].

Розвиток і вдосконалення професійних компетентностей учителів забезпечується отриманням ними фахової освіти, систематичним проходженням курсів підвищення кваліфікації, участю в заходах неформальної та інформальної освіти (тренінги, семінари, майстер-класи, практикуми, самоосвіта тощо) на засадах вільного вибору місця та способу підвищення рівня професійної майстерності.

Для ефективної підготовки обдарованих учнів до участі в олімпіадах і конкурсах учнівської творчості та підвищення предметно-методичної компетентності вчителів доцільним є організація методичних заходів для вчителів із підготовки до олімпіад і конкурсів. Ці методичні форми роботи можуть включати у програми методичних заходів обговорення та аналіз складних завдань, методику підготовки учнів, а також обмін досвідом між педагогічними працівниками.

Методисти Центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» вже декілька років поспіль систематично проводять низку пролонгованих методичних заходів з удосконалення предметно-методичної та інших професійних компетентностей учителів-предметників, які зацікавлені в підготовці учнів

до Всеукраїнських учнівських олімпіад. Ці заходи є компонентом комплексної програми підвищення кваліфікації вчителів різних навчальних дисциплін.

До програм III–IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад входить багато питань, які не розглядаються чинними навчальними програмами для закладів середньої освіти, а також часто відсутні в програмі підготовки вчителів у закладах вищої освіти. Для підвищення рівня підготовки учнів до олімпіад III та IV етапів доцільно актуалізувати знання з таких тем і сформувати навички розв'язання олімпіадних завдань високого рівня складності в учителів різних навчальних дисциплін.

Так, наприклад, програмою адресного практичного семінару з опанування навичок розв'язання ускладнених олімпіадних задач із хімії (обласного та всеукраїнського етапів), що була реалізована для вчителів Салтівського району м. Харкова у квітні – травні 2023 року (керівник – Григорович О. В., методист Центру методичної та аналітичної роботи, кандидат хімічних наук), було передбачено вдосконалення предметно-методичної та інноваційної професійних компетентностей учителів хімії через формування та розвиток навичок розв'язування олімпіадних завдань підвищеної складності за темами, внесеними до силябусу Всеукраїнської олімпіади з хімії III та IV етапів олімпіад і відсутніми в чинній навчальній програмі з хімії для закладів загальної середньої освіти.

Цей захід став результатом участі Григоровича О. В., методиста Центру методичної та аналітичної роботи, у засіданні методичного об'єднання вчителів хімії Салтівського району м. Харкова. Під час зустрічі були обговорені такі актуальні питання: аналіз результатів III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії в Харківській області, стан хімічної освіти в Україні в умовах дистанційного навчання, формування зацікавленості учнівської молоді до вивчення хімії та підготовка до участі в різних учнівських змаганнях місцевого, регіонального та всеукраїнського рівнів.

Для вчителів української мови та літератури закладів загальної середньої освіти Харківської області у 2024 році заплановано проведення онлайн-тренінгу «Алгоритм якісної підготовки здобувачів освіти до Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури в умовах освітніх втрат» (керівник – Радченко Ю.В., методист Центру методичної та аналітичної роботи) з метою надання методичної та практичної допомоги вчителям української мови й літератури щодо опанування дієвими методиками підготовки здобувачів освіти до Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури в умовах освітніх втрат.

Серед основних завдань роботи онлайн-тренінгу було передбачено: ознайомлення вчителів української мови та літератури з особливостями роботи з обдарованими учнями в контексті підготовки їх до Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури в умовах освітніх втрат; навчити педагогів діагностувати освітні втрати й розробляти корекційні заходи щодо їх подолання; скласти алгоритм якісної підготовки здобувачів освіти до Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури в умовах освітніх втрат; сприяти набуттю педагогами практичних умінь використовувати сучасні дієві методики й технології навчання, зокрема й дистанційного, які спрямовані на поглиблене вивчення та засвоєння здобувачами освіти знань із предмета для розв'язання олімпіадних завдань високого рівня складності; проаналізувати вимоги до виконання олімпіадних робіт творчого рівня та підходи щодо їх оцінювання; сформувати в педагогів уміння навчати філологічно обдарованих дітей.

Очікуваніми результатами під час навчання вчителі вдосконалять і розширять такі компетентності:

- предметно-методичну (здатність добирати й використовувати сучасні ефективні методики та технології навчання, зокрема й дистанційного,

філологічно обдарованих учнів у процесі їх підготовки до участі у Всеукраїнській олімпіаді з української мови та літератури);

- прогностичну (здатність діагностувати освітні втрати в роботі з обдарованими учнями та здійснювати їх корекцію, якісно готуючи учнів до олімпіади);
- психологічну (здатність виявляти філологічно обдарованих дітей, формувати мотивацію учнів, зокрема поглиблено вивчати українську мову та літературу, долучатися до олімпіадного руху; організовувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти).

Також своєчасним і актуальним у світлі продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» та впровадження в 7 класах із 2024/2025 навчального року нового Державного стандарту базової середньої освіти є проведення педагогічної майстерні для вчителів фізики «Фізичні задачі як засіб формування ключових компетентностей учнів в умовах реформування сучасної шкільної фізичної освіти» (керівник – Федченко С. Г., методист Центру методичної та аналітичної роботи). Метою цієї пролонгованої методичної форми є розвиток інноваційної та предметно-методичної компетентностей учителів фізики закладів загальної середньої освіти через надання методичної допомоги вчителям зорієнтуватися в просторі освітньої реформи, застосовувати фізичні задачі для формування ключових компетентностей учнів, пізнавальних інтересів та інтелектуальних можливостей здобувачів освіти, підвищуючи цим якість шкільної фізичної освіти.

Одним із дієвих способів удосконалення предметно-методичної компетентності вчителів різних навчальних дисциплін може бути створення спеціалізованих тренувальних курсів (зборів, онлайн-тренінгів) для обдарованих учнів, де вони матимуть можливість глибше вивчати предмет і розвивати свої творчі здібності через участь в олімпіадах і конкурсах, а також доцільною є співпраця із закладами вищої освіти й науковими установами для отримання додаткової підтримки та консультацій з питань підготовки обдарованих учнів.

Традиційно протягом багатьох років поспіль в організації та проведенні III (обласного) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів у Харківській області разом із фахівцями КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» беруть активну участь заклади вищої освіти м. Харкова. Останнім часом така плідна співпраця сприяє ефективній та чіткій організації олімпіад у дистанційній формі, для чого у вишах було створено організаційні комітети, безпечні та якісні технічні умови учасникам; фахові журі кожної олімпіади очолили провідні науковці; науково-педагогічні працівники вишів залучалися й до проведення відбірково-тренувальних онлайн-зборів для відбору учнів-переможців до участі в IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад (табл. 2).

Таблиця 2

Заклади вищої освіти – партнери в організації та проведенні III етапу та підготовки до IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів у 2023-2024 н. р.

Навчальний предмет	Назва ЗВО
Астрономія, географія, економіка, історія, математика, фізика, хімія	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Українська мова та література, англійська, німецька, французька та іспанська мови	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інформаційні технології	Харківський національний університет радіоелектроніки

Екологія	Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
Інформатика	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Біологія	Національний фармацевтичний університет
Правознавство	Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Результатом плідної роботи педагогів Харківської області з обдарованими учнями у складних умовах воєнного часу протягом 2023-2024 років є особисті досягнення учнів в обласних етапах учнівських олімпіад і конкурсів, що були організовані в дистанційній формі. Усього протягом двох останніх років учасниками предметних олімпіад обласного етапу стали 3 тисячі 480 учнів, із яких 1 тисяча 746 переможців (діаграма 1), учнівських мовно-літературних конкурсів – 874 учасники, з них 266 учнів вибороли дипломи переможців відповідно (таблиця 3). Причому цього року кількість учасників і переможців обласних учнівських олімпіад і конкурсів є більшою, що підтверджує зацікавленість учнів презентувати свій інтелектуальний та творчий потенціал і готовність учителів підтримати й розвинути здобувачів освіти на цьому шляху.

Діаграма 1

Таблиця 3

Учасники та переможці обласних етапів мовно-літературних конкурсів

Назва конкурсу	2023 рік		2024 рік	
	Учасники	Переможці	Учасники	Переможці
Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка	86	21	172	21

Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика	100	27	235	27
Всеукраїнський конкурс учнівської творчості (усього):	106	70	84	50
Номінація «Література»	74	49	50	33
Номінація «Історія і державотворення»	32	21	34	17
Обласний фестиваль ораторського мистецтва	37	22	54	28

Отже, можемо стверджувати, що методична підтримка фахівців КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» й активна участь учнів в олімпіадах і конкурсах позитивно впливає на розвиток професійних компетентностей учителів, оскільки цей процес стимулює педагогічних працівників поглиблювати свої фахові знання та вміння з навчальної дисципліни, удосконалювати методи навчання та використовувати інноваційні підходи в роботі з обдарованими учнями, щоб на якісному рівні підготувати їх до участі в олімпіадах і конкурсах.

Школа також має кілька переваг від процесу підготовки обдарованих учнів до участі в олімпіадах і учнівських конкурсах. Деякі з цих переваг включають підвищення рівня академічних досягнень школи, її престижу, можливість отримати стипендії для учнів і вчителів, а також привернути увагу до школи з боку громадськості та засобів масової інформації. Така підготовка сприятиме розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів, підвищенню пізнавальної активності, мотивації до подальшого навчання, самооцінки та вибору майбутнього професійного шляху.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnovi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898>
4. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11#n15>
5. Концепція Державної програми роботи з обдарованою молоддю (2006 – 2010 роки). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2006-%D1%80#Text>
6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
7. [Звіт про проведення незалежного тестування фахових знань і вмінь педагогічних працівників у 2023 році](https://testportal.gov.ua/zvity-dani-3/). URL: <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-3/>
8. [Звіт про проведення незалежного тестування фахових знань і вмінь педагогічних працівників у 2024 році](https://testportal.gov.ua/skilky-vchyteliv-uspishno-projshly-nezalezhne-testuvannya/). URL: <https://testportal.gov.ua/skilky-vchyteliv-uspishno-projshly-nezalezhne-testuvannya/>
9. Сайт Державної служби якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/na-kharkivshhini-vidznachili-vchiteliv-yak/>
10. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти: зб. наук. праць матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Наук. ред. В. А. Бут (11 березня 2021 р.). Київ, Національний авіаційний університет : НАУ, 2021. – С. 136.

Технологія проєктів професійного розвитку педагогічних працівників як одна з форм супроводу та підтримки педагога в умовах реалізації Концепції НУШ

Сіренко Світлана,
директор КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Люботинської міської ради Харківської області
svitlana.sirenko1408@gmail.com

У формулі Нової української школи провідне місце відводиться педагогу нової формації, який перебуває в авангарді освітньої реформи: умотивованому, компетентному, кваліфікованому, який має академічну свободу й розвивається упродовж життя.

У зв'язку з цим закономірно виникає питання щодо оновлення підходів до професійного розвитку педагогічних працівників, пошуку шляхів реалізації їх професійного потенціалу, формування готовності до інноваційної діяльності в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» [1].

Підтримати у фаховому зростанні педагогів покликані створені Центри професійного розвитку педагогічних працівників, діяльність яких підпорядкована меті сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічній підтримці та консультуванню [5].

Перед фахівцями КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Люботинської міської ради постало питання оновлення підходів до професійного розвитку педагогів [2]. Здійснивши SWOT-аналіз освітнього середовища громади, виявивши сильні та слабкі сторони, ми вирішили запровадити технологію проєктів професійного розвитку педагогів (далі – Проєкти), про що відображено в Стратегії розвитку Центру до 2025 року [4].

Чому саме технологія проєктів? Технологія проєктів професійного розвитку спрямована на опанування професійних компетентностей, задовольняє потреби педагогів у самоосвіті, створює передумови професійного розвитку, зокрема в інформаційному освітньому середовищі. Проєкт – це план, послідовність конкретних дій, що спрямовані на досягнення конкретних очікуваних результатів. Проєкти як види діяльності мають низку спільних ознак, а саме: спрямованість на досягнення конкретних цілей; обмеженість тривалості в часі, системність, практичність, неповторність і унікальність.

У Положенні про Центри професійного розвитку педагогічних працівників зазначено, що основними їх завданнями є надання консультативної підтримки педагогічним працівникам із питань розроблення документів закладу освіти, планування та визначення траєкторії професійного розвитку, особливостей організації освітнього процесу, запровадження нових освітніх технологій [3].

На основі вивчення та аналізу запитів педагогів закладів освіти громади щодо професійного розвитку КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Люботинської міської ради було розроблено та реалізовано упродовж трьох років близько 16 проєктів професійного розвитку для різних категорій педагогічних працівників.

З метою надання адресної консультативної підтримки до участі в Проєктах залучалися різні категорії педагогів: керівники закладів освіти та їх заступники, новопризначені керівники, заступники з виховної роботи, молоді вчителі, учителі, які працюють в 11-х класах із питань підготовки учнів до НМТ, учителі, які працюють у 5-

6-х класах із питань упровадження НУШ, учителі початкових класів, вихователі закладів дошкільної освіти та керівники гуртків закладу позашкільної освіти.

Структура кожного Проєкту: актуальність, завдання та мета, цільова аудиторія, очікувані результати, компетентності, які набуватимуться, план реалізації, що містить різноманітні методичні активності, а також завдання між засіданнями (домашні завдання).

Зупинимося на найбільш актуальних Проєктах, зокрема проєкті **«Внутрішня система забезпечення якості освіти: шляхи реалізації»** (терміни реалізації проєкту 2021 – 2023 роки), у межах якого проведено низку активностей (тематичний івент «Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти: перші кроки», практична абетка «Самооцінювання як складова функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти», практичний меседж «Внутрішня система забезпечення якості освіти в ЗДО: компоненти, критерії, інструментарій та процедури вимірювання» та інші), під час яких опрацьовано нормативну базу, методичні рекомендації, практичні кроки щодо створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти та проведення самооцінювання в закладі освіти за 4-ма напрямками діяльності. Зокрема у квітні 2023 року проведено майстерку з теми «Самооцінювання в закладі загальної середньої освіти: напрями «система оцінювання здобувачів освіти» та «педагогічна діяльність педагогічних працівників», під час якої учасники опрацювали алгоритм проведення самооцінювання за напрямками «система оцінювання здобувачів освіти» та «педагогічна діяльність педагогічних працівників», визначили рівні за напрямками, проаналізували, зробили висновки, виявили проблеми та розробили заходи щодо вдосконалення освітньої діяльності, а в листопаді 2023 року – управлінську студію з теми «Самооцінювання в закладі освіти: напрям «Управлінські процеси», де акцентували увагу на вимогах, критеріях, індикаторах, методах отримання інформації для самооцінювання за напрямом «Управлінські процеси». Під час онлайн-практикуму учасники отримали завдання: створити дорожню карту проведення самооцінювання, а також домашнє завдання: провести самооцінювання за напрямом «Управлінські процеси». Отримані знання та вміння керівники закладів освіти презентують під час практичних семінарів, що відбуваються на базі закладів освіти. Так, на базі Люботинської ЗОШ I-III ступенів № 3 було проведено методичний міст «Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти в умовах НУШ», а на базі Люботинського ліцею № 2 – практичний кейс теми «Самооцінювання: напрям «Освітнє середовище закладу освіти», під час яких керівники представили практичний досвід із питань здійснення самооцінювання освітніх процесів у закладі освіти. Підсумком роботи над Проєктом стане проведення підсумкового практичного кейсу «Система внутрішнього моніторингу в закладі освіти» (квітень, 2024), під час якого керівники закладів освіти громади презентують розроблені системи забезпечення якості освіти та результати самооцінювання у своїх закладах.

Результативною для керівників закладів освіти стала участь у реалізації проєкту **«Нормативні документи: вивчаємо та упроваджуємо»** (термін реалізації: 2021 – 2024 роки), у межах якого проведено такі активності: мобільний консультпункт «Базові документи закладу освіти: нормативно-правові аспекти», управлінську лабораторію «Стратегія розвитку закладу як складова забезпечення якості освіти», онлайн-консалтинг «Нормативні документи: на допомогу керівнику», управлінський ХАБ «Траєкторія професійного розвитку педагога: нормативні та практичні аспекти», управлінська онлайн-лабораторія з теми «Освітня програма ЗЗСО: практичні аспекти», управлінський брифінг із теми «Атестація педагогічних працівників: нове Положення», управлінський практикум із теми «Педагогічна інternатура як складова професійного розвитку молодого вчителя», практичну абетку з теми «Дотримання професійного

стандарту: запорука успішної атестації». Таким чином, у межах реалізації проекту «Нормативні документи: вивчаємо та упроваджуємо» було опрацьовано нормативні документи й надано консультації керівникам щодо упровадження Професійного стандарту керівника (директора) ЗЗСО, створення освітньої програми, реалізації нового Положення про атестацію, Положення про педагогічну інтернатуру, ведення ділової документації у закладі освіти з урахуванням нового Національного стандарту України - ДСТУ 4163:2020. У 2024 році робота щодо реалізації Проекту продовжується.

З метою підтримки новопризначених керівників закладів освіти продовжилася робота над Проектом «**Ефективний менеджмент закладу освіти в умовах НУШ**» (термін реалізації: 2021 – 2024 роки), упродовж реалізації якого було проведено активності щодо опрацювання положень Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», розглянуто професійні компетентності керівника відповідно до Професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», проаналізовано положення Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Під час виконання тренувальних завдань учасники пройшли самооцінювання ефективності керівництва як виду діяльності, опрацювали особливості створення штатних розписів, вивчили особливості структури Класифікатора професій ДК 003: 2010 та виконали відповідні вправи на класифікацію кодів за КП, розглянули вимоги до оформлення заяв у роботі з особовим складом, розробили проекти укладання та розірвання трудових договорів, проаналізували нормативні зразки організаційно-розпорядчих документів із кадрових питань, виконали вправи щодо застосування правил розміщення документів в особових справах працівників.

Участь у проекті сприяла підвищенню управлінської компетентності новопризначених керівників, формуванню професійних компетентностей відповідно до Професійного стандарту керівника (директора). Роботу щодо реалізації проекту буде продовжено у 2024 році.

Продовжено роботу щодо підвищення професійної компетентності вчителів математики, української мови та історії України з підготовки учнів до НМТ в межах реалізації Проекту «**Компетентний учитель – успішний випускник**». Учителі історії, української мови та математики, які працюють у 10-11-х класах, стали учасниками методичних заходів, під час яких вони опрацьовують зміст, структуру завдань і критерії оцінювання НМТ, презентують стратегії, форми та методи, які використовують під час підготовки учнів до НМТ в умовах дистанційного навчання, знайомляться з літературою, тренажерами та тестами, які допоможуть учням у підготовці до НМТ, діляться практичним досвідом і алгоритмами роботи.

В умовах упровадження Державного стандарту базової середньої освіти актуальним є проєкт «**Нова українська школа: адаптаційний цикл базової середньої освіти**» для вчителів, які працюють у 5-6-х класах. У межах реалізації проєкту проведено презентаційний івент «НУШ: Компетентнісний потенціал нового Державного стандарту базової середньої освіти», методичний консультпункт із теми «НУШ: урок на адаптаційному циклі базової середньої освіти» та представлено калейдоскоп уроків «Реалізація концепції Нової української школи на уроках природничо-математичного циклу» (із досвіду роботи вчителів ЗЗСО, які працюють у 5-6 класах НУШ).

З метою надання допомоги молодим учителям щодо подолання труднощів адаптації реалізується проєкт «**Молодий вчитель НУШ: адаптація, становлення, зростання**», до якого долучаються молоді вчителі закладів загальної середньої освіти громади. У межах проєкту проведено палітру різних активностей, під час яких опрацьовано блоки «Нормативне забезпечення освітнього процесу: що потрібно знати молодому вчителю»; «Кейс молодого вчителя: адаптація, становлення, зростання»;

«Лайфхаки до сучасного уроку». Під час практичного заняття «Моделювання структури дистанційного уроку» молоді вчителі створили та презентували моделі дистанційних уроків, поділилися лайфхаками та проблемами щодо його проведення. Традиційно у червні проходить творчий звіт-презентація молодих учителів «Мої досягнення за рік», під час якого вони діляться своїми здобутками. Участь у Проєкті сприяє підвищенню професійної компетентності молодих педагогів, їх адаптації у шкільному середовищі.

Виховна робота завжди була невід'ємною складовою освітнього процесу, а зараз, в умовах військової агресії РФ проти України, її важливість складно переоцінити. Актуальним на сьогодні є **проєкт «Виховання в НУШ: оновлення підходів»** для заступників директорів із виховної роботи та керівників ШМО класних керівників, у межах якого проведено такі активності: презентаційний меседж «Формування ціннісних орієнтацій учнів в умовах цифрового простору: виховання онлайн», тематичний івент «Педагогіка партнерства як основа виховання у НУШ» та інші. Під час практичного блоку учасники презентували використання різноманітних онлайн-застосунків під час проведення різних форм виховної діяльності: флешмобів, фоточеленджів, вебквестів, відеокліпів, онлайн-вікторин, годин спілкування, акцій пам'яті тощо. Участь у Проєкті сприяла удосконаленню професійної компетентності заступників директорів із виховної роботи та керівників ШМО класних керівників; формуванню в них системного підходу до організації виховного процесу на засадах педагогіки партнерства.

У 2024 році розпочато роботу над **проєктом «Цифрова компетентність вихователя»**, актуальність якого зумовлена тим, що модернізація дошкілля вимагає від педагогів якісної зміни підходів до організації освітньої діяльності дітей. Проведено семінар-практикум «Цифрова компетентність вихователя» та практичний кейс «Цифрові застосунки для освітньої діяльності», під час яких надано консультативну підтримку щодо створення навчального заняття на освітніх платформах «Jamboard» та «Padlet», а також використання платформи «LearningApps».

Завершальним етапом упровадження технології проєктів професійного розвитку є діагностика рівня набутих компетентностей. Це підвищує вмотивованість професійного розвитку, дозволяє забезпечити особистісний підхід у роботі з керівниками та педагогами.

Можна зробити висновок, що участь керівників і педагогічних працівників у Проєктах сприяла підвищенню їх фахової компетентності щодо управлінських процесів і організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

За матеріалами реалізації Проєктів розроблено консультації з актуальних питань: створення документів закладу освіти, особливості організації освітнього процесу, планування траєкторії професійного розвитку, з якими можна ознайомитися на сайті КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Люботинської міської ради за посиланням: <https://cprppl.osv.org.ua/konsultativna-pidtrimka-12-39-29-02-07-2021/>

Досвід упровадження проєктів професійного розвитку дає можливість зробити такі висновки:

1. Технологія проєктного навчання дає змогу надати адресну консультативну підтримку керівникам і педагогам з актуальних питань організації освітнього процесу.
2. Технологія сприяє глибокому зануренню в тему, системному підходу та практичному відпрацюванню отриманого теоретичного матеріалу.
3. Участь у реалізації проєктів сприяє, на відміну від отримання «готових» знань, формуванню професійних компетентностей педагогів.

4. Проектне навчання орієнтоване на вирішення актуальних практичних проблем, досягнення конкретних результатів, засвоєння нових прийомів і методів, тобто орієнтоване на майбутнє.
5. Під час активностей застосовуються діяльнісні та інтерактивні методи навчання, педагог бере активну участь в отриманні нових знань, формуванні нових умінь і навичок.
6. Технологія проєктного навчання є актуальною під час дистанційного навчання, проведення онлайн-активностей.
7. Проектне навчання дає змогу розкрити нові професійні ролі фахівців Центру – консультанта, фасилітатора, коуча, модератора.

Список використаних джерел:

1. Коцепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8>
2. Організуємо діяльність центру: посібник для центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Авт.: Н. Кипиченко, О. Король, О. Федоренко. Київ, 2022. 88 с. (За покликанням <https://bit.ly/3WA3riC>)
3. [Положення про центри професійного розвитку педагогічних працівників](#)
4. Стратегія розвитку КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Люботинської міської ради:
https://rada.info/upload/users_files/43801997/a699297a2fd57ce6bb24aaa1823b7f09.pdf
5. Супровід діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників: керівництво для тренерів: навч.-метод. посібник. Київ, 2021. 132 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/posibnik_1_czpr-pp_sajt.pdf

**КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Люботинської міської ради Харківської області**

Технологія проєктів професійного розвитку педагогічних працівників

«Якість освітньої системи не може бути кращою, ніж якість вчителів у цій системі»
Андреас Шляйхер

Проект – це план, послідовність конкретних дій, що спрямовані на досягнення конкретних очікуваних результатів

СТРУКТУРА ПРОЄКТУ

- Актуальність проєкту;
- Мета та завдання проєкту
- Цільова аудиторія;
- Очікувані результати;
- Форми проведення активностей;
- Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться;
- Нормативно-правове забезпечення
- Онлайн-ресурси;
- План реалізації проєкту.
- Діагностика набутих компетентностей

Реалізація найбільш актуальних проєктів

Проект «Внутрішня система забезпечення якості освіти: шляхи реалізації» для керівників та заступників ЗО

Проект «Нормативні документи: вивчимо та запроваджуємо» для керівників та заступників ЗО

Проект «Ефективний менеджмент закладу освіти в умовах НУШ» для керівників та заступників ЗО

Проект «Компетентний учитель – успішний випускник» для вчителів української мови, математики та історії, які працюють в 11-х класах

Проект «Нова українська школа: адаптаційний цикл базової середньої освіти» для вчителів природничо-математичного циклу, які працюють у 5-6-х класах

Проект «Молодий вчитель НУШ: адаптація, становлення, зростання» для молодих вчителів

Технологія проєктів професійного розвитку спрямована на опанування професійних компетентностей, задовольняє потреби педагогів у самоосвіті, створює передумови професійного розвитку

Проекти професійного розвитку педагогічних працівників

ВИСНОВКИ

- Технологія проєктів професійного розвитку дає змогу надати адресу консультативну підтримку керівникам та педагогам з актуальних питань організації освітнього процесу.
- Сприяє глибокому зануренню у тему, системному підходу та практичному відпрацюванню отриманого теоретичного матеріалу.
- Участь у проєктах сприяє, на відміну від отримання «готових» знань, формуванню професійних компетентностей педагогів.
- Проєктне навчання орієнтоване на вирішення актуальних практичних проблем, досягнення конкретних результатів, засвоєння нових прийомів і методів, тобто, орієнтоване на майбутнє.
- Під час активностей застосовуються інтерактивні, діяльнісні методи та прийоми навчання; педагог бере активну участь в отриманні нових знань, формуванні нових умінь і навичок.
- Технологія проєктного навчання є актуальною під час дистанційного навчання, проведення онлайн-заходів.
- Проєктне навчання дає змогу розкрити нові професійні ролі фахівців Центру – консультанта, фасилітатора, юуча, модератора.

Розвиток професійної компетентності класних керівників щодо соціально небезпечних явищ у підлітковому віці

Бандура В'ячеслав,
методист Центру практичної психології,
соціальної роботи та здорового способу життя
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

У статті розглянуто вплив діяльності класного керівника на створення здоров'язберезувального виховного середовища та творчої, доброзичливої атмосфери співпраці шкільної спільноти. Запропоновано до розгляду й ознайомлення теоретичні матеріали, що окреслюють низку сучасних підходів до виховання здорової творчої особистості. Розроблено практичні рекомендації для педагогів із метою підвищення ефективності профілактики соціально небезпечних явищ поведінки підлітків.

Ключові слова: розвиток, класний керівник, педагогічна профілактика, шкідливі звички, підлітки, соціально небезпечні явища, виховний процес.

Актуальність. У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів захищає свою свободу й територіальну цілісність, пріоритетного значення набуває виховання дітей та учнівської молоді. Події, які відбуваються після повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України виявили високу патріотичну свідомість і міцну громадянську позицію. Це є свідченням системної, цілеспрямованої виховної роботи педагогічних колективів закладів освіти [4].

Законом України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 15) визначено, що виховний процес у закладах освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини громадянина тощо.

Виховання в умовах війни надає новий імпульс духовному оздоровленню молоді, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав особистості. Воно має стимулювати розвиток суспільства, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства права, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту людей.

Загальна соціокультурна ситуація, виклики щодо збереження цілісності й державності України, військова загроза, завдання консолідації суспільства, реформування системи освіти визначають нагальність підвищення уваги до виховного потенціалу освітнього середовища, а також до виховання базових соціальних цінностей суспільства, соціально значущих якостей особистості, її компетентності й готовності до вияву відповідальної громадянської позиції і патріотизму [4].

Концепцією «Нової української школи» передбачено зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

Реалізація мети освіти має ґрунтуватися на таких ціннісних орієнтирах:

- визнання унікальності й талановитості кожної особистості та заборона будь-яких форм дискримінації;

- розвиток вільної особистості через підтримку самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку дитини; забезпечення добробуту й безпеки завдяки створенню атмосфери довіри, взаємоповаги і взаємодопомоги у шкільному освітньому середовищі; заклад освіти має бути безпечним місцем, де запобігають насильству й булінгу (цькуванню), надають потрібну допомогу;
- утвердження людської гідності та доброчесності, зокрема академічної, через виховання чесності, відваги, наполегливості, милосердя, доброти, справедливості, поваги до прав людини;
- плекання любові до рідного краю, української культури, дбайливе ставлення до довкілля;
- формування активної громадянської позиції, відповідального ставлення до української держави, історії українського народу, державної мови.

Статистика останніх років вказує на той факт, що Україна посідає 8 місце у світі за вживанням алкоголю одинадцятирічними дітьми, 16 – тринадцятирічними і 20 – п'ятнадцятирічними. Кожен п'ятий підліток уживає алкоголь раз на тиждень, кожен десятий – 2-3 рази на тиждень. Шосте місце у світі Україна посідає за станом тютюнопаління одинадцятирічних, 8 – тринадцятирічних і 3 – п'ятнадцятирічних [1].

Викликають тривогу сільські школярі: кількість споживачів наркотиків серед них за останні 5 років зросла у двічі-тричі. Частина молоді, яка споживає наркотичні речовини, становить: у закладах освіти – 3,9%; у професійно-технічних училищах – 1,2%, у закладах вищої освіти – 0,5%.

Саме тому одним зі стратегічних завдань національної освіти є виховання відповідального ставлення молоді до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності, формування здоров'язбережувальної компетентності дітей та учнівської молоді.

Важливим складником виховної роботи в закладах загальної середньої освіти є превентивна освіта, що охоплює комплекс важливих проблем сучасної педагогіки: профілактику шкідливих звичок, ризикованої та девіантної поведінки, правопорушень серед неповнолітніх, утвердження здорового способу життя, соціально-правовий захист дітей і молоді тощо. Змістове наповнення превентивного виховання відповідно до сучасних вимог передбачає формування системи ціннісного ставлення особистості до самої себе, соціального та природного оточення.

Вислів відомого педагога В. О. Сухомлинського «Зміцнити здоров'я людини в дитинстві, не припустити, щоб дитина вступала в юність кволою і млявою, – це означає дати їй всю повноту життєвих радощів» має бути аксіомою діяльності кожного педагога.

Із метою посилення факторів захисту вважаємо за необхідне провести відповідні за віком профілактичні заняття для дітей та учнівської молоді.

Інформація про вплив шкідливих звичок на здоров'я учня має бути об'єктивною, не зводиться до залякування, оскільки останнє, створюючи атмосферу таємничості та загадковості навколо тютюну, алкоголю, наркотиків, призводить до протилежних результатів, викликає в учнів бажання пізнати цю таємницю на власному досвіді [1].

Особистий приклад, спокійна й ділова розмова з учнями про шкоду тютюнопаління, уживання алкоголю та наркотиків знімає напружений емоційний стан учнів, дає змогу їм самостійно зробити правильний вибір стосовно шкідливих звичок.

Особливу увагу класному керівникові слід акцентувати на тому, що здоров'я кожної людини залежить від багатьох факторів (спадковість, довкілля, комплекс

медичних заходів), але головним чином здоров'я зумовлюється поведінкою самої людини, її способом життя.

Варто також залучити до співпраці консультативні Пункти Довіри, батьків, які допомогли б в організації та проведенні заходів, спрямованих на формування навичок здорового способу життя, у поширенні тематичних інформаційних матеріалів (плакатів, буклетів, стіннівок тощо).

Необхідно залучати учнів до самостійної роботи з підбору матеріалів до тем «Алкоголь і нещасні випадки», «Алкоголь і захворювання», «Алкоголь і наркотики», «Тютюн та його дія на органи людського організму», «Здорові звички – здоровий спосіб життя», «Актуальні проблеми сучасної української молоді», «Бути здоровим – це «престижно», а також до підбору прикладів із реального життя про негативний вплив алкоголю, наркотиків на стан здоров'я людини, за якими учні складають таблиці, плакати. Класному керівникові під час проведення превентивних заходів рекомендуємо використовувати інноваційні (інтерактивні) форми та методи роботи: вправи, ігри, дискусії, бесіди, тренінги. круглі столи, виховні години, медичний турнір, усний журнал, спортивне свято, акцію, ток-шоу, зустрічі з фахівцями, молодіжну денс-акцію. Також можна запропонувати учням дискусію зі своїми товаришами «Залежність здоров'я від способу життя», обґрунтувати прикладами із власного досвіду батьків, друзів, літератури чи кінофільмів [2].

З усього розмаїття традиційних і нетрадиційних заходів (уроків) доцільно виокремити урок, присвячений Всесвітньому Дню здоров'я, який відзначають 07 квітня. Його мета – орієнтація учнівської молоді на пріоритетність вічних загальнолюдських цінностей життя і здоров'я; мотивація ведення здорового способу життя як необхідної умови саморозвитку, самовдосконалення та самозбереження в сучасному світі; запорука успішної самореалізації кожного учня в повсякденному та майбутньому дорослому житті. Під час уроку необхідно розглянути державні заходи, спрямовані на покращення стану здоров'я населення, зокрема учнівської молоді.

Витоки уявлень про здоров'я криються в глибині віків, і тому учням можна розповісти про історію розвитку вчення про здоров'я, пригадавши педагогічний досвід Василя Сухомлинського як основоположника науки та практики про здоров'я, зупинитися на особливостях здоров'я українського народу, етнічних чинниках і українських традиціях культури здоров'я.

Проблему формування навичок здорового способу життя рекомендуємо вирішувати у співпраці з органами учнівського самоврядування. Основний принцип співпраці полягає в тому, що учні з великою довірою ставляться до тієї інформації, яку одержують від своїх однолітків, а ще більше – до тієї, яку несуть старші друзі, батьки.

Для подолання негативних тенденцій, що стають помітними у стані здоров'я дітей, виховання свідомого ставлення до власного здоров'я та здоров'я кожної людини як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок, засад здорового способу життя, зміцнення фізичного та психічного здоров'я дитини необхідно, щоби вирішення цих проблем стало пріоритетним напрямом не лише в системі освіти, а й у сімейному вихованні. Надання батькам спеціальних знань, формування в них навичок спілкування щодо цих питань, залучення батьків до проведення превентивної роботи – важливі фактори взаємодії педагогів і батьків у вихованні здорової особистості [3].

Одним із складників взаємодії є тематичні батьківські збори – ефективна форма спілкування з батьками, що можуть бути проведені як у кожному класі окремо, так і для кількох паралельних класів одночасно.

Залежно від теми й очікуваних результатів, батьківські збори можуть бути:

- інформаційними, коли метою є надання необхідної інформації;

- навчальними, коли представник цільової групи має можливість придбати практичні навички;
- корекційними, коли поставлено за мету змінити поведінку учасників цільової групи.

Головною метою проведення зборів є організація співпраці між батьками, класним керівником і психологічною службою в превентивній діяльності. Визначивши мету батьківських зборів, слід намагатися оцінити реальність її досягнення. Це важливий момент у роботі класного керівника. Якщо цілі є нереальними, немає й можливості одержати запланований результат. Це призводить до розчарування педагогів і батьків у якості запропонованої превентивної роботи. Про значущість превентивної роботи та роль батьків у профілактиці шкідливих звичок необхідно розповідати, у першу чергу, тим батькам, які ніколи не приходять на збори. Якщо батьки дітей із неблагополучних сімей ніколи не приходять на збори, не визначаєте нереальної мети – донести цю інформацію насамперед до них. Зосередьтеся на тих, які хочуть запобігти курінню, алкоголізму та наркоманії у своїй родині, але не знають, як це зробити.

Від категорії окреслених завдань залежить і складність їх досягнення. Слід зазначити, що зусилля класного керівника повинні бути спрямовані на надання такої інформації, яка є необхідною для батьків. У цьому разі задля досягнення мети класний керівник повинен знайти або підготувати необхідну інформацію, продумати, у який спосіб вона буде передана та запропонована батькам (лекція, тренінг, рольова гра, групова робота тощо). Цю роботу може провести сам класний керівник або у співпраці зі шкільним психологом, запрошеним лікарем.

Під час батьківських зборів є можливість донести не тільки необхідну інформацію про формування навичок здорового способу життя, але й застосувати її у процесі формування практичних навичок, використовуючи такі інтерактивні форми та методи роботи з батьками:

- батьківські збори «Спрямування виховного впливу сім'ї на профілактику соціальної поведінки дітей»;
- валеологічний всеобуч для батьків «Азбука здоров'я дітей»;
- ігри-подорожі «Про себе треба знати, про себе треба дбати»;
- круглі столи «Проблеми дитячої наркоманії, токсикоманії і алкоголізму: реалії та перспективи»;
- практикуми для батьків «Запитуйте - відповідаємо»;
- спортивні змагання «Естафета сімейного здоров'я»; • телефони довіри «Відверта розмова»;
- факультет здоров'я для батьків «Мудрість поміркованості – золоте правило здорового способу життя»;
- школа матері «Берегиня»;
- клуб молоді сім'ї;
- свято сім'ї у школі тощо [5].

Важливість інформування батьків про профілактику шкідливих звичок полягає також у тому, що згодом батьки усвідомлюють необхідність підтримки діяльності школи в цьому напрямі, спільної відповідальності за подальші вчинки своїх дітей та розуміння, що співпраця між батьками та школою створює в підлітків потрібні стійкі установки на відмову від подальшого вживання алкоголю, тютюну та формує негативне ставлення до експериментування з цими речовинами. Кожен класний керівник повинен тісно співпрацювати з управлінням у справах сім'ї та молоді, управлінням охорони здоров'я, управлінням юстиції, службою у справах дітей, кримінальною міліцією у справах дітей.

Продовжуючи цю тему, звертаємо увагу на те, що значну роль у проведенні профілактичних заходів відіграють інформаційно-просвітницькі програми. Ураховуючи значущість цієї проблеми, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» здійснює науково-методичний та інформаційний супровід інформаційно-просвітницької протиалкогольної програми «Сімейна розмова» для учнів 7-8 класів (рекомендовано Науково-методичною радою Міністерства освіти і науки України, протокол від 06.06.2011 № 2), та тематичної майстерні класного керівника «Превентивне виховання в роботі класного керівника на засадах педагогіки партнерства.

Основною ідеєю є виховання в умовах війни, що надає новий імпульс духовному оздоровленню молоді, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав особистості. Воно має стимулювати розвиток суспільства, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства права, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту людей.

На сучасному етапі відзначається зростання жорстокості, заздрощів, нетерпимості один до одного серед учнівської молоді. Агресивність – перешкода при формуванні відносин, моралі, суспільної діяльності в закладі освіти. Зауважимо, що адміністративними заходами цю проблему не вирішити. У реаліях сучасності важливо формувати у здобувачів освіти уважне ставлення до оточуючих, виховувати доброзичливе ставлення до людей.

Отже, навчання дітей та учнівської молоді за означеними вище програмами сприяє розумінню ними переваг здорового способу життя, стимулює їх до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції, допомагає молоді у визначенні шляхів своєї позитивної соціалізації, відмови від шкідливих звичок, негативної поведінки та здобуттю знань, умінь та навичок здорового способу життя, і, як результат, потребує здійснення подальшої превентивної роботи педагогічними працівниками. Добре здоров'я та якісна освіта є тим фундаментом, який забезпечує дитині продуктивне якісне життя.

Тому надзвичайно важливим завданням освіти є формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя. Пріоритетними напрямками діяльності в закладах освіти є: подолання освітніх втрат і розривів у виховній роботі, збереження та зміцнення здоров'я своїх учнів і вихованців, формування культури здоров'я, позитивної мотивації щодо навичок здорового способу життя, превентивного виховання, забезпечення умов для всебічного розвитку духовно розвиненої, національно свідомої, фізично і психічно здорової, творчої особистості, оздоровлення середовища життя дитини [5].

Рекомендації класним керівникам для підвищення самооцінки у «важких» підлітків»

1. Намагайтеся створити добрі стосунки з підлітками, бо їхня відсутність – причина виникнення тривожності.

2. Поважайте індивідуалізм підлітків.

3. Стверджуйте загальнолюдські цінності – це допоможе під час появи в підлітків думок про самотність або втрати друга (друзів).

4. Частіше нагадуйте «важким» підліткам про їхні позитивні риси – це дозволить уникати закріплення негативних оцінок себе самих і формування низької самооцінки.

5. Навчайте підлітків поважати свою гідність, розуміти свої вчинки, виховувати самоповагу, позитивне ставлення, розуміння, терплячість до інших, їхніх оцінок.

6. Підтримуйте процес самореалізації.

7. Створюйте умови для формування у підлітків інтересу до того, якими вони стануть у майбутньому. Це могутній фактор саморозвитку «важких» учнів.

8. Допомагайте «важким» підліткам знайти свої життєві цілі – це усуне чимало проблем під час їх виховання.

Засоби впливу закладу освіти на підлітків

1. Пошук і знаходження шляхів підвищення мотивації до навчання у слабких учнів.

2. Винагорода за прогрес (навіть незначний) під час навчальної діяльності, а не за досконалість у ній.

3. Активне заохочення до творчої діяльності, спорту, масових заходів тощо.

4. Виховання теплих почуттів до школи у слабких учнів.

5. Дозвіл учням брати участь у найважливіших справах школи, наділивши їх певною часткою відповідальності.

6. Не навішуйте дітям ярликів, спирайтеся на заохочення, підтримку, а не на покарання.

7. Не бажано розділяти учнів, бо так вони втрачають необхідну мотивацію.

8. Розширюйте позаурочні форми діяльності підлітків.

Отже, можемо узагальнити: головну роль у профілактиці соціально небезпечних явищ відводять соціальним працівникам і педагогам. Звичайно, з такими підлітками повинні працювати психологи, учителі та батьки. Тільки у взаємодії підлітків і дорослих можна досягти позитивних результатів.

Список використаних джерел

1. Козлов Т. І. Профілактика правопорушень неповнолітніх: Юридична література, 1990. 156 с.
2. Кордунова Н. О. Проблеми виникнення антисоціальних груп підлітків. *Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей*. Гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк: Вежа Друк, 2018. 268 с.
3. Личко А. Е. Психопатія та акцентуації характеру в підлітків: ТОВ Квітень ПРЕС; ЗАТ вид-во ЕКСМО-Прес, 1999. 416 с.
4. Лист МОН № 1/12702 від 24.08.2023 щодо організації виховного процесу в закладах освіти у 2023/2024 н. р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-vihovnogo-procesu-v-zakladah-osviti-u-20232024-navchalnomu-roci>
5. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.

Фаховий зріст шкільного бібліотекаря в умовах сучасних викликів

Ворфлік Людмила,
завідувач відділу планування
та розподілу навчальної літератури

Жеребкіна Зоя
завідувач бібліотеки
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

---

*Бібліотеки – це свобода
Свобода читати, свобода спілкуватися.
Якщо ви не цінуєте бібліотеку,
значить, ви не цінуєте інформацію,
культуру та мудрість.*
Ніл Гейман

Вимоги до бібліотечного спеціаліста висуваються сьогодні як суспільством, бібліотекою, так і користувачем. Ця професія вимагає професійних компетентностей, у сучасних умовах бібліотекар – це ерудований, креативний, комунікабельний, розумний, творчий, справжній фахівець своєї справи. Також ця професія дає змогу спілкуватися з дітьми, батьками, учителями, допомагати їм.

Професійна компетентність бібліотечного працівника передбачає не тільки досконале володіння теоретичними знаннями, а й уміння практичного застосування цих знань у процесі професійної діяльності. Фахова діяльність значною мірою залежить від рівня розвиненості, освіченості та морально-психологічної цілісності й зрілості особистості, яка орієнтується на реалізацію власного інтелектуального потенціалу.

Провідним напрямом у роботі шкільної бібліотеки є формування духовно-моральної, патріотичної особистості, інформедійно грамотної. Тобто шкільні бібліотеки виокремлюються як інформаційно-комунікативний і освітньо-виховний центр закладу загальної середньої освіти, який виконує інформаційну, освітню, виховну комунікативну функції.

Такий інтегративний комплекс розвивально-виховних впливів на здобувачів освіти спрямований на розвиток формування особистості, інтересу до читання, оскільки роль читання в розвитку дитини є надзвичайно великою: читання готує дитину до нових життєвих ситуацій, сприйняття культурних цінностей та людської моралі.

В умовах реформування освіти актуальними постають проблеми реалізації ідеї Нової української школи, а саме впровадження в освітній процес *педагогіки партнерства* та створення гуманного освітнього середовища.

Співробітництво та тісна взаємодія школи й родини уможливають розробити єдині вимоги до випускника школи та всебічно сприяти його становленню.

Педагогіка партнерства потребує нового освітнього середовища. Осучаснений бібліотечний медіапростір надає широкі можливості до нових послуг у роботі з читачами. Новий формат бібліотек в умовах воєнного стану та дистанційної форми навчання розширює можливості для здобуття знань, озброює учнів навичками безперервної освіти, розвиває уяву, допомагає їм стати відповідальними громадянами, а бібліотекар виступає в ролі навігатора в сучасному інформаційному світі.

Шлях до модернізації багато в чому залежить від потенціалу конкретної шкільної бібліотеки: компетентності бібліотечних працівників, рівня використання інформаційно-комунікаційних технологій, відповідності матеріально-технічної бази, якості інформаційних ресурсів тощо. Тільки спільними зусиллями закладу, у партнерстві з громадськістю можливе перетворення шкільної бібліотеки в сучасну бібліотеку Нової української школи.

Шкільному бібліотекарю необхідно опанувати нові інформаційні технології, створювати вебсайти, вести блоги, представляти власні медіапродукти (віртуальні виставки, мультимедійні презентації, буктрейлери, віртуальні подорожі бібліотеками світу, вебквести тощо), активно поширювати інформацію через соціальні мережі, анонсувати та інформувати про проведені заходи, цікаві книги учасників освітнього процесу.

З метою вдосконалення професійних компетентностей бібліотечних працівників КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» проводить курсову підготовку шкільних бібліотекарів (60-годинні курси підвищення кваліфікації), спецкурси. Завдання підвищення кваліфікації: удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань та з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту (у разі його наявності); набуття особою досвіду виконання додаткових завдань і обов'язків у межах спеціальності та/або професії, та/або займаної посади; формування та розвиток цифрової, управлінської, комунікаційної, медійної, інклюзивної, мовленнєвої компетентностей тощо.

Тематика курсів постійно оновлюється відповідно до сучасних тенденцій, умов роботи та потреб учасників освітнього процесу («Бібліотека НУШ – інформаційно-освітній простір закладу освіти», «Простір інновацій, імерсивність як вектори формування національної самосвідомості особистості засобами дитячої літератури», «Форми», «Бібліотечний інтерактивний простір: упроваджуємо квест-технології»).

У міжквартальний період проводяться вебсемінари: «Реалії шкільних бібліотек в умовах воєнного стану», «Інформаційна підтримка учасників освітнього процесу», організації роботи бібліотеки в умовах воєнного стану», «Шкільна бібліотека – осередок національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління».

Протягом 2018 – 2023 років працювала Школа бібліотекознавця, метою якої було підвищення професійних компетентностей бібліотечних працівників із питань упровадження інноваційних форм і методів роботи шкільної бібліотеки. Слухачами Школи ставали бібліотечні працівники зі стажем роботи до 3-х років. За рік відбувалося декілька занять Школи: слухачів ознайолювали з новими нормативними документами щодо діяльності шкільної бібліотеки, класифікацією бібліотечних фондів за УДК; висвітлювалися актуальні питання щодо роботи шкільної бібліотеки в умовах дистанційної форми навчання, роботи з основним бібліотечним фондом і фондом підручників; надавалася практична допомога, зокрема при використанні в бібліотечно-бібліографічній діяльності програмного забезпечення Microsoft Office, створенні буктрейлерів за допомогою програми Canva та при виготовленні буклетів або інших цифрових продуктів у програмі Microsoft Publisher. Досвідчені працівники проводили майстер-класи з упровадження інноваційних форм і методів у діяльність шкільних бібліотек. Робота Школи була побудована так, щоб кожен бібліотекар міг найбільш повно розкрити свої здібності й талант, набутти навичок дослідницької діяльності, розвивати ініціативу та творчий пошук. Після закінчення роботи Школи слухачі отримали сертифікати про проходження навчання.

У 2024 році розпочав роботу бібліотечний практикум для молодих працівників бібліотек закладів загальної середньої освіти. Робота практикуму спрямована на допомогу при забезпеченні бібліотечного та бібліографічного обслуговування, застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також на удосконалення методів і форм соціокультурної діяльності в умовах воєнного стану та дистанційного навчання. У межах цієї пролонгованої форми заплановано 4 заняття (усього 15 годин). По закінченні практикуму слухачі отримають сертифікати за умови регулярних відвідувань і виконання домашніх завдань.

Працівниками КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» в соціальних мережах створено професійні спільноти: Viber-група: «Шкільні бібліотеки Харківщини» (<https://invite.viber.com/?g=XtZ26AHQ9k5zUf6-Mt9afmrgH2RuJWDD&lang=uk>), Facebook-група «Інформаційний простір бібліотек» (<https://www.facebook.com/groups/972646866493927>).

З метою інформаційного забезпечення освітнього процесу в Харківській області проводиться робота щодо поповнення бібліотечних фондів шкільними підручниками, навчальними посібниками та довідковою літературою. Так, у 2023/2024 навчальному році заклади загальної середньої освіти кожної територіальної громади отримали підручники для 5-х і 6-х класів Нової української школи. Також здійснено замовлення на підручники для 1-х, 2-х, 7-х класів НУШ та для 11-х класів. Спеціальні заклади освіти регіону та заклади освіти з інклюзивною формою навчання отримали підручники для дітей з особливими освітніми потребами.

В умовах воєнного стану та дистанційної форми навчання в закладах загальної середньої освіти Харківської області триває модернізація роботи бібліотек. На сайтах ЗЗСО розміщені вебсторінки «Шкільна бібліотека», де міститься корисна інформація для учасників освітнього процесу. Шкільні бібліотекарі активно використовують соціальні мережі для спілкування в професійних чатах, а також для інформування читачів про нові надходження, онлайн-заходи. Так, наприклад, працівниками бібліотеки Харківського ліцею № 103 створено канал «Книжкова хвиля» у соціальній мережі Telegram (https://t.me/library_103), що має велику популярність серед учнів і педагогів закладу. На відеохостингу YouTube розміщуються презентації та відеоролики до знаменних і пам'ятних дат, огляди новинок літератури, книг-ювілярів року, краєзнавчі відео- та фотоматеріали тощо

(

HYPERLINK

"<https://youtube.com/playlist?list=PLfGVssA6j1f7Zqts4gN8EjvdO7hQqOehE&si=j9mlTr0uRILTESUS>" \h

h Щороку бібліотеки ЗЗСО беруть участь у Всеукраїнських місячниках шкільних бібліотек, які проходять під тематичними гаслами. «Вірю в майбутнє твоє, Україно» – гасло Місячника 2023 року. У межах Місячника були організовані віртуальні книжкові виставки, фотовиставки, бібліотечні квести. Працівниками шкільних бібліотек створені відеоролики, буктрейлери, презентації, дошки Padlet.

: У грудні 2023 року Національний тиждень читання, організований Українським інститутом книги, проходив під гаслом «Бути своїми», а в березні 2024 року – «Ріки незмінно течуть додому». У межах тижнів бібліотекарями та педагогами закладів загальної середньої освіти було проведено онлайн-заходи: читацькі зустрічі, воркшопи, поетичні марафони, методичні вернісажі, літературні години, вікторини.

u З метою підвищення професійної компетентності шкільних бібліотекарів у кожній територіальній громаді Харківської області працюють методичні об'єднання. Під час роботи методоб'єднань в онлайн-форматі проводяться семінари, коворкінги, воркшопи, тренінги, професійні діалоги, відбуваються панельні дискусії.

e

:

c

o

m

/

Підсумовуючи, зазначимо, що бібліотеки закладів загальної середньої освіти є посередниками між знаннями та користувачами, виступають провайдерами інформації та популяризаторами книги й читання. Сьогодні у бібліотечній справі залишаються лише ті, хто має покликання до цієї професії, люблять її, цінують, справою доводять відданість освіті та духовній культурі. Адже саме бібліотекарі найбільше переймаються тим, яку роль і яке місце мають книги та читання в структурі інтересів і цінностей сучасної дитини й підлітка.

Література

1. Джерело педагогічних інновацій. Вип. № 3 (35). Бібліотека закладу загальної середньої освіти – стратегічний партнер Нової української школи : науково-методичний журнал / укладачі: Л. Ворфлік, З. Жеребкіна ; гол. ред. Л. Д. Покроєва. – Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2021. – 204 с.

2. Зозуля С. Формування професійних компетентностей працівників бібліотечно-інформаційної

с
ф
е
р
к
л
в

3

у
м
б
в
к

✓ Розвиваємо інформаційно-цифрову компетентність педагога

Використання інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку педагога в умовах війни

м
р
о
т
в
н
т
н
у
с
і
н
ф
б

Вовченко Тетяна,
завідувач
Рубаха Ірина,
вихователь-методист,
Витовтова Лілія,
вихователь комунального закладу «Дошкільний
навчальний заклад (ясла-садок) № 411
Харківської міської ради»
zdo411kh@ukr.net

р
м

Війна поставила перед дошкільною освітою нові виклики, а для педагогів підняла планку професійного розвитку.

Ознайомлення з дослідженнями та публікаціями зарубіжних учених (П. Гріммет, М. Тайт, М. Мазер та ін), українських науковців (О. Кузнєцова, Л. Хомич, В. Коновалова, О. Мельник та ін.) підкреслило, що традиційна модель професійного розвитку зазнає змін. Неперервний професійний розвиток – одна із соціальних вимог сучасності. Дошкільна спільнота підтримує нову філософію освіти. Функціонування системи освіти в умовах воєнного стану характеризується інтенсивним використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Інтернет, інформаційно-комунікаційні технології, штучний інтелект не тільки зекономлять час, а й допоможуть:

в
а
п
в
р
у
к
а

- співпрацювати з педагогами та батьками;
- активізувати всіх учасників освітнього процесу;
- інтенсифікувати просвітницьку роботу з батьками;

- зробити дошкільну освіту цікавішою та змістовнішою;
- використати привабливі й швидкозмінні форми подачі та збору інформації;
- виховувати інформаційну культуру.

В умовах війни педагоги України, зокрема на Харківщині, працюють у змішаному режимі: онлайн і офлайн.

Онлайн – спілкування в режимі реального часу в електронному середовищі або спілкування за допомогою онлайн засобів.

Слово **офлайн** часто виступає синонімом слів традиційний, реальний. Наприклад: онлайн-спілкування – спілкування в мережі, а офлайн-спілкування – традиційна бесіда в реальному житті. Те, що ефективно працює в онлайн, уже навряд чи повернеться в офлайн у повному обсязі. В обох режимах роботи асистенти педагогів – це програми, додатки, вебсайти, мережа Інтернет, соцмережі, месенджери, штучний інтелект. Розглянемо їх детальніше.

Один із наших помічників – це **Microsoft Office**. Тут і презентації, і буклети, і пошта, і діаграми, і керування фінансами. Детальніше на сайті Microsoft Office. Перелік продуктів Microsoft Office величезний: PowerPoint, Excel, Word, Outlook (електронна пошта) та багато інших.

Незамінний супутник педагогів, найпопулярніша пошукова система у світі, в арсеналі якої різні безкоштовні вебсервіси – це **Google**, ось далеко неповний перелік:

- Gmail (електронна пошта).
- Google Drive – онлайн-сервіс для зберігання файлів користувачів у «хмарному сховищі».
- Календар Google – онлайн-календар.
- Каталог Google – вебсайти, упорядковані за тематичним принципом.
- Сайти Google – сервіс для створення повноцінних вебсторінок, як для власників акаунтів Google, так і незалежних користувачів.
- Google Перекладач – система статистичного машинного перекладу слів, текстів, фраз, вебсторінок між будь-якими парами мов.
- YouTube – відеохостинг, який дозволяє переглядати відео, завантажувати свої ролики, ділитися цікавими відеоматеріалами з іншими.
- Google Документи, Таблиці, Презентації – онлайн-сервіс для роботи з документами, таблицями та презентаціями (пакети сумісні з Word, Excel, PowerPoint), Google Форми **не вимагають докладання великих зусиль, довгого обмірковування, тривалої обробки результатів**, дозволяють не лише швидко провести опитування чи анкетування (додаток 1), а й скласти список гостей, зібрати електронні адреси для розсилки новин, провести вікторину, провести мікродослідження для збору певної інформації, отримати зворотний зв'язок (зібрати відгуки про проведений захід (додаток 2), пропозиції, побажання), відкрити онлайн-реєстрацію на захід, організувати голосування, створити запитання різних форматів. Звертаємо увагу колег на певні вимоги щодо складання анкет за допомогою Google Форм (додаток 3).

Педагоги закладу використовують різноманіття **соціальних мереж** (від англ. Social networks) – інтернет-майданчики, сайти, на яких розміщуємо інформацію про себе, заклад, події та спілкуємося, встановлюючи соціальні зв'язки між учасниками освітнього процесу. Контент на цьому майданчику створюється безпосередньо самими користувачами. Найвідоміші соцмережі: Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, YouTube, TikTok і месенджери Viber, Telegram, WhatsApp, Facebook Messenger та ін. Їхні функції:

- Швидке поширення та розміщення інформації (консультування, розсилка, повідомлення; текст, фото, відео або файли).
- Зворотний зв'язок (наприклад, щоб не обдзвонювати батьків, опитування).
- Групова, підгрупова, індивідуальна робота з батьками.

Педагог або заклад освіти обирають соціальну мережу на власний розсуд. Ми віддали перевагу [Facebook](#). Активне спілкування, реакції на публікації на сторінці закладу сприяють співпраці, допомагають переосмислити досвід, покращують критичне мислення.

Часи змінюються, відбувається адаптація освітнього процесу до потреб здобувачів освіти, стрімке сьогодення впливає на професійний розвиток педагогів будь-якого віку та кваліфікації. Близько двадцяти років тому в Японії винайшли **QR-код** – двовимірний штрих-код дозволяє кодувати будь-яку інформацію: текст, веб-посилання, номер телефону та багато чого іншого. А вже сьогодні пересічні українці використовують QR-коди для зчитування інформації про квитки на залізничний транспорт, реклами, контактної інформації, входження на деякі сайти (наприклад, банків) та багато іншого, а педагоги в роботі. Переваги використання очевидні (рис.1). Більшість сучасних батьків не уявляють життя без смартфонів – це одна з причин використання QR-кодів серед педагогів, у роботі з дітьми та батьками (рис.2).

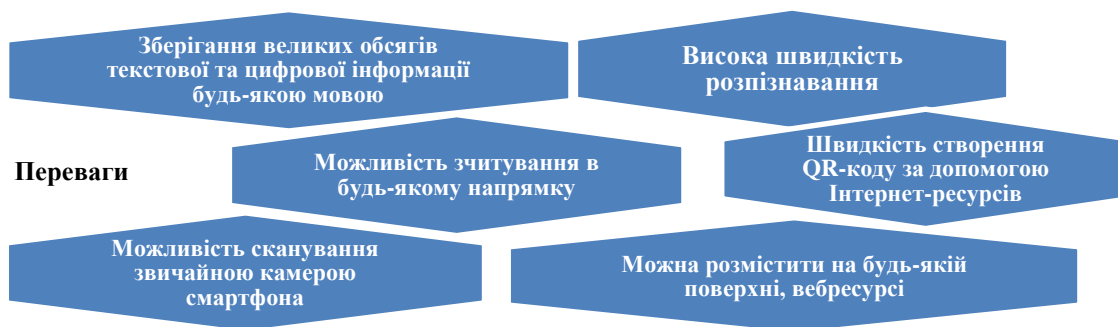

Рисунок 1. Переваги QR-коду

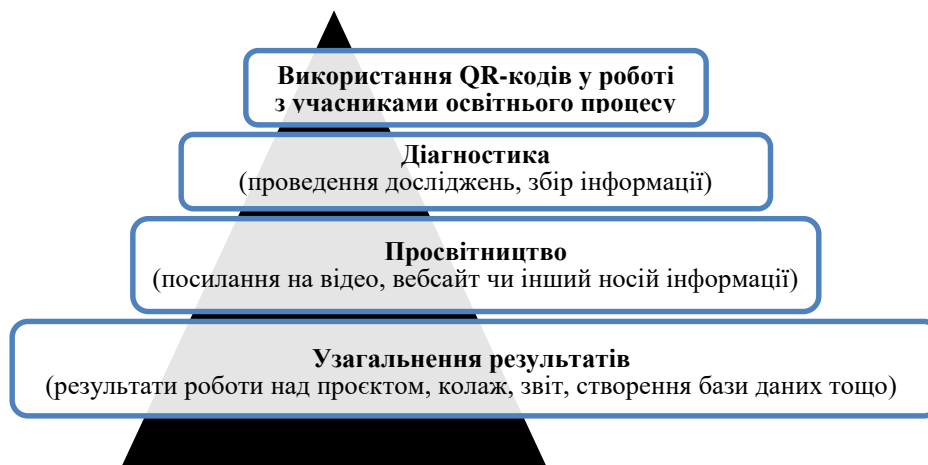

Рисунок 2. Використання QR-кодів у роботі з учасниками освітнього процесу

Закодувати можна:

- Задовге посилання на Інтернет-ресурс, потрібне для навчання: відео з YouTube, локацію на Google картах, файл із хмари (Google, Microsoft, Dropbox тощо), профіль (група чи сторінка) в соцмережах, телефонний номер або e-mail.
- Загадки, вірші, віртуальну бібліотеку, екскурсії.
- Посилання на вікторини, інтерактивні вправи, тести та анкети.
- Завдання та підказки квесту, розмістивши їх у потрібних місцях закладу.
- Оголошення та інструкції на стендах, дошках оголошень, сайті.
- Контактну інформацію, візитну картку закладу.
- Відео, фотоальбоми і т.д.
- Посилання на цікавинки з життя закладу освіти (додаток 4).

Відома велика кількість спеціальних сервісів, що дозволяють за кілька кліків згенерувати такий код, який можна зберегти на носій і згодом використовувати. Для створення власного QR-коду знадобиться:

- Інтернет.
- Інформація, яку потрібно закодувати.
- Ресурс для створення QR-кодів.

Зчитати QR-код можна за допомогою програми зчитування. Алгоритм створення путівника з QR-кодами:

1. Підібрати матеріали, які можна скодувати (виступи дітей, виставки, відео та аудіофайли та ін.)
2. Обрати Інтернет-ресурс генерування QR-кодів.
3. Закодувати обрані матеріали, згенерувати коди.
4. Зберегти QR-код на носії (флешка, хмарне сховище і т.п.)
5. Роздрукувати або розмістити в соцмережах, меседжерах у певній послідовності.

Досвід роботи педагогів, закладу є важливим матеріалом для оптимізації освітнього процесу, професійного розвитку кар'єри. Висвітлення досвіду на [офіційному сайті закладу освіти](#) – поліфункціональна можливість для ефективної комунікації адміністрації та колективу закладу освіти з громадськістю. Сайт містить інформацію про діяльність, досягнення та особливості закладу освіти, різнопланові розділи, анонси, поради, посилання, галереї, блоги тощо.

На сторінках сайту нашого закладу можна знайти різноманітні інтернет-проекти:

- фото- або відеоконкурси (фото або відеколажі до дня Матері, фестиваль сімейних фото або віртуальних листівок із нагоди свята тощо);
- флешмоби («Що для мене Україна», «Ранкова руханка», «Допоможи природі»);
- інтернет-марафони (марафон віршів про осінь, до дня тата, творчих спільних із батьками робіт із великодньої теми);
- інтернет-вікторини («Друзі наші менші», «Розумники й розумниці»).

Унікальна форма забезпечує інтегрований підхід, а також дозволяє активно залучати в освітній процес батьків і дітей, педагогічний колектив. Крім того, саме проєктна діяльність дозволяє перетворити будь-який колектив у згуртовану команду, члени якої зможуть спільно працювати над вирішенням нетривіальних завдань.

Останнім часом популярні **віртуальні виставки**, які надають можливість дистанційного перегляду експонатів без відвідування виставкової зали в будь-який час (24 години на добу, 7 днів на тиждень).

Віртуальні виставки та екскурсії – доступний інформаційний продукт, що представляється як сукупність традиційного візуального й новітнього електронного способів презентації інформації. Ці продукти допомагають демонструвати в мережі

Інтернет за допомогою засобів вебтехнологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів недоступні музеї, виставки, країни, заповідники тощо (додаток 5).

Віртуальна виставка має свою структуру:

- титульний слайд (назва установи, назва виставки, відомості щодо учасників виставки);
- слайд-вміст, що представляє всю сукупність експонованих виробів;
- наступні слайди – розповідь про окремі експонати і/або авторів;
- прикінцеві слайди – контактна інформація, заклик, запрошення.

Творча група закладу розробила орієнтовне планування творчих віртуальних виставок на рік (табл.1).

Таблиця 1

Орієнтовне планування творчих віртуальних виставок на рік

Вересень	Жовтень	Листопад
Виставка-хобі «Вмілі рученята» «Книжечки-малята»	«Гарбузова осінь» «Осінні фантазії і талановиті пальчики»	«Музичні інструменти своїми руками» «Мій кращий друг»
Грудень	Січень	Лютий
«Новорічна гостя» «Прикраса на ялинку» «Новорічна листівка»	«Зимові фантазії» «Зимові букети»	«Моє прекрасне місто» «Друзі наші менші»
Березень	Квітень	Травень
«День пейзажу» «Подарунок для матусі»	«Великодня галявина» «Старим речам-нове життя»	«Нашому роду нема переводу» «Візерунки для вишиванки»
Червень	Липень	Серпень
«Дивовижний світ дитинства» «Флористична майстерня»	«Природа і фантазія» «Віночок для свята» (для дівчаток)	«Що для мене Україна» «Музеї рідного міста»

Одним із найцікавіших моментів [книжкової виставки може стати онлайн-перегляд читання автором](#). У нашому закладі дошкільної освіти № 411 м. Харкова власні твори для дітей читала лауреат міжнародної літературної премії «Молода коронація слова» Любов Василівна Яковенко.

Успішно використовуємо в роботі **зворотний відеозв'язок «діти-батьки-педагоги»** – невеличкі відеоролики для батьків і дітей, де в головній ролі виступають діти. Це відеозвернення до дорослих, відеопоради дітей дорослим: «Що робити, щоб не захворіти», «Як правильно виховувати дітей», інтерв'ю: «Я щасливий, коли...», «Хто такі дорослі», «Улюблена страва», «Коли я виросту, то стану...», «Хто працює в дитсадочку?» тощо. Цю форму роботи з батьками ми використовуємо під час батьківських зборів, тематичних заходів, семінарів, святкових ранків і т. п.

Штучний інтелект – новітній процес в освіті, який суттєво підвищує якість, ефективність і результативність освітнього процесу. В Україні, як і в усьому світі, триває бум у застосуванні ШІ. Вихователі й діти живуть у світі, у якому працює штучний інтелект, ним неможливо нехтувати. Професійний розвиток передбачає гнучкість і адаптивність, вміння вчитись упродовж усього життя. Цифрова грамотність є одним із компонентів професійного розвитку. У пошуках балансу між освітніми потребами та інструментами ШІ педагоги розвивають професійні ресурси, знання, поновлюють погляди, надолужують освітні втрати.

Ефективне використання штучного інтелекту, інформаційно-комунікаційних технологій у закладі освіти залежить від розвитку його потенціалу, професійної компетентності педагогічного колективу, створення підтримки професійного розвитку педагогів в умовах війни. Професійний розвиток можна вважати успішним не тільки, якщо він забезпечує суспільні запити сьогодення, а й задовольняє самого педагога. А отже, слід забезпечити постійний професійний розвиток педагогічного колективу, методично коректно окреслити напрями та перспективи.

Віримо, що, незважаючи на складні умови, українське дошкілля – це рушійна сила розвитку майбутнього покоління незалежної та процвітаючої України!

Додаток 1

Опитування «Форми взаємодії із закладом освіти»

Мета: виявити найбільш зручні, цікаві форми роботи для педагогів і батьків.

Шановні батьки!

Оцініть форми роботи закладу освіти з батьками, які висвітлено в таблиці 1, виходячи із запропонованих критеріїв і кількості балів, де: 1 – так; 2 – не дуже; 3 – ні.

Таблиця 1

Форми взаємодії із закладом освіти

Форма роботи	Критерії		
	Зручно	Цікаво	Потрібно
Батьківські збори			
Групові консультації			
Індивідуальні консультації			
Бесіди			
Виставки			
Групи в меседжерах			
Соціальні мережі			
Офіційний сайт закладу			
Google анкети			
Паперові анкети			
Електронна пошта			
Інтерактивні форми роботи (квест, флешмоб, творча майстерня...)			
Ваші пропозиції щодо форм роботи з батьками, у яких Ви б хотіли взяти участь разом із дитиною.			

Додаток 2

Анкета зворотного зв'язку з батьками

Мета: отримати оцінку заходу.

1. Актуальність заходу. Відповідь у балах: 1 2 3
2. Ваша зацікавленість заходом. Відповідь у балах: 1 2 3
3. Який би захід Вас зацікавив?
4. Яка тема Вам імпонує?
5. Оберіть смайлик, який відповідає Вашому настрою після заходу (рис.1).

Рисунок 1. Смайлики, які відповідають настрою

6. Ваші побажання та пропозиції.

Пам'ятка щодо складання анкет за допомогою Google Форм

Шановні користувачі Google Forms!

1. Зверніть увагу на цільову аудиторію: звертання, правильність (батьки, колеги та ін.)
2. Продумайте структуру опитувальника на папері: запитання, формати відповідей.
3. Створюйте запитання різних форматів.
4. Не використовуйте довгі тексти в запитаннях.
5. Формулюйте запитання так, щоб відповідь була лаконічною. Так буде легше обробити інформацію.
6. Вибирайте оптимальну кількість запитань.
7. При додаванні зображення та відео YouTube врахуйте авторські права матеріалів.
8. Перед тим, як опублікувати матеріали, перевірте правильність написання слів, речень, пунктуацію.
9. Гугл-форма для реєстрації на захід – ідеальний варіант. Не треба вручну збирати дані потенційних учасників. Зменшується ймовірність неправильного запису контакту для зв'язку, тому що алгоритм Google Forms миттєво вносить дані в окрему таблицю, пов'язану з основним опитуванням. Тому ретельно продумайте, які саме дані респондентів вам потрібні.
10. Ви можете також просити вказувати адресу електронної пошти, номер контактної телефону або інші контактні деталі. Якщо ви це робите, обов'язково повідомте людям, що ви збережете конфіденційність їх особистої інформації.

Путівник з QR-кодами «Літні розваги»

Мета: розширювати межі спілкування з батьками за допомогою використання технології QR-коди, закріпити вміння батьків працювати з QR-кодами.

Місце розташування: соціальні мережі, стенд для батьків, буклет.

Віртуальна екскурсія «Музеї рідного міста»

Мета: віртуально ознайомити батьків і дітей з об'єктами, місцями рідного міста, Батьківщини, розвивати кругозір, виховувати патріотизм, інтерес до навколишнього світу.

Педагог пропонує дітям і батькам віртуальну екскурсію музеями рідного краю, використовує презентації (або фільми, відеоролики), які демонструють найцікавіші для дітей музеї міста (країни або світу).

Література

1. Нові форми роботи з батьками дошкільників. Авт.-упорядн.: Л. М. Витовтова, В. О. Маренич. Харків: Вид. група «Основа», 2022. 159 с. URL:

<https://osnova.com.ua/novi-formi-roboti-z-batkami-doshkilnikiv-nbk005-467954.html>

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів і використання можливостей штучного інтелекту в освітньому середовищі

Малік Володимир,
директор,
Трипольська Ольга,
заступник директора
Люботинської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 4
Люботинської міської ради Харківської області
olyatripolskaya1975@gmail.com

Дистанційне навчання, з одного боку, стало викликом для всіх учасників освітнього процесу, а з іншого – новим простором можливостей. Змінилися вимоги до професійних компетентностей педагогів, особливо щодо використання інформаційно-цифрових технологій.

Оскільки одним із основних напрямів реформування освіти, відповідно до Концепції реалізації державної політики «Нова українська школа», є «наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, яке має стати інструментом забезпечення успіху Нової української школи» [2], ефективна діяльність учителя залежить від його готовності до розвитку загальних і професійних компетентностей, визначених у Професійному стандарті.

Педагогічний потенціал використання комп'ютерних технологій має широкий спектр упровадження. І це не тільки комп'ютерні презентації, навчальні відео, тестові завдання тощо. Це різноманітний інтернет-контент, онлайн-платформи та сервіси, комп'ютерні програми. Звичайно, тут є над чим працювати.

Сучасний учитель повинен постійно підвищувати власний рівень інформаційно-цифрової компетентності, щоб ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі та інтегрувати їх у методи й форми ефективного навчання. Саме тому необхідно швидко опрацьовувати та критично оцінювати інформаційні дані, розуміти принципи роботи в мережі Інтернет, ефективно користуватися цифровими технологіями й сервісами для розв'язування різних проблем і завдань, застосовувати інноваційні технології для організації освітнього процесу.

Акцентуємо увагу, що педагогам необхідно постійно підтримувати професійну комунікацію та співпрацю, застосовувати творчі, інноваційні підходи за допомогою цифрових технологій, усвідомлювати їхні функціональні особливості, обмеження, наслідки та ризики використання. Також сучасний учитель повинен розуміти загальні принципи й механізми, що лежать в основі створення цифрових сервісів, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм і мереж.

Педагогічні працівники нашого закладу активно опановують нові цифрові технології та методики, постійно вдосконалюють освітній процес, використовуючи комп'ютерні технології. Понад 60% учителів пройшли навчання в межах програми «**Google Digital Tools for Education/** Цифрові інструменти Google для освіти» та отримали відповідні сертифікати (базовий рівень – 60%, середній рівень – 21%, поглиблений рівень – 5,5%), а заклад отримав спеціальний статус «Заклад освіти – учасник програми Google for Education» / Google for Education Participating School із відповідним присвоєним номером UA-DGTfE-12-22-00331. Статус учасника програми надав нові можливості для організації освітнього процесу за допомогою сервісів Google,

наприклад, використання можливостей Google Workspace for Education як єдиного інформаційного середовища закладу.

З метою професійно-особистісного розвитку, удосконалення цифрових навичок, розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителі активно використовують можливості різноманітних освітніх платформ. Серед онлайн-платформ для підвищення кваліфікації вчителів найбільшою популярністю користуються:

- Всеукраїнська наукова онлайн-конференція **Піфагор** (<https://pifa.com.ua>);
- Освітня платформа **AtomsHub** (<https://hub.atoms.com.ua>);
- Українська студія онлайн-освіти **EdEra** (<https://ed-era.com/>);
- **ITeacher** – сучасний онлайн-курс із предмета на вибір (<https://iteacher.com.ua>);
- Освітня платформа для вчителів **РУХ. Освіта** (<https://ruh.com.ua/>);
- **EdPro** (<https://edpro.ua/about>);
- Незалежна освітня платформа **TEACHHUB** (<http://teach-hub.com>);
- Національна платформа можливостей професійного розвитку педагогічних працівників **EdWay** (<https://edway.in.ua/uk/>);
- Платформа онлайн-курсів **Prometheus** (<https://prometheus.org.ua/>);
- Освітня платформа для педагогів **Уміти** (<https://umity.in.ua/>).

Також педагоги закладу з метою професійного розвитку активно використовують можливості освітніх онлайн-середовищ: «Нова українська школа»; український проєкт «Якість освіти»; інтерактивне навчання – видавництво «Ранок», освітній проєкт «На урок», Національна освітня платформа «Всеосвіта».

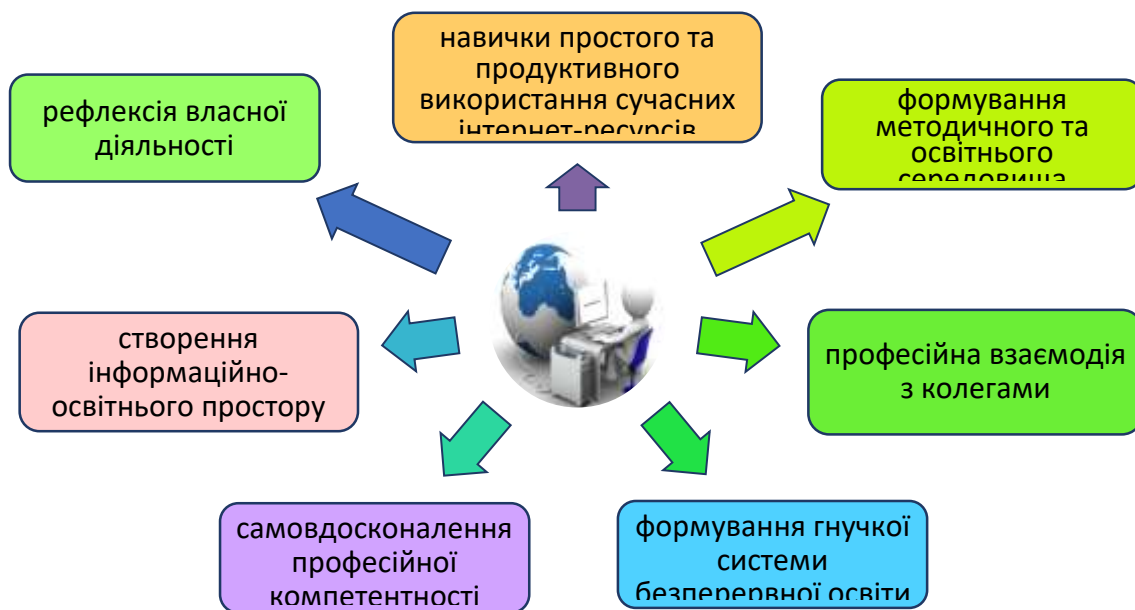

Рис. 2. Можливості освітніх онлайн-середовищ для розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогів

Оскільки кожен сучасний учитель повинен володіти вміннями роботи з інформаційно-цифровими технологіями, проводимо моніторинг рівня сформованості інформаційно-цифрової компетентності педагогів. Наприклад, було проведено онлайн-опитування, узагальнення результатів якого спрямоване на виявлення готовності вчителів закладу до використання онлайн-засобів і до здійснення дистанційного навчання в умовах воєнного стану, а також на визначення проблем, які виникають при організації освітнього процесу в дистанційному форматі.

Проведення онлайн-опитування мало на меті реалізацію таких завдань:

- визначення ступеня готовності педагогічних працівників закладу використовувати онлайн-інструменти й онлайн-ресурси під час дистанційного та змішаного навчання;
- виявлення проблем і потреб, що виникають під час здійснення дистанційного навчання в умовах воєнного стану;
- порівняння результатів опитування станом на 01.09.2022 р. щодо використання онлайн-засобів і онлайн-ресурсів із результатами опитування на початок 2023/2024 навчального року;
- визначення рівня цифрової компетентності педагогічних працівників шляхом самооцінювання педагогів.

Для онлайн-опитування педагогічних працівників закладу використовувались онлайн-анкети, створені за допомогою Google Форм: «Цифрова компетентність учителя» (<https://forms.gle/yZyfrZm9KEQTuHow5>), «Онлайн-форми професійного розвитку педагога» (<https://forms.gle/nJpgUX6pZjbvmyi1A>), «Готовність учителів щодо використання цифрових інформаційно-комунікаційних технологій для організації дистанційного навчання» (<https://forms.gle/4t8FwRZVtMr3vory9>).

Аналізуючи результати анкетування щодо цифрової компетентності вчителів, можна стверджувати: більшість педагогів використовують різні пошукові системи для виявлення достовірної інформації в мережі інтернет (рис. 3); 33,3% вчителів можуть оцінити достовірність інформації, використовуючи певні критерії, 53,3% класифікують інформацію, використовуючи папки, створюючи резервні копії файлів; 66,7% можуть використовувати інструменти для співпраці та поширювати документи, файли, створені іншими; 60% поширюють знання серед інших користувачів в інтернеті (наприклад, за допомогою соціальних мереж або онлайн-спільнот); 66,7% можуть створювати складний цифровий контент у різних форматах (рис. 4); 46,7% постійно оновлюють свої навички з цифрових технологій, систематично працюють над підвищенням свого професійного рівня в галузі цифрових технологій (рис. 5).

Рис. 3. Використання пошукових систем

Рис. 4. Створення цифрового контенту

Рис. 5. Готовність педагогів до підвищення фахового рівня

Опитування щодо онлайн-форм професійного розвитку педагога свідчить, що більшість учителів (91,3%) має електронне портфоліо, у якому зберігаються досягнення, методичні розробки, електронні освітні ресурси тощо. На жаль, поки що гірша ситуація щодо персонального сайту, блогу, власного каналу на YouTube (сайт, блог – 43,8%, канал на YouTube – 23,4%).

Результати анкетування свідчать про те, що більшість педагогів слідкує за новинами на дистанційних курсах підвищення кваліфікації на сайті КВНЗ «ХАНО» та із розсилки адміністрації закладу (рис. 6).

Рис. 6. Джерело отримання інформації щодо курсів підвищення кваліфікації

Переважає більшість педагогів закладу віддає перевагу курсам підвищення кваліфікації, які пропонують КВНЗ «ХАНО» (87%), Національна освітня платформа «Всеосвіта» (57,7%), Українська студія онлайн-освіти EdEra (52,2%), Освітній проєкт «На урок» (44,8%), Платформа онлайн-курсів Prometheus (34,8%). Найбільш ефективними онлайн-формами для професійного розвитку вважаються такі: курси підвищення кваліфікації (78,3%), пролонговані курси (47,8%).

Аналіз потреб педагогів щодо підвищення кваліфікації в умовах дистанційного навчання показує, що найбільшим попитом користуються такі напрямки: знайомство з новими освітніми онлайн-інструментами й сервісами (65,2%), створення та підтримка власного сайту чи блогу (34,8%), а також інструменти й методики оцінювання в умовах дистанційного навчання (34,8%) (рис. 7).

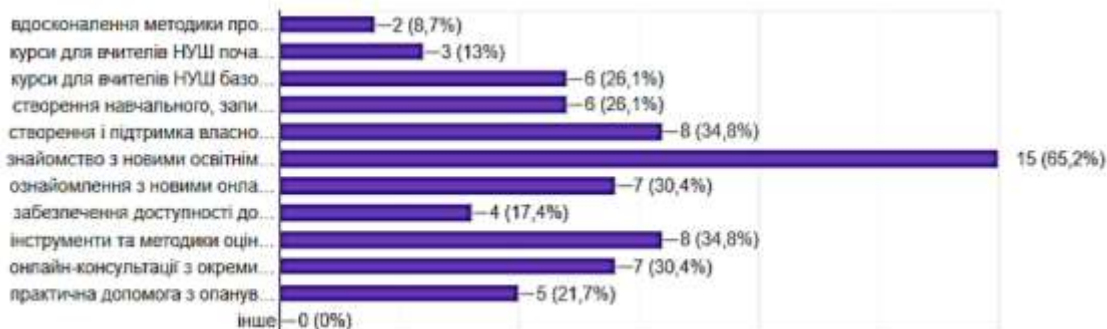

Рис. 7. Потреби педагогів щодо підвищення кваліфікації в умовах дистанційного навчання

Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів впливає на якість освітнього процесу, зокрема в умовах дистанційного навчання, розширює можливості залучення здобувачів освіти до активної співпраці як під час онлайн-уроків, так і при самостійному опрацюванні матеріалу. За результатами анкетування можна зазначити, що під час проведення онлайн-уроків учителі найбільше використовують комп'ютерні презентації, відео каналу YouTube, Національну освітню платформу «Всеосвіта», онлайн-сервіси інтерактивних вправ WordWall і LearningApps.org. Також активно використовуються Quizizz, віртуальна дошка Padlet, інтерактивна дошка Jamboard і можливості освітнього проєкту «На урок» (рис. 8).

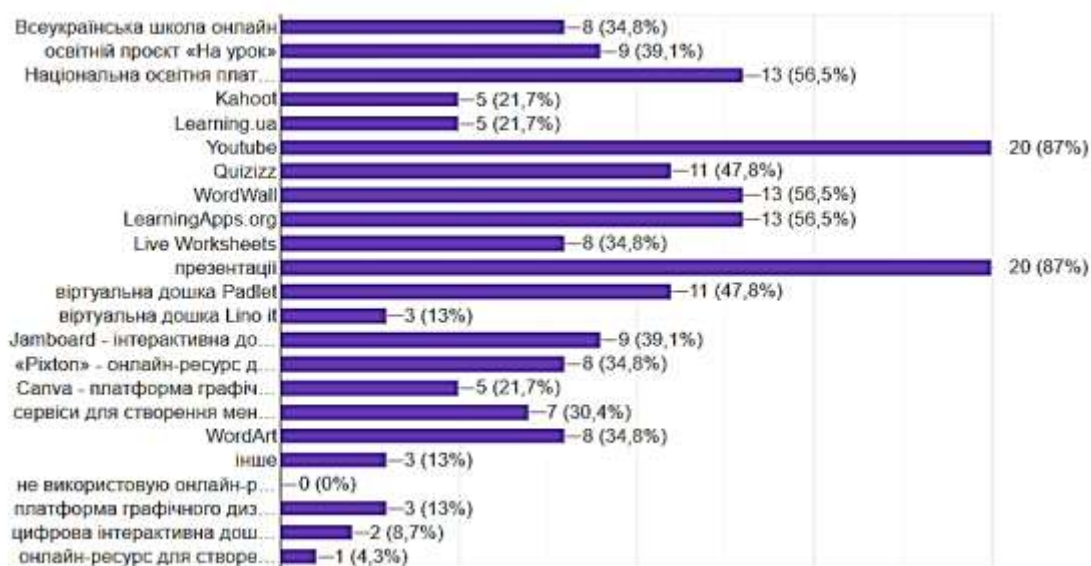

Рис. 8. Використання онлайн-ресурсів під час проведення онлайн-уроків

Для організації самостійної роботи учнів переважна більшість учителів використовує навчальне відео каналу Youtube (87%), комп'ютерні презентації (82%), контент Всеукраїнської школи онлайн (60,9%), Національної освітньої платформи «Всеосвіта» (73,9%), інтерактивні вправи LearningApps.org (65,2%), WordWall (47,8%), Kahoot (39,1%), інтерактивну дошку Jamboard (43,5%), сервіси для створення ментальних карт (34,8%).

Для підсумкового та поточного контролю знань учнів 91,3% вчителів використовує можливості освітнього проєкту «На урок», 73,9% – Національної освітньої платформи «Всеосвіта», 60,9% – Google Forms. Для організації проєктної діяльності учнів перевага віддається віртуальним дошкам Padlet (56,5%), Lino it (47,8%), Jamboard (43,2%), платформі графічного дизайну Canva (31,3%).

Підвищення рівня інформаційно-цифрової компетентності педагогів дозволяє не тільки використовувати можливості освітнього контенту, але й активно створювати власний. Оскільки в умовах воєнного стану надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи закладу освіти, необхідно створити корисний дієвий мультимедійний контент для організації дистанційного навчання. Саме для реалізації цієї мети для вчителів закладу досвідченими педагогами проводяться навчальні практикуми за такими темами: «Платформа Liveworksheets та її можливості» (<http://surl.li/rqgak>), «Створення інтерактивних робочих аркушів та зошитів за допомогою сервісу Liveworksheets Liveworksheets» (<http://surl.li/rqfyo>), «Використання можливостей сервісу Learningapps» (<http://surl.li/rqfzo>), «Використання можливостей Google Classroom» (<http://surl.li/rqgcg>), «Можливості презентації екрану» (<http://surl.li/rqgdl>), «Використання додатку Google Meet Attendance List для фіксації

присутності учнів під час онлайн-уроку» (<http://surl.li/rqgev>), «Інтерактивний сервіс для виконання завдань British Council» (<http://surl.li/rqgfr>) тощо. Кожне заняття містить покрокові інструкції щодо реалізації освітнього процесу в дистанційному форматі. Усі відео та текстові інструкції створено вчителями закладу.

Оскільки сучасна освіта продовжує впроваджувати інновації, у цьому контексті важливим кроком уперед є використання технологій штучного інтелекту в освітньому середовищі. Необхідно зазначити, що підвищення рівня інформаційно-цифрової компетентності педагогів дає можливість використовувати в освітньому процесі величезну кількість можливостей штучного інтелекту. Адже застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі має великий потенціал для покращення ефективності навчання та персоналізації освітнього процесу: створення різноманітного освітнього контенту, автоматизація процесу оцінювання знань учнів, заощадження часу вчителів, забезпечення більш ефективного та зручного навчання, навіть розробки персоналізованого навчального плану для кожного учня в класі.

Рис. 9. Використання штучного інтелекту в освітньому середовищі

Таким чином, розвиток інформаційно-цифрової компетентності вчителів – запорука впровадження нових цифрових інструментів для організації продуктивного освітнього процесу, дистанційного та змішаного навчання, оцінювання результатів навчання учнів у цифровому освітньому середовищі в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Саме тому необхідно мотивувати педагогів до моделювання власної траєкторії професійного розвитку, спрямованої на максимальне використання особистісних ресурсів; забезпечити ресурсну підтримку та супровід реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогів.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. URL : <http://surl.li/rqgwy>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
3. Спілкуємося на відстані: віртуальний освітній простір закладу загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Авт.-уклад.: М. Є. Смирнова, М.С. Астахова, О. О. Байназарова, Г. Л. Вороніна, Т. С. Китиченко, О. В. Колісник. За заг. редакцією Л. Д. Покроєвої. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2023. 128 с.
4. Твердохліб І. А. Особливості програмно-технічного забезпечення дистанційного навчання в умовах воєнного стану: методичні рекомендації. URL: Київ: Педагогічна думка, 2023. 44 с.

Використання інформаційно-цифрових технологій у розвитку професійних компетентностей педагога, штучний інтелект: виклики та можливості для освітнього процесу в умовах війни

Паладій Наталія,
вихователь – методист комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 2
Харківської міської ради»
ds_2@ukr.net

Освічена людина – це людина, яка може розвивати свої інтереси, що відкриваються, коли вона вивчає нове.

Джон Ф. Кеннеді

Актуальність проблеми. Проблема використання інформаційно-цифрових технологій у розвитку професійних компетентностей педагога стає все більш актуальною в сучасному світі. Це пов'язано з низкою факторів, які впливають на сучасну освіту та вимагають від педагогів нових навичок і підходів:

- *швидкі технологічні зміни:* інновації в галузі технологій швидко розвиваються, що вимагає від педагогів постійного оновлення своїх навичок і вмій для впровадження сучасних методів навчання;
- *цифрова грамотність учнів:* сучасні учні вже виростають в умовах цифрового світу, тому педагогам важливо володіти цифровою грамотністю, щоб ефективно спілкуватися з учнями й розуміти їхні потреби;
- *онлайн-навчання та гібридні форми освіти:* останній час світ переживає зростання популярності онлайн- і гібридних форм навчання. Педагогам потрібно адаптувати свої підходи та володіти технологічними засобами для забезпечення ефективного навчання в цих форматах;
- *розвиток інтерактивних технологій у навчанні:* використання інтерактивних технологій, таких як віртуальна реальність, ігри для навчання, мультимедійні засоби, дозволяє педагогам зробити уроки більш привабливими та змістовними;
- *зростання потреби в гнучких навчальних середовищах:* сучасне суспільство вимагає гнучких та індивідуалізованих підходів до навчання. Використання інформаційно-цифрових технологій дозволяє педагогам створювати гнучкі навчальні середовища, ураховуючи індивідуальні потреби кожного учня;
- *підготовка до роботи в цифровому суспільстві:* педагоги повинні готувати своїх учнів до роботи в цифровому суспільстві, де цифрові навички стають важливою складовою успішної кар'єри;
- *забезпечення доступності освіти:* використання інформаційно-цифрових технологій може сприяти забезпеченню доступності освіти для всіх сфер суспільства, незалежно від їхнього місця проживання чи соціально-економічного статусу.

Отже, професійний розвиток педагога у сфері інформаційно-цифрових технологій є актуальним завданням, яке вимагає постійного самовдосконалення та впровадження новаторських підходів для підтримки ефективного навчання в цифровому світі.

Мета статті – розвиток професійних компетентностей педагога засобами використання штучного інтелекту, що полягає в розгляді можливостей і викликів, які

виникають у контексті впровадження штучного інтелекту в професійну освіту; розгляд сучасних досягнень у сфері штучного інтелекту та їх можливого застосування у професійній освіті; подальший обмін досвідом і поширення кращих практик використання штучного інтелекту у професійній освіті для підвищення якості навчання та підготовки фахівців. Ця стаття спрямована на розуміння ролі штучного інтелекту в забезпеченні доступу до якісної освіти у воєнний період і визначення способів його використання для подолання викликів, які виникають у зв'язку з військовими конфліктами.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання освітніх проблем вимагає комплексного підходу та включення різноманітних стратегій, таких як підтримка технічної освіти для педагогічних працівників, створення мотиваційних програм, покращення якості онлайн-ресурсів і платформ, а також розвиток і застосування кращих практик у сфері дистанційного навчання [1, с. 54].

Зупинимося докладніше на самому процесі впровадження елементів новітніх інформаційних технологій при дистанційній формі для саморозвитку, самоосвіти та підвищенні кваліфікації педагогічних працівників, а саме використання штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі.

Педагоги та учні застосовують технології штучного інтелекту для підвищення ефективності освітнього процесу. Це може стосуватись як генеративного штучного інтелекту (генерування текстів, зображень, тестових питань, анотацій, презентацій тощо), так і предикативного (аналіз успішності учнів і пропонування оптимальних стратегій її покращення).

Важливо не забувати про необхідність критичного оцінювання згенерованих продуктів ШІ (штучного інтелекту), а також про принципи академічної доброчесності при користуванні ними [2].

Створення презентацій за допомогою штучного інтелекту (WePik, Tome, Gamma App)

Презентації в освіті відіграють важливу роль як засіб навчання, сприяючи ефективному передаванню інформації та залученню учасників освітнього процесу до процесу навчання. Використання презентацій може бути корисним на різних етапах навчання, від дошкільної освіти до вищої освіти. ***Ось деякі ключові аспекти використання презентацій в освіті:***

- ***Візуальна підтримка:*** презентації дозволяють учителям і лекторам демонструвати графіки, діаграми, фотографії та відео, що робить навчальний матеріал більш доступним і зрозумілим для учнів.
- ***Інтерактивність:*** сучасні презентаційні інструменти дозволяють створювати інтерактивні елементи, такі як вікторини, питання для обговорення, завдання для самостійної роботи тощо. Це допомагає залучити учнів до активного навчання та стимулює їхню зацікавленість.
- ***Структурованість:*** презентації допомагають упорядковувати і структурувати матеріал, роблячи більш легким сприйняття та запам'ятовування.
- ***Варіативність:*** за допомогою презентацій можна варіювати формат навчання, поєднуючи слайди з іншими методами навчання, наприклад, демонстрацією експериментів, груповою роботою або дискусіями.
- ***Зручність зберігання та поширення:*** презентації можна зберігати в електронному вигляді, що полегшує доступ до матеріалів для учнів поза класними заняттями. Також їх легко поширювати серед інших учасників освітнього процесу.

- *Залучення творчості:* учителі та учні можуть використовувати творчий підхід до створення презентацій, що допомагає розвивати творчі навички.
- *Мультимедіа:* презентації дають змогу використовувати різноманітні мультимедійні елементи, що підвищує зацікавленість учнів і робить навчання більш цікавим.

Незважаючи на багато позитивних аспектів, важливо пам'ятати про розумний підхід до використання презентацій. Вони повинні бути підтримкою навчального процесу, а не замінювати його. Ключовою метою презентацій має бути полегшення розуміння матеріалу та підвищення активності учнів у процесі навчання.

Які ж платформи допоможуть нам створити красивий графічний контент?
Запустіть магію штучного інтелекту та робіть приголомшливі презентації в найкоротші терміни!

Wepik – Wepik's AI Presentation Maker – це універсальний магазин для створення першокласних слайдів із професійним підходом. Це онлайн-платформа для створення графічного контенту, такого як логотипи, візитні картки, постери, ілюстрації, презентації, генератор QR-кодів та інше. Вона надає користувачам доступ до широкого вибору готових дизайнів, елементів, шаблонів та інструментів для творчості. Дозволяє нам створювати презентації українською мовою.

Основні функції та можливості Wepik включають:

1. *Шаблони:* платформа пропонує тисячі готових дизайнів у різних категоріях, що дозволяє користувачам швидко знайти відповідну основу для свого проєкту.

2. *Елементи дизайну:* користувачі можуть вибирати з великого асортименту векторних зображень, іконок, форм, шрифтів та інших елементів для налаштування свого дизайну.

3. *Редагування та налаштування:* Wepik надає інструменти для редагування кожного елементу дизайну, такі як зміна кольору, розміру, положення тощо, щоб користувачі могли створити унікальний контент, відповідний їх потребам.

4. *Збереження та завантаження:* після завершення роботи над проєктом користувачі можуть зберегти його у форматі зображення або завантажити векторний файл для використання в різних медійних платформах або друку.

5. *Відсутність необхідності в графічному дизайні:* Wepik призначений для користувачів будь-якого рівня навичок. Ви можете створювати професійний вигляд контенту, навіть якщо ви не є досвідченим дизайнером.

Узагальнюючи, Wepik є потужним інструментом для творення якісного графічного контенту без значного зусилля та витрат часу. Відкрийте для себе світ можливостей – введіть свою тему, виберіть стиль і дозвольте ШІ виконувати важку роботу, зберігаючи дорогі хвилини вашого дня [4].

Рис.1. Створення презентації на платформі Wepik

Tome – дозволяє створювати презентації на основі ШІ, але має обмеження стосовно кількості безкоштовно створених презентацій. Tome – це комбінація двох механізмів: ChatGPT і DALL-E 2. За допомогою першого програма генерує тексти, а за допомогою другого малює зображення. Принцип доволі простий та типовий, користувач формує текстові підказки, які максимально точно описують запит, побажання, тематику та вміст презентації. Дотримуючись підказок, Tome створює близько восьми слайдів із відповідними зображеннями та текстами.

Окрім генерації за допомогою штучного інтелекту, вебсайт пропонує користувачам безліч шаблонів, які також можна використовувати для створення презентацій або налаштовувати новозгенеровані. Окрім основного тексту сторінки та макетів, Tome допомагає придумати заголовки, підзаголовки та сюжетні лінії для презентацій, маркетингових і навчальних презентацій, комерційних пропозицій, або звітів.

Особливості Tome:

- *Генерація контенту на основі штучного інтелекту:* інструмент використовує обробку текстових підказок і алгоритмів глибокого навчання для аналізу тексту та структури презентації, а потім автоматично створює слайди, діаграми, зображення, тексти, які відповідають вмісту.
- *Контекстні зображення та ілюстрації:* Tome аналізує зміст презентації та пропонує зображення та ілюстрації, які найбільше відповідають темі. Ця функція гарантує, що презентація матиме послідовний вигляд, а використовувані зображення відповідатимуть тематиці.
- *Налаштовувальні шаблони дизайну:* попри те, що більшість вмісту презентації платформа створює автоматично, вона також дозволяє користувачам налаштовувати дизайн кожного слайда. Інструмент надає низку шаблонів оформлення, анімації та параметрів форматування, які можна використовувати для створення унікальних і привабливих презентацій.
- *Зручний інтерфейс:* Tome має зручний інтерфейс, який надає чіткі інструкції та рекомендації протягом усього процесу створення презентації, а також користувачі зможуть легко редагувати й налаштовувати кожен слайд окремо.
- *Співпраця:* програма дозволяє користувачам працювати в командах у режимі реального часу. Кілька користувачів можуть редагувати одну презентацію одночасно, а зміни автоматично зберігатимуться в хмарі.
- *Хмарне сховище:* усі презентації, створені за допомогою Tome, зберігаються в хмарі, що робить їх доступними для перегляду з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету. Ви також можете ділитися презентаціями з іншими за допомогою посилання [5].

Рис.2. Створення презентацій на платформі Tome

[Gamma.app](#) – це сучасна платформа для створення презентацій, яка використовує можливості ШІ для автоматизації структури, контенту та візуалізації ідей. Платформа дозволяє користувачам створювати красиві, цікаві й ефективні презентації за допомогою простого та інтуїтивного інтерфейсу. Платформа також дозволяє користувачам ділитися своїми презентаціями онлайн або експортувати їх у різні формати.

Онлайн-доступність і сумісність. Платформа Gamma.app є онлайн-сервісом, який не потребує встановлення або оновлення. Користувачам достатньо мати доступ до інтернету та сучасного браузера, щоб користуватися платформою. Платформа також сумісна з різними пристроями, такими як комп'ютери, планшети, смартфони тощо. Користувачам не потрібно переносити свої презентації на флешки або інші носії, вони можуть просто ділитися своїми презентаціями онлайн за допомогою посилання або QR-коду. Користувачам також можна експортувати свої презентації в різні формати, такі як PDF, PPTX, MP4 тощо.

Платформа Gamma.app має обмежений функціонал, який не дозволяє користувачам використовувати всю потенційну потужність ШІ для створення презентацій. Наприклад, платформа не дозволяє користувачам створювати свої власні шаблони або теми для презентацій, використовувати свої власні зображення або вбудовування, додавати анімацію або переходи між слайдами тощо. Користувачам також не можна імпортувати або конвертувати свої існуючі презентації у формат Gamma.app або навпаки [6].

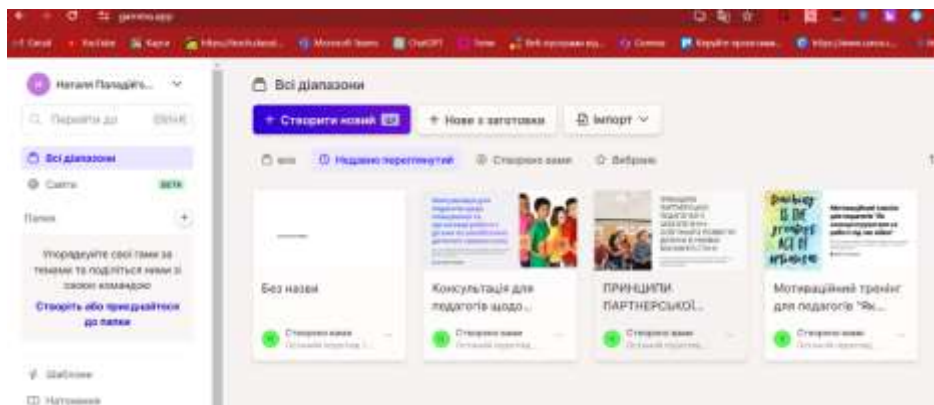

Рис.3. Створення презентації на платформі Gamma

Рис.4. Відеоконсультація для педагогів за допомогою платформи Gamma

Безкоштовний генератор QR-кодів від WePik

Платформа [WePik](#) пропонує безкоштовний генератор QR-кодів, який дозволяє користувачам створювати QR-коди для різних цілей. Він може бути використаний для різних завдань, таких як перенаправлення на вебсайт, додавання контактної інформації до телефону або створення візуальних посилань на текстові повідомлення. Основні можливості безкоштовного генератора QR-кодів від WePik можуть включати:

- *Просте використання:* Інтерфейс генератора QR-кодів призначений для зручного та швидкого створення QR-кодів.
- *Різноманітність опцій:* Користувачі можуть вибирати різні типи QR-кодів залежно від їхніх потреб і цілей, такі як URL, текст, контактна інформація, геолокація тощо.
- *Налаштування дизайну:* Ви можете налаштувати дизайн QR-коду, вибираючи кольори та варіанти оформлення, щоб він відповідав вашому стилю або бренду.
- *Зручне збереження та використання:* Після створення QR-коду ви можете зберегти його у форматі зображення або вбудувати безпосередньо у свої проекти.

За допомогою цього інструменту користувачі можуть легко створювати QR-коди для своїх потреб і використовувати їх у своїх проєктах без необхідності користуватися зовнішніми сервісами.

Рис.5. Генератор QR кодів на платформі WePik

Створення візуального контенту за допомогою штучного інтелекту в Canva

Штучний інтелект стає дедалі популярнішим із кожним днем. І кількість відомих ресурсів, які інтегрують інструменти ШІ, теж лише неухильно зростає. Є вони тепер і в одному з улюблених ресурсів освітян – [Canva](#). Canva є однією з найпопулярніших онлайн-платформ для створення візуального контенту. Вона пропонує широкий спектр інструментів для дизайну, що дозволяє користувачам створювати графічні елементи, логотипи, ілюстрації, презентації, соціальні медіапости, веббанери та інше без необхідності володіти глибокими знаннями в галузі дизайну. Штучний інтелект у Canva використовується для полегшення процесу створення візуального контенту й забезпечення користувачам інструментів, які допомагають у редагуванні та удосконаленні їхніх проєктів [7].

Ось кілька способів, якими ШІ використовується в Canva:

- *Автоматичне форматування та макети:* Canva пропонує широкий вибір макетів і шаблонів для різних типів візуального контенту. Штучний

інтелект допомагає автоматично адаптувати контент до обраного формату, щоб забезпечити оптимальне розташування елементів.

- *Рекомендації стилів і кольорів:* Canva може запропонувати рекомендації стилів, шрифтів і кольорів на основі змісту вашого проекту.
- *Автоматизоване виправлення зображень:* Canva може автоматично виправляти й оптимізувати зображення для поліпшення якості та привабливості ваших проєктів. Це може включати редагування освітлення, контрасту та кольорів.
- *Створення графічних елементів:* Canva включає в себе інтелектуальні інструменти для створення графічних елементів, таких як ілюстрації та логотипи, на основі ваших вказівок.
- *Пошук стокових зображень і відео:* Canva має вбудований пошуковий механізм, який використовує ШІ для знаходження стокових зображень і відео, що відповідають вашому запиту.

Загалом, ШІ в Canva допомагає користувачам створювати професійний візуальний контент швидше й ефективніше, зменшуючи необхідність у глибоких знаннях у галузі дизайну. У межах безкоштовного плану Canva доступні не всі функції: є певні обмеження у використанні того чи іншого інструмента на місяць.

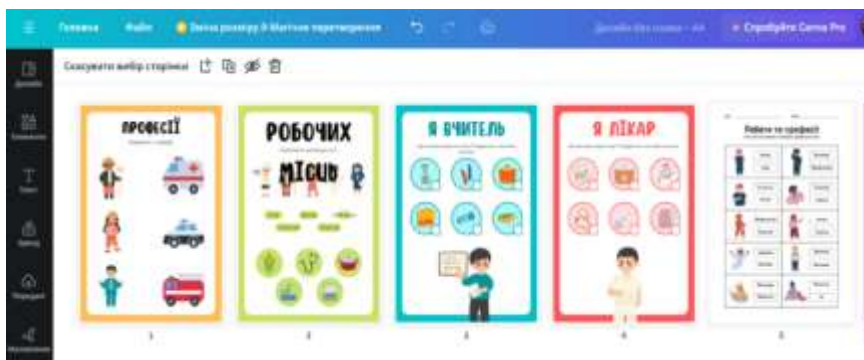

Рис.6. Аркуш завдань на платформі Canva

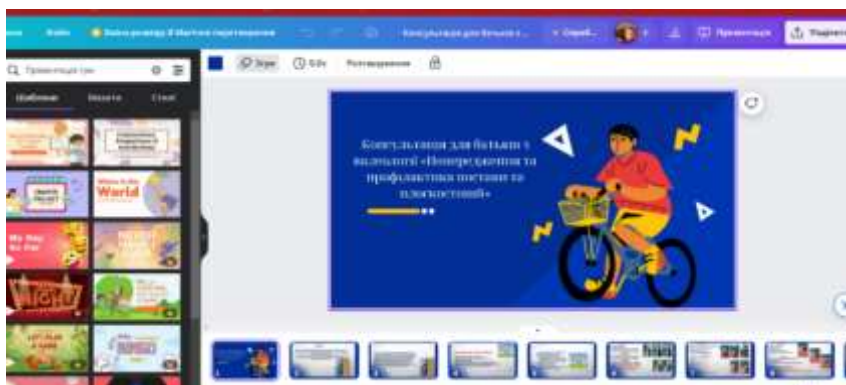

Рис.7. Презентація – Консультація для батьків на платформі Canva

Рис.8. Календар на платформі Canva

Висновок: Інформаційно-цифрові технології, загалом штучний інтелект можуть бути важливим інструментом у розвитку професійних компетентностей педагога, значно полегшити та збагатити процес професійного розвитку, роблячи його більш доступним, ефективним і цікавим. Однак, необхідно пам'ятати про важливість збалансованого підходу, де людський фактор і етичні аспекти залишаються на передньому плані. Комбінація експертності педагогів із потужностями штучного інтелекту може стати ключем до досягнення максимального педагогічного потенціалу та забезпечення якості освіти в майбутньому. Розвиток і впровадження ШІ у професійну діяльність педагогів вимагає постійного моніторингу, навчання та вдосконалення, щоб максимально використовувати його переваги, уникаючи можливих ризиків, забезпечити відповідність етичним і правовим стандартам.

Список використаних джерел

1. Психологічні умови розвитку особистісно-професійної компетентності педагога: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (07–12 грудня 2020 року, м. Суми). [у 2-х ч.]. Ч. 1. / за заг. ред. А. В. Вознюк, О. Ю. Василеги. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2020. – 176 с.
2. Штучний інтелект в освіті: три аспекти. URL: <https://osvita.ua/school/method/91077/>
3. Сучасні освітні технології. URL: <https://educationpakhomova.blogspot.com/2023/03/curipod-canva-deep-nostalgia-murfai.html>
4. Вебсайт. URL: <https://wepik.com/ai>
5. Tome AI – штучний інтелект для створення презентацій. URL: <https://cases.media/article/tome-ai-shtuchnii-intelekt-dlya-stvorennya-prezentacii>
6. Створення презентацій за допомогою штучного інтелекту. URL: <https://znayshov.com/>
7. Створення візуального контенту за допомогою штучного інтелекту в Canva. URL: <https://www.canva.com/>

Використання інформаційно-цифрових технологій у розвитку професійних компетентностей педагога, штучний інтелект: виклики та можливості для освітнього процесу в умовах війни

Сергєєва Наталія,
учитель мистецтва,
спеціаліст вищої категорії, учитель-методист
ХПШ № 176
sch176kh@ukr.net

Сучасні зміни в житті вимагають від педагогів Нової української школи не лише безперервних пошуків можливостей для підвищення рівня своєї цифрової компетентності, а й постійного професійного розвитку, підвищення кваліфікації з використанням інформаційно-цифрових технологій, упевненого та критичного використання їх у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні.

Інформаційно-цифрова компетентність є однією з ключових компетентностей Нової української школи, необхідних сучасній людині для успішного функціонування в суспільстві [1, с.11]. Інформаційно-цифрова компетентність – це здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства. Ця компетентність передбачає наявність навичок і вмінь педагога в цифровому суспільстві критично оцінювати інформаційні дані, розуміти принципи безпеки та співпраці в мережі Інтернет, використовувати відкриті ресурси та технології для професійного розвитку, застосовувати інноваційні технології для оцінювання результатів навчальної діяльності, вирішувати професійні проблеми.

У 2021 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, що підкреслює особливу важливість цієї теми [2]. Концепція визначає, що «цифровою компетентністю є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій». Тут проаналізовані можливі шляхи, способи і строки розв'язання означених проблем. Реалізація цієї Концепції матиме позитивний вплив на розвиток цифрових навичок, цифрової компетенції всіх учасників освітнього процесу, підвищення цифрової грамотності населення, використання цифрових технологій, рівня безпеки громадян у цифровому середовищі, прискорення процесів цифрової трансформації суспільства. Міністерство цифрової трансформації України розробило багато корисних онлайн-продуктів саме для педагогів, які допоможуть отримати цифрові навички. Знайти їх можна на національному порталі з розвитку цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта». Рада Європи визначає цифрове громадянство як здатність позитивно, критично та грамотно брати участь у цифровому середовищі, спираючись на навички ефективного спілкування та творення, практикувати форми соціальної участі, які поважають права та гідність людини завдяки відповідальному використанню технологій. Розроблені Радою Європи «Компетентності для культури демократії» (Рада Європи, 2016) є відправною точкою до здійснення цифрового громадянства.

З досвіду роботи для визначення індивідуальної стратегії розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагога спочатку визначаються:

1. Бажана кваліфікаційна категорія; у процесі визначення рекомендується звертати увагу на власний поточний рівень інформаційно-цифрової компетентності, також часові обмеження.

2. Необхідний рівень знань і навичок згідно з професійним стандартом учителя, що відповідає даній категорії.

3. Аналізування власного поточного рівня інформаційно-цифрової компетентності: краще користуватись інструментами для самооцінювання вчителів «Цифрограм для вчителів» (національний тест на платформі «Дія. Цифрова освіта», за допомогою якого вчитель може з'ясувати рівень власної цифрової грамотності) та/або «SELFIE для вчителів», розроблений Європейською комісією.

4. Фіксація знань, умінь і навичок, які необхідно підвищити за результатами самооцінювання, рекомендовано визначити одну/декілька ключових навичок, умінь та галузей знань.

5. Заповнення форми самооцінювання педагогічного працівника.

6. Аналіз форм і обсяг підвищення кваліфікації.

7. Надання інформації керівництву закладу освіти про тему (напрямок, найменування) відповідної програми (курсу, лекції, модуля тощо), форми, обсяг (тривалість), суб'єкта (суб'єктів) підвищення кваліфікації.

Педагогічні працівники можуть підвищувати свій рівень інформаційно-цифрової компетентності, навчаючись на платформах, які пропонують дистанційні курси для професійного розвитку, а також застосовувати на практиці та вдосконалювати набуті цифрові навички на платформах дистанційного навчання учнів. Крім державної загальнодоступної «Всеукраїнської школи онлайн», на якій з 2022 року розпочинається розміщення курсів для вчителів, відомих платформ масових онлайн курсів на зразок Prometheus та EdEra, вартими уваги є такі масштабні некомерційні проєкти, як «Learning Passport» та «МКФ для інклюзивної освіти». Важливим аспектом у діяльності педагогічних працівників є усвідомлення та дотримання принципів безпеки в цифровому просторі, критична оцінка достовірності та надійності джерел інформації, їхнього впливу на свідомість і розвиток особистості, усвідомлення юридичних і етичних аспектів, пов'язаних із використанням цифрових технологій.

Опрацювання методичної, наукової літератури та власний багаторічний досвід засвідчують, що одним із основних структурних компонентів формули застосування інформаційно-цифрових технологій педагогом на уроках галузі «Мистецтво» сьогодні є ключовою необхідністю, яка вдосконалює педагогічні методи для педагогів і відкриває нові можливості для здобувачів освіти. Сучасний педагог повинен не лише передавати предметні знання, а й відповідати за формування цифрової грамотності, бути експертом у впровадженні цифрових технологій в освітній процес із метою підвищення мотивації школярів до навчання. Ця мета реалізується і через мистецьку освітню галузь, яка перебуває сьогодні в періоді реформування та оновлення, дає можливість педагогу та здобувачу освіти бути сучасною особистістю, активно діяти в інформаційному середовищі, використовувати найновітніші досягнення техніки у своїй професійній та творчій діяльності.

Справжнім відкриттям на уроках мистецької освітньої галузі став український сервіс Kazka, який за допомогою штучного інтелекту генерує казки українською мовою. Він доступний для школярів у будь-яких обставинах, незалежно від місця перебування. Діти можуть обирати самостійно тему своєї казки, вигадати свого героя та створити свій сюжет, прочитати свою казку та інших користувачів. Також реалізуються принципи гуманного підходу до дітей: здатності дитини генерувати творчі ідеї, створювати [власний оригінальний медіапродукт](#), висувати гіпотези, фантазувати, долати інертність мислення, визнавати свої права через перегляд і розвиток культури застосування

інформаційно-цифрових технологій. Застосування різноманітних способів візуалізації дає можливість урізноманітнити навчання на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво».

Сучасні прийоми інформаційно-цифрових технологій здатні не тільки передавати інформацію, але й емоційно впливати на учнів, спонукати в них позитивні емоції та інтерес до мистецтва. Так, наприклад, я пропоную учням переглянути певний матеріал (відео, презентацію, ілюстрації), а потім обговорити, застосувати отриману інформацію на уроці. Разом з учителем для виконання творчого завдання створення відеокліпу до теми «Мандри країною мистецтв» у першому класі пропоную школярам самостійно підібрати до відеокліпу музичний супровід, придумати продовження історії про героїв цирку, а потім створити рельєфні малюнки з пластиліну на тему [«Мандри країною цирку»](#).

На уроках мистецької освітньої галузі використовую ігрові методи, що надає можливість відкрити для дітей «вікно» в чарівний світ мистецтва, поглибити їхні уявлення про зв'язок різних видів мистецтва із життям, навчити розпізнавати життєвий зміст творів, познайомити з найкращими прикладами української культури та культури інших народів. З метою створення атмосфери творчої зацікавленості про різні види мистецтва на уроці для 1-4 класів використовую прийом емоційного настрою: підказки впівголоса, запитальний або здивований погляд, схвальний кивок, міміку, залучуючи медіазасоби: створення та монтаж мультфільмів із дитячими цікавими історіями, мультфільмами про цирк [«Рудий клоун»](#), [знаками музичної грамоти](#), презентацій із життя відомих композиторів, творів образотворчого мистецтва.

Також доцільно використовувати на уроках мистецької освітньої галузі метод сторітеллінг: створення [фантастичних історій про улюблених героїв](#) на інтерактивній дошці Padlet – це платформа для створення дощок для розміщення контенту. За допомогою Padlet школярі можуть проводити мозкові штурми, [створювати презентації своїх творчих робіт](#). Створюючи дошку, можна вибрати один із готових шаблонів для розміщення контенту (стіна, стрічка, колонки і т. д.) або вибрати можливість розставляти контент у невизначеному місці. Дощки можна брендувати, вибрати для них фон, використовувати шрифти та основні кольори. Це можуть бути відео та зображення, посилання, файли та інші елементи. Такі творчі, креативні роботи можна буде розвивати потім через SCRATCH мову – це візуальна мова програмування, створена для навчання дітей основ кодування в інтерактивному та гейміфікованому форматі, щоб зробити привабливий та цікавий простір, у якому можливо створити власну гру або мультфільм і водночас опанувати основи логічного мислення та базові принципи кодування. Вивчення програмування за допомогою Scratch ідеально підходить для дітей і підлітків, адже дозволяє відразу бачити результати свого навчання та користуватися ними, навчитися творчо мислити, системно та логічно підходити до розв'язання задач і працювати в команді. Усе це є ключовими навичками для життя в нашому столітті.

Разом із учителем для виконання творчого завдання створення відеокліпу до теми [«Карнавал тварин»](#) у початкових класах пропоную школярам самостійно підібрати до відеокліпу музичний супровід, написати творчу роботу за відеоматеріалом. Цікава, правильно складена музична історія закріплюється в пам'яті дітей, змушує їх зосередитися на темі, краще зрозуміти її, а потім створити рельєфні малюнки з пластиліну тощо. Збагаченню духовного життя дитини сприяє також і використання методу мініпроектів: створення невеличких пісень на улюблену тематику, костюмів, оформлення ескізів декорацій до постановок дитячої опери Миколи Лисенка [«Коза-Дерева»](#), виготовлення кольорових запрошень, афіш до музичних вистав, концертів тощо. Це надає можливість розвитку образного мислення та уяви учнів.

Акцентуючи увагу учнів під час емоційного сприйняття та роздумів над творами мистецтва, допомагаю дітям оволодіти прийомами їх порівняння, аналізу,

узагальнення, використовуючи інформаційно-цифрові технології. Це означає, що учні, активно працюючи на таких уроках, зможуть використовувати набуті знання в ситуаціях реального життя та вчитися орієнтуватись у різних видах мистецтва, активно використовуючи інформаційно-цифрові технології в різних сферах свого життя, які б допомогли усвідомити зміст художніх образів, розкрити стани природи й душі людини в мистецтві, отримати позитивні емоції, стали джерелом набуття мистецького та соціального досвіду.

Використання на уроках інформаційно-цифрових технологій має певні переваги, оскільки вони дозволяють урізноманітнювати навчальну діяльність, відійти від чітких рамок стандартного уроку з його незмінною структурою: опитування, пояснення, закріплення, сприяють підвищенню активності учнів, а отже, і ефективності уроку. В умовах сьогодення саме вони дають змогу не зупиняти освітній процес, а безпечно, цікаво продовжувати його в дистанційному форматі.

Сучасні педагогічні працівники мають підтримувати професійну комунікацію та співпрацю, застосовувати творчі та інноваційні підходи за допомогою цифрових технологій, усвідомлювати їхні функціональні особливості, обмеження, наслідки й ризики використання; розуміти загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, а також знати основи функціонування та використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм і мереж.

На мою думку, формування нового покоління дітей нового тисячоліття ще з початкової школи неможливе без того, що педагог сам має бути творчою особистістю, прагнути подолати в собі сили інерції, шаблону та формальності у проведенні уроків галузі «Мистецтво». Отже, системне використання інформаційно-цифрових технологій у розвитку професійних компетентностей педагога на уроках мистецької освітньої галузі допоможе плекати унікальні здібності здобувачів освіти й розв'язати задачі сучасного педагога.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 02.03.2024 р.).
2. Концепція розвитку цифрових компетентностей. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-r#Text> (дата звернення 02.03.2024 р.).
3. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27905/1/digital%20comp%20teacher%20Morze.pdf> (дата звернення 02.03.2024 р.).

Удосконалення цифрових навичок учителя математики за допомогою використання математичного конструктора GEOGEBRA при вивченні теми «Квадратична функція»

Безпала Анна,
учитель математики комунального закладу
«Безлюдівський юридичний ліцей імені
Героя Радянського Союзу І. Я. Підкопая
Безлюдівської селищної ради»
annabezpepala33@gmail.com

Умови сьогодення диктують учителям нові вимоги до результатів самоосвіти, професійного саморозвитку, наявності певних особистісних якостей, компетентностей. Компетентність – це інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Педагогічна компетентність учителя – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності. За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності: інформаційна, комунікативна, продуктивна, автономізація, моральна, психологічна, предметна, соціальна, математична, особисті якості вчителя.

Особливу увагу в статті приділено саме предметній компетентності. Предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу, – це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності.

Учитель із високим рівнем предметної компетентності здатен сформувати відповідні компетентності в учня, що мають бути сформовані у здобувача освіти як результат навчання, як зазначено в Державному стандарті базової середньої освіти. Сформована математична компетентність – це здатність дитини розвивати й застосовувати математичні знання та методи для вирішення задач у повсякденному житті; вміння моделювати процеси та різноманітні ситуації, використовуючи математичний апарат; розуміти важливу роль математичних знань та навичок в особистому та суспільному житті [2].

У цій статті розглядається один із засобів, що сприяє розвитку, підвищенню рівня предметної компетентності вчителя, а відповідно й формуванню математичної компетентності учнів, – використання на уроках алгебри математичного конструктора GEOGEBRA при вивченні теми «Квадратична функція».

За рахунок довготривалого дистанційного навчання знижується інтерес до навчання взагалі, послаблюється прояв творчих, аналітичних, логічних здібностей учнів тощо. Але життя триває – і ми віримо в майбутнє України, тому всіма можливими засобами маємо спонукати учнів до результативного навчання. Нашій державі потрібні спеціалісти, які б мали розвинене алгоритмічне мислення, а саме структурований, креативний, творчий та сформований на логічних висновках підхід до розв'язування різних задач.

За допомогою використання математичного конструктора GEOGEBRA, показуючи його можливості на прикладі побудов графіків квадратичних функцій, уроки алгебри можна зробити нестандартними, цікавими. Будь-яких тем можна цікаво навчати, опановувати нові можливості, продемонструвати навички користування засобами ІКТ. Функціональні можливості GEOGEBRA: після запуску математичного

конструктора GEOGEBRA(GG) (Класична версія <https://www.geogebra.org/classic>) з'явиться вікно (рис.1):

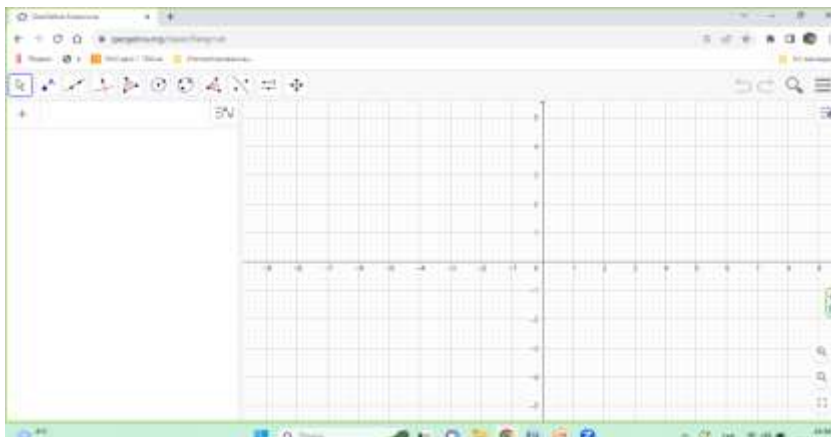

Рис.1. Графічний вид полотна математичного конструктора GEOGEBRA

За допомогою інструментів, представлених у панелі інструментів, можна створювати геометричні побудови на графічному вигляді полотна за допомогою миші [11]. У той же час за допомогою відповідних координати та рівнянь, що відображаються в алгебраїчному поданні, можна побудувати графіки функцій. Також є можливість ввести дані алгебри, команди та функції в рядку введення за допомогою клавіатури. Алгебраїчне числове уявлення показано в поданні Алгебри, тоді як графічний вигляд усіх об'єктів виведено на екран у графічному вигляді. У GG алгебра та геометрія пов'язані дуже тісно.

Інтерфейс користувача GG може бути адаптований до роботи як учнів середньої школи, так і студентів, учителів. На рис.2. представлені перші кроки учнів нашого навчального закладу, пробні роботи дітей, які щойно ознайомилися з GG. Можна з упевненістю стверджувати, що опанувати цей інструмент досить легко навіть учню із середнім і достатнім рівнем навчальних досягнень.

Рис.2. Перші результати опанування математичного конструктора GG учнями

GG також відкриває вигляд електронної таблиці, види комп'ютерної алгебри, навіть графічний вигляд. За допомогою меню Вигляд ці різні способи роботи можуть бути показані або приховані. Для швидкого доступу до кількох заданих конфігурацій інтерфейсу можна скористатися можливостями бічної панелі, натиснувши на панелі праворуч від графічного вигляду.

Математичний конструктор є річчю інтерактивною. Зараз, у період дистанційного навчання, коли кожен учень має персональний комп'ютер, телефон або ноутбук тощо,,

доступ до використання конструктора GEOGEBRA вимагає лише наявності безперебійного Інтернет з'єднання. Доступність інтерфейсу можна вважати 100%.

У програми або, як ми його називаємо, математичного конструктора GG є дві версії: онлайн і офлайн. Звичайно, краще встановити цю програму на свій комп'ютер, оскільки вона дає більше можливостей. Як уже було продемонстровано на рис.3.2, під час онлайн уроку відразу відбувається зворотний зв'язок від учня до вчителя.

Наразі математичний конструктор GEOGEBRA містить безліч розробок, уже готових ресурсів для організації ефективного навчання. Ви можете познайомитися з удосконаленою онлайн версією GG (<https://www.geogebra.org/?lang=uk>), що містить безліч математичних додатків, які стануть у нагоді вчителям для проведення цікавих і ефективних уроків [12].

Обґрунтовуючи доцільність використання конструктора GeoGebra для особистісного професійного розвитку педагога, підвищення рівня предметної компетентності вчителя математики, важливими і вкрай цікавими є думка та погляд учителів математики. Саме педагоги, які щоденно стикаються з усіма проблемами освітнього процесу, шукають шляхи подолання освітніх втрат і просто через любов до дітей намагаються, долаючи всі перешкоди сьогодення, навчити дітей думати, аналізувати, осмислювати, приймати рішення тощо.

Було проведено опитування (<https://forms.gle/eGkeei8oZwAEVGF7>) вчителів математики Безлюдівської ОТГ за сприяння Центру професійного розвитку педагогічних працівників відділу освіти Безлюдівської ОТГ. Було отримано такі результати (рис.3.):

Рис.3. Результати опитування вчителів Безлюдівської ОТГ щодо доцільності використання математичного конструктора GEOGEBRA

- 91,7% вчителів відчувають нестачу часу для викладення повного обсягу матеріалу в умовах дистанційного навчання;

- 83,3% педагогів чули й знають про існування математичних конструкторів;

- 50% опитаних теоретично знайомі з конструктором GEOGEBRA;

- 91,7% респондентів зацікавив онлайн ресурс GEOGEBRA як такий, що дозволить більш продуктивно використати час онлайн уроку та продемонструвати дітям як змінюється, наприклад, графік залежно від зміни числових коефіцієнтів а,в,с функції.

- 83,3% опитаних педагогів вважають корисним використання математичного конструктора GEOGEBRA .

Традиційний спосіб побудови заданої квадратичної функції базується на детальних розрахунках. Він досить вагомий та потребує певного часу. Звичайно, важливість такої складової, як розрахунок координат вершини параболы, точок перетину з вісями координат, нулів функції в даній роботі не «принижує». Ці знання та навички учневі вкрай необхідні та важливі. Алгоритм побудови на прикладі квадратичної функції $y = x^2 + 6x + 8$ звичним для кожного вчителя та учня наведено в таблиці 1.

Побудова графіка з використанням математичного конструктора GEOGEBRA має суттєві зміни (рис 4). Побудова в математичному конструкторі має на меті не навчити вираховувати певні величини, а направлена на аналіз отриманого результату, опис отриманих величин, спонукає до виявлення залежності отриманого результату та зміни вихідних параметрів.

Дуже важливим є те, що можна досить швидко побудувати в одній системі координат декілька графіків, а значить, зіставити й порівняти результати, проаналізувати зміни.

За допомогою конструктора представляється не «проблема», а саме розв'язання поставленої задачі в цілому. Дана задача розв'язана за допомогою прийомів, конструкції, набору способів дій та ресурсів GEOGEBRA.

Психологами доведено, що з 80% інформації людина приймає через зір, тобто не можна спиратися лише на логічне мислення [3, с. 269 – 280]. Отже, використовуючи у своїй педагогічній практиці засоби математичного конструктора GEOGEBRA, звичайно, не відмінюючи традиційних методів навчання, учитель підвищує рівень своєї предметної компетентності, формує високий рівень інших ключових компетентностей сучасного педагога.

Таблиця 1

Алгоритм побудови функції $y = x^2 + 6x + 8$

Побудувати графік функції $y = x^2 + 6x + 8$
За планом виконуй дії:
1) <i>випиши коефіцієнти</i> як у квадратному рівнянні $a = \underline{\quad}, b = \underline{\quad}, c = \underline{\quad}$
2) <i>розрахуй координати вершини</i> параболы: $x_0 = -\frac{b}{2a} = -\frac{6}{2 \cdot 1} = -3$ Отримане число підстав в умову $y_0 = \underline{\quad}^2 + 6 \cdot \underline{\quad} + 8 = \dots$ координати вершини (... ,...)

3) визнач напрям віток парабол

Оскільки $a = \underline{\quad}$, то вітки напрямлені ....

Вибери правильну відповідь

$a > 0$ - вітки напрямлені вгору; $a < 0$ - вітки напрямлені вниз

4) знайди точки перетину графіка з осями координат

Нехай $x = 0$, тоді $y = 0^2 + \dots \cdot 0 - \dots = \dots$

Отримали $(0; \dots)$ – точки перетину з ОУ

Нехай $y = 0$, тоді $x^2 + 6x + 8 = 0$

Розв'язуємо квадратне рівняння $a = \underline{\quad}$, $b = \underline{\quad}$, $c = \underline{\quad}$

$D = b^2 - 4ac = \dots$

$$x_1 = \frac{-b + \sqrt{D}}{2a} = \dots \quad x_2 = \frac{-b - \sqrt{D}}{2a} = \dots$$

Отримали $(0; \dots)$ і $(\dots; \dots)$ – точки перетину з ОХ

Рис.4. Алгоритм побудови та аналізу квадратичної функції з використанням математичного конструктора GEOGEBRA.

Список використаних джерел

1. Блінков А. Д. Геометричні завдання на побудову. 2-ге вид., стер. К.: 2012. 152 с. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=398499 (дата звернення: 30.10.2023)
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: <https://osvita.ua>. (дата звернення: 6.11.2023)

3. Жук Ю. О. Теоретико-методичні засади організації навчальної діяльності старшокласників в умовах комп'ютерно орієнтованого середовища навчання: Монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. С. 269–280. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/86628377.pdf>

4. Заторський Р. А., Дудка О. М., Власій О.О. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у візуалізації вивчення математики. *Фізико-математична освіта*. 2017. Випуск 3 (13). С. 39 – 44. URL: https://www.researchgate.net/publication/325359023_Rol_informacijno-komunikacijnih_tehnologij_u_vizualizaciji_vivcenna_matematiki (дата звернення: 29.10.2023)

5. Логвіненко В. Г. Використання технології інфографіки для візуалізації навчального контенту. *Фізико-математична освіта*. 2018. Випуск 2(16). С. 79–85. URL: <https://www.repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/5409> (дата звернення: 25.11.2023)

6. Семеніхіна О., Білошапка Н. Про використання вчителями математики засобів комп'ютерної візуалізації. *Гуманізація навчально-виховного процесу. Збірник наукових праць*. 2018. № 1 (87). С. 289–302. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/140455> (дата звернення: 12.11.2023)

7. Семеніхіна О. В. Підтримка шкільної математики вільно поширюваним ПЗ. *Міжнародна конференція розробників та користувачів вільних програм FOSS LVIV* (26 – 28 квітня 2012 року). Львів. С. 113 – 115. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/1685?locale=in> (дата звернення 15.11.2023)

8. Смалко О. А. Використання комп'ютера на уроках математики в школі: методичні рекомендації. К., 2000. 118 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user> (дата звернення 23.09.2023)

9. Milkova E. Development of Algorithmic Thinking and Imagination: base of programming skills. URL: https://www.researchgate.net/publication/260383669_Development_of_Algorithmic_Thinking_and_Imagination_base_of_programming_skills (дата звернення: 12.10.23)

10. Foss Lviv 2015. Аналіз трендів привабливості програм динамічної математики у контексті використання вільного програмного забезпечення. Семеніхіна О.В., Друшляк М.Г. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2015 рік. URL: <https://cyberleninka.ua/article/n/obgruntuvannya-dotsilnosti-vikoristannya-program-dinamichnoyi-matematiki-yak-zasobiv-komp-yuternoyi-vizualizatsiyi-matematichnih> (дата звернення: 17.10.23)

11. Математичний конструктор Geogebra. Класична версія. URL: <https://www.geogebra.org/classic?lang=uk>

12. Математичний конструктор Geogebra. URL: <https://www.geogebra.org/materials>

Досвід організації системи дистанційного наставництва у КЗ «Кам'яноярський ліцей»

Андрєєва Валентина,
директор, учитель історії, «вчитель-методист»,
Комунальний заклад «Кам'яноярський ліцей»
Чугуївської міської ради Харківської області
jaruganvk@ukr.net

Андрєєв Сергій,
учитель географії, старший учитель
jaruganvk@ukr.net

У статті наводяться організаційно-методичні умови, а також принципи побудови системи дистанційного наставництва в Комунальному закладі «Кам'яноярський ліцей». Також обґрунтовано потребу саме в дистанційному наставництві для педагогів, які відчувають професійні дефіцити в оволодінні цифровими технологіями, що сприяє безперервному професійному їх зростанню.

Ключові слова: наставництво, дистанційне наставництво, система дистанційного наставництва.

Вступ

Протягом усього періоду розвитку людства поняття «наставництво» залишається предметом вивчення дослідників. Історично склалося так, що наставництво сприймається як передача досвіду, прикладних знань від старшого покоління до

молодшого. Так, наставниками виступали лише люди похилого віку, які надавали допомогу, давали поради, ділилися секретами майстерності з молодими людьми.

Явище наставництва в різних сферах суспільного життя знайшло своє практичне втілення у вітчизняній освіті. Дійсно, молодому вчителю закладу загальної середньої освіти, який тільки почав свій педагогічний шлях, потрібен наставник.

Але наразі можна спостерігати, що в процесі наставництва відбуваються докорінні зміни. Це пов'язано, перш за все, з бурхливим розвитком цифрових технологій, тому що саме з метою опанування сучасних інформаційно-комунікаційних, цифрових технологій більш старше покоління звертається за допомогою до молодих людей. У такій ситуації стають не важливими стаж і професія наставника. Головна цінність сучасного наставника – це наявність у нього унікальних, професійних навичок, якими він може поділитися з будь-якою людиною, яка бажає також опанувати їх.

Починаючи з 2020 року, спочатку світова пандемія COVID – 2019, а далі воєнні дії на території України актуалізували використання дистанційних технологій у різних сферах життєдіяльності людини. В умовах жорстких обмежень, евакуації частини населення до безпечних територій, масового переходу на віддалений спосіб роботи, загального дистанційного навчання виникла потреба в отриманні віддаленої кваліфікованої допомоги.

Наразі виникла ще одна особливість наставництва: вона полягає в тому, що наставник і людина, яку наставляють, можуть територіально перебувати будь-де. Зокрема, мова йде про дистанційне наставництво – віддалений процес передачі знань і навичок наставника з використанням сучасних цифрових технологій.

З початком переходу на дистанційну освіту в Комунальному закладі «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області склалася дуже серйозна ситуація. Новий формат навчання вимагав від педагогів нових компетентностей. У цих умовах адміністрації закладу довелося спрямовувати вчителів на курси підвищення кваліфікації, організувати навчання для педагогів у самому ліцеї. На жаль, це сприяло значному зростанню навантаження на всіх педагогів, що призвело до психологічної та фізичної напруги в педагогічному колективі.

Незважаючи на те, що в системі освіти досить давно впроваджуються сучасні цифрові та інформаційні технології, однак залишається проблема низького рівня володіння педагогами цифровими навичками, а перехід на дистанційне навчання лише загострив ці проблеми.

Ураховуючи реалії теперішньої ситуації, у ліцеї розроблено систему дистанційного наставництва яка передбачає отримання педагогами кваліфікованої допомоги від наставника за рішенням будь-якої проблеми (навіть якщо для когось вона виявиться незначною), незалежно від часу, місця, віку, досвіду та інших подібних умов.

Таким чином, система дистанційного наставництва в ліцеї стала засобом

Методологія

Незважаючи на нове бачення поняття «наставництва», створюючи систему дистанційного наставництва в ліцеї, адміністрація ґрунтувалася на деяких традиційних підходах, що в педагогічній науці вже досить добре вивчено та обґрунтовано: теоретична база системи наставництва (А. Бойко, С. Рачинський, Д. Тихомиров, В. Сухомлинський та ін.), психолого-педагогічні умови наставництва (С. Іконнікова, Є. Павлютенков, Н. Таланчук, В. Шепель та ін.), наставництво як елемент системи безперервної педагогічної освіти (Д. Молоков, Д. Ненашев, Дж. О'Коннор, Е. Парслоу, Дж. Уйтмор, Д. Фурлонг, Х. Хагері та ін.).

У створенні системи дистанційного наставництва в ліцеї ми відштовхувалися передусім від того, що в основі діяльності наставника лежить поповнення того чи іншого освітнього дефіциту педагога, що супроводжується. Отже, система дистанційного

наставництва педагогів, яка є в КЗ «Кам'яноярський ліцей», являє собою цілісний процес взаємодії з чітко визначеною метою, логічною структурою та часом, необхідним для її здійснення.

Метою дистанційного наставництва є віддалена взаємодія його суб'єктів для передачі унікального досвіду наставника в царині цифровізації освіти. Суб'єктами дистанційного наставництва є наставники, які бажають і здатні передати свій унікальний досвід, і педагоги, які відчувають потребу в оволодінні новими навичками.

Об'єктом дистанційного наставництва є дистанційний процес передачі досвіду.

Для побудови системи дистанційного наставництва в ліцеї за основу були прийняті методологічні підходи: *особистісний та системно-діяльнісний*.

Особистісний підхід означає орієнтацію при організації та здійсненні процесу наставництва на особу педагога як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності. Таким чином, ми визнаємо унікальність особистості, її інтелектуальну та моральну свободу, право на повагу.

Системно-діяльнісний підхід інтегрує в собі системний підхід до організації процесу наставництва та її діяльнісну інтерпретацію, тобто розуміння наставництва як сукупності різноманітних взаємозалежних і взаємообумовлених видів діяльності всіх задіяних у ньому суб'єктів (організаторів, наставників і педагогів).

Для того щоб процес наставництва був ефективним, визначені необхідні організаційно-методичні умови:

- визначення обґрунтованих вимог до особи наставника;
- визначення вимог щодо процесу дистанційного наставництва;
- постановка реальних завдань і шляхів їх досягнення (побудова персонального освітнього маршруту);
- методологічне, інформаційне та технологічне забезпечення дистанційного наставництва;
- розроблення діагностичного інструментарію та методики оцінки результатів;
- обґрунтування контролю за процесом дистанційного наставництва (організатори системи);
- наявність взаємної зацікавленості сторін (добровільність).

При побудові системи дистанційного наставництва педагогів ми керувалися чотирма основними засадами для побудови ефективних відносин у сфері наставництва:

- проведення обґрунтованого та ретельного відбору потенційних наставників;
- підбір наставників для тих, хто має потребу в допомозі на основі збуту унікальних навичок наставника та дефіцитів педагога;
- навчання наставників роботи в системі дистанційного наставництва;
- забезпечення навчання та підтримки протягом усього процесу взаємодії наставника й педагога, який наставляється.

Дотримання цих принципів забезпечує успішні та довготривалі наставницькі стосунки.

Результати

Розглянемо структуру й особливості системи дистанційного наставництва в КЗ «Кам'яноярський ліцей». Система складається з чотирьох основних компонентів:

- 1) наставники – у галузі діджиталізації освіти;
- 2) педагоги, які наставляються – педагогічні працівники ліцею, які зазнають різних труднощів застосування цифрових технологій;
- 3) платформа для взаємодії – спеціально створений блог для взаємодії та спілкування наставників і педагогів, що наставляються;

- 4) організатори системи – адміністрація ліцею, організовує взаємодію між наставниками та педагогами, які наставляються.

Для повноцінного функціонування системи дистанційного наставництва створено спеціальний блог, який виконує такі функції:

- єдина точка доступу для всіх учасників;
- створення іміджу дистанційного наставництва;
- залучення нових учасників;
- збирання зворотного зв'язку від учасників;

Важливим блоком системи є персональний маршрут кожного педагога, який наставляється. Він формується після попереднього опитування педагога та бесіди з наставником.

Наставник, як досвідчений педагог, як правило, має навчальні, наукові, інформаційні матеріали теоретичного та прикладного характеру, які використовує для обміну досвідом із педагогами. Тому одним з інструментів взаємодії між наставником і педагогом є LMS (Система управління навчанням), яка забезпечує:

- повну інтеграцію з блогом для дистанційного навчання;
- завантаження навчальних матеріалів будь-якого типу;
- організацію дистанційної взаємодії (синхронної та асинхронної);
- контроль роботи наставника й педагога.

Найбільш простим і доступним рішенням, що задовольняє ці умови, ми обрали LMS Moodle.

Задля отримання «швидких» індивідуальних консультацій між наставником і педагогом, який наставляється, у системі використовується сервіс відеотелефонного зв'язку Google Meet.

Важливою складовою будь-якої дистанційної взаємодії є регулярне спілкування, комунікації, швидкий зворотний зв'язок між усіма учасниками. Для вирішення цього завдання була організована група в месенджері Вайбер. Це забезпечує можливість поставити запитання, поділитися своїми успіхами тощо.

Питаннями стратегічного розвитку системи дистанційного наставництва в закладі займається адміністрація закладу – організатори системи. Вони слідкують за регулярним оновленням педагогічних і цифрових технологій, що використовуються в процесі наставництва, збирають і аналізують зворотний зв'язок від наставників і педагогів, пропагують дистанційне наставництво серед педагогів.

Забезпечення взаємодії між наставником і педагогом здійснюється в декілька етапів.

На першому етапі організатори системи шляхом опитування збирають інформацію про освітні дефіцити педагогів, які потрібно заповнити, використовуючи систему дистанційного наставництва. Важливо з'ясувати, чи потрібна педагогові точкова допомога (можливо, йому потрібне оволодіння конкретним інструментом чи підходом) чи йому необхідний довготривалий супровід.

Дуже часто буває, що педагог сам не підозрює, яка допомога йому потрібна та з чого потрібно розпочати навчання. У такому випадку одного анкетування замало, організатори проводять онлайн-заняття з метою встановити освітні дефіцити педагога.

Наступним важливим кроком є відбір наставника, який найповніше покриває запит педагога, підходить йому з урахуванням психологічних і емоційних особливостей.

Потім організатори разом із наставником формують першу версію персонального освітнього маршруту для конкретного освітянина.

Остаточним етапом стає тристороння зустріч (організатори-наставник-педагог), де педагогу презентується його персональний освітній маршрут. Педагог уточнює всі важливі для нього питання, у разі потреби маршрут уточнюється та коригується.

Весь подальший процес взаємодії наставника і педагога вибудовується вельми індивідуально.

Організаторами системи визначено базовий набір сучасних педагогічних технологій, ефективних методів наставництва, якими користуються наставники під час роботи з педагогами, які потребують допомоги, але в кожному окремому випадку в основі системи завжди індивідуальний та творчий підхід до взаємодії наставника й педагога, довгостроковий супровід.

Висновок

Система роботи наставництва в КЗ «Кам'яноярський ліцей» показала, що процес наставництва зазнає своїх суттєвих змін. З одного боку, посилюється роль наставника в різних галузях життєдіяльності людини, з другого - змінюються історично сформовані підходи до передачі досвіду для людей.

Істотну роль у цьому відіграє бурхливий розвиток цифровізації, а також жорсткі та раптові обмеження у професійному й особистому житті, пов'язані з воєнними діями на території нашої держави.

Наразі дистанційне наставництво стає одним із перспективних напрямів, оскільки попит на отримання кваліфікованої допомоги не зменшився, а дистанційні технології дозволяють отримати її без будь-яких труднощів (часто швидше і якісніше, ніж при очній взаємодії).

Дієвість системи дистанційного наставництва підтверджена численними дослідженнями під час переходу до дистанційного навчання, які обґрунтовують актуальність надання допомоги педагогам в оволодінні цифровими інструментами.

Широке значення системи дистанційного наставництва полягає в тому, що вона має всі можливості для надання персоналізованої підтримки педагогам у вирішенні виявлених проблем, бо рівень і зміст професійних дефіцитів педагогів у цій галузі дуже різняться. Також можливе поширення системи наставництва на інші заклади освіти, оскільки дистанційний формат роботи спроможний об'єднати педагогів незалежно від часу та простору.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2020 рік. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 2017 рік. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Наказ МОН від 02.05.2023 № 516 «Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо набуття (вдосконалення) компетентностей із здійснення наставницької діяльності». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/645/905/3e2/6459053e2426d464791856.pdf>
4. Лисак У. Наставництво та коучинг у системі управління персоналом. *Довідник кадровика*. 2010. № 5. – С. 82–84.
5. Морозова М. Е. Управління персоналом як стратегічна функція конкурентоздатності вищого навчального закладу/ М. Е. Морозова / Проблеми освіти: наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.– К., 2015. – Вип. 82. – С. 52–57.
6. Гаврилів Н. Наставництво як вид професійної діяльності: генеза розвитку та становлення [Електронний ресурс] / Н. Гаврилів. – Сайт Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2009_5/Havryliv.htm

---

Медіаосвіта як складова професійного розвитку педагогічних працівників ЗЗСО

(тренінгові заняття з ключових питань шкільної та сімейної медіаосвіти для батьків)

Ушинкіна Світлана,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Красноградського ліцею № 1 ім. О. І. Копиленка
Красноградської міської ради Харківської області
swetaushinkina@gmail.com

Славчева Оксана,
учитель початкових класів
Красноградського ліцею № 1 ім. О. І. Копиленка
Красноградської міської ради Харківської області
osergiivna@ukr.net

---

*Для того щоб жити в сучасному суспільстві,
потрібно бути медіаграмотним.
Маршалл Маклюен*

Зараз, в епоху становлення інформаційного суспільства, медіаосвіта стала актуальним напрямом у сучасній освіті, що відображає процес професійного розвитку педагогічного працівника за допомогою матеріалів і засобів масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео тощо).

Медіаосвіта має на меті підготовку всіх учасників освітнього процесу до життя в сучасному інформаційному просторі, формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки.

Здобута в результаті цього процесу медіаграмотність допомагає педагогічним працівникам, здобувачам освіти та їх батькам активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету.

В анкетуванні взяли участь 27 респондентів (учні 4-В класу та їх батьки) Красноградського ліцею № 1 ім. О. І. Копиленка Красноградської міської ради Харківської області. З них:

- 70% (19) проводять в інтернеті більше 5 годин на добу, у тому числі в школі, користуючись мобільними гаджетами та планшетами;
- 30% (8) користуються Інтернетом за необхідності, від години до сорока хвилин у день.

Найбільше використовують Інтернет із розважальною метою – 80%. І тільки 20% часу йде на освіту. Проте список ресурсів як у розважальній сфері, так і в освітній досить широкий, з чого робимо висновок, що молоде покоління дізнається про Інтернет і його можливості набагато швидше, ніж це робили ми. Дуже багато сайтів, починаючи від уже банального Instagram, де вже в кожного без винятку учня є своя власна сторінка, і закінчуючи ігровими сайтами, електронними бібліотеками, онлайн-кінотеатрами. Окремо варто зазначити про електронні бібліотеки. Близько чверті всіх учнів уже не користуються «традиційними» паперовими підручниками з деяких предметів. Та й крім підручників, для полегшення освітнього процесу багато дітей у свої 9-10 років уже опанували різні онлайн-перекладачі, словники, енциклопедії та інші «помічники».

Виходячи із соціокультурної ситуації, що склалася в нашому суспільстві, медіаосвіта стає одним із пріоритетних напрямів виховання та розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Важливим кроком для формування медіаосвіти в учнів початкових класів є навчання та підготовка батьків.

У контексті професійного розвитку педагогічних працівників із медіаграмотності ми розробили та провели для батьків 10 тренінгових занять із ключових питань шкільної та сімейної медіаосвіти [«Матеріали для тренінгових занять батьків учнів початкових класів із медіаграмотності»](#):

1. *Я та моя дитина в інформаційному просторі*
2. *Пошук інформації в Інтернеті. Критично оцінюємо*
3. *Різноманітність дитячих сайтів*
4. *Як обрати мультфільми для дітей*
5. *Вплив реклами на вибір дітей*
6. *Соціальні мережі та діти. Безпека віртуального спілкування*
7. *Як допомогти дітям долати небезпеки кібербулінгу*
8. *Традиційна друкована преса для дітей.*
9. *Покоління Z: як знайти підхід до сучасних дітей*
10. *Покоління A: диджитал-світ*

Мета тренінгових занять:

- узагальнити знання батьків про сервіси Інтернет; визначити правила етикету під час спілкування в соціальних мережах; дати батькам уявлення про «кібербулінг»;
- показати правильність спілкування в соціальних мережах і чатах;
- провести психологічні вправи з метою виховання культури спілкування;
- визначити правила безпечного використання Інтернету.

Після завершення циклу занять провели нове анкетування батьків і проаналізували результати:

- 87% батьків вважають медіаосвіту актуальною та необхідною у вихованні дітей молодшого шкільного віку;
- 94% бажають, щоб їх діти стали медіаграмотними;
- 78% розуміють, що вони теж беруть активну участь у медіаосвіті своїх дітей та мають уяву про неї;
- 75% батьків після закінчення тренінгових занять вважають себе медіаграмотними.
- 85% уміють вправно користуватися медіаносіями;
- 76% постійно користується медіаінформацією;
- 78% цікавляться тією, яка надходить до їх дітей;
- 48% батьків навіть мають досвід створення власного медіатвору.

Таким чином, різноманітні творчі форми медіаосвітньої діяльності потребують аналізу, узагальнення, підтримки та поширення кращих із них в освітньому просторі. Такий досвід корисний батькам, які вирішують питання медіаосвіти.

Узагальнюючи, можемо зробити висновок, що медіаосвіта відкриває великі можливості для професійного розвитку педагогічного працівника, дитини, батьків, їх інтелектуального та творчого потенціалу, здібностей, самостійного мислення, формує вміння орієнтуватись у сучасних інформаційних потоках, виховує компетентного медіаспоживача, підвищує рівень медіаграмотності.

✓ Професійний розвиток позашкільника

Професійне зростання педагога-позашкільника в умовах післядипломної освіти

Вороніна Галина,
доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
кандидат педагогічних наук
v.gala@ukr.net

У сучасних умовах розвитку української держави позашкільна освіта набуває нового значення. Виникнення та функціонування позашкільної освіти обумовлені необхідністю реалізації нової моделі виховання дітей та молоді. Стратегічні напрями розвитку позашкільля спрямовані на створення потужної системи забезпечення кадрами, належних умов професійного розвитку педагогічних працівників. Перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців системи позашкільної освіти зорієнтована на задоволення потреб закладів позашкільної освіти у високопрофесійних і висококультурних працівниках, здатних компетентно й відповідально виконувати педагогічні функції, упроваджувати інноваційні освітні технології [3, с. 66].

Як зауважувала С. Русова, «на педагогові позашкільної освіти лежить не тільки відповідальність за добре становище всіх справ, він мусить створити таку атмосферу, щоб усім було приємно там, щоб усі вважали сей будинок найдорожчий на селі, не просто будинок, а інституція, яка надає суцільності, гармонії, дає змогу нормально і широко розвиватися й ширити культурний вплив на людність» [2, с. 78].

Проблема забезпечення кваліфікованими кадрами закладів позашкільної освіти була завжди актуальною. Створення організаційних і соціальних передумов підвищення фахового рівня педагогів-позашкільників відбувалося поступово. До 2000 року курси підвищення кваліфікації на базі обласного інституту удосконалення учителів проходили тільки директори та методисти закладів позашкільної освіти. Прийняття Закону України «Про позашкільну освіту» дозволило упорядкувати процес підвищення кваліфікації та атестації керівників гуртків.

Починаючи з 2000 року, для керівників гуртків було організовано курси підвищення кваліфікації за навчальними програмами «Керівники гуртків позашкільних навчальних закладів» за очно-заочною формою навчання без урахування внутрішньої диференціації. Лише під час стажування та педагогічної практики слухачі мали можливість безпосередньо в опорному закладі освіти отримати необхідну практичну допомогу, консультацію, поспілкуватися з колегами певного напрямку позашкільної освіти.

Вивчаючи запити та враховуючи потреби педагогів-позашкільників, з 2008 року було запроваджено диференціацію при формуванні навчальних груп відповідно до напрямів позашкільної освіти й розроблені скорельовані програми для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, військово-патріотичного та спортивно-оздоровчого напрямів; науково-технічного та дослідно-експериментального напрямів.

Освітні програми підвищення кваліфікації керівників гуртків закладів позашкільної освіти складаються відповідно до державних документів, які визначають пріоритетні напрями підготовки педагогічних кадрів, оновлення змісту й форм їх

професійної діяльності. Зміст програми складається з інваріантної (нормативної) та варіативної частин навчання, обсягу та рівнів його засвоєння в процесі підвищення кваліфікації відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики, уміщує перелік навчальних дисциплін, термін навчання.

До інваріантної частини навчання належать спеціальні дисципліни, що забезпечують розширення, удосконалення, поглиблення знань, актуальних для виконання професійної діяльності, і є обов'язковими для засвоєння змісту навчання. Варіативна складова програми призначена для задоволення потреб і можливостей особистості керівника гуртка, навчальних закладів області, регіону в цілому на основі циклу вибіркового соціокультурних і професійно орієнтованих дисциплін.

Упродовж останніх років позашкільна освіта посіла вагоме місце в системі безперервної освіти й стала її невід'ємною ланкою. Усе частіше науковці та практики звертаються до поняття «професійна компетентність керівника гуртка закладу позашкільної освіти». 2013 року на кафедрі виховання й розвитку особистості було розроблено кваліфікаційну характеристику підвищення кваліфікації керівників гуртків закладів позашкільної освіти, а 2017 року запропоновано визначення професійної компетентності керівника гуртка як інтегрованого утворення, яке поєднує в собі систему знань, умінь, професійних та індивідуальних властивостей щодо здійснення завдань позашкільної освіти, що набули особистісного змісту в педагогічній свідомості керівника гуртка та стали спонукальними мотивами його професійної діяльності.

Ключовими напрямками вдосконалення професійної компетентності педагога в системі післядипломної освіти стало оновлення змісту науково-методичної підготовки, орієнтація на особистість, суб'єктивний розвиток і саморозвиток педагога, здатність до професійної самоосвіти.

Розв'язанню важливих завдань неперервної освіти сприяло впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в системі післядипломної освіти, а саме:

- адаптація ідей ECTS (Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система) до системи післядипломної освіти України з метою забезпечення мобільності слухачів у процесі навчання та гнучкості підвищення кваліфікації з огляду на швидкозмінні реалії сьогодення;
- забезпечення можливості навчання за індивідуальною інваріантною частиною робочого навчально-тематичного плану, сформованого за вимогами замовників, що сприятиме саморозвитку педагогів;
- стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення якості післядипломної освіти;
- унормування неперервності підвищення кваліфікації та розвитку професійної компетентності.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів).

Кредит (з лат. credit – «він вірить») перекладається як оцінка або залік, що означає успішне завершення тим, хто навчається, курсу з того чи іншого предмета; служить кількісним показником засвоєння певних дисциплін відповідно до загальних вимог диплома чи вченого ступеня. Кредит – це числове вираження повного навчального навантаження з конкретної дисципліни. Заліковий кредит є одиницею виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів. Модуль – навчальний компонент освітньої програми, у якій кожний такий компонент містить однакову або кратну кількість кредитів. Змістовий модуль – це система навчальних елементів, поєднана за ознакою відповідності певному навчальному

об'єктові. Зарахування змістових модулів (напрямів підвищення кваліфікації), включених до навчально-тематичного плану, здійснюється за результатами певного виду контролю якості освіти слухача, як правило – тестування.

Так, освітня програма курсів підвищення кваліфікації керівників гуртків закладів позашкільної освіти має модульну структуру. Модульне навчання є близьким до індивідуального, персоніфікованого й відрізняється від нього лише незначними деталями пристосування до потреб того, хто навчається.

В умовах сучасних викликів і загроз, спричинених повномасштабною агресією РФ, змусила систему освіти перейти на дистанційне навчання.

Навчальні заняття на курсах підвищення кваліфікації здійснюються в дистанційному синхронно-асинхронному режимі та спрямовані на підтримку педагогів закладів позашкільної освіти, удосконалення вмінь та навичок організувати роботу та мотивувати дітей до навчання, налагодити зворотний зв'язок [1]. Задля забезпечення якісного освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації весь навчальний матеріал подається у вигляді презентацій, побудованих за структурою наукового стилю: вступ, основна частина, у якій викладено теоретичні аспекти теми, практична частина з наданням учителю педагогічного інструментарію та висновок (рефлексія, список використаних джерел, посилання на ресурси та анкетування тощо). Матеріал структурується з урахуванням правил сприйняття візуальної інформації, з використанням схем, таблиць, рисунків. Діалогічність зі слухачами підтримується своєрідними маркерами: «зауважимо», «згадаємо», «поміркуймо» тощо. Для зручності сприйняття навчального матеріалу кожна презентація вміщує не тільки текстовий та візуальний контент, а й відео. Підготовлені викладачами відеоролики набули вже широкого спектру жанрів: відеозвернення, відеопояснення, відеореклама, майстер-клас, відеокоментар, відеоколекція, відеопрактикум, відеороздум.

Відновлення синхронного формату дистанційного навчання обумовило використання технології перевернутого класу на курсах підвищення кваліфікації педагогів: слухачі спочатку опрацьовують теоретичний матеріал, викладений у презентації, а на онлайн-зустрічах проводиться інтерактивне, тренінгове, практичне заняття з використанням усіх можливостей ZOOM-платформи (робота на дошці оголошень, у сесійних залах, розробка ментальних карт тощо), різноманітних сервісів миттєвої комунікації (Kahoot, mentimeter, Wordwall, lasstools, Padlet тощо).

Таким чином, на курсах підвищення кваліфікації створюються умови для професійного спілкування, спрямованого на досягнення результатів і розв'язання професійно-особистісних, психолого-педагогічних проблем; обговорення змісту, форм і методів навчання в групі; набуття практичного досвіду ефективної педагогічної діяльності в режимі дистанційного навчання.

Висновок. Осягаючи понад столітню історію позашкільної освіти, тримаючи виклики та зберігаючи найкращі практики, напрацьовані за тридцять років незалежної України, у закладах післядипломної освіти реалізуються інноваційні моделі професійного зростання педагога-позашкільника, створюються умови для якнайповнішого задоволення потреб педагогічних працівників у підвищенні рівня професійної компетентності; поглибленні знань із теорії та методики позашкільної освіти і виховання, в усвідомленні випереджальної функції закладів позашкільної освіти; у проектуванні життєтворчості особистості, усуненні стереотипів педагогічного мислення, розвитку творчої активності, включення в інноваційну педагогічну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Організація дистанційного навчання в системі позашкільної освіти. Практичні поради для педагогів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/2020/Destantsiyne%20navchannya/Orhanizatsiya%20dystant%20siynoho%20navchannya.pdf>
2. Русова С. Позашкільна освіта: засоби її переведення. К.: Дзвін, 1918. 88 с.
3. Стратегія розвитку позашкільної освіти. За редакцією професора О. В. Биковської. К. : ІВЦ АЛКОН, 2018. 96 с.

Професійний розвиток педагога-позашкільника

Редіна Ольга,
методист вищої категорії,
Сторожук Олена,
заступник директора
з навчально-методичної роботи
Комунального закладу
«Харківська обласна станція юних туристів»
stkharkov@ukr.net

---

*Сам учися, якщо хочеш учити інших.
У всіх науках і мистецтвах
плодом є правильна практика.
Григорій Сковорода*

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеною Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань здобувачів освіти, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Саме педагог-позашкільник виступає ключовою фігурою у вирішенні зазначених завдань.

У сучасному освітньому середовищі дитина шукає для себе такого педагога, який багато знає, уміє цікаво донести свої знання вихованцю, зорієнтує його на вибір майбутньої професії. На жаль, в Україні заклади вищої педагогічної освіти практично не готують педагогів-позашкільників (за винятком Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова). У закладах позашкільної освіти працюють колишні вчителі закладів загальної середньої освіти, хтось прийшов керувати гуртком із різних галузей культури, науки і техніки, маючи диплом про вищу освіту. Дехто, наприклад, керівники туристських гуртків, мають ступінь туристичної кваліфікації, яка відображена не в дипломі, а в розрядах і званнях, прийшли до закладу позашкільної освіти, щоб своє захоплення туризмом передати дітям. Ураховуючи зазначене, педагогічні колективи закладів позашкільної освіти колоритні за складом педагогів, а це, у свою чергу, зобов'язує адміністрацію вживати відповідних заходів щодо підвищення професійної майстерності педагогів.

На сьогодні вимоги до педагогів-позашкільників дуже високі. Вони повинні:

- уміти бачити дитину в освітньому процесі, бо вона – першооснова;
- чітко уявляти, що від поставленої мети, якості освітньо-виховного процесу залежить якість результату;
- опановувати управління освітнім процесом (уміння знаходити ресурси, проєктувати, програмувати та організовувати процес освіти);

- уміти розробляти та реалізовувати індивідуальні освітні маршрути для кожної окремої дитини;
- одночасно навчати всіх, але по-різному;
- володіти комунікативними якостями;
- прагнути до партнерських стосунків зі своїми вихованцями, їх батьками;
- проєктувати і здійснювати професійну самоосвіту.

Склалася певна система роботи з підготовки, підвищення професійної підготовки педагога-позашкільника в колективі Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, яка тісно співпрацює з Комунальним вищим навчальним закладом «Харківська академія неперервної освіти» (далі КВНЗ «ХАНО»), зокрема з кафедрами соціально-гуманітарної освіти, виховання й розвитку особистості, центрами інноваційного розвитку освіти, громадянського виховання. Педагоги станції юних туристів щорічно беруть активну участь у заходах, які проводить КВНЗ «ХАНО»: конкурсах рукописів навчальної літератури для закладів позашкільної освіти, «Джерело творчості» у номінації «Керівник гуртків», «Фестивалі добрих практик» та інших. Участь у зазначених конкурсах мотивує педагогів до творчості, прагнення гідно представити заклад, Харківщину на всеукраїнському рівні.

Аналізуючи індивідуальні плани педагогів закладу, ми звернули увагу, що у 2023 році значно зріс їх інтерес до методологічних семінарів, які проводила Міжнародна Асоціація позашкільної освіти України (далі МАПО) за темами, що наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Участь педагогів Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів»
Харківської обласної ради в методологічних семінарах
Міжнародної асоціації позашкільної освіти України у 2023 році**

№ з/п	Тема семінару	Кількість педагогів, які були учасниками
1	Військово-патріотичний напрям позашкільної освіти: теорія і практика	8
2	Забезпечення і реалізація прав дітей на позашкільну освіту в умовах воєнного стану	8
3	Позашкільна освіта 2023: сучасні виклики та рішення	14
4	Навчальна програма позашкільної освіти	11
5	Позашкільна освіта: десять звершень	7
6	Гуманітарний напрям позашкільної освіти: теорія і практика	5

Виступи науковців, педагогів-практиків закладів позашкільної освіти України сприяють професійному зростанню наших педагогічних працівників. Педагоги Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради підвищують свою професійну майстерність не лише на курсах, конкурсах, вебінарах, клубах КВНЗ «ХАНО», семінарах МАПО, але й шляхом участі в конференціях, дистанційних курсах Інституту обдарованої дитини Національної Академії педагогічних наук, КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», Національного центру «Мала Академія наук України», Асоціації інноваційної та цифрової освіти, Корпусу миру США в Україні, ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Волинського, Київського інститутів післядипломної педагогічної освіти. Коло інтересів педагогічних працівників дуже широке, що підтверджується проходженням ними навчання на онлайн-курсах освітньої платформи EdEra таких тем, як «Усе, що треба знати для забезпечення прав підлітків в Україні», «З учнями про освіту і кар'єру», «Школа стійкості» на платформі ТОВ «ЕДЮКЕЙШЕНАЛ ЕРА», «Цивільна оборона та захист у надзвичайних ситуаціях» на платформі PROMETHEUS та інших.

У сучасному освітньому просторі неможливо саморозвиватися без використання інформаційно-комунікативних технологій. У медіапросторі України активно діють різноманітні освітні платформи, які активно використовують педагоги станції юних туристів, зокрема, «Всеосвіта», «Освіторія», «Педрада», «На урок», «АТОМ HUB», «Facebook» та багато інших.

Педагогічні працівники самостійно вибирають освітні платформи та теми занять, що свідчить про їх творчий підхід, прагнення до самоосвіти, розвиток професійних компетентностей. Наведені нижче приклади тем занять підтверджують всебічні інтереси педагогів Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради: «Недискримінаційний підхід у навчанні» (Редіна О.В.), «Медіаграмотність для освітян» (Павелко І.В.), «Мотивація в освіті: інструменти, прийоми та принципи» (Астапова Т.М.), «Компетентність педагогічних працівників. Різнобічність та ефективність» (Кривопустова А.Б.) і т. д.

Як приклад самоосвіти можна навести участь педагогів закладу в міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України», які щорічно проводить кафедра туризму Льотної академії національного авіаційного університету (місто Кропивницький). Програмою конференції передбачається робота 7 секцій за різними напрямками. Ураховуючи широкий спектр напрямів діяльності Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів», статті подаються практично на всі секції зазначеної конференції. Кількість наукових статей, представлених педагогами станції юних туристів на конференцію за останні роки, – 28 (2020 рік – 6 статей, 2021 – 10, 2022 – 6, 2023 – 6). Участь у подібних конференціях, безумовно, сприяє розвитку креативного мислення, самоаналізу власної діяльності, оволодінню вимогами до написання наукових статей. Усі автори одержують сертифікати, які підтверджують один із шляхів підвищення педагогічної кваліфікації. Модернізація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти неможлива без постійного розвитку професійних компетентностей педагогів, без співпраці із закладами вищої освіти. У педагогічному колективі Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» напрацьовані міцні взаємозв'язки з Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна, Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди, Харківською державною академією культури, Харківською державною академією фізичної культури, Харківським національним університетом міського господарства імені О. М. Бекетова та іншими. Матеріально-технічна та науково-методична база закладу постійно використовується для проходження навчальних, виробничих, технологічних практик студентами названих закладів вищої освіти.

В умовах сьогодення перед педагогами-позашкільниками поставлено завдання: організувати продуктивний освітній процес дистанційно, очно, у змішаній формі. У системі дистанційного навчання педагоги повинні організувати не тільки пізнавальну діяльність гуртківців, оперативну й систематичну взаємодію з викладачем, але й групову роботу за темою у співробітництві, що дозволяє перенести акценти з репродуктивних на творчо-пізнавальні методи освітньої діяльності. Усе це може організувати педагог, який сам володіє сучасними інтерактивними формами роботи.

З метою надання допомоги закладам позашкільної освіти, методистами Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» видано декілька методичних збірників, зокрема: «Педагогічні інновації у закладі позашкільної освіти» (2019 рік), «Організація дистанційного навчання у закладі позашкільної освіти» (2020 рік), «Використання інтерактивних форм роботи як приклад педагогічних інновацій в закладі позашкільної освіти» (2022 рік), «Використання штучного інтелекту у закладах позашкільної освіти» (2023 рік), «Використання електронних освітніх

ресурсів під час дистанційного навчання у закладі позашкільної освіти» (2023 рік). Матеріали, які наведені у названих збірниках, висвітлюють інноваційні технології навчання (веб-квести, інтернет-меми, кроссенси, комікси, віртуальні екскурсії), які підвищують мотивацію здобувачів освіти, сприяють активізації освітнього процесу та покращенню якості освіти. Окрема увага у збірнику приділяється гейміфікації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти. Наведені приклади роботи Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» щодо підвищення професійної майстерності педагогів, багаторічний досвід діяльності в цьому напрямі дають нам право зробити такі висновки:

1. Робота над підвищенням рівня професійної майстерності педагогів повинна бути невід'ємною складовою діяльності закладу позашкільної освіти будь-якого типу.
2. В умовах сьогодення самоосвіта – перевірений шлях зростання професійної майстерності педагога.
3. Сучасний педагог-позашкільник повинен:
  - уміло поєднувати науково-теоретичні знання з практикою своєї діяльності;
  - співпрацювати із закладами вищої освіти;
  - брати участь у різноманітних творчих конкурсах, фестивалях педагогічної майстерності;
  - вивчати досвід інших і поширювати власний;
  - активно впроваджувати сучасні педагогічні інновації, інтерактивні форми роботи в освітній процес;
  - пам'ятати, що власна професійна компетентність є основою формування компетентностей вихованців закладу позашкільної освіти.

Мотивація та самоорганізація освітньої діяльності педагога-позашкільника як ефективна форма професійного розвитку в умовах сьогодення

Марущак Ольга,
заступник директора з навчально-методичної роботи
Красноградського центру позашкільної освіти
djakivska@gmail.com

Шейн Юлія,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Красноградського центру позашкільної освіти
Красноградської міської ради Харківської області
ushein1982@gmail.com

У статті проаналізовано вплив мотивації на професійний ріст педагога-позашкільника. Розкрито ключові моменти самоорганізації особистісної спрямованості на самореалізацію у професії.

Ключові слова: педагогічна майстерність, професійний розвиток, мотивація, самоорганізація, особистісна спрямованість, самореалізація.

Нові виклики сучасності, швидкі темпи впровадження інноваційних технологій, дистанційна освіта зумовлюють необхідність переосмислення національного і соціокультурного значення особистості педагога. Сучасний педагог повинен не тільки досконало володіти базовим знанням, бути активною, креативною особистістю, здатною

до пошуку нових форм і методів виховання та навчання, а й бути педагогом- майстром, здатним мислити і діяти системно, приймати рішення, ефективно використовувати наявні ресурси. Поряд із цим у вищих педагогічних закладах освіти майбутніх педагогів більше навчають спеціальності, ніж педагогічної майстерності. Тому визначальними чинниками формування особистості педагога-майстра в Красноградському ЦПО виступають традиції та вимоги професійного середовища закладу освіти, особистісна спрямованість на самореалізацію у професії педагог. *Педагогічний колектив закладу позашкільної освіти плідно працює над реалізацією вектора методичної діяльності «Підвищення професійної компетентності педагогів шляхом удосконалення змісту, форм і методів методичної роботи, упровадження інноваційних технологій, стимулювання новаторських пошуків педагогів».*

Процес професійного розвитку в Красноградському ЦПО має певну структурованість, яка відображається в мотивах, компонентах, наукових підходах, принципах організації освітнього процесу, самоосвіті, досягненні результату.

З досвіду роботи можемо зазначити, що тільки добре мотивований педагог ставить ціль і шукає шляхи вирішення для досягнення результату. Мотив педагогічної діяльності – це внутрішній рушій, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами можуть бути ідеали, професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога. Проте в основу формування мотиву покладено насамперед потреби.

Зупинимося на мотивах, які вважаються провідними у професійній діяльності педагогічних працівників і мають забезпечити високу ефективність їхньої праці, розвиток професіоналізму, задоволеність роботою, прагнення до самореалізації.

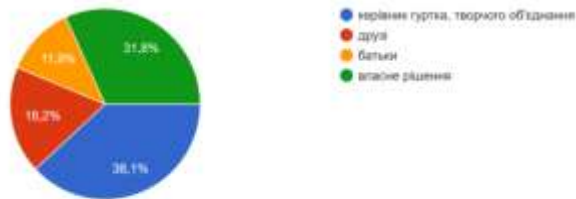
Ми виділяємо такі види професійних мотивів педагогів:

- *матеріальні стимули* (преміювання, підвищення заробітної праці внаслідок підвищення розрядів);
- *мотиви професійного росту* (педагог-початківець; педагог-фахівець; педагог-майстер; педагог-наставник, кар'єрний ріст); модель педагога-професіонала включає в себе високий рівень розвитку професійної майстерності, який визначається присвоєнням кваліфікаційної категорії;
- *спонукання, пов'язані із самоствердженням* (можливість вибору напряму гурткової діяльності, графік гурткових занять, можливість внесення змін до програмного матеріалу, створення авторських програм, вибір освітніх платформ). Керівник гуртка, який готовий модернізувати, адаптувати, комбінувати різні методики, виходячи з потреб конкретної педагогічної ситуації, набуває індивідуального (авторського) стилю педагогічної діяльності;
- *мотиви особистісної самореалізації* (публікації особистих педагогічних наробок, поширення власного досвіду роботи, участь у професійних конкурсах, нагороди, педагогічні звання): *особистість сучасного педагога має відповідати вимогам ринку освітніх послуг, а саме: педагог має володіти високою комунікабельністю, мобільністю, конкурентоспроможністю в професійному середовищі;*
- *довіра та впевненість у можливостях педагога з боку адміністрації закладу* (технологія «Ситуація успіху»: доручення більш складних і важливих завдань, залучення до управлінської діяльності, творчих груп, включення до резерву керівних кадрів). Слід додати, що ефективність професійного розвитку педагогів позашкільників багатокomпонентна і передбачає лідерство, знання, доступні ресурси, високий рівень співпраці,

відповідне оцінювання роботи й підтримку освітньої діяльності керівника гуртка.

Саме в позашкільній мотивація є надважливою. Добровільність (необов'язковість) позашкільної освіти призводить до постійної міграції здобувачів освіти по різних гуртках, секціях у пошуках цікавого, захоплюючого, корисного. Під час моніторингових досліджень на питання «Хто найбільше вплинув на ваше рішення відвідувати гуртки, творче об'єднання у Красноградському ЦПО?» пріоритет надано керівнику гуртка, майже 40% опитаних.

4. Хто найбільше всього вплинув на ваше рішення відвідувати гуртки та інші творчі об'єднання у цьому закладі позашкільної освіти?
176 відповідей

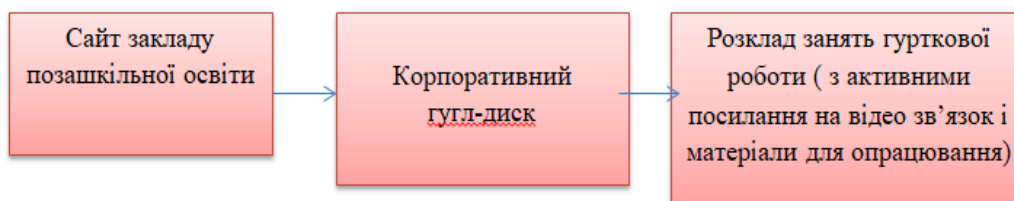
Мотиви, які діють у ЗЗСО (обов'язкове навчання, оцінювання знань, підготовка до ДПА, ЗНО (мультимедійний тест), неможливість вступу в ЗВО без атестата про загальну середню освіту тощо), не актуальні для позашкільця. Малоєфективним є, так би мовити, примусовий характер професійного розвитку педагога-позашкільника. Такий «примусовий розвиток» є короткотривалим, непослідовним і безсистемним. На думку науковців, реалізація цих критеріїв можлива за умови домінування в структурі мотивації професійної діяльності *внутрішньої мотивації* за наявності зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації. Причому остання має бути виражена найслабше.

За твердженнями науковців, педагогічна творчість є соціальною, а тому вона має черпати мотиви та енергію, перш за все, з необхідності вирішення спільних соціальних завдань, із нагальних освітніх запитів територіальної громади [4].

Для збереження мережі гуртків, контингенту вихованців педагогові-позашкільнику необхідне вміння органічно поєднувати професійні якості керівника гуртка як: фасилітатора, коуча і вихователя. Ця необхідність є мотивом до самовдосконалення через самоосвіту. Але для цього важливо визначити перспективи свого самопросування в розвитку, бачити й використовувати власні інтелектуальні, емоційні, духовно-моральні резерви. Інакше кажучи, уміння самоорганізуватися, самовпорядкувати свою професійну траєкторію.

Завдання адміністрації позашкільного закладу: допомогти керівникам гуртків правильно організувати освітній процес за дистанційними технологіями навчання та допомогти спланувати роботу; визначити платформи для здійснення дистанційного навчання, використання електронних освітніх ресурсів, режими взаємодії між учасниками освітнього процесу та форми організації освітнього процесу: https://docs.google.com/document/d/12SRNjN_o3Aqtm5xu_d0Pfp0u8nc5LAjo/edit

а) заклад освіти рішенням педагогічної ради обирає е-платформу для здійснення освітнього процесу в дистанційному режимі

б) педагогічні працівники обирають і схвалюють на педагогічній раді конкретні електронні освітні платформи, онлайн сервіси та інструменти, за допомогою яких організовується навчальний процес під час дистанційного навчання.

Приклад організації дистанційної комунікації в Красноградському ЦПО

Платформи для взаємодії онлайн	Google Meet – відеозустрічі інтегровані з іншими онлайн-інструментами Google; Zoom – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. До відеоконференції можна підключитися за посиланням або ідентифікатором конференції;
Платформи для створення цифрового навчального контенту	Google Drive- сховище даних , що дозволяє користувачам зберігати свої дані на серверах у хмарі і ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті . Google Drive включає Google Документи , Таблиці та Презентації , офісний пакет , який дозволяє спільно редагувати документи, електронні таблиці, презентації, малюнки, форми і багато іншого. Canva – ресурс для створення презентацій; LearningApps – інструмент, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою чи як індивідуальні вправи; Prezi – інструмент для створення інтерактивних мультимедійних презентацій з розгалуженою структурою або лонгвідів. Дозволяє імпортувати відеоматеріали, графіки, фотографії та інші засоби для візуалізації презентації; Padlet, Miro - інтерактивні дошки;
Анкетування, відпрацювання практичних навичок, миттєве опитування, цифрова творчість дітей	Карти понять на платформі MindMeister; блог на платформі Blogger; програми на платформі Scratch; інфографіка на платформі Canva; власні тести, анкетування за допомогою Google-форми, Classtime.
Приклади занять та майстер-класів	Національний центр «Мала академія наук України» http://man.gov.ua/ua/activities/online_navchannya ; Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді https://nenc.gov.ua/?page_id=26349 ; Український державний центр позашкільної освіти https://www.youtube.com/channel/UChNQcnpxsIM8TPKc0PwrOPw ; Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді http://ukrjuntur.org.ua/dystantsiine-navchannia.html ;

Така систематизація допомагає краще планувати та організувати діяльність, підвищувати продуктивність і підтримувати здоровий баланс між можливостями закладу освіти та запитами педагогічних працівників.

Одним із найбільш поширених способів професійного розвитку є підвищення кваліфікації. Мета підвищення кваліфікації – оновлення теоретичних і практичних знань, у результаті чого педагог оволодіває новими методами вирішення професійних завдань, підвищує свій професійний рівень, що особливо важливо в мінливих умовах і вимогах суспільства. Традиційними для підвищення кваліфікації залишаються форми курсової підготовки, організовані на базі КВНЗ «ХАНО», консультації в Центрі громадянського виховання КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» за різними формами методичної роботи (педмайстерні, ТТК, ПТК, методичні марафони, кластери, стартапи).

Постійне підвищення кваліфікаційного рівня педагогів відбувається через активну участь в освітніх заходах АЦР (Академія цифрового розвитку, ГО «Прометеус», «Освітній проєкт «На урок», «Всеосвіта», «Едюкейшнал ЕРА», «Міжнародний Центр

фінансово-економічного розвитку-Україна», «Український відкритий університет післядипломної освіти» та ін.).

Основними формами реалізації професійного становлення педагога є: виступи на методичних об'єднаннях, методологічних семінарах, наукових конференціях, публічний захист педагогічних авторських проєктів, розробка індивідуальних освітніх траєкторій. До прикладів інших механізмів можна, зокрема, віднести й конкурси педагогічних здобутків: Всеукраїнський конкурс «Джерело творчості», обласний фестиваль «добрих практик», Всеукраїнський конкурс «Педагог-новатор», Всеукраїнський конкурс «Творчий вчитель – обдарований учень» тощо. *Інноваційними, мотивуючими напрямками професійного зростання педагогічних працівників Красноградського ЦПО стали різні форми професійного спілкування педагогів:*

- конкурси професійної майстерності «А я роблю так!», «Педагогічний бенефіс», «Методичний брифінг» тощо;
- авторські програми;
- інтернет-проєкти та фестивалі виховних заходів;
- майстер-класи;
- поширення педагогічного досвіду через публікації в педагогічних журналах і в мережі Інтернет.

Реалізація індивідуального освітнього маршруту видається педагогічним працівником у формі портфоліо, систематизації матеріалів діяльності у власних блогах, сайтах, сторінках у соцмережах. Така форма презентації досвіду дисциплінує та самоорганізовує педагога-позашкільника. На сьогоднішні в нашому закладі, окрім сайту Красноградського ЦПО, ефективно функціонує блог Красноградської філії МАН <https://www.blogger.com/blog/posts/> і сайт практичного психолога закладу позашкільної освіти <https://sites.google.com/view/natanevakina/>

Педагог-позашкільник має змогу обирати, як саме він реалізується у професії. Важливо, щоб його починання були підтримані з боку адміністрації закладу, тоді це стане необхідністю, корисною звичкою, бажанням самовдосконалюватися протягом усього життя.

Проаналізувавши зазначене вище, можемо стверджувати, що мотивація та самоорганізація відіграють ключову роль у професійному становленні педагога-позашкільника. На даний момент у Красноградському ЦПО працює 12 педагогів, із них: 7 – педагоги-майстри, які мають педагогічне звання «керівник гуртка-методист», 2 – педагоги-початківці, 3 – педагоги-фахівці. Нагороджені Нагрудним знаком МОН України «Відмінник освіти» 4 педагоги, Нагрудним знаком «Василь Сухомлинський» – 1 педагогічний працівник.

Головним показником творчої діяльності педагога є наявність педагогічних знахідок, ідей, що згодом утворюють педагогічний досвід:

- публікації у фахових журналах «Методист», «Позашкілля», «Психолог» і на освітніх порталах «Методичний портал», «Шкільний портал»;
- у книзі вшанування педагогів позашкілля Харківщини розміщена сторінка про керівника гуртка «Юні валеологи» Хінцинську І. М. в розділі «Позашкільник –інноватор»;
- педагогічний колектив ЦПО бере активну участь у заходах щодо реалізації регіонального проєкту «Освітній технопарк Харківщини – 2030» у таких
- ХАБах: «Моя країна – Україна», «Обдаровані діти», «Мала академія наук», «STEM-освіта», «Дистанційна освіта», «Педагогічна творчість».

У 2024 році педагоги закладу презентували діяльність своїх гуртків (програми, форми роботи, використання інноваційних технологій) через участь у Міжнародному

проекті «Позашкілля українським дітям за кордоном». Переможцями стали й отримали Дипломи такі гуртки:

- валеологічний, керівник Хінцинська І. М.;
- «STREAM-освіта або стежинки у Всесвіт», керівник Кунгурцева Ж. Ф.;
- «Журналістика і блогерство», керівник Коваль А. О.

Підсумовуючи, зробимо висновок. Професійна діяльність педагога-позашкільника наповнюється дедалі глибшим творчим змістом: йому надана можливість творчо підходити не тільки з вибором нових форм і методів освітньої діяльності, а й вибирати напрям гурткової діяльності, вносити зміни до навчальної програми, розробляти й упроваджувати власні підходи до навчання та виховання учнів. Високоорганізований, з аналітичними й інтелектуальними здібностями педагог, перш за все, повинен бути людиною, яка любить дітей, а особливо в умовах війни.

Отже, у позашкільному закладі в нових умовах потрібен передусім умотивований педагог, який прагне до самовираження та самореалізації, має на меті навчити цього своїх вихованців.

Список використаних джерел

1. Вербицький В. Впровадження сучасного змісту позашкільної освіти: підготовка педагогів: методичні рекомендації / [В. В. Вербицький, А. В. Корнієнко, В. В. Мачуський]. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 144 с. ISBN 978-966-189-559-0
2. Вольська Н. Поняття організованості суб'єкта навчання у процесі пізнавальної діяльності. URL: <http://www.socwd.uzhgorod.ua/articles/11.htm>.
3. Попович О. На яке майбутнє може сподіватися українська наука. *Українська правда*. 2017, 17 березня. URL: <http://life.pravda.com.ua/columns/2017/03/17/223188/>.
4. <http://www.menobr.ru/article/58568-qqe-15-m1-povyshenie-motivatsii-pedagogov-putem-izucheniya-vedushchih-motivov>

Проект як ефективна технологія розвитку професійного потенціалу закладу позашкільної освіти

Вихристюк Тетяна,
директор Красноградського ЦДЮТ
Красноградської міської громади
Красноградського району Харківської області
kr-rcdut@ukr.net

Розуміння якості освіти як основи її конкурентоспроможності дозволяє визначити вимоги до змісту позашкільної освіти. Розширення пропозицій освітніх послуг, надання допрофільної та профільної освіти, модернізація й оновлення матеріально-технічної бази визначають самі ті зміни, які дозволяють реалізувати головні завдання позашкільля та створити умови для доступного, комфортного й корисного перебування дитини в закладі позашкільної освіти.

Ключовою ж фігурою у вирішенні завдань позашкільної освіти є педагог, тому вимоги до керівників гуртків нині є дуже високими. Так, педагог-позашкільник повинен уміти бачити дитину в освітньому процесі, передбачати якість прогнозованого результату відповідно до поставленої мети, знаходити ресурси, проектувати та організовувати процес розвитку, виховання, соціалізації та навчання, розробляти та

реалізувати індивідуальні освітні маршрути для кожної дитини, навчати одночасно всіх, але по-різному; ефективно комунікувати, вибудувати партнерські стосунки з вихованцями, їхніми батьками, колегами, здійснювати самоосвіту [1.с. 2].

Важливим аспектом діяльності педагога-позашкільника є пошук нових підходів, сучасних форм роботи, розробка та впровадження творчих проєктів задля справдження потреб громади, інтересів дітей та їх батьків [3. с. 12].

Повномасштабне вторгнення рф в Україну спричинило негативний вплив на якість освіти та діяльність закладу позашкільної освіти зокрема. Перехід на дистанційну форму навчання, недостатнє забезпечення технічними засобами педагогів і вихованців, збільшення кількості дітей з окупованих і небезпечних територій, погіршення психоемоційного стану вихованців спонукало педагогічний колектив до пошуку ефективних напрямів роботи.

Так, 2023 року на базі Красноградського ЦДЮТ було розпочато реалізацію проєкту «Інклюзивний доступ до безпечного навчання для дівчат, хлопців і підлітків, які постраждали внаслідок конфлікту», що реалізується Філією фонду АВСІ в Україні, ГО «Еммаус» у партнерстві з Міжнародною неурядовою організацією Save the children за фінансової підтримки Фонду ООН Education cannot wait. Між фондом АВСІ, ГО «Еммаус» і відділом освіти Красноградської міської ради було підписано угоду про співпрацю. Цілі та діяльність проєкту полягали в здійсненні освітньої діяльності для дітей шкільного віку шляхом створення цифрових навчальних просторів у Красноградській міській територіальній громаді. Фонд АВСІ зобов'язався створити Цифровий освітній центр із працевлаштуванням викладачів, аби сприяти залученню дітей до всеукраїнської школи Онлайн та інших цифрових навчальних платформ, що підтримуються Міністерством освіти і науки України, та забезпеченню доступу до онлайн освіти шляхом надання цифрових пристроїв дітям, які будуть відвідувати цифровий освітній центр, провести корекційні заняття для дітей.

У співпраці з фондом було проведено такі активності: онлайн-освіта для дітей шкільного віку (5 – 16 років); цифровізація центру та надання послуг із цифрової освіти для дітей; подовжені/корекційні заняття для дітей; рекреаційна діяльність для дітей; психосоціальна підтримка й перенаправлення дітей з особливими освітніми потребами, постраждалих від війни ... [4, с. 3–5].

Проєкт тривав із 15 травня по 15 вересня 2023 року, і за цей час громадською організацією Еммаус було проведено капітальний ремонт приміщення, для дітей з особливими освітніми потребами встановлено пандус і облаштовано поручнями санвузол, закуплено столи, стільці, шафи, облаштовано роздягальні. Кабінет психолога забезпечено релаксоною з м'якими пуфами та проєктором. На вікна встановили зовнішні та внутрішні ролети. Цифровий освітній центр було повністю забезпечено ноутбуками, планшетами, принтером, навушниками, канцтоварами та різноманітними іграми й матеріалами для роботи.

До навчання в оновленому цифровому центрі було залучено 310 вихованців і вихованок віком від 5-ти до 16 років. Гуртки працювали в офлайн режимі щодня з 9.00 до 16.00. Освітній процес у цифровому освітньому центрі здійснювався за такими напрямками: «Валяння вовни», «Паперопластика» (викладачка Оксана Гончарова, керівниця гуртка-методист зразкових колективів із валяння вовни та паперопластики Красноградського ЦДЮТ; «Інформатика» (викладачка Євгенія Переходько, інженер-програміст Красноградського центру професійного розвитку педагогічних працівників); «Англійська мова» (викладач Аліна Золотарьова, учителька англійської мови Красноградського ліцею № 4).

Протягом усього терміну реалізації проєкту щоденно працював “Центр дозвілля”, яким керувала Людмила Меднікова, заступниця директора з навчально-методичної

роботи, керівниця гуртка-методист вищої категорії Красноградського ЦДЮТ. Щодня з вихованцями ЦОЦ зустрічалася Тетяна Клокова, практичний психолог Красноградського ліцею № 3.

У рамках проєкту для викладачів/викладачок Центру та дітей працівниками ДСНС було проведено тренінг із мінної безпеки. Гендерне Бюро провело дві інфосесії триденних тренінгів щодо підвищення обізнаності викладачів і дітей з теми «Гендерно Зумовленого Насильства». Цільовою аудиторією стали 60 викладачів/викладачок і дітей, які беруть участь у проєкті. Після тренінгу педагогами було здійснено відповідні інформаційні сесії для всіх дітей, які відвідують Цифровий Центр. Заключним етапом тренінгу став квест. Якість проведення тренінгових занять вивчалася за допомогою онлайн-анкети.

Педагогів і психологів було запрошено на офлайн-захід «Lessons learnt Workshop», на якому відбулося обговорення результатів проєкту, визначено здобутки, учасники мали можливість обмінятися отриманим досвідом.

Завдяки реалізації проєкту «Інклюзивний доступ до безпечного навчання для дівчат, хлопців і підлітків, які постраждали внаслідок конфлікту» діти Красноградської громади отримали доступ до якісного навчання, з користю провели вільний час, надолужити освітні втрати й отримати нові знання та емоції. Дівчата та хлопчики, які постраждали внаслідок конфлікту, отримали в Центрі психологічну підтримку та рекомендації практичного психолога.

Наразі проєкт завершено, але педагоги ЦДЮТ втілюють у життя напрацювання та професійні знахідки. Завдяки зміцненню матеріально-технічної бази в закладі створено цифровий освітній простір в особливий період, що дозволяє дітям отримувати якісну дистанційну освіту в гуртках Красноградського ЦДЮТ.

Список використаних джерел

1. Вороніна Г. Професійна компетентність керівника гуртка як важливий ресурс позашкільної освіти. *Джерело педагогічної майстерності. Компетентнісний підхід в освіті*. 2017, № 3. С. 47–50.
2. Закон України «Про позашкільну освіту». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2000. № 46, ст. 393.
3. Стратегія розвитку Красноградського центру дитячої та юнацької творчості Красноградської міської ради Харківської області на 2023 – 2027 рр., 2023. С.1–19.
4. Угода про співпрацю між фондом АВСІ, ГО “Еммаус” і відділом освіти Красноградської міської ради. 2023, С. 3–5.

Високі результати вихованців як показники професійного зростання педагога-тренера з інтелектуальних ігор

Куценко Михайло,
керівник гуртка «Інтелектуальні ігри», керівник гуртка –методист
комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 2
Харківської міської ради»
k_mickle@ukr.net

Загальновизнано, що розвиток дитини відбувається в процесі її навчально-пізнавальної діяльності. У психолого-педагогічній літературі остання визначається як така, що має пізнавальну мотивацію, спрямовану на здобуття знань, умінь та навичок.

В умовах постійно зростаючого обсягу інформації, навчального матеріалу, що має засвоїти дитина, виникає нагальна потреба шукати шляхи ефективного навчання та

виховання, приховані резерви розумової активності, підвищення самостійності у пізнанні навколишнього світу, методи та прийоми якіснішого засвоєння дітьми знань, умінь та навичок у різних видах діяльності.

Сьогодні одним з найдоступніших шляхів щодо розвитку пізнавальної компетентності дитини є інтелектуальна гра. Саме завдяки грі здійснюється виявлення інтелектуальних здібностей особистості, ефективна реалізація її інтелектуального потенціалу, розвиток практичної, творчої, соціальної компетентностей, стимулювання зацікавленості вихованців до подальшої самоосвіти та самовдосконалення, підвищення престижу інтелектуального розвитку серед дітей та молоді.

На початку становлення дитячого інтелектуального спорту виникли потреби в оволодінні, оновленні та поглибленні спеціальних фахових, викладацьких, психологічних, науково-методичних, правових, соціально-гуманітарних знань для підвищення рівня професійної компетентності педагога-тренера. Значна увага приділялась вивченню передового вітчизняного та зарубіжного досвіду педагогів-тренерів у сфері інтелектуального розвитку дітей. Для ефективного та результативного освітнього процесу у гуртку постійно удосконалювався зміст та форми навчання, був створений та постійно оновлювався банк різних ігрових сценаріїв.

Усвідомлення проблеми та обробка зібраного матеріалу призвели до необхідності створення авторської методики тренувань та розробки нових ігрових сценаріїв. Результатом плідної роботи гуртка «Інтелектуальні ігри» у 2011 році було організовано дитячий фестиваль інтелектуальних ігор «ЮНІОР», який був спочатку всеукраїнським, потім вийшов на міжнародний рівень.

У 2016 році фестиваль отримав найвищу нагороду Міжнародної асоціації клубів інтелектуальних ігор як найкращий дитячий турнір року. Вихованці гуртка «Інтелектуальні ігри» комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 2 Харківської міської ради» неодноразово ставали призерами турнірів різного рівня. Високі результати вихованців гуртка – це високий рівень професіоналізму педагога, його постійного зростання та прагнення вдосконалення власного досвіду.

Під час карантину та дії воєнного стану заняття гуртка не припинялися. Навчальний процес було перенесено в онлайн-режим. Це означало перехід тренувального процесу на новий рівень. Автором були розроблені нові методики занять з використанням віддалених методів навчання. Так з'явилися інтерактивні квізи, нові види подання ігрового матеріалу та інноваційні ігрові практики навчального процесу у гуртку «Інтелектуальні ігри».

На сьогоднішній день робота активно продовжується, удосконалюються методи подачі матеріалу та обробки результатів ігор. Для проведення інтелектуальної гри використовуються найбільш зручні для сприйняття технології навчання, а саме: сучасні ІКТ-ресурси, застосування комп'ютера, мультимедіа та екрану у якості дидактичних засобів, що підвищує мотивацію та індивідуалізацію навчання, сприяє розвитку інтелектуальних та творчих здібностей дітей, формуванню логічного та креативного мислення, інформаційної культури, стимулює інтерес до навчальної діяльності та створює сприятливий емоційний фон.

Більш п'яти років педагогічне звання «керівник гуртка-методист» підтверджується під час районних семінарів, майстер-класів, відкритих занять для заступників

директорів з навчально-виховної роботи закладів освіти, керівників інтелектуальних клубів та педагогів, де постійно демонструється власний ефективний педагогічний досвід з питань інтелектуального розвитку дитини. Всі напрацювання знайшли своє відображення в авторській навчальній програмі з позашкільної освіти соціально-реабілітаційного напрямку «Інтелектуальні ігри».

Досягнення командної роботи представлено на сайті КЗ «ЦДЮТ № 2» за посиланням: http://cdut2.edu.kh.ua/gurtki_20232024_navchaljnogo_roku/intelektualjni_igri/

Нижче наведено авторські розробки ігрових сценаріїв, які адаптовані до умов онлайн навчання та розроблені протягом багаторічної практики роботи тренером і керівником клубу інтелектуальних ігор. Метою розробки є впровадження нових методів роботи в умовах сьогодення, адаптування матеріалів з урахуванням сучасності та пробудження інтересу до пізнавальної діяльності у гуртківців. А також виховання гармонійно розвиненої особистості і її пристосування до сучасного швидкоплинного ритму життя.

1. Гра «Вся справа в капелюсі!»

Гра розвиває вміння правильно та коротко висловлювати свої думки, поповнює словниковий запас, розширює світогляд дитини та створює атмосферу порозуміння між гравцями команди.

У грі беруть участь шестеро людей, або три пари. Якщо охочих більше, грають навиліт. Крім того, не завадить обрати «охоронця капелюха», що передає його по колу, та «охоронця часу», що вміє користуватися секундоміром. Пара визначається шляхом жеребкування. Гравці сідають навпроти один одного літерою «Ж», але тільки одна пара віч-на-віч один з одним, решта – по діагоналі. Кожен учасник, ще до жеребкування, пише на окремих маленьких аркушах три слова (як у кросворді: іменники у називному відмінку, власні імена не використовуються). 18 аркушків поміщаються в капелюх і ретельно перемішуються. Гра починається за годинниковою стрілкою, наприклад, з лівого гравця. Він витягує листочок і має максимально точно і доступно пояснити своєму партнерові слово, яке на ньому написано, не вживаючи однокореневі слова. Якщо партнер його зрозумів і відгадав слово, гравець витягує з капелюха наступне. Якщо слова складні або взагалі незнайомі, їх пояснюють по складових частинах. На відгадування слова надається 20 секунд, після чого капелюх переходить до наступного гравця. «Трофеї» кожен гравець складає окремо. Виграє пара, у якій, при підрахунку на двох, виявляється більша кількість зібраних аркушків – відгаданих слів. Якщо у грі бере участь більше трьох пар, коло друзів залишає пара, у якій виявилось найменше «трофеїв», і до гри включаються інші. Учасники проходять коло гри зазвичай за 5-10 хвилин. Це залежить від рівня гравців, з досвідом яких час гри скорочується. Нове коло починається з учасника, який сидить праворуч від першого. Гра проходить дуже весело та емоційно. Вона зацікавлює гравців різних вікових категорій.

2. Гра «Паралелі»

Кожен тренер стикається із проблемою різнорівневих команд. Дуже важко проводити тренування, коли одна команда набагато сильніша за інші. А якщо команд не дві, а три-чотири? Ця проблема підштовхнула до створення нового ігрового вигляду. Гра проводиться на будь-яку кількість команд. Три тури з 12 питань, одна хвилина на роздум. Залік йде за двома критеріями:

1. «Брейн-ринг» («БР») - відповідь протягом 10 секунд.
2. «Що? Де? Коли?» («ЩДК») - відповідь за хвилину.

Команда, яка першою натиснула кнопку, дає письмову відповідь. Якщо відповідь вірна, їй зараховується 1 бал у графу «БР» та 1 бал у графу «ЩДК». Про це повідомляється відразу. Решта команд продовжує думати і при правильній відповіді

одержує 1 бал лише у графу «ЩДК». Якщо відповідь команди, яка натиснула кнопку, не вірна, право натиснути кнопку отримують інші команди.

Цю гру можна проводити на заняттях і на фестивалях, нагороджуючи при цьому відразу дві команди за одну гру. Дітям потрібно давати шанс, особливо якщо суперники значно сильніші.

3. Гра «Ерудит-ромашка»

Гра передбачає створення двох команд гравців незалежно від їх віку та рівня. Змішування команд надає можливість навчити дітей співпрацювати в різнорівневому та різновіковому колективі, стимулює до прагнення власного росту та вдосконалення знань. Дві команди по 6 учасників сідають одна проти одної. Гравці кожної команди сидять у ряд на відстані один від одного і в «першому колі» не спілкуються між собою.

«Перше коло» складається з 6 питань. Команди поділяються на пари: кожен гравець однієї команди грає проти одного гравця суперника. Звучить перше запитання. Гравці письмово відповідають. Якщо у парі дві правильні відповіді, кожному гравцеві зараховується по 1 ігровому балу. Якщо гравець однієї команди відповів правильно, а гравець другої команди помилився, переможець отримує 2 ігрові бали. Набрані бали підсумовуються та йдуть до активу команд. Після першого питання одна команда залишається на своїх місцях, а гравці другої команди зсуваються праворуч на одного гравця: крайній правий гравець переходить у крайнє ліве положення. Звучить друге питання. В результаті «першого кола» кожен гравець однієї команди грає з кожним гравцем команди суперника.

«Друге коло» – 3 питання. Команди розбиваються на пари. Пари можуть обговорювати питання. Гра тепер йде пара на пару. Бали нараховуються командам за попередньою схемою. Після кожного питання пари однієї команди зміщуються знову ж таки вправо. Бали кожної пари команди знову підсумовуються і додаються до наявних.

«Третє коло» – 2 питання. Команди розбиваються на трійки і грають за наведеною схемою.

«Четверте коло» – 1 питання. Команди обговорюють питання у повному складі.

«П'яте коло» – 1 питання. Реванш. Команда, що програла, має право виставити одного гравця і отримати за правильну відповідь 6 балів. Якщо двох гравців – 5 балів і таке інше. Команда суперника також може виставити неповний склад і отримати певну кількість балів за правильну відповідь.

4. Гра «Візаві»

Гра для двох команд, яку можна модифікувати також під більшу кількість команд. Кожен тур – 12 питань.

Перший тур. Команда, яка обрана за допомогою жеребкування, обирає номер питання для команди суперника. Звучить питання. Якщо команда суперника відповідає правильно, вона отримує 1 ігровий бал, якщо ні – право відповіді переходить до команди, яка обирала питання. Відповівши правильно, вона отримує 2 бали. Потім право вибору питання переходить до іншої команди тощо.

Другий тур. Команда обирає питання собі. Відповівши правильно, отримує 1 ігровий бал, якщо ні – право відповіді переходить до команди суперника, яка у разі правильної відповіді отримує 2 бали за питання.

Третій тур. Все те саме, тільки право вибору питання залишається за тренером.

Той, хто виграв, визначається за загальною сумою набраних ігрових балів за три тури.

5. Гра «Інтелект-банк»

Гра проводиться на тренуванні та розрахована на будь-яку кількість команд.

У першій частині гри командам пропонуються різні індивідуальні завдання: 5-6 видів по 8-10 завдань (шароїди, кубраєчки, перевертні, ерудит-лото тощо). Кожне

правильно виконане завдання приносить учаснику певну кількість ігрових балів залежно від складності (N-ціна) питання. Після закінчення першої частини кількість набраних гравцями балів підсумовується кожною командою.

Друга частина гри складається з трьох ігрових турів з 12-15 питань. За кожне питання в першому турі команда отримує N балів і додає їх до своєї суми. За кожне невзяте запитання у неї відбирається 3N від набраних раніше балів. У другому турі взяті питання приносять знову N балів, а невзяті тепер забирають 2N балів. І третій тур: за взяте питання N балів додається, за невзятий N забирається.

6. Гра «Еліт-Брейн»

Гра проводиться за наявності великої кількості команд, на міських тренуваннях, фестивалях.

З кожної команди вибирається по одному-два гравці, залежно від кількості команд, які сідають за окремих ігровий стіл. Вони гратимуть у режимі брейн-рингу та змагатимуться з рештою команд. Брейн-команд може бути 2-3. За ігровим столом не повинні, наскільки можна, перебувати гравці з однієї команди. Гра йде в кілька турів (6-7). Тур складається із 5 питань. Після того, як прозвучало питання, команди, які грають у режимі брейн-рингу, за сигналом «час» натискають на кнопку та дають письмову відповідь. Правильна відповідь приносить команді 2 ігрові бали, неправильна дарує команді-суперниці 20 секунд. І так далі. Якщо жодна з брейн-команд не відповіла, команди, які сидять у залі та правильно відповіли на запитання, отримують по 2 ігрові бали. Якщо одна з брейн-команд відповіла правильно, для решти брейн-команд прийом відповідей припиняється, для команд, що сидять у залі, починається 20-ти секундний відлік, і за правильну відповідь команди отримують по 1 балу.

7. Гра «Тренування 1+0,5»

Ця гра може бути однією з форм проведення тренування. Простий і водночас дуже продуктивний ігровий сценарій.

Проводиться в три тури (кількість турів - варіабельна). Картка для відповіді розділена на дві частини. Звучить питання. Після закінчення хвилини перевіряється наявність відповідей у першій графі. Виправлення у картці не допускаються! Потім протягом 20-30 секунд (залежить від рівня команд) звучить підказка, і команди записують відповідь у другу графу картки, якщо вони не відповіли раніше або змінили відповідь під час підказки. Якщо команда впевнена у відповіді, вона може залишити другу частину порожньою. За правильну відповідь у першій графі команда отримує 2 ігрові бали, за відповідь у другій частині – 1 ігровий бал.

8. Гра «Дуель»

Гра проводиться для двох команд, які складаються з 6 осіб. Кількість питань – 12. Для наочності можна використовувати 12 карток із запитаннями з одного боку та номерами з іншого. Можна розмістити картки на дошці (екрані). Кожна команда представляє по одному гравцю. За жеребом гравець однієї з команд називає номер питання. Ведучий зачитує його (знімає відповідну картку). Гравець, який назвав номер питання, намагається відповісти на обране запитання. Якщо відповідь вірна, команда отримує 1 ігровий бал, якщо ні - черга надати відповідь переходить до гравця команди суперника. При правильній відповіді його команда отримує 2 ігрові бали. Якщо він не відповів, відповідає команда, з якої вийшов гравець, який вибрав питання. При правильній відповіді вона отримує 0,5 ігрових балів. Якщо команда не відповіла, черга відповіді переходить до команди суперника. Якщо відповідь вірна, команда суперника отримує 1 ігровий бал. Потім з кожної команди виходять два наступні гравці, змінюється черговість команди, що вказує питання, і проводиться черговий розіграш. При двох командах із 6 гравців кожен із них обов'язково зіграє індивідуально.

Використання нових ігрових методик суттєво оновлює освітній процес у гуртку, значно поліпшують результати вихованців на різномісних змаганнях. Крім того це розвиває інтерес до інтелектуальних видів діяльності, мотивує до отримання нових знань як у шкільних предметах, так і в позашкільній діяльності. Все це є невід'ємною частиною розвитку гармонійної особистості сучасної людини. В майбутньому такі діти легше адаптуються, роблять правильні висновки і в змозі вирішити нестандартні задачі в умовах дефіциту часу. Головне рух вперед, бажання здобувати знання і отримувати задоволення від цього процесу!

Список використаних джерел

1. Інтерактивні методи навчання: навч. посібник. За заг. ред. П. Шевчука і П. Фенриха. Щецін, WSAP, 2005. 170 с.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід роботи. Укладачі: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: А.П.Н., 2002. 136 с.
3. Софій Н.З., Кузьменко В.У. Про сто і один метод активного навчання. К.: Крок за кроком, 2004. 128 с.
4. Романова І. А. Порівняльний аналіз використання інтелектуальних ігор у навчально-виховному процесі. *Альманах*. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. С. 64–68.
6. Книга Інтелектуальні ігри для школярів та студентів. «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?», «Своя гра». Тернопіль: Мандрівець. 2012.
7. Грицюк Л. Рольова гра – засіб мотивації іншомовного мовлення на старших курсах. *Методика викладання іноземних мов*. 1989. Вип. 18. С. 69–71.
8. Ігнатова Р. Розвиток пізнавальної активності учнів як педагогічна проблема. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна*. 2004. Вип. 18. С. 73–80.
9. Ріпна Т. І. Інтелектуальна гра «Турнір лицарів шкільного двору»: 7 клас. *Історія та правознавство*. 2013. № 14/15. С. 53–55.
10. Рафальська О. Останній герой. Інтелектуальна гра для учнів 6 класу. *Математика. (Шкільний світ)*. 2009. № 44. С. 6–11.
11. Пташенчук О. О. Інтелектуальні ігри як ефективна форма організації інтегрованого навчання / О. О. Пташенчук // *Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу* : матеріали міжнародної наукової конференції, 17–18 травня 2018 р., Тернопіль / ТНПУ ім. В. Гнатюка, Ін-т пед. НАПН України, Тернопільський обл. комун. ін-т післядипломної пед. освіти, Волинський ін-т післядиплом. пед. освіти, Ун-т Кардинала Стефана Вишинського, Люблінський католический ун-т Іоанна Павла II ; ред. А. В. Степан. Тернопіль, 2018. С. 163–167.
12. Панасюк С. В. Інтелектуальна гра «Щасливчик». *Початкове навчання та виховання*. 2007. № 19-21. С. 60–66.
13. Москвітін Г. 15 кроків до скарбниці: історико-географічна інтелектуальна. *Історія України*. 2016. № 3. С. 19–23.
14. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посіб. авт.уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: А.П.Н.; 2002, 136 с.
15. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Авт-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. К.: АПН, 2002. 135 с.
16. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К., 2004. 192 с.

Сучасні підходи до використання цифрових інструментів для підвищення професійної майстерності педагогів закладу позашкільної освіти (з досвіду роботи Комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 6»)

Кобзева Олена,
директор комунального закладу
«Центр дитячої та юнацької творчості № 6»,
Інна Ігошина,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Свгенія Кладка, методист,
fr_zdut@ukr.net

Позашкільна освіта є важливою складовою загальної системи освіти, сприяючи розвитку творчих, креативних і професійних навичок дітей поза шкільним середовищем. Однак, із розвитком цифрових технологій педагоги потребують адаптувати свої методи навчання, використовуючи нові інструменти й підходи для ефективної передачі знань і навичок. У статті розглядаються сучасні підходи до використання цифрових інструментів для підвищення професійної майстерності педагогів у закладах позашкільної освіти.

Ключові слова: цифрове освітньо-виховне середовище, соціально значущі компетенції; медіакомпетентності; цифрові інструменти.

Упровадження Концепції «Нова українська школа» передбачає реформування освітнього процесу з метою підготовки дітей до життя в сучасному цифровому світі. Ця концепція покликана забезпечити всебічний розвиток особистості, активізацію креативного мислення та навичок співпраці, а також розвиток критичного мислення та інформаційної грамотності [2]. Використання цифрових технологій є необхідним елементом реалізації концепції Нової української школи, оскільки вони сприяють активному навчанню, розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності, сприяють підготовці до цифрової економіки та забезпечують доступ до якісної освіти всім учасникам освітнього процесу [1].

У сучасному цифровому світі, де технології стрімко розвиваються, роль педагогів у позашкільній освіті отримує нові вимоги і виклики. Цифрові інструменти відкривають безмежні можливості для підвищення професійної майстерності педагогів, ефективності освітнього процесу. Вони допомагають педагогам створювати стимулююче й ефективне навчальне середовище, розвивати власні професійні навички та сприяють підвищенню якості освіти. Тому використання цифрових інструментів є необхідним елементом сучасної педагогічної практики [1].

Освітній процес у Комунальному закладі «Центр дитячої та юнацької творчості № 6 Харківської міської ради» зорієнтовано на впровадження в діяльність ідей ціннісної та компетентнісної освіти, принципів соціального партнерства та кооперації. Методична служба закладу оперативно відреагувала на виклики воєнного часу та ініціювала у межах завдань Національного освітнього технопарку [5] й Регіонального проєкту «Освітній технопарк Харківщини – 2030» [6] створення та апробацію моделі інтеграції діяльності сучасного закладу позашкільної освіти в регіональний освітній технопарк, головна мета якої – забезпечення отримання якісної позашкільної освіти, що відповідає сучасним вимогам сьогодення, ефективна організація освітнього процесу та дозвілля вихованців. Запропонована модель задовільняє інтереси та потреби всіх учасників освітнього процесу: вихованців, педагогічних працівників, батьків, громади. Модель включає сім хабів, діяльність яких повністю інтегрована в усі аспекти роботи закладу, направлена на підвищення якості освітнього процесу та його результативності [3]. У закладі створено й успішно функціонує HUB Віртуальне освітнє середовище, бо

цифровізація освіти – актуальний онлайн інструмент для набуття компетентностей вихованцями закладу. Завдяки впровадженню технологій дистанційного навчання створено віртуальне освітнє середовище закладу, яке об'єднало гуртки, онлайн простір, домівки вихованців і педагогів задля забезпечення ефективності освітнього процесу.

У закладі, поєднуючи компетентності педагога, інформаційні технології та мобільність із бажанням і цілеспрямованістю дитини, ми розширюємо комунікацію та впливи на вихованців за межі занять у гуртку. Нам вдається досягти більш високої інтерактивності, диференціації та індивідуалізації навчання, активізувати самостійну пізнавальну активність дитини. У сучасному світі інтеграція дистанційних технологій у навчання, тобто злиття освітніх та інформаційних технологій є необхідною та перспективною моделлю організації освітнього процесу. Усі ці знання набувають особливого значення саме зараз, коли заклад вимушений працювати дистанційно. Таким чином, інтеграція в освітній процес позашкільля принципово нових моделей та технологій цифровізації освітнього процесу створює реальну можливість підвищення якості освіти. Це наочно демонструє активна участь і високі оцінки результатів багатьох наших вихованців в онлайн виставках, конкурсах, фестивалях, змаганнях.

Відповідно до Програми дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з проблеми «Науково-методичні основи створення моделі наскрізної медіаосвіти в закладах освіти Харківської області» на базі закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти на 2019-2024 роки з метою покращення якості освіти в комунальному закладі «Центр дитячої та юнацької творчості № 6 Харківської міської ради» проводиться дослідно-експериментальна робота за темою «Система формування медіаграмотності учасників освітнього процесу комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 6» Харківської міської ради» (2019-2024 роки). Програма експерименту передбачає поетапну реалізацію дослідно-експериментальної роботи. Підготовчий етап: січень 2020 р. – серпень 2020 р.; концептуально-діагностична діяльність: вересень 2019 р. – грудень 2020 р; формувальний етап: січень 2020 р. – грудень 2023 р. У січні 2024 розпочався узагальнювальний етап дослідно-експериментальної роботи.

У моделі поглиблення компетентностей з медіа педагогів центральне місце посідає корпоративна система безперервної медіаосвіти керівників гуртків – «Лабораторія педагогічної майстерності», яка розпочала роботу у вересні 2020 року. Метою була реалізація конкретних практичних рекомендацій, визначених на підставі виміру медіакомпетентностей педагогів закладу. За роботою корпоративної медіаосвіти педагогів здійснюється внутрішній контроль, тематичне наповнення коригується відповідно до потреб освітнього процесу.

Результативність і якість корпоративної медіаосвіти оцінюється через систему індикаторів: підвищення особистого рівня медіакомпетентностей педагога; проведення медіаосвітньої діяльності в гуртках; участь у професійних конкурсах з медіаосвіти; публікації методичних розробок; розробки занять і організаційно-виховних заходів із застосуванням елементів медіаосвіти; розробка вправ із медіаосвіти для занять у гуртках; підготовка додатків із медіаосвіти до навчальних програм. Центральна увага «Лабораторії» була зосереджена на поглибленні медіакомпетентностей керівників гуртків, розвитку їх здатності забезпечувати власне комфортне та безпечне перебування у медійному просторі, формування умінь і навичок використання цифрових платформ та інструментів для застосування в освітньому процесі, дистанційному навчанні; освоєнні інноваційних педагогічних методів медіаосвіти. У навчанні педагогів використовувались інноваційні прийоми та методи, спрямовані на засвоєння цифрових технологій, обладнання, програмного забезпечення, додатків, що забезпечують безпечне та ефективне перебування в медіапросторі, та запровадження медіаосвіти в

гурткову роботу: кластерних, ігрових технологій, вебквестів, сенканів, майстер-класів, тренінгів, презентацій тощо. Керівники гуртків почали застосовувати в гуртковій роботі інноваційні педагогічні методи, які освоїли в процесі навчання в «Лабораторії педагогічної майстерності».

Проведено практикуми: «Оптимізація освітнього процесу: можливості та переваги соціальних мереж», «Методика використання інноваційної технології кластеру в гуртковій роботі»; «Інноваційні методи медіаосвіти: чат-заняття, веб-заняття, вебінари, конференції, форуми в гуртковій роботі»; «Створення контенту, презентація власного бренду, успіхів, винагород»; «Створення та використання електронної адреси»; «Методика дистанційного навчання, специфіка застосування цифрових платформ в освітньому процесі позашкілля»; «Google Chrome – безкоштовний веббраузер».

Відбулися тренінги: «Формування основ медіаграмотності»; «Безпека в Інтернеті»; «Впливи медіа на суспільство»; «Ділові ігри – інноваційний метод медіаосвіти в закладі позашкілля».

Організовані круглі столи: «Медіаосвітні функції культурно-мистецьких заходів, фестивалів, творчих конкурсів за участю вихованців закладу»; «Досвід використання цифрових платформ, методів та інструментів у національно-патріотичному вихованні вихованців закладу».

Проведені науково-практичні семінари та конференції: «Імплементация елементів медіаосвіти в гурткову роботу»; «Презентація досвіду медіаосвіти в закладах позашкільної освіти на популярних освітніх платформах «Всеосвіта», «Педрада», «Освіторія» тощо. Створено банк кластерів із медіаосвіти.

Досвід дослідно-експериментальної роботи закладу узагальнюється в моніторингу та щорічних звітах; висвітлено в низці професійних видань, у виступі керівника експерименту на Міжнародному форумі «Медіаосвітні виклики в епоху інформаційного суспільства»; у конкурсних роботах, представлених на Всеукраїнський конкурс «Джерело», Всеукраїнський конкурс на кращу вправу з інтеграції медіаграмотності, обласний фестиваль «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують», внутрішній конкурс «Педагогічний досвід застосування інноваційних педагогічних технологій у формуванні та поглибленні компетентностей з медіа».

Дослідно-експериментальна робота спрямована на поглиблення медіакомпетентностей педагогів і здобувачів освіти закладу. Методичні розробки занять, виховних заходів, вправ із медіаосвіти, публікації з висвітлення досвіду з медіаосвіти, участь у конкурсах з медіаосвіти, курси підвищення кваліфікації з медіаосвіти, тестування є індикаторами, які показують рівень педагогічних, медіаосвітніх компетентностей, якість освітньої діяльності педагогів закладу. Згідно з вказаними індикаторами, медіаграмотність керівників гуртків постійно зростає, частина педагогів має високий, більшість – середній рівень медіакомпетентностей.

У закладі функціонує HUB методичної роботи «Методичне кафе», яке стало центром, що спрямував свою діяльність на реалізацію методичної теми закладу. Протягом 2023 – 2028 навчальних років педагогічний колектив закладу, керуючись основними нормативними документами про позашкільну освіту, працюватиме над методичною темою «Використання цифрових технологій в освітній діяльності закладу позашкільної освіти в контексті реалізації концепції нової української школи» [12]. **Метою створення цифрового освітньо-виховного середовища закладу освіти є формування духовно розвиненої особистості (керівника, педагога, вихованця), яка володіє високим рівнем розвитку цифрової компетентності та функціонально готова до використання засобів цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській, методичній, навчальній, виховній, дозвіллевій, самоосвітній діяльності.**

Єдине цифрове освітньо-виховне середовище закладу освіти – це відкрита система, у якій задіяні на інформаційному рівні та пов'язані між собою всі суб'єкти освітньої діяльності: адміністрація, методична служба, педагогічні працівники, вихованці та їхні батьки, педагогічна громадськість, органи управління освітою. Практично всі учасники освітньо-виховної взаємодії об'єднані між собою відповідними інформаційними потоками. У рамках роботи над методичною темою закладу протягом 2023/2024 навчального року здійснено анкетування серед педагогічних працівників закладу, сформована творча група з реалізації методичної теми, проведена робота з обробки науково-методичної та інформаційної літератури з методичної теми, визначено провідні напрями діяльності методичних об'єднань закладу з питань реалізації єдиної методичної теми. Кожне методичне об'єднання протягом 2023 – 2028 років працюватиме над обраною ними на засіданнях методичних об'єднань темою в рамках єдиної методичної теми закладу. Методичне об'єднання керівників гуртків соціально-реабілітаційного, фізкультурно-спортивного, туристсько-краєзнавчого, дослідно-експериментального та гуманітарного напрямів у рамках реалізації методичної теми закладу у 2023-2028 роках працюватиме над методичною темою «Цифрове освітньо-виховне середовище гуртків соціально-реабілітаційного, фізкультурно-спортивного, туристсько-краєзнавчого, дослідно-експериментального та гуманітарного напрямів як засіб формування соціально значущих компетентностей вихованців». Методичне об'єднання керівників гуртків художньо-естетичного напрямку буде працювати над темою «Використання цифрових технологій в освітньому процесі гуртків художньо-естетичного напрямку – запорука якості та доступності освіти». Методичне об'єднання керівників гуртків науково-технічного напрямку протягом 2023-2028 років працюватиме над темою «Цифровізація сучасного освітнього простору гуртків науково-технічного напрямку як умова оволодіння базовими компетенціями». Кожен із керівників гуртків працює над цими темами, розкриваючи її в роботі свого гуртка, при цьому має власну методичну тему із самоосвіти щодо сучасних підходів до використання цифрових інструментів для підвищення професійної майстерності педагогів закладу позашкільної освіти. Однією з форм роботи з педагогічними кадрами в закладі є практичні семінари з методичної теми закладу. У I семестрі 2023/2024 навчального року в закладі було проведено онлайн семінар-практикум: «Цифрове освітньо-виховне середовище закладу позашкільної освіти», у II семестрі – «Цифровий світ і збереження фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я вихованців», у січні питанням цифровізації освітнього процесу було присвячено педагогічну раду на тему «Роль і місце цифрових технологій в освітньому процесі».

Сучасний педагогічний процес переживає трансформацію за допомогою цифрових технологій. Застосування цифрових інструментів у закладах позашкільної освіти відкриває безмежні можливості для розвитку професійних компетентностей педагогів [7]. Цифрові інструменти відіграють ключову роль у підвищенні кваліфікації педагогів і стимулюванні їхнього особистісного та професійного зростання. Цифрові інструменти відкривають доступ до безлічі онлайн курсів і вебінарів із різних галузей знань, що сприяє підвищенню кваліфікації. Такі курси можуть охоплювати різні аспекти педагогіки – від використання новітніх технологій в освітньому процесі до стратегій взаємодії з вихованцями з різними потребами. Педагоги закладу самостійно обирають і проходять навчання від провідних експертів у своїй галузі, що дозволяє розширити їм фахові компетенції та залишатися в курсі останніх тенденцій у світі освіти. Навчальні платформи надають педагогам можливість вивчати матеріал у відповідності зі своїм розкладом і темпом, що дозволяє їм ефективно поєднувати професійний розвиток зі своєю роботою. За один 2022/2023 навчальний рік педагоги закладу пройшли навчання та отримали: 4 сертифікати на освітній платформі Міністерства освіти і науки України;

17 сертифікатів Міжнародної асоціації позашкільної освіти; 3 сертифікати Української гуманітарної платформи; 4 сертифікати навчального центру The Learn and Lead (м. Риги (Латвія)); 9 сертифікатів українського освітнього онлайн-порталу «НА УРОК»; 2 – при суб'єкті підвищення кваліфікації Громадська організація РУХ ОСВІТА; один – на базі ХНПУ імені Г. С. Сковороди; 2 – при суб'єкті підвищення кваліфікації Національна освітня платформа ВСЕОСВІТА; 6 – при суб'єкті підвищення кваліфікації Національна освітня платформа ВСЕОСВІТА; 6 керівників гуртків пройшли навчання та отримали сертифікати КВНЗ «ХАНО». Обираючи курси підвищення кваліфікації з цифровізації освіти, керівники гуртків освоюють нові методи та інструменти роботи, підвищують свою професійну майстерність у використанні цифрових технологій, а також вивчають практичні приклади їх упровадження в навчальний процес. У 2022/2023 навчальному році педагоги прослухали курси з тем: «Медіакомпетентність вчителя. You tube. Instagram. Facebook»; «Онлайн інструменти для колективної роботи учасників освітнього процесу в умовах змішаного навчання»; «Нові підходи керівника гуртка. Розвиток ключових компетентностей»; «Проектна діяльність у гуртковій роботі у системі STEM-освіти»; «Забезпечення якості освіти в умовах війни»; «Критичне мислення. Медіаграмотність. ІКТ. Практичні прийоми під час інтернет конференції. Безпека в інтернеті»; «Розвиток цифрової компетентності педагога. Book Widgets та цифрові інструменти на основі штучного інтелекту»; «Цифрова трансформація освіти: роль штучного інтелекту в модернізації навчального процесу. Керівник гуртка»; «Медіаосвітні виклики в епоху інформаційного суспільства»; «Медіаграмотність та критичне мислення: від теорії до практики», «Медіаграмотність педагогічних працівників закладів освіти: проблеми набуття та підходи до вдосконалення», «Google сервіси в роботі вчителя».

Обирання педагогами цифрових платформ для проходження курсів підвищення кваліфікації є важливим кроком у вдосконаленні їх професійної компетентності та підвищенні якості освіти. Цей процес має декілька ключових аспектів : адаптивність до потреб педагогів; різноманітність контенту; зручність і доступність; якість викладачів і матеріалів; можливість обміну досвідом. Обирання педагогами цифрових платформ для навчання є важливим етапом у їхньому професійному розвитку. Вони можуть вибирати платформи, які найбільше відповідають їхнім потребам, стилю та швидкості засвоєння нової інформації, що веде до покращення якості освіти та підвищення рівня компетентності вчителів. Сучасні цифрові інструменти також створюють унікальні можливості для педагогів позашкільних закладів спілкуватися та обмінюватися досвідом один з одним. Соціальні мережі та форуми сприяють створенню спільнот, де педагоги можуть ділитися ідеями, навчальними матеріалами та кращими практиками, що допомагає підвищити професійний рівень кожного учасника. Педагогічні працівники закладу постійно беруть участь у заходах, спрямованих на підвищення педагогічної компетентності, отримують сертифікати різних рівнів: Міжнародної асоціації позашкільної освіти, Національної хореографічної спілки України; Департаменту освіти і науки Харківської міської ради; Харківської обласної громадської організації Асоціація в підтримку громадський ініціатив «АССА» тощо.

Цифрові технології відкривають безліч можливостей для вдосконалення методик і форм роботи з учнями. Використання інтерактивних інструментів, онлайн-ресурсів, вебплатформ для навчання, відеоуроків та інших цифрових засобів дозволяє зробити навчальний процес цікавішим, доступнішим і ефективнішим.

Педагоги закладу враховують під час навчання за допомогою дистанційних технологій, що здобувачі освіти узгоджують свій графік навчання в позашкільлі з основним навчанням. Не всі вихованці можуть зустрічатися в один і той самий час, тому плануються групові та індивідуальні форми онлайн занять.

Для здійснення обміну навчальним матеріалом із вихованцями педагоги використовують освітні інтернет-платформи: Google Meet; Skype; Zoom; Loom; Google Classroom. Вибір платформи для спілкування зі здобувачами освіти залежить від багатьох критеріїв, головні – це мета заняття, наскільки ресурс і онлайн-інструмент допомагає досягнути очікуваних результатів, можливість використовувати на пристроях із різними операційними системами; безпечність і зрозумілість інтерфейсу для дітей різного віку. Індивідуальні консультації та бесіди проводять у Messenger, Viber, Telegram, SMS повідомленнях. Активно використовуються You-Tube-канали, на яких керівники гуртків надають доступ до відеозанять і поширюють уже змонтовані освітні ролики відповідно до обраної теми. Вихованці студії творчого об'єднання дитячої кіностудії «Т-студія Kids», створеної в гуртку «Дитяче телебачення» (керівник – Тетяна Омельченко) створюють справжні фільми, які розміщують на власному You-Tube-каналі [11]. Центральна увага педагогів зосереджена на вивченні інструментів і методів дистанційного навчання: застосування цифрових платформ в освітньому процесі, інноваційних методів і педагогічних методик: вебзаняття, чат-заняття, вебінарів, вебквестів, конференцій, мозкових штурмів, ігрових і кластерних технологій, технологій електронних бібліотек, тощо. Керівники гуртків використовують різноманітні форми проведення занять: онлайн-екскурсії, заняття-зустріч із видатними людьми, заняття творчості, заняття-дослідження, диспут, діловий практикум, ділова гра, конференція, заняття-казка, заняття-створення вебсайту, майстер-класи. Педагоги КЗ «ЦДЮТ № 6» за допомогою різноманітних форм і методів допомагають дітям реалізувати здібності та творчий потенціал, створюють хоч невеликий простір безпеки, дають можливість відкритого доступу до якісної позашкільної освіти [7].

Інформація щодо онлайн навчання та проведення різних заходів постійно оновлюється на нашому сайті [8] та Fb-сторінці [9]. Сторінки соціальних мереж керівників гуртків є дієвим інструментом для висвітлення роботи гуртків [10].

Значний потенціал для професійного розвитку педагогів у нашому закладі має використання педагогами у своїй роботі штучного інтелекту. Це дає можливість педагогам навчатися використовувати нові технології та інструменти, що підвищує їхню компетентність і конкурентоспроможність на ринку праці. ШІ використовується для створення інтерактивних навчальних середовищ, які стимулюють інтерес гуртківців до навчання та сприяють їхньому активному залученню до процесу. У цілому використання штучного інтелекту може значно поліпшити якість освіти в закладах позашкільної освіти та зробити процес навчання більш ефективним і цікавим для вихованців. Для педагога це може означати не лише збільшення його професійної компетентності, але й збільшення задоволення від власної роботи та досягнення кращих результатів у навчанні.

Висновок. Поєднання компетентності педагога, інформаційних технологій та мобільності з бажанням і цілеспрямованістю дитини розширило комунікацію та впливи на вихованців за межі занять у гуртку. Досягається більш висока інтерактивність, диференціація та індивідуалізація навчання, активізується самостійна пізнавальна діяльність дитини. Цифрові інструменти відкривають широкі можливості для підвищення професійної майстерності педагогів закладів позашкільної освіти.

Цифрові інструменти допомагають активізувати навчальний процес, забезпечують доступ до різноманітних навчальних ресурсів і сприяють індивідуалізації навчання [7]. Швидкий та постійний розвиток цифрових технологій вимагає від педагогів постійного оновлення своїх знань і навичок, щоб ефективно використовувати їх на практиці. Це дозволяє педагогам підтримувати високий рівень компетентності та залишатися в тренді інновацій у галузі освіти.

Список використаних джерел

1. Візія майбутнього освіти і науки України. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/895/89546/Viziya_maybutnoho_osvity_i_nauky_Ukrayin.pdf
2. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Закон України «Про позашкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
4. Любов Покроєва. Позашкільна освіта Харківщини: шляхи оновлення та розвитку в період воєнного стану в Україні. *Джерело педагогічних інновацій. Освітні інновації в позашкільній освіті: сучасний погляд, практика та перспективи впровадження. Науково-методичний журнал.* 2022. Випуск № 1(37). Харків: Харківська академія неперервної освіти. URL: <http://surl.li/fxrti>
5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva_konferencija/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu%20Innovatsiyta.projektna.diyalnist.pdf
6. Регіональний проєкт «Освітній технопарк Харківщини – 2030: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://edu-post-diploma.kharkov.ua/>
7. Цифрова компетентність. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
8. <http://cdut-frunzenskiy.edu.kh.ua/>
9. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100089465686182>
10. <https://www.facebook.com/anton.nikolaienko.16>
11. <https://www.youtube.com/@t-kids4349>
12. https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/plan-realizacii-metodicnoi-temi-zakladu-vikoristanna-cifrovih-tehnologij-v-osvitnij-dialnosti-zakladu-pozaskilnoi-osviti-v-konteksti-realizacii-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli/

✓ Психологічний аспект професійного розвитку педагога

Психологічні аспекти в роботі вчителя під час військових дій

Шаповалова Вікторія,
учитель історії та правознавства
Харківського ліцею № 124 Харківської міської ради
istoria124@gmail.com

Сучасний етап розвитку української освітньої галузі пов'язаний з підвищенням актуальності проблеми вивчення ролі іміджу як однієї з професійно важливих якостей сучасного вчителя.

Особливо актуальними постають питання створення та закріплення позитивного іміджу за молодими спеціалістами, які через невеликий педагогічний досвід стикаються з рядом проблем, пов'язаних з пошуком найбільш оптимальних способів поведінки в професійній діяльності[1, с. 6].

На жаль, надзвичайні ситуації є частиною нашого повсякденного життя. У світі відбуваються різні трагічні події: війни, стихійні лиха, аварії, пожежі та міжособистісне насильство. Переміщеними можуть бути окремі люди, сім'ї та цілі спільноти. Люди втрачають будинки, близьких, виявляються відірваними від сім'ї та звичного оточення або стають свідками насильства, руйнувань і смерті.

Згідно з оцінками дослідників, наприклад, у США в 60% осіб за життя буде щонайменше одна така подія, три травматичні події та більше – у 17% чоловіків і 13% жінок (Friedman, 2006). Звісно, у «гарячих точках» земної кулі частота таких подій значно вища – у таких країнах, як Алжир, Камбоджа, Ірак, вона оцінюється у 92%. Українська статистика на сьогодні відсутня – можна собі лише уявити, скільки подій, що носили «масово травматичний характер», випало на історію України бодай за останнє століття та спричинені ними психосоціальні травми: голодомор, війна, репресії, Чорнобиль, Майдан, збройні конфлікти, переміщення населення.

Такі події тією чи іншою мірою впливають на кожного, проте спектр можливих реакцій і емоцій вельми широкий. Багато хто відчуває себе враженим, вибитим із колії або не розуміє, що відбувається. Люди відчувають страх або тривогу, можуть впасти в заціпеніння або апатію. Деякі проявляють слабкі реакції, інші – важчі. Проте можливості пристосування (психологічні, фізіологічні, соціальні) до таких умов рано чи пізно вичерпуються, що сприяє зростанню посттравматичних стресових розладів (ПТСР). На те, як реагує людина, впливає безліч факторів, у тому числі: характер і тяжкість пережитої події; перенесені травмуючі події в минулому; наявність сторонньої підтримки в житті; фізичне здоров'я; наявність у людини або в її родині розладів психічного здоров'я (у тому числі в минулому); культурні корені та традиції; вік. У кожного є свої сили і можливості, які допомагають впоратися з життєвими проблемами. Разом із цим, як показує досвід, люди, які вважають, що їм надали хорошу соціальну підтримку, після кризи краще справляються з труднощами, ніж ті, хто вважає, що їм допомогли недостатньо. Тому так важливе надання допомоги у надзвичайних ситуаціях[2, с.11].

Емоційний стан і стресостійкість учителя безпосередньо впливають на емоційний стан учнів і атмосферу в класі. Створення комфортного середовища – це одна з головних обов'язкових умов під час навчання в наші часи. Безпечний простір – це середовище, у якому людина не боїться висловлювати переживання, ділитися власними проблемами, відчуває емоційний комфорт, зберігає психологічне благополуччя. Важливо, щоб у цьому просторі її оточували й інші люди, які можуть належним чином невідкладно відреагувати на заклик про допомогу як від окремої особи, так і від цілої групи.

У надзвичайних ситуаціях освіта є одним із головних факторів психічного та фізичного захисту дітей. Освітній процес має здійснюватися таким чином, щоб створити для учнів безпечне та стабільне середовище у розпал кризи, допомогти відновити відчуття нормальності, гідності та надії, забезпечуючи як безперервність навчання, так і соціально-емоційну підтримку.

Саме тому освітянам вкрай важливо піклуватися про себе в часи високої невизначеності та стресогенності, віднаходити власні ресурси стійкості та життєвої енергії.

- *Пам'ятати про особистісні сенси.* Стрес і перенапруження призводять до того, що люди починають сумніватись у правильності своїх дій та рішень, або ж, навпаки, беруть на себе забагато відповідальності. Протягом воєнного часу такий дисбаланс у поведінці яскраво виражений, адже людина перебуває в умовах невизначеності та втрачає здатність контролювати ситуацію. Повернути баланс допоможе звернення до особистісних сенсів[3, с.18–21]. .

Варто згадати, чому було обрано саме професію вчителя, у чому цінність такої діяльності, що в ній надихає та мотивує. Свої думки необхідно сформулювати однією-двома фразами, записати та розмістити на рівні очей у робочому просторі.

- *Рефлексувати.* Необхідно усвідомити, на які процеси та проблеми у професійному й особистому житті можна впливати, а які знаходяться поза зоною контролю.

У ході рефлексії варто відповісти на такі запитання:

- Які звички та практики добре працюють, приносять результат і наповнюють вас ресурсом у професійному та особистому житті?
- З якими проблемами ви стикаєтесь, чи можете на них вплинути?
- Що для цього потрібно та які ресурси впливу ви вже маєте?
- Які ресурси для вирішення проблем ви можете залучити або які нові ідеї та способи використати?

• *Трансформувати свою діяльність.* Слід подумати над тим, як можна адаптувати практики навчання та викладання, аби зробити їх більш релевантними, ефективними та комфортними в теперішніх умовах. Наприклад, включити вправи для саморегуляції чи пошуку ресурсу в план уроку, дізнатись у класного керівника про нових учнів у класі тощо.

• *Інвестувати у професійні та особисті стосунки.* Включеність у спільноту, підтримка близьких і однодумців допомагають пережити стресову ситуацію, пов'язану з війною, крім того, соціальна підтримка допомагає відновити життєву безперервність. Варто розбудовувати коло своїх професійних контактів, долучатися до професійних спільнот і платформ обміну досвідом. Корисно приділяти достатньо часу спілкуванню з близькими та друзями, підтримувати емоційний зв'язок, піклуючись один про одного.

• *Знаходити час для відпочинку.* Через необхідність адаптувати навчальні матеріали та збільшення робочого навантаження межі робочого та особистого часу часто стираються, переключитися стає все складніше. Варто змінювати види активності, знаходячи баланс між інтелектуальною працею та фізичною активністю. Слід визначити час, який приділяється тільки собі та близьким – це може бути декілька годин зранку та ввечері.

• *Визначити та використовувати ресурси для відновлення.* У ситуації стресу вміння поповнювати власні ресурси є найважливішим, тож потрібно прислуховуватися до себе та визначати джерела своїх ресурсів. Кожній людині притаманна власна унікальна комбінація ресурсів боротьби з несприятливими обставинами. Слід визначити, що допомагає відновити емоційну рівновагу: тілесні практики, заняття творчістю, читання, музика, спілкування, прогулянки тощо та регулярно приділяти час цим заняттям. Детальніше про вправи для самопомоги та пошуку ресурсу ви дізнаєтесь у Частині 2 «Вправи для саморегуляції, заземлення та пошуку ресурсу».

• *Розставляти пріоритети та ставити чіткі цілі.* Кожного дня або тижня слід скласти перелік завдань для виконання (не більше десяти). Після цього важливо визначити пріоритетність кожного з них, сформувавши своєрідний «рейтинг» задач. На наступному кроці необхідно виокремити три найважливіших завдання та зосередити основні зусилля на них [4].

При формулюванні цілей важливо враховувати різні сфери життя та їх відповідність цінностям особистості. Формуючи власні цілі, варто пам'ятати, що вони повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, актуальними та своєчасними.

• *Хвалити й винагороджувати себе.* Важливо навчитися відзначати свої невеликі та значні успіхи. Щодня та/або щотижня необхідно аналізувати прогрес у досягненні цілей, фіксувати основні моменти в записнику. Обов'язково слід винагородити себе за завершену справу.

Підтримка також проявляється в повсякденній комунікації. Навіть обмін повідомленнями у месенджері може дати відчуття того, що ти не один. Можливість отримати пораду чи просто поділитися своїм станом чи проблемою додасть батькам упевненості, причетності та єдності.

У кризових ситуаціях серед постраждалого населення часто виявляються люди різних культурних традицій, включаючи національні меншини або інші групи, що піддаються ризику маргіналізації. Національна культура визначає, як треба ставитися до людей і що прийнято, а що не прийнято говорити і робити. Наприклад, у деяких культурах не прийнято ділитися почуттями з будь-ким, крім членів сім'ї, або жінкам

дозволено говорити тільки з жінками, або необхідно одягатися певним чином, покривати голову і т. ін. Не виключено, що доведеться працювати з людьми, чие походження та виховання відрізняється від тих, хто надає допомогу. Надаючи допомогу, важливо ставитися з розумінням до різних культурних традицій і вірувань.

Психологічний аспект у роботі вчителя вкрай важливий і має значний вплив на навчальний процес і взаємини з учнями. З ним пов'язані різноманітні аспекти: психологічний клімат у класі, мотивація учнів, урегулювання конфліктів, розвиток психосоціальних навичок, адаптація до індивідуальних потреб кожного учня тощо.

Висновок полягає в тому, що успішність роботи вчителя неможлива без урахування психологічних аспектів. Учителю варто бути емпатичним, сприйнятливим до потреб учнів, уміти створювати підтримуюче та стимулююче середовище в класі. Подолання труднощів у навчанні, розвиток самооцінки, позитивне ставлення до навчання та взаємин з іншими – це все вимагає розуміння психологічних принципів і навичок використання їх у практиці. Тому важливо для вчителя постійно поглиблювати свої знання в галузі психології та педагогіки, удосконалювати навички спілкування та розв'язання конфліктів, а також активно застосовувати їх у своїй роботі з учнями.

Список використаних джерел

1. Волинець І. М. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу. *Народна освіта*. 2016. Вип. 1. С. 32–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_6. (дата звернення: 04.03.2024).
2. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя: навч. посібн. Кіровоград: ПП «Ексклюзив-Систем», 2014. 144 с.
3. У межах виконання Проекту «Підтримка реформи соціального сектору в Україні», який впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Думки, під загальною редакцією Іванової О.Л., упорядників: д. мед. н. Пінчук І.Я., д.мед.н. проф. Хаустової О.О., к.психолог.н. Степанової Н.М., Чайки А.В., Пінчук А.О. <https://www.mvk.if.ua/cssm/29453>
4. Як говорити з дітьми про війну: поради психологів. Кілька порад щодо того, як підійти до розмови з дитиною про війну. ЮНІСЕФ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/how-to-talk-to-children-about-war>
5. Як вчити та навчатися в умовах війни. Інформаційно-методичні матеріали для дорослих (учителів, викладачів, психологів) зі створення сприятливих умов для навчання та розвитку в умовах воєнного часу. Автори-упорядники: З. Адамська, О. Нагула, К. Пуха, Т. Цюман. Заг. ред. Т. Цюман. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/How+to+teach+and+learn+A4.pdf (дата звернення – 24.02.2024).

Психологічна складова в професійному розвитку вчителя

Дуб Ольга,
практичний психолог
Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради
Ізюмського району Харківської області
olgha.dub.71@gmail.com

Вступ. України на шлях інноваційного розвитку економіки зумовив модернізацію всіх галузей, у тому числі й освітньої сфери. Заклади освіти, які впроваджують у свою діяльність інноваційні розробки, активно використовують досягнення науки, що є рушійною силою для просування інноваційного розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти [1, с. 5].

Освіта – це інструмент, який дає людям знання, уміння, інформацію, дозволяє їм знати свої права та обов'язки щодо своєї сім'ї, суспільства, нації. Освіта збагачує світогляд, розширює можливості боротьби з несправедливістю, насильством, корупцією та багатьма іншими неприємними моментами в житті суспільства. Завдяки діяльності

вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні та примноженні культурної спадщини й формуванні людини майбутнього, а також забезпечується Конституційне право громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти [2]. Тому майбутні вчителі по закінченні закладів вищої освіти повинні бути підготовлені щодо професійного становлення та професійної компетентності.

Професійна підготовка майбутнього фахівця, на думку вчених С. Сисоєвої та І. Соколової, – це неперервний і керований процес набуття особистістю суб'єктивного досвіду професійної діяльності, що дає змогу системно та цілісно сприймати дійсність і діяти на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій, закладених у сучасних освітніх концепціях неперервності, гуманізації освіти і професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах для формування професійної компетентності особистості та успішної праці з урахуванням сучасних вимог ринку праці [4, с. 118].

Поняття «компетентність» (лат.competens – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вчителя, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності [5, с. 216].

Професійна компетентність учителя обумовлює його педагогічну майстерність. На думку науковців, педагогічна майстерність – це знання особливостей педагогічного процесу, уміння його побудувати та привести в рух.

Професійно-педагогічна компетентність – складне утворення. До її основних елементів відносимо:

- 1) компетентність у галузі теорії і методики виховного процесу, зокрема, його цілей, завдань, принципів, закономірностей, змісту, засобів, форм, методів, прийомів;
- 2) компетентність у галузі фахових предметів і знання того, як зробити процес навчання, зміст предмета провідним засобом виховання учнів;
- 3) соціально-психологічну компетентність у галузі процесів спілкування;
- 4) диференціально-психологічну компетентність у сфері мотивації, здібностей, спрямованості учнівської молоді;
- 5) аутопсихологічну компетентність у сфері переваг і вад власної діяльності й особистості [6, с. 7].

Отже, професійно-педагогічна компетентність учителя є складною багаторівневою стійкою структурою його психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для вчителя особистісних якостей і має окреслені суттєві ознаки (мобільність, гнучкість і критичність мислення). Ці зрушення встановлюють нові вимоги до трудової діяльності наших співгромадян: якості їх професійної підготовки та професійної компетенції, рівня соціально-професійної мобільності, конкурентоздатності на ринку праці та в різних сферах виробничої діяльності.

Ураховуючи нормативно-законодавчу базу (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту»), виникає питання щодо якості такої підготовки та перспектив розвитку освіти. Під якістю професійної підготовки майбутніх спеціалістів дослідники розуміють «цілісну сукупність властивостей суб'єкта діяльності, яка визначає його професійний рівень компетентності та дає йому можливість мати певну соціальну цінність, відповідати потребам і можливостям ринку праці, а також визначає готовність опанувати в майбутньому соціальні рівні, адекватні здібностям і кваліфікації в системі соціо професійних відносин» [3, с. 402].

Ось тому сучасний учитель повинен володіти професійною компетентністю, педагогічною майстерністю, уміти організувати освітній процес так, щоб учень був активним його учасником. Психолого-педагогічна теоретична підготовка, з одного боку, педагогічна практика – з іншого, сприяють виконанню означеного завдання.

Нова українська школа висуває нові вимоги до вчителя. Освітньою реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання сучасних педагогів. У контексті концепції Нової української школи, яка спрямована на розвиток особистості учня, з'являються й нові професійні завдання для вчителя.

Сучасний учитель має бездоганно знати свій предмет і поєднувати в собі компетенції: тьютора (репетитора), коуча (тренера, режисера), фасилітатора (створювача умов для навчання), супервайзера (організатора), модератора (партнера). У своїй діяльності педагог Нової української школи має спиратися на компетентнісний, особистісний, діяльнісний підходи. В особистісному плані він має бути психологічно та емоційно зрілою людиною, лідером, менеджером, успішним професіоналом, ефективним комунікатором, чесним, чуйним, тактовним, толерантним, любити дітей і свою професію [9].

Сучасні вимоги до педагога висвітлені в Законі України «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти» [11].

Нова українська школа є школою навчання та розвитку компетентностей. Часи змінюються, і освітній процес слід адаптувати до потреб здобувачів освіти. Тому основним, базовим компонентом Національного технопарку з підвищення якості освіти є впровадження в освітній простір компетентнісної освіти, зокрема функціонування офлайн- та онлайн-ресурсів ціннісних орієнтирів освіти, кардинальне оновлення системи підготовки та супроводу компетентного вчителя для Нової української школи. Розвиток інноваційних технологій стає основою масштабних освітніх реформ, що перетворюють освіту на продуктивний сектор економіки [1, с. 5].

Становлення особистості педагога-професіонала, безумовно, передбачає процес активної роботи над визначними якостями на різних етапах професійного розвитку. Важливого значення набуває в цьому процесі активність педагога як показник професіоналізму.

Активність педагога – це особлива форма його взаємодії з навколишнім світом, особливий стан діяльності, що характеризує позитивне ставлення до всього того, що він робить. Говорячи про активність педагога в психолого-педагогічній літературі, мають на увазі кілька видів активності. У першу чергу, мова йде про соціальну активність. Цей вид активності, визначає спосіб, яким педагог затверджує себе в системі суспільних відносин (схема 1).

Схема 1

Українське суспільство потребує високопрофесійних, компетентних, мобільних, активних, соціально відповідальних фахівців, готових до інноваційної діяльності, спрямованої на економічний, соціальний, культурний розвиток держави в умовах повоєнної відбудови України. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України № 988-р від 14 грудня 2016 р., Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні, схваленій колегією Міністерства освіти і науки України (наказ № 776 від 16 липня 2018 р.), у законодавчих актах і нормативно-правових документах наголошується, що сучасний педагог повинен продукувати нові знання, володіти практичними вміннями з метою втілення в освітньому процесі інновацій, подолання формалізму й професійного вигорання у професійній діяльності [8, с. 5].

Одним із ключових принципів Концепції «НУШ» є розвиток навичок, необхідних для життя, педагогіка партнерства та формування індивідуальних освітніх траєкторій. В умовах безперервної післядипломної педагогічної освіти вчитель має навчитися самостійно планувати індивідуальну освітню траєкторію з урахуванням як власних професійних потреб, можливостей, індивідуальних особливостей, так і запитів суспільства та освітньої організації, творчо опановувати знання, застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, оволодіти вміннями і навичками саморозвитку, тобто має бути зорієнтований на досягнення стану «акме»-вершини професіоналізму, основними чинниками якого виступають творчість, самонавчання, самовдосконалення, самопланування та самоконтроль (схема 2).

Схема 2

Отже, подальший розвиток педагогічних умінь учителів відбувається під час самоосвіти та підвищення на курсах кваліфікації.

Професійне навчання вчителя входить у систему освіти країни, надаючи можливість реалізації права на безперервну освіту, яку можна отримувати протягом усього життя, незалежно від статі та віку. Під час підвищення кваліфікації відбувається задоволення людських потреб, зокрема освітніх, які полягають у професійному вдосконаленні своїх здібностей.

Тому об'єктом особливої уваги є розвиток професійної компетентності педагогічних кадрів, вплив на який здійснюється через систему неперервної освіти, розгалужену мережу заходів курсового та міжкурсного підвищення кваліфікації педпрацівників. З метою якісного використання технологій дистанційного навчання педагоги вдосконалювали власну фахову компетентність: брали участь у вебінарах, конференціях, майстер-класах, опановували різноманітні платформи, інтернет-ресурси з отриманням сертифікатів.

Наприклад, протягом 2022-2023 навчального року педагогічні працівники Андріївського ліцею №1 пройшли 98 курсів, із них: тематичні спецкурси – 39, фахові спецкурси – 55, основні курси – 4.

У результаті військової інтервенції російської федерації до України, постало гостре питання стану психологічного здоров'я здобувачів освіти та їхніх батьків, що впливатиме на освітній процес.

Сьогодні одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

Першу психологічну допомогу й емоційну підтримку на різних рівнях у закладі освіти повинні вміти проводити всі педагогічні працівники (вчителі-предметники, класні керівники, медичн(а/ий) сестра/брат). Також до цього процесу залучаються батьки учнів, яких також навчають педагоги.

Перша психологічна допомога – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчувають емоційне напруження та страждання. Таку допомогу може надати не лише практичний психолог, а також учитель, який знайомий з правилами надання першої психологічної допомоги. Її надання не передбачає значної професійної підготовки, достатньо педагогічних знань, отриманих у межах загальноосвітнього психологічного інформування та природної здатності проявляти співчуття, людяність.

Важливо пам'ятати, що не можна надавати психологічну допомогу й емоційну підтримку окремо, оскільки це комплексна робота всіх педагогічних працівників, але підходи до цього процесу можуть бути різними.

Також ще одним із основних психологічних аспектів педагогічної діяльності в умовах військової агресії є врахування травматичних подій, які переживають учні та педагоги. Вони можуть бути свідками бойових дій, втрати близьких, чи самі бути постраждалими. Педагогам потрібно мати знання про травму та її наслідки, а також вміти надавати підтримку учням у важкі моменти.

Педагоги повинні бути готові працювати з учнями, які пережили травму або стали жертвами військових подій. Розуміння основ посттравматичного стресу і методів психологічної допомоги може врятувати життя та покращити якість навчання цих дітей.

Тому педагоги можуть грати ключову роль у підтримці та реабілітації учнів, які потрапили в такі ситуації. Ось деякі аспекти цієї роботи:

1. Розуміння посттравматичного стресу — педагоги повинні зрозуміти основні поняття та симптоми ПТС. Це може включати в себе відчуття тривоги, страху, зневіри, повторні спогади про травматичну подію, а також фізичні симптоми, такі як болі та безсоння. Знання цих симптомів дозволить вчасно виявити учнів, які потребують допомоги.

2. Створення безпечного середовища – педагоги повинні створити атмосферу в класі, де учні відчувають себе безпечно і захищено. Це може включати в себе розміщення методичної літератури та рекомендацій із психологічної підтримки, можливість розмови та вираження емоцій, а також урахування потреб учнів у зв'язку з їхніми травмами.

3. Психологічна підтримка – педагоги повинні вміти надавати психологічну підтримку своїм учням. Це може включати в себе слухання їхніх історій, сприяння виявленню та вираженню емоцій, а також роботу з ними над стратегіями копінгу та зниженням стресу.

4. Співпраця з фахівцями – у деяких випадках, коли ПТС виявляється дуже серйозним, педагоги повинні співпрацювати з психологами, психіатрами або іншими фахівцями з психічного здоров'я. Фахівці можуть надавати більш глибоку психотерапевтичну допомогу.

5. Диференційований підхід – важливо пам'ятати, що кожен учень унікальний, тому і реакція на травматичну подію може відрізнятись.

Педагоги повинні враховувати індивідуальні потреби й можливості кожного учня та працювати з ними відповідно. У цілому, робота з учнями, які пережили травму або стали жертвами військових подій, вимагає від педагогів спеціальних навичок і чутливості. Педагоги можуть відігравати важливу роль у відновленні фізичного і психологічного здоров'я цих дітей та допомогти їм успішно навчатися й адаптуватися до нових умов. В умовах військової агресії, де емоції можуть бути особливо інтенсивними, важливо навчити учнів розпізнавати та керувати своїми емоціями. Педагоги повинні впроваджувати в освітній процес методики розвитку емоційного інтелекту, що допоможе учням краще адаптуватися до стресових ситуацій [10, с. 278].

Саме тому важливим є питання підвищення компетентності педагогічних працівників у напрямі надання першої психологічної допомоги та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу» прийнято зміни до статті 51, якими в обов'язковому щорічному підвищенні кваліфікації педагогічних працівників шляхом перерозподілу кількості годин, передбачених для цього, виділено не менше 10% загальної кількості годин на вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у питанні надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

Прийняття відповідних змін зумовлено тим, що повномасштабна війна Російської Федерації проти України критично впливає на стан психологічного здоров'я учасників освітнього процесу та безпосередню організацію навчання. Тому впроваджуються відповідні курси для підвищення кваліфікації педагогів на всіх освітніх платформах і в обласних відділах неперервної освіти, Інституті модернізації змісту освіти.

Наприклад, Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» за ініціатииви першої леді України Олени Зеленської в межах Національної програми з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки розроблено курс підвищення кваліфікації «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» і спецкурс підвищення кваліфікації для слухачів (освітян) очно-дистанційної форми навчання «Важливі навички у періоди стресу» на основі методики Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), за підтримки ГО «Безбар'єрність», який схвалено рішенням Вченої ради ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 2 від 01.03.2023). З цього курсу педагоги дізнаються про стрес і його наслідки. Також їм стануть у нагоді корисні поради для розвитку навичок управління стресом, як справлятися з несприятливими обставинами та продовжувати нормально жити навіть під час повномасштабної війни, а також практичні поради про те, як підтримувати психічне здоров'я.

Наприклад, у КВНЗ «ХАНО» запроваджений спецкурс «Перша психологічна допомога дітям та учням в умовах війни» (15 год) та «Кризова психологічна самопомога в умовах війни: виявлення власного ресурсу» (30 год).

Сьогодення передбачає перезавантаження української освіти з оновленням наявного алгоритму професійної діяльності та переглядом методології роботи з учнями, батьками, учителями; зміну акцентів і пріоритетів із процесу на результат із використанням ефективних методів практичної психології та соціальної педагогіки. Саме психологічна служба покликана навчити, як жити в злагоді із самим собою та з іншими, як вступати у стосунки зі світом, щоб життя приносило задоволення. Тому першочерговим завданням працівників психологічної служби є пошук дієвих засобів і методів профілактичної, просвітницької та корекційно-розвиткової роботи.

Психологічна служба є необхідним компонентом у системі освіти, що забезпечує розвиток особистісного, інтелектуального та професійного потенціалу суспільства.

У закладах освіти працівниками психологічної служби вчителям надаються рекомендації, як під час уроку впроваджувати *психологічні хвилинки*, які допоможуть здобувачу освіти впоратися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на урок, на плідну роботу, завдяки чому створюватиметься сприятлива атмосфера, яка дасть змогу дітям розслабитися, зняти емоційне напруження, відновити почуття безпеки та психоемоційного комфорту, що є природним механізмом стабілізації.

Регулярне впровадження психологічних хвилинок у зручний час і при слухній нагоді допоможе здобувачу освіти стати більш спокійним, урівноваженим, а також дасть змогу краще зрозуміти свої відчуття.

Дитячий та сімейний психолог Світлана Ройз вважає, що внутрішній світ учителя має бути дуже глибоким, живим, емоційним, адже саме цей світ він ретранслює на учнів. Водночас учитель має бути авторитетним, але не авторитарним. Сучасна освіта орієнтується на дитину і на те, щоб кристалізувати компетенції та створювати умови для розвитку особисті. Потрібно вміти адекватно реагувати на зміни у світі. Однак, щоб змінитися, слід мати високий рівень адаптивності та стресостійкості. Нині широковживаним стало слово *«резистентність» (життєстійкість)*, яка полягає в здатності до відновлення після кризи. Це дуже важлива навичка, яка допомагає конструювати в дітей здорову модель поведінки, адже зараз ми постійно стикаємося з кризами, після яких доводиться відновлюватися. Життєстійкість актуальна і для вчителів, адже це професія з дуже високим рівнем психологічного вигорання [12].

Отже, освіта в сучасних умовах військової агресії вимагає від педагогів постійної саморефлексії та професійного росту. Важливо розуміти власні емоції та реакції на стресові ситуації, а також удосконалювати свої навички в наданні психологічної допомоги учням. Педагоги, які працюють в умовах військової агресії, стикаються з численними викликами та стресовими ситуаціями, які можуть впливати на їх власне психічне і емоційне становище, а також на їхню ефективність як учителів. Досягнення успішної педагогічної діяльності в цих умовах вимагає постійної саморефлексії та професійного росту.

Список використаних джерел

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник. За загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці: «Букрек». 2022. 140 с.
2. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kgpa.km.ua/?q=node/233>
3. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наукове видання. Київ : ЕКМО, 2010. 362 с.
4. Ліба О. М., Хома О. М. Практична підготовка майбутніх учителів початкової школи в контексті освітніх реформ.
5. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-ге вид. Київ : Знання України, 2011. 520 с.
6. Т. С. Грицька. Вплив професійної компетентності педагога на формування ключових компетентностей учнів. Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2009.
7. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С.О., Грищенко Ю. В. П-69. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.
8. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.

9. Гриневич Л. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи / Всеосвіта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijniroli-i-zavdanna-sucasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>

10. Феденко Д. О. Психологічні аспекти педагогічної діяльності в умовах військової агресії проти України. Київ.

11. Сучасний педагог...Яким він має бути? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/suchasniy-pedagog-yakim-vin-mae-but-352522.html>

12. Яким має бути сучасний вчитель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/yakym-maye-but-y-suchasnyj-vchytel/>

Психологічне здоров'я вчителя як запорука професійного розвитку

Осадча Марина,
*учитель географії КЗ «Дергачівський
ліцей № 3» Дергачівської міської ради Харківської
області, студентка КЗ «ХГПА» Харківської
обласної ради, спеціальність «Психологія»*
marinaosadc@gmail.com

Професійна діяльність учителя є однією з найбільш стресогенних в умовах сьогодення. Навантаження на педагогів під час війни збільшилося, адже доводиться виконувати свою безпосередню роботу в умовах, що змінилися не просто істотно, а можна сказати, кардинально. Діти гостріше за дорослих реагують на те, що відбувається навколо, на постійні повітряні тривоги, обстріли чи просто на підвищену нервозність найближчих дорослих. Тому вчитель має сфокусуватися не на академічних успіхах своїх підопічних, а в першу чергу, на забезпеченні їхнього психологічного комфорту настільки максимально, наскільки це можливо. І найдієвіший спосіб заспокоїти дітей – це демонстрація власного спокою, упевненості та врівноваженості.

Для цього педагог має перебувати в стані психологічного комфорту. Щоб надавати допомогу іншим, необхідно мати достатню ресурсність – наявність фізичної та психічної енергії, що допомагають ефективно адаптуватися та справлятися з повсякденними стресорами.

Конкретного й загальноприйнятого на сьогодні визначення психологічного здоров'я немає. На думку Н. Павлик, здоров'я на психологічному рівні пов'язане з особистісним контекстом, у межах якого людина з'являється як психічне ціле. Психологічне здоров'я має відношення до особистості в цілому й тісно пов'язане з вищими проявами людського духу. Педагогічна професія вимагає значного психічного ресурсу щодо самовладання, саморегуляції та самовідновлення особистості. Тому втрата психологічного здоров'я суттєво впливає на якість життя самого вчителя й негативно позначається на ефективності педагогічної діяльності [8, с. 85].

Останнім часом із метою уникнення зайвих хвилювань, непорозумінь і додаткового стресу поряд (а часто і замість) поняття психологічне здоров'я вживається його більш «м'якіший» синонім – ментальне здоров'я. Згідно з визначенням ВООЗ, ментальне здоров'я – це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує свої творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя [12].

Але, якщо бути точним, ці слова не є повними синонімами: ментальне здоров'я ширше і багатогранніше поняття, що включає в себе досягнення етапів розвитку та

емоційних станів, набуття здорових соціальних навичок і оволодіння ефективними механізмами подолання [6, с. 69].

Складовими психологічного здоров'я є:

- розвиненість мислення, пам'яті, емоцій, мотивації;
- особистісний розвиток;
- психологічна культура і грамотність, які дозволяють усвідомити свої особистісні якості, наприклад, такі, як освіченість, інтелект, компетентність;
- психологічне благополуччя (усвідомлення та керування власними емоціями, здатність приймати зважені рішення, позитивне налаштування до себе самих і навколишніх тощо).

Як бачимо, усі ці якості є також необхідною умовою професійної компетенції вчителя, які слід постійно розвивати й удосконалювати.

Професійна діяльність часто є чинником переживання психотравматичних обставин і самоневдоволення. Фахівцеві часто доводиться переосмислювати травматичний матеріал професійної діяльності, посилення здатності не уникати, а витримувати ситуації невдач [8, с. 90]. В умовах війни психологічний стан людини (а особливо людини, яка працює з дітьми) не має залишатися особистою проблемою. Психосоціальна підтримка педагогів повинна бути пріоритетом у політиці здоров'я та безпеки на робочому місці.

Ресурсність учителів на сьогоднішні є низькою. Це підтверджується низкою досліджень, проведених авторитетними українськими та міжнародними організаціями. Так, висновки, отримані під час реалізації проєкту «Індекс майбутнього», організованого спільно з Київською школою економіки за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, однозначні – учителі потребують психологічної підтримки та більшої турботи про їхнє ментальне здоров'я, щоб вони мали спроможність працювати з дітьми [12, с. 67].

Освітня фундація GoGlobal за підтримки Finn Church Aid (FCA) восени 2023 року провела дослідження психоемоційного стану вчителів і учнів. Було опитано 4460 осіб – освітян від 24 років із шести прикордонних і прифронтових територій, які працюють у школах учителями, директорами, заступниками чи соціальними педагогами. У результаті отримано такі дані:

1. Навчання онлайн збільшує навантаження на педагогів, адже вони витрачають більше часу на підготовку до уроків. Харківська область серед лідерів – ріст навантаження відмітили 85% опитаних.
2. Більше часу на відновлення власних сил потребують 87% освітян.
3. Відчувають спустошення та постійну втому 78% опитаних педагогів, 82% стали тривожнішими після початку повномасштабної війни.
4. Зазначили, що відчувають емоційну стабільність, лише 40% респондентів, 51% відповіли, що їм стало важче адекватно реагувати на ситуацію в оточенні [3].

Таким чином, бачимо, що проблема є, проблема державного рівня, оскільки виховання наступних поколінь ментально здоровими людьми – це інвестиція в майбутнє.

Сьогодні психосоціальна підтримка, психологічна допомога та психологічний супровід педагогів мають кілька напрямків і різноманітні за своїми формами, видами та організацією. О. Ігнатович характеризує процес психологічного супроводу професійної діяльності вчителя в умовах війни як систему діагностичних, консультативно-розвивальних і рефлексивних заходів щодо розвитку особистісних ресурсів та збереження й відновлення психологічного здоров'я особистості вчителя [5, с. 2].

Якщо говорити про діагностичні засоби, то, окрім тих, що проводяться професійними психологами та соціологами, є безліч самодіагностичних методів, якими педагог може скористатися самостійно, і це є першим кроком на шляху досягнення стабільності особистісного ресурсу та відновлення психологічного здоров'я. Але все ж таки, окрім самого педагога, у процесі психологічного супроводу має брати участь і спеціаліст, який буде більш професійно інтерпретувати результати діагностики та слідкувати за процесом, підбираючи найбільш дієві методи контролю та стабілізації.

Що стосується активних засобів і методів відновлення ментального здоров'я, то їх є неймовірна кількість. І в першу чергу, необхідно виокремити за формою організації проведення – дистанційні (за допомогою онлайн-ресурсів) та очні. Сюди належать різноманітні тренінги, вебінари, які спрямовані на те, щоб зорієнтувати педагогів (і не тільки) у проблемі, яка постала перед ними, а також яких заходів можна вжити першочергово, а що потребує детальної планомірної співпраці зі спеціалістами. Величезний вибір таких вебінарів пропонують освітні платформи Всеосвіта, Освіторія, На Урок – помічники вчителя не лише в навчальних справах, а й у сфері особистості педагога. Як дистанційну, так і очну підтримку можна отримати і в регіональних центрах післядипломної освіти, де висококваліфіковані спеціалісти опікуються й психологічною складовою професійної компетенції вчителів, пропонуючи великий вибір курсів, спецкурсів, вебінарів, тематичних майстерень відповідної тематики.

Всеукраїнська програма ментального здоров'я за ініціативою Олени Зеленської об'єднала в собі безліч ресурсів, які мають на меті підтримку та відновлення ментального здоров'я різних груп населення з різноманітними проблемами. На інтернет-сторінці Програми представлено інформацію про організації, які надають допомогу людям, які постраждали від військових дій, домашнього насилля тощо [1]. У тому числі й цілеспрямованої допомоги всім учасникам освітнього процесу: «ПОРУЧ» – спільний проєкт Міністерства освіти і науки України, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії та ГО «ВГЦ «Волонтер» надає психологічну підтримку для підлітків і батьків, освітян, чиє звичне життя зламала війна. Психологи працюють для того, щоб досвід кожного та кожної не залишився непереборною травмою на все життя. Проєкт пропонує взяти участь у регулярних ZOOM зустрічах двічі на тиждень, де можна отримати допомогу з таких питань: як підтримати себе та підтримати дітей, як керувати емоціями у складні часи, як реагувати на поведінку дітей екологічно, де знайти ресурси для цього. Для цього необхідно просто зареєструватися, заповнивши анкету за посиланням на сайті [9].

Громадська організація «Дівчата» – громадська організація, що займається просвітництвом дівчат-підліток, під час війни проводять психологічні тренінги для вчителів українських шкіл, на яких навчають не лише правильно реагувати на нестандартні ситуації з учнями, а й методів самовідновлення та самопідтримки [2]. «Розкажи мені» – безкоштовна інтернет-платформа для психологічних консультацій. Надають допомогу тим, хто потребує емоційної підтримки, консультації та допомоги у зв'язку зі швидкими змінами, що наразі відбуваються в економіці, соціумі та житті кожної людини. На сайті можна залишити заявку і проконсультуватися зі спеціалістом, який найбільш компетентний з цього питання [11].

Благодійний фонд «Право на захист» – правозахисна українська організація, що також надає психосоціальну підтримку в рамках проєкту «Освіта в надзвичайних ситуаціях. Допомога, пов'язана з психічним здоров'ям та психосоціальною підтримкою для постраждалих від кризи громад Східної України» проводить низку офлайн тренінгів для освітян [9].

Але інколи допомога потрібна саме «тут і зараз», тому ми маємо володіти набором вправ, які допоможуть заспокоїтися і відновити ресурс. У першу чергу, це техніки

заспокійливого дихання: «Вдих-видих», «Квітка-свічка», «Дихання по квадрату», «Надування кульки» тощо. Крім того, існують інші методи і техніки самодопомоги: тілесні техніки запобігання стресу – «Самообійми», «Три речі», «Віртуальні обійми»; вправи на зняття психоемоційного напруження, стресу, тривоги – психогімнастики «Тренуємо емоції», «Пір'їнка і статуя», техніка «Трамвай». Чудовий збірник цих та інших вправ представлено на інтернет-платформі Освітній проєкт «На урок» [7].

Таким чином, зважаючи на те, що професія педагога вимагає постійного перебування в стресогенному середовищі, необхідно вживати заходів із підтримки ресурсності, самовладання, саморегуляції та самовідновлення. Втрата ментальної рівноваги вчителя призводить до погіршення навчального процесу та неможливості конструктивно вирішувати проблеми – як навчальні, так і виховні. Виснажений учитель не зможе повноцінно виконувати свої обов'язки, професійно зростати, адже це, мабуть, єдина професія, де спеціаліст має постійно вчитися, навіть більше за своїх «підлеглих». На сьогодні 58% освітян прямо заявили, що їм потрібна психоемоційна підтримка [3]. Тож давайте не залишати їх у цій потребі наодинці із самими собою.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська програма ментального здоров'я за ініціативою Олени Зеленської: вебсайт. URL: <https://www.howareu.com/> (дата звернення: 13.03.2024).
2. Громадська організація «Дівчата»: вебсайт. URL: <https://www.divchata.org/uk/hto-my.html> (дата звернення: 13.03.2024).
3. Дослідження психоемоційного стану вчителів та учнів: вебсайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/87-ukrayinskyh-uchyteliv-potrebuyut-bilshe-chasu-na-vidnovlennya-rezultaty-opytuvannya/> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Заболоцька С. І. Психічне здоров'я педагога як запорука здорової професійної діяльності. *Збірник матеріалів XXIV науково-практичної конференції УСП*. 2018. – 320. URL: <http://conference.bsmu.edu.ua/usp/paper/download/14847/7748> (дата звернення: 14.02.2024).
5. Ігнатюк О. М. Психологічний супровід вчителя в умовах війни. *Вісник НАПН України*. 2023, 5(2). URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5225> (дата звернення: 14.02.2024).
6. Індекс майбутнього. Дослідження «Індекс добробуту дітей 2023». URL: https://osvita.ua/doc/files/news/915/91527/UA_report.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
7. Освітній проєкт «На урок»: вебсайт. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1132573/mod_resource/content/1/%D0%92%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8_%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%B2%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%96.pdf (дата звернення: 14.03.2024).
8. Павлик Н. В. Психологічне здоров'я, як передумова конструктивного особистісного розвитку педагога. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*, № 2(5), 83-109. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/psych-health/article/view/127/113> (дата звернення: 14.02.2024).
9. ПОРУЧ: вебсайт. URL: <https://poruch.me/> (дата звернення: 13.03.2024).
10. Право на захист: вебсайт. URL: <https://r2p.org.ua/> (дата звернення: 13.03.2024).
11. Розкажи мені: вебсайт. URL: <https://tellme.com.ua/> (дата звернення: 13.03.2024).
12. Що таке ментальне здоров'я та як про нього дбати? Східне міжрегіональне управління Державної служби зайнятості України з питань праці: вебсайт. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/shcho-take-mentalne-zdorov-ia-ta-iak-pro-noho-dbaty/> (дата звернення: 14.02.2024).

Інклюзивна освіта: пріоритетні аспекти розвитку педагогів

Світлична Вікторія,
директор Комунального закладу «Золочівський ліцей № 3»
Золочівської селищної ради;
Гук Лариса,
заступник директора з навчальної роботи;
Фартушна Вікторія,
заступник директора з навчальної роботи
zlochiv.sh3@gmail.com

Освіта сьогодні перебуває під глибоким впливом змін у сучасному суспільстві. Ці зміни відбуваються такими темпами, що приводять до потреби негайного перегляду та реформування освіти на всіх рівнях, оскільки наявні системи не відповідають сучасним запитам і потребують переорієнтації.

Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовільняють потреби інформаційного суспільства, підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим сьогодні є не тільки вміння користуватися власними знаннями, а й бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати та управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя.

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема це діти з особливими освітніми потребами. Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, із тим, що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. Кожна дитина має право на отримання освіти в тій формі та умовах, які відповідають її фізичному розвитку. «Колись і глухота, і сліпота, і розумова відсталість будуть подолані медично і біологічно, але ще раніше педагогічно і психологічно», – так зазначав Л. С. Виготський.

Про інклюзивну освіту в Україні системно заговорили лише у 2014 році. Власне революційність законопроекту полягає в запровадженні системи інклюзивної освіти на законодавчому рівні та визначенні розмаїття форм здобуття освіти, передбачаючи дистанційну, мережеву та змішану форми. З 2017 року з державного бюджету виділяються мільйони гривень цільових субвенцій для дітей з особливими потребами. Кожна така дитина отримує гаряче харчування в закладі, транспорт, додаткове вивчення шкільних предметів, проведення корекційно-розвиткових занять і занять у творчих гуртках. Ідеологи освітньої реформи запевняють, що завдяки електронній програмі прозорого фінансування «гроші будуть йти за дитиною», незалежно від форми навчання.

Одним із принципів Концепції Нової української школи є дитиноцентризм. Саме з цього принципу проростає вирішення проблеми інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та освітнє середовище до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями. Для учнів з ООП створюються умови для навчання спільно з однолітками.

Отже, головною метою інклюзивного навчання є створення умов для особистого розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Виходячи з цього, зазначаються основні завдання інклюзивного навчання:

1. Забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами на здобуття повної загальної середньої освіти в умовах закладів освіти в комплексному поєднанні з корекційно- реабілітаційними заходами.
2. Різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів, потреб.
3. Збереження і зміцнення морального та фізичного здоров'я вихованців.
4. Виховання в учнів любові до праці, здійснення їхньої допрофесійної підготовки, забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення.
5. Виховання школярів як культурної та моральної людини з етичним становленням до навколишнього світу і самої себе.
6. Надання в процесі навчання та виховання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги в розвитку вихованців.

Серед позитивних аспектів залучення дітей з особливими освітніми потребами до закладів освіти варто зазначити:

- діти почуваються потрібними, бажаними, стають самостійнішими;
- змінюються поведінка, ставлення до навчання та оточуючих;
- діти успішно адаптуються в колективі, у них з'являються нові друзі, зникає відчуття ізольованості;
- відбуваються швидкі та помітні зміни в розвитку;
- діти значно вдосконалюють свої вміння й навички, намагаються краще читати, писати, малювати (це простежується в дитячих роботах);
- навчаються в ровесників соціального досвіду;
- здорові діти накопичують позитивний досвід взаємодії;
- усі діти сприймають один одного як рівних;
- здорові діти стають добрішими, милосерднішими;
- забезпечується співпраця, співпереживання, співдружність;
- діти з особливими потребами починають почуватися комфортно;
- педагоги мають додаткові можливості розвинути та продемонструвати свою педагогічну майстерність і творчість.

Переваги інклюзивної освіти:

для дітей з особливими освітніми потребами:

- завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками поліпшується когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток дітей;
- ровесники відіграють роль моделей наслідування для дітей з особливими освітніми потребами;
- навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дітей;
- у дітей є можливість для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й учасниками освітнього процесу в громадському житті;

для інших дітей:

- діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей;
- діти вчаться налагоджувати і підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них;

для педагогів і фахівців:

- учителі інклюзивних класів краще розуміють індивідуальні особливості учнів;

- учителі оволодівають різноманітними педагогічними методиками, що дає їм змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням їхньої індивідуальності;
- спеціалісти (медики, педагоги спеціального профілю, інші фахівці) починають сприймати дітей більш цілісно, а також вчать дивитися на життєві ситуації очима дітей;

Отже, ми бачимо, що інклюзивна освіта є потрібною і для дітей, які потребують допомоги, і для звичайних учнів, педагогів, фахівців.

Відповідно до Концепції розвитку інклюзивної освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912, і законів України «Про освіту», ст.19,20; «Про повну загальну середню освіту», ст.16, інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтуються на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загального закладу. Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Таким чином, інклюзивна освіта передбачає забезпечення доступності та рівності можливостей навчання для всіх учнів, незалежно від їхньої індивідуальної потреби чи особливостей. Для успішної реалізації інклюзивної освіти необхідно приділити увагу деяким пріоритетним аспектам розвитку педагогів:

1. Професійна підготовка: педагоги повинні мати достатні знання та навички щодо роботи з учнями з різними потребами. Це включає навчання методик і стратегій інклюзивного навчання, розвиток емпатії та розуміння потреб кожного учня.

На сьогоднішні майже кожна школа нашої країни є інклюзивною. Це означає, що наше суспільство якісно рухається, хоч і нешвидкими темпами, до якісних змін в освіті та в підходах до навчання, викладання, виховання та підтримки учасників освітнього процесу. Світ постійно змінюється, а з ним змінюються вимоги до освіти й учнів.

Підвищення кваліфікації допомагає вчителям оновлювати свої знання та навички, щоб вони могли ефективно навчати дітей у нових умовах.

Підвищення кваліфікації вчителів – це один із видів освіти дорослих, визначених у Законі України «Про освіту» (частина 6 статті 18). Це різновид післядипломної освіти – «набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань».

У статті 54 цього Закону визначено, що, з одного боку, педагогічні працівники мають право на підвищення кваліфікації і перепідготовку (частина 1), а з іншого – зобов'язані «постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність» (частина 2).

У статті 59 “Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” Закону України «Про освіту» визначені загальні умови процедури. Зокрема, вказано, що постійна самоосвіта, професійне зростання й участь у програмах підвищення кваліфікації – це умови фахового розвитку педагогів, якому заклади освіти, де вони працюють, мають сприяти. Визначено також види й форми підвищення кваліфікації, порядок визнання результатів, закріплено принцип вільного вибору для педагогів: «Вид, форму та суб'єкта підвищення кваліфікації обирає педагогічний (науково-педагогічний) працівник». У цьому питанні завдання керівника – змотивувати педагогів і залучити засновника до фінансування навчання, оскільки воно відбувається на контрактній основі. Такий підхід допоможе вирішити питання браку

фахівців, оскільки навчання наявних педагогів і забезпечення їм більшого навантаження може бути простішим шляхом, аніж пошук і прийом на роботу нових працівників.

Підвищення кваліфікації вчителя є дуже важливим, оскільки дозволяє забезпечити якість освіти й розвитку учнів, дозволяє вчителям отримувати нові методики та технології навчання, які можуть бути корисними в роботі з учнями з особливими освітніми потребами. Нові методи навчання можуть зробити уроки більш цікавими та зрозумілими для учнів. Педагоги закладу обирають різноманітні форми навчання з метою оволодіння спеціальними вміннями та навичками щодо роботи з дітьми з ООП.

На заняттях творчої групи асистентів учителів напрацьовуються стратегії тісної співпраці учасників освітнього процесу на основі педагогіки партнерства. Звичайно, значну роль відіграє самоосвіта педагогів. Кожен обирає той вектор самоосвіти, який дасть можливість особисто йому отримати необхідні знання з педагогіки та психології, оволодіти новими інноваційними прийомами та техніками.

2. Підтримка та консультація: педагоги повинні мати можливість отримувати підтримку та консультацію з боку спеціалістів із інклюзивної освіти, психологів, соціальних працівників. Це допоможе їм краще розуміти потреби учнів і знаходити ефективні рішення.

З опорою на досвід управління ліцеєм і результатами досліджень інклюзивної практики сьогодення педагогами нашого закладу було виокремлено низку проблем, розв'язання котрих визначає перспективи нової української школи щодо забезпечення рівного доступу до якісної освіти за місцем проживання дітей, зокрема таких, що мають обмежені можливості за станом здоров'я. Вирішені проблеми – щаслива дитина, успішне майбутнє українського суспільства. Ігнорування проблем – відсутність умов для розвитку соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, унеможливлені перспективи українського суспільства щодо здорового розвитку.

Важливим компонентом якісного інклюзивного навчання у закладі є команда психолого-педагогічного супроводу. Адже саме вона розробляє індивідуальну програму розвитку дитини, моніторить її виконання, вносить зміни, створює умови для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище та допомагає вчителям організувати інклюзивне навчання. Для кожної дитини з особливими освітніми потребами, яка навчається в ліцеї, створена команда психолого-педагогічного супроводу. До її складу разом із учителями, асистентом учителя, практичним психологом, учителем-логопедом та іншими залученими фахівцями входять також батьки дитини.

Таким чином, команда супроводу володіє конфіденційною інформацією про дитину, її особливості розвитку, медичні дані, бо в центрі уваги психолого-педагогічного супроводу є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності та недопущення дискримінації та порушення прав учнів. Заступник директора ліцею є безпосереднім учасником команди супроводу дитини з ООП і відповідає за її формування та організацію роботи.

Під час засідань щорічно учасники команди складають індивідуальні навчальні плани для дітей з особливими освітніми потребами, у яких враховують типові освітні плани закладів загальної середньої освіти і спеціальних шкіл, конкретизуючи варіативну складову з урахуванням особливостей порушень розвитку й індивідуальних освітніх потреб учнів.

У навчальних планах зазначають освітні галузі та предмети, через які вони реалізуються. Для створення оптимальних умов оволодіння навчальним матеріалом з учнями з особливими освітніми потребами проводять індивідуальні корекційно-

розвиткові заняття (розвиток мовлення, корекція розвитку, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізкультура).

Індивідуальні навчальні програми містять точно визначений обсяг і характер навчального матеріалу, які відповідають пізнавальним можливостям дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Освітній процес в інклюзивних класах здійснюють диференційовано за програмами, які діти можуть засвоїти, і за умов кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги. Крім учителів, в освітньому процесі активну участь беруть асистенти вчителів, які володіють корекційно-компенсаторними технологіями.

До особливостей формування пізнавальних процесів кожного учня, який потребує індивідуального навчального плану, адаптуються (визначаються форми, методи, технічне та методичне забезпечення освітнього процесу) та модифікуються (тобто вносяться зміни до сутності навчального матеріалу, змісту, форм і методів навчання) стандартні навчальні плани, програми, методичні рекомендації, конспекти уроків, створюються індивідуальні навчальні плани. Ці плани розглядають на засіданні педагогічної ради, погоджують із батьками (особами, які їх замінюють) і затверджуються керівником ліцею. Батьки є активними учасниками розробки індивідуальних навчальних планів, оскільки вони знають своїх дітей краще за інших.

Індивідуальний навчальний план визначає необхідні адаптації/модифікації та слугує підґрунтям для подальшого планування навчальних занять. Навчальні досягнення учнів оцінюються за обсягом матеріалу, визначеного індивідуальним навчальним планом. Команда також вирішує питання запровадження індивідуального розкладу відвідування класу дитиною з ООП та інші питання, від яких залежить створення належних умов для інтеграції дитини в освітнє середовище.

Під час створення індивідуального навчального плану головну увагу звертаємо на розробку конкретних навчальних стратегій і підходів, а також системи додаткових послуг, які дадуть дитині змогу успішно навчатись у звичайному класі. Визначаємо також поточний рівень знань і вмінь здобувача освіти. Зазначаємо відомості про рівень розвитку дитини, зафіксовані під час спостережень і досліджень: її вміння, сильні якості, стиль навчання (особливо якщо один зі стилів домінує), що дитина не вміє робити, у чому їй потрібна допомога тощо. Усі ці відомості мають бути максимально точними, оскільки вони є підґрунтям для подальшої розробки завдань.

Цілі та завдання допомагають дитині опанувати певні знання і вміння, відповідають поточному рівневі розвитку учня. Невід'ємною складовою процесу розробки індивідуального навчального плану є відстеження індивідуального поступу кожної конкретної дитини. Це і зразки робіт дитини, результати спостережень, контрольні листки, описи поведінки, результати порівнянь із типовим рівнем розвитку, результати тестів, малюнки тощо.

Отже, інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами є технологічно складним педагогічним процесом. Він вимагає не тільки віртуозної роботи педагога, у якого в класі кілька дітей навчається за індивідуальним навчальним планом і потребують особливої уваги та допомоги, але й усієї команди супроводу дитини: психолога, фахівців із різних напрямів корекційної педагогіки, логопеда, асистента вчителя.

Педагогам нашого закладу довелося відмовитися від шкільного авторитаризму, тому ми розвиваємо рівень спілкування між учителем, учнем і батьками – і таким чином формуємо педагогіку партнерства. Оновився вчительський склад через залучення молоді, відкинули модель накопичення знань і сфокусувалися на підготовці учня до вирішення реальних життєвих ситуацій. Працюючи з дитиною з особливими освітніми потребами, не завжди швидко можна спостерігати прогрес у навчанні, досягнення

певних результатів розвитку мовлення, елементарних норм самообслуговування. Ми довгий час стояли на місці й не бачили ніяких зрушень. У такі моменти педагоги починали сумніватися у власних силах і можливостях, вірити в те, що ми правильно і добросовісно виконуємо завдання та обов'язки, які на нас покладено, починали втрачати надію на те, що зміни все ж таки відбудуться. Але слова відомого бізнесмена-новатора Г. Форда «Зібратися разом – це початок, триматися разом – це прогрес, працювати разом – це успіх» надихали нас на досягнення поставлених цілей.

3. Розвиток культури толерантності: педагоги повинні працювати над власними установками та стереотипами щодо організації роботи з учнів з особливими освітніми потребами. Важливо створювати атмосферу поваги, розуміння та підтримки в освітньому середовищі.

Діти з особливими освітніми потребами адаптуються до типових життєвих ситуацій, позбуваються почуття ізольованості, відчуження, зникає соціальний бар'єр та відбувається інтеграція в соціумі: педагог і асистент учителя вчать членів учнівського колективу спілкуватися та працювати разом, формують у них почуття відповідальності за товаришів, які потребують не лише допомоги, а насамперед – прийняття та визнання. Тому інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та освітнє середовище до потреб учнів, які відрізняються своїми навчальними можливостями.

Слід не забувати і про особистий приклад і толерантне ставлення педагогів під час вибудовування взаємин у класному колективі, про формування цінності усвідомлення неповторності та унікальності кожної людини.

Відповідно до висновку ІРЦ програми занять містять тематику уроків, спрямованих на активацію та стимулювання пізнавальної діяльності, розвиток емоційно-вольової сфери, комунікативних навичок, сприяння адаптації учнів до школи.

Зміст вправ і завдань передбачає цілеспрямований вплив на розвиток особистості та когнітивної сфери учнів, з метою формування пізнавальної діяльності, наочно-образного та словесно-логічного мислення, вольових дій, відповідно до вікових і психологічних особливостей школярів (ранкова зустріч, опрацювання навчального матеріалу, гра-заохочення, рефлексія). Підібрані ігри та вправи сприяють налагодженню позитивного емоційного контакту, розвиток тактильно-кінестетичної чутливості, зниження тривожності, розвиток дрібних м'язів рук, розвиток міжпівкульної взаємодії, створюють умови для поліпшення взаємодії роботи правої та лівої півкуль, кожна з яких осягає зовнішній світ по-своєму.

4. Колаборація та співпраця: педагоги повинні активно співпрацювати з іншими фахівцями (логопедами, лікарями, психологами) для забезпечення комплексного підходу для успішного вирішення поставлених завдань.

Спеціалісти психологічної служби надають консультації вчителям-асистентам, класним керівникам, батькам із питань адаптації, вікових і психологічних особливостей, пояснюють причини труднощів у поведінці та навчанні дітей. У ліцеї відкрито дев'ять класів з інклюзивною формою навчання для одинадцяти дітей. Важливим напрямом роботи закладу є співпраця з інклюзивно-ресурсним центром, фахівці якого надають кваліфіковану допомогу в розв'язанні різних питань, сприяють включенню дітей з ООП в активне суспільне життя, розвивають у них почуття самодостатності та реальних перспектив до подальшого життя, уміння жити зі своїми особливостями, будуючи при цьому адекватні стосунки з оточуючими. Спеціалісти центру надають методичну та практичну допомогу, є учасниками методичних заходів у ліцеї. Робота проводиться на засадах педагогіки партнерства. Психологічною службою нашого ліцею впроваджується технологія «Коло друзів».

Педагогічні працівники закладу освіти поширюють свій досвід шляхом участі в методичних заходах району, області, розміщення напрацювань на освітянських сайтах. Практикується в закладі освіти педагогічне наставництво. Досвідчені вчителі та педагоги з малим досвідом, різні за віком і статтю, об'єднали свій розум і професійний талант заради сходження до успіху. При цьому кожен член нашого колективу віддає частку своєї душі, професіоналізму, прагне досягти нового.

5. Постійне професійне самовдосконалення: інклюзивна освіта постійно розвивається, тому педагоги повинні бути готові до неперервного навчання та вдосконалення своїх навичок для кращого впровадження інклюзивної практики.

Для учнів і вчителів ліцей став територією успіху, де кожен має підтримку та розуміння, мотивацію для творчого зростання, побудову індивідуальної освітньої траєкторії. Тому як результат – перемоги у Всеукраїнських учнівських олімпіадах, конкурсі МАН, участь у конференціях, освітніх проєктах, конкурсах професійної майстерності. Результат роботи – оптимальне функціонування розробленої моделі випускника й ефективна підготовка учнів до самореалізації в дорослому житті.

Відповідність випускників та дітей з особливими освітніми потребами створеній моделі ми розглядаємо як показник ефективності діяльності закладу. Життєві досягнення випускників останніх років підтверджують, що набуті ними якості та вміння допомагають їм адаптуватися й досягти успіху в житті. І наш ліцей є успішним, бо успішними є його випускники. І це не тільки тому, що вони вступають на навчання до престижних закладів вищої освіти. Ми бачимо успішність у значно ширшому і, на наш погляд, значно глибшому аспекті. Аналіз результатів засвідчив, що учні ліцею конкурентоспроможні серед абітурієнтів України.

Проте головна відмінність, яку неможливо вписати в жодні таблиці та рамки людських цінностей, – це позитивне ставлення педагогів до дітей, їхнє бажання працювати з ними й бути носіями добра, толерантності та гуманізму. Ліцей, прагнучи знайти своє обличчя, почав рухатися власною траєкторією, створювати найбільш сприятливі умови для задоволення запитів учнів і батьків. Колектив ліцею протягом останніх років намагається вийти з «типових» шкіл. Ми усвідомили, що розвиток не може здійснюватися без засвоєння нового, без інноваційних процесів, які дають змогу професійно саморозвиватись і творчо реалізуватись усім учасникам освітнього процесу.

Сьогодні колектив закладу перебуває на цікавому, важливому і необхідному шляху, на якому трапляються труднощі, але готовий до їх подолання. Коли ми зрозуміли, що сила, яка дозволяє зробити нам зробити все задумане, стати тим, ким ми хочемо, досягти всього, до чого ми прагнемо, перебуває всередині нас, лише тоді до нас прийшов життєвий успіх – наш власний успіх! Жодну велику справу не здійснюємо без віри в те, що всередині нас міститься велика сила, яка перевищує будь-які інші сили й обставини, з якими нам доводилося взаємодіяти.

Успіх, перемога за будь-яких обставин відбувається спочатку в нашій свідомості. Тому щоденне навчання, підвищення рівня педагогічної майстерності, оволодіння сучасними методами та підходами до навчання сприятиме професійному зростанню кожного педагога. Тільки навчання впродовж життя, високий рівень професіоналізму, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення сприятиме вирішенню поставлених завдань. Віримо в краще майбутнє, у правильність своїх намірів. Це те, що називають «свій шлях». І на цьому шляху – самовдосконалення та служіння нашим дітям, піклування про їх здоров'я – немає і не може бути ніяких інших кінцевих цілей.

Наша ліцейська сім'я є тим кораблем, який постійно в плаванні, але координати його завжди відомі всім випускникам. І вони при першій нагоді поспішають до нього на побачення.

Ми прагнемо побудувати ліцей саморозвитку та самовдосконалення, ліцей рівних можливостей для всіх; ліцей, який буде надати можливості для розвитку кожній дитині та розвинути її так, щоб вона була успішною в житті, щоб, навчаючись у ліцеї, змогла набути життєві компетенції для її успішного становлення. Формування інноваційної, креативної, конкурентоспроможної особистості – основне завдання сучасної освіти і має пріоритетний характер в освітній політиці нашого ліцею.

Бути творчим і мати індивідуальний підхід до кожної дитини – головна вимога в інклюзивній освіті до всіх учителів.

Пишаємося своїми традиціями, примножуємо досвід, упроваджуємо сучасні педагогічні технології. Педагогічний колектив закладу мріє про те, щоб наш ліцей став гаванню людяності та гуманізму, творчості й постійного пошуку, адже ми працюємо для тих, хто бажає бути компетентним у житті, має великі плани й надії, сповнений пізнавального романтизму і живе за правилом: РОЗУМ У ГОЛОВІ, ГІДНІСТЬ У СЕРЦІ, ЗДОРОВ'Я В ТІЛІ!

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/ixnq>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 №463-IX. URL: <http://surl.li/mfrk>
3. Литвин І. М., Гавриленко Т. Л. Психолого-педагогічний супровід дитини в умовах Нової української школи. Черкаси: ЧОППОП, 2020. 76 с.
4. Інклюзія в школі в оптичному дискурсі сьогодення: колективна монографія. За наук. ред. Н. В. Барна, С. Г. Адирхаєва. К.: Університет «Україна», 2019. 499 с.

Джерело педагогічних інновацій

Професійний розвиток педагога: нові вимоги та нові рішення

Редактор: Писаренко Т.І.

Упорядник: Семисошенко С.В.

Дизайн: Семисошенко С.В.

Електронне видання

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24
Тал./факс (057)731-21-31
e-mail: kvnz.hano@gmail.com
Web-сайт: edu-post-diploma.kharkov.ua